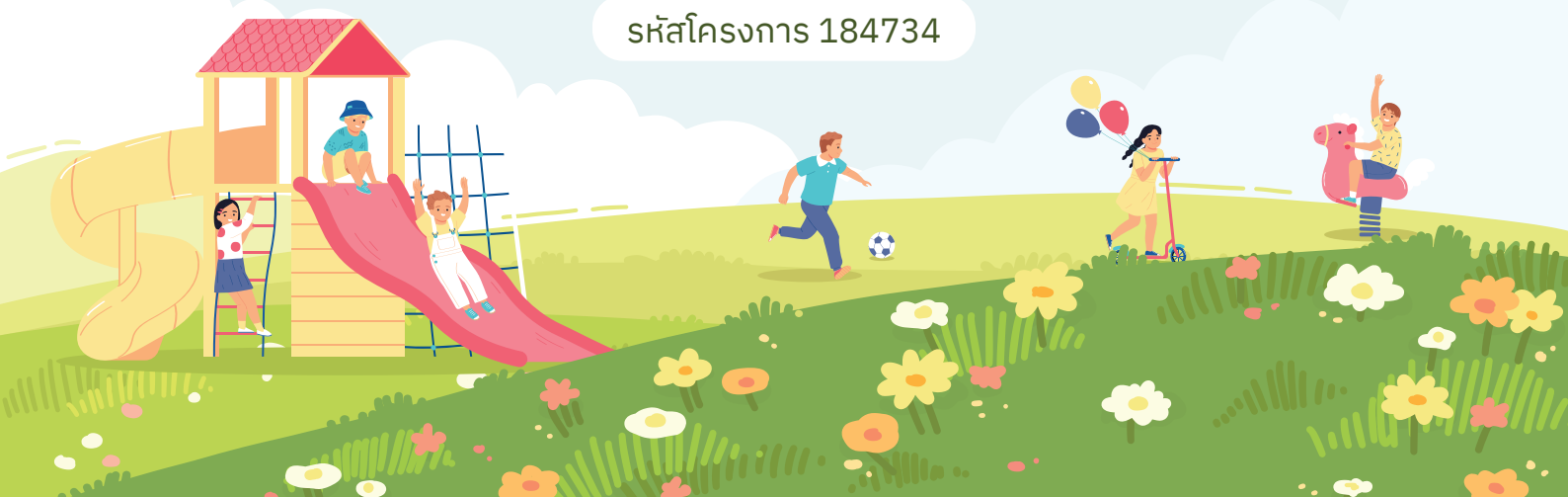

แนวทางการคุ้มครองเด็กและครอบครัว ที่ได้รับผลกระทบในภาวะวิกฤต เพื่อยกระดับการทำงานของ ศูนย์ช่วยเหลือสังคมตำบล

Protection Guideline for Children and Family Affected by Crisis,
to Enhance Operation of Sub-District One Stop Crisis Center

รหัสโครงการ 184734

โดย

หัวหน้าโครงการวิจัย

นางเบญจมาศ แก่นเมือง

ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 3

คณะวิจัย

นางสาวรากรณี ศรีปาน

นักพัฒนาสังคมชำนาญการพิเศษ

นางสาวมรินทร์ราณี ลอตระกูล

นักพัฒนาสังคมปฏิบัติการ

นางสาวภาสินี สวยงาม

นักพัฒนาสังคมปฏิบัติการ

สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 3 จังหวัดนครปฐม

สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

เดือนมีนาคม 2567

งบประมาณสนับสนุนงานมูลฐาน
(Fundamental Fund)

ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566

จากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์

วิจัยและนวัตกรรม

รายงานโครงการวิจัยฉบับสมบูรณ์

แนวทางการคุ้มครองเด็กและครอบครัว ที่ได้รับผลกระทบในภาวะวิกฤต เพื่อยกระดับการทำงานของ ศูนย์ช่วยเหลือสังคมตำบล

Protection Guideline for Children and Family Affected by Crisis,
to Enhance Operation of Sub-District One Stop Crisis Center

สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 3 จังหวัดนครปฐม
สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

งบประมาณสนับสนุนงานมูลฐาน (Fundamental Fund)

ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566

จากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

คำนำ

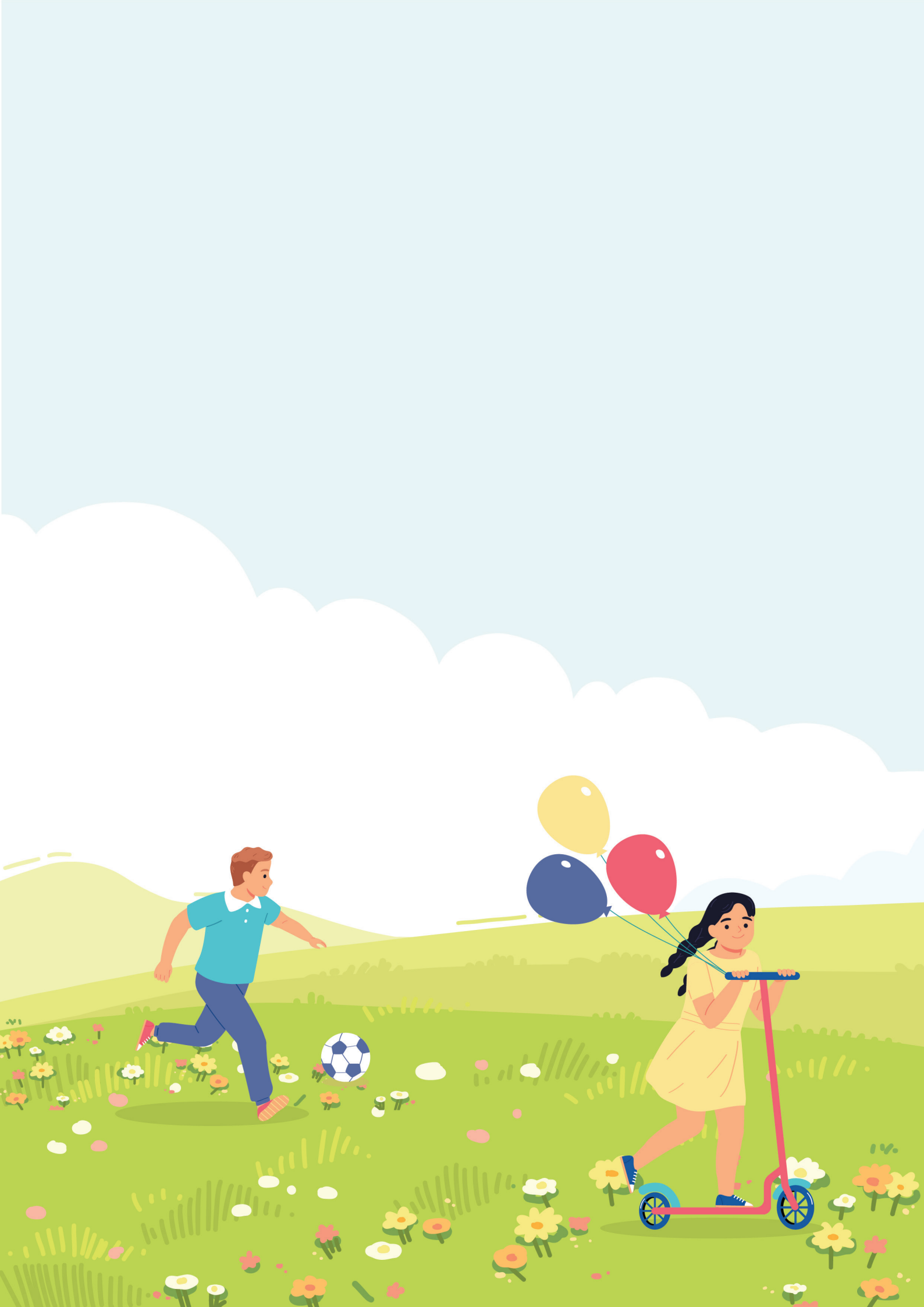
ในปี พ.ศ. 2563 สถานการณ์โควิด-19 และการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี ส่งผลกระทบทางบวกและทางลบต่อการพัฒนาเด็กและเยาวชนทั้งในระยะสั้นและระยะยาว โดยเฉพาะผลกระทบต่อความสัมพันธ์ในครอบครัวและระบบการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน โดยวิเคราะห์สาเหตุแนวโน้มของปัญหาได้ 4 กลุ่ม ได้แก่ 1) ปัญหาจากความพร้อมของมารดา 2) ปัญหาจากข้อจำกัดหรือการเลี้ยงดูที่ไม่ดีพอจากครอบครัว 3) ปัญหาจากภัย และ 4) ปัญหาจากความเหลื่อมล้ำทางสังคม จากปัญหากล่าว ส่งผลให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ต่อเด็ก เยาวชน รวมถึงครอบครัว ไม่ว่าจะเป็นการถูกละเมิด ละเลยทอดทิ้ง แสวงหาประโยชน์และใช้ความรุนแรง การเสี่ยงต่อการกระทำผิดในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งเด็ก เยาวชน และครอบครัวเหล่านี้ พึงได้รับการคุ้มครองสวัสดิภาพตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546 และศูนย์ช่วยเหลือสังคมตำบล เป็นแนวทางประการหนึ่งที่จะพัฒนาเพื่อให้สอดคล้องและตอบสนองต่อยุทธศาสตร์ชาติที่ 3 และ 4 และสอดคล้องกับแผนปฏิบัติการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ 20 ปี (พ.ศ.2561 - 2580) เพื่อสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างรวดเร็ว ลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงบริการของภาครัฐ และเพิ่มโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้ามาเป็นกำลังในการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชน ผ่านการเป็นศูนย์กลางการพัฒนาและการบริหารคนทุกช่วงวัย และบูรณาการการบริการสวัสดิการสังคมของทุกกรมของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์แบบจุดเดียวเบ็ดเสร็จ (One Stop Service)

สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 3 เห็นความสำคัญของการสร้างแนวทางการคุ้มครองเด็กและครอบครัวในระดับชุมชนให้เป็นผลสำเร็จโดยการยกระดับการทำงานของศูนย์ช่วยเหลือสังคมตำบล โดยโครงการวิจัย “แนวทางการคุ้มครองเด็กและครอบครัวที่ได้รับผลกระทบในภาวะวิกฤต เพื่อยกระดับการทำงานของศูนย์ช่วยเหลือสังคมตำบล” มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสถานการณ์/ปัญหาผลกระทบที่เกิดขึ้นและการช่วยเหลือ/สนับสนุนต่าง ๆ ของเด็กและครอบครัวที่ได้รับผลกระทบในภาวะวิกฤต 2) เพื่อจัดทำแนวทางในการคุ้มครองเด็กและครอบครัวในภาวะวิกฤตในชุมชนที่เป็นรูปธรรม เพื่อรองรับผลกระทบจากสภาวะวิกฤต และ 3) เพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายในการคุ้มครองเด็กและครอบครัวในภาวะวิกฤต เพื่อยกระดับการทำงานของศูนย์ช่วยเหลือสังคมตำบล

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณ รองศาสตราจารย์ ดร. วิมลทิพย์ มุสิกพันธ์ สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล และ นายธเนศ กิตติวีรพันธุ์ ศูนย์การเรียนรู้พระ สำนักงานประถมศึกษาเขตการศึกษากรุงเทพมหานคร ที่ปรึกษาโครงการฯ ผู้ดำเนินการวิจัยร่วม บุคลากรและเจ้าหน้าที่จากสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด บ้านพักเด็กและครอบครัว และอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ในพื้นที่เขตรับผิดชอบของสำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 3 ที่อำนวยความสะดวกทั้งข้อมูล สถานที่ และประสานงานในพื้นที่ที่ได้ร่วมปฏิบัติการจนสำเร็จ และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าโครงการวิจัยดังกล่าวนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงผู้ที่สนใจศึกษาในประเด็นดังกล่าวต่อไป

สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 3

มีนาคม 2567

สารบัญ

หน้า

คำนำ	ก
สารบัญ	ข
บทสรุปผู้บริหาร	จ
บทคัดย่อภาษาไทย	ฉ
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ณ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	4
1.3 นิยามศัพท์ที่สำคัญ	4
1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	4
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	5
2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการคุ้มครองทางสังคม (Social Protection)	5
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน (Human Rights)	7
2.3 แนวคิดเกี่ยวกับภาวะวิกฤติและการจัดการภาวะวิกฤติ	9
2.4 การจัดทำแผนพัฒนางานสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์แห่งชาติ	24
2.5 การคุ้มครองเด็กและครอบครัว	30
2.6 กฎหมายที่เกี่ยวข้อง	31
2.7 ศูนย์ช่วยเหลือสังคมตำบล	35
2.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	40
2.9 กรอบแนวคิดการวิจัย	43
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย	44
3.1 กลุ่มตัวอย่าง	44
3.2 สถานที่เก็บข้อมูล	45
3.3 เครื่องมือการวิจัย	45
3.4 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	45
บทที่ 4 ผลการศึกษาและการวิเคราะห์ข้อมูล	47
4.1 ข้อมูลพื้นฐาน	47
4.2 สถานการณ์ปัญหาเด็กและครอบครัวในภาวะวิกฤติในพื้นที่	55
4.3 แนวทางในการคุ้มครองเด็กและครอบครัวในภาวะวิกฤติในชุมชน	59
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอเชิงนโยบาย	77
5.1 สรุปผลการวิจัย	77
5.2 ข้อเสนอแนะ	81

บรรณานุกรม	87
ภาคผนวก ก แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) (สำหรับผู้ปกครอง)	90
ภาคผนวก ข แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) (สำหรับเจ้าหน้าที่/ผู้บริหาร)	95
ภาคผนวก ค เอกสารรับรองการขอจริยธรรมในมนุษย์	100

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1 กลไกความร่วมมือของศูนย์ช่วยเหลือสังคมตำบล	37
2 กระบวนการรับเรื่องของศูนย์ช่วยเหลือสังคมตำบล	38
3 หน่วยงานต้นสังกัดและหน่วยงานที่รับผิดชอบในพื้นที่อันเป็นกลุ่มหลัก	59
4 สรุปกระบวนการทำงานจากการสัมภาษณ์	63

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1 แผนงาน โครงการช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019	19
2 การดำเนินการให้ความช่วยเหลือแบ่งตามกลุ่มเป้าหมาย/สภาพปัญหาของศูนย์ช่วยเหลือสังคมตำบล	39
3 ตำแหน่งงาน ระยะเวลาการทำงาน และเจ้าหน้าที่ในความรับผิดชอบ	48
4 จำนวนและร้อยละอายุของผู้ให้ข้อมูล	52
5 จำนวนและร้อยละเด็กในการปกครองดูแลของผู้ให้ข้อมูล	53
6 จำนวนและร้อยละการศึกษาของผู้ให้ข้อมูล	53
7 จำนวนและร้อยละรายได้ของครอบครัวโดยรวมต่อเดือนของผู้ให้ข้อมูล	54
8 จำนวนและร้อยละลักษณะที่อยู่อาศัยของผู้ให้ข้อมูล	55
9 การเจตนาปัญหาที่เจ้าหน้าที่ได้เผชิญในการทำงาน และปัญหาที่ผู้ปกครองพบ	56
10 มุมมองของผู้รับบริการต่อระบบการให้บริการที่มีอยู่	69
11 สรุปกระบวนการทำงานและแนวทางการยกระดับการคุ้มครองเด็กและครอบครัวในภาวะวิกฤต	83

บทสรุปผู้บริหาร

จากรายงานการพัฒนาเด็กและเยาวชน ประจำปี 2563 จัดทำโดยคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เสนอต่อกรมกิจการเด็กและเยาวชน กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ พบว่า ในปี 2563 สถานการณ์โควิด-19 และการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี ส่งผลกระทบทางบวกและทางลบต่อการพัฒนาเด็กและเยาวชนทั้งในระยะสั้นและระยะยาว โดยเฉพาะผลกระทบต่อความสัมพันธ์ในครอบครัวและระบบการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน โดยวิเคราะห์สาเหตุแนวโน้มของปัญหาได้ 4 กลุ่ม ได้แก่ 1) ปัญหาจากความพร้อมของมารดา หากมารดาฝากครรภ์ตามเกณฑ์ ตั้งครรภ์อย่างมีคุณภาพ จะส่งผลให้เด็กในครรภ์มีความสมบูรณ์และมีแนวโน้มที่จะคลอดและเติบโตอย่างมีพัฒนาการสมวัย 2) ปัญหาจากข้อจำกัดหรือการเลี้ยงดูที่ไม่ดีพอจากครอบครัว หากเด็กได้รับการเลี้ยงดูอย่างใกล้ชิด ดูแลด้วยความรักอย่างอบอุ่นจากครอบครัว ไม่ถูกปล่อยปละละเลย ย่อมส่งเสริมพัฒนาการของเด็กได้ดี และปลอดภัยจากภัยอันตรายรอบตัว 3) ปัญหาจากภัยสังคม เป็นกรณีที่เด็กและเยาวชนเป็นเหยื่อจากสภาพสังคมเสี่ยงภัย (risk society) หรือสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่ไม่มีความมั่นคงปลอดภัย ซึ่งสมาชิกในสังคมตั้งแต่ครอบครัว สมาชิกในโรงเรียน คนในชุมชน และสมาชิกในสังคมต้องร่วมกันดูแลเด็กและเยาวชนเพื่อป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้น เช่น ปัญหาการถูกล่วงละเมิดและปัญหาการใช้สื่อออนไลน์ เป็นต้น และ 4) ปัญหาจากความเหลื่อมล้ำทางสังคม เป็นกรณีที่เด็กและเยาวชนเป็นเหยื่อจากโครงสร้างทางสังคมที่ไม่เท่าเทียมหรือมีความเหลื่อมล้ำ ไม่ว่าจะเป็นความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ความเหลื่อมล้ำในกระบวนการยุติธรรม และความเหลื่อมล้ำทางสังคมต่าง ๆ ที่ทำให้เด็กและเยาวชนไม่สามารถเข้าถึงสวัสดิการพื้นฐานหรือสิทธิที่พึงได้รับ จากปัญหากล่าว ส่งผลให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ต่อเด็ก เยาวชน รวมถึงครอบครัว ไม่ว่าจะเป็นการถูกละเมิด ละเลยทอดทิ้ง แสวงหาประโยชน์และใช้ความรุนแรง การเสี่ยงต่อการกระทำผิดในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งเด็ก เยาวชน และครอบครัวเหล่านี้ พึ่งได้รับการคุ้มครองสวัสดิภาพตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546

ประเทศไทยได้ให้สัตยาบันรับรองอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กแห่งองค์การสหประชาชาติ (Convention of the Rights of the Child) ซึ่งมีเนื้อหาครอบคลุมด้านการคุ้มครองเด็ก ส่งผลให้ประเทศไทยมีพันธะปฏิบัติตามข้อบัญญัติที่ระบุไว้ว่า ‘รัฐภาคีจะดำเนินมาตรการที่เหมาะสมทั้งปวง ด้านนิติบัญญัติ บริหาร สังคมและการศึกษา ในอันที่จะคุ้มครองเด็กจากรูปแบบทั้งปวงของความรุนแรง ทั้งทางร่างกายและจิต การทำร้ายหรือการกระทำอันมิชอบ การทอดทิ้งหรือการปฏิบัติโดยประมาท การปฏิบัติที่ผิดหรือการแสวงหาประโยชน์ รวมถึงการกระทำอันมิชอบทางเพศ ขณะอยู่ในความดูแลของบิดามารดา ผู้ปกครองตามกฎหมาย หรือบุคคลอื่นใด ซึ่งเด็กนั้นอยู่ในความดูแล’ (อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1989 (พ.ศ. 2532) ข้อ 19) และยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) ที่มีความสำคัญและเกี่ยวข้องกับการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ คือ ยุทธศาสตร์ที่ 3 “ยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์” ที่มีเป้าหมายให้สังคมไทยมีสภาพแวดล้อมที่เอื้อและสนับสนุนต่อการพัฒนาคนตลอดช่วงชีวิตและมุ่งเน้นการพัฒนาเชิงคุณภาพในทุกช่วงวัย เพื่อสร้างทรัพยากรมนุษย์ที่มีศักยภาพ มีความรู้ เป็นคนดีมีวินัย และเรียนรู้ได้ด้วยตนเองในทุกช่วงวัย และยุทธศาสตร์ที่ 4 “ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม” ที่มีเป้าหมายเพื่อสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในทุกมิติ กระจายศูนย์กลางความเจริญทาง

เศรษฐกิจและสังคม เพิ่มโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้ามาเป็นกำลังในการพัฒนาประเทศในทุกระดับ รวมถึงความสามารถของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนา การพึ่งพาตนเอง และการจัดการตนเอง เพื่อสร้างสังคมคุณภาพ ด้วยเหตุนี้ ศูนย์ช่วยเหลือสังคมตำบล จึงเป็นแนวทางประการหนึ่งที่มุ่งพัฒนาเพื่อให้สอดคล้องและตอบโจทย์ยุทธศาสตร์ชาติที่ 3 และ 4 และสอดคล้องกับแผนปฏิบัติการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) เพื่อปรับรูปแบบการทำงานให้เป็นแบบทีม เชื่อมโยงและบูรณาการทรัพยากรการบริหารงานให้เกิดความคุ้มค่า มุ่งผลสัมฤทธิ์และผลประโยชน์ต่อส่วนรวม สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างรวดเร็ว ลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงบริการของภาครัฐ และเพิ่มโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้ามาเป็นกำลังในการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชน ผ่านการเป็นศูนย์กลางการพัฒนาและการบริหารคนทุกช่วงวัย และบูรณาการการบริการสวัสดิการสังคมของทุกกรมของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์แบบจุดเดียวเบ็ดเสร็จ (One Stop Service) โดยการยกระดับศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ ศูนย์บริหารคนพิการทั่วไป และศูนย์พัฒนาคุณภาพครอบครัวในชุมชน

สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 3 เห็นความสำคัญของการสร้างแนวทางการคุ้มครองเด็กและครอบครัวในระดับชุมชนให้เป็นผลสำเร็จโดยการยกระดับการทำงานของศูนย์ช่วยเหลือสังคมตำบลและค้นหาปัจจัยการสร้างระบบและกลไกการคุ้มครองเด็กในระดับชุมชนที่มีประสิทธิภาพ โดยวิเคราะห์กระบวนการ แนวทางและวิธีดำเนินการของระบบและกลไกการคุ้มครองเด็ก เพื่อเป็นเครื่องมือในการสร้างระบบและกลไกการคุ้มครองเด็กในระดับตำบลในพื้นที่อื่น ๆ ให้สามารถดำเนินการได้อย่างเข้มแข็งและมีความยั่งยืน และเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ

ดังนั้น โครงการวิจัยแนวทางการคุ้มครองเด็กและครอบครัวที่ได้รับผลกระทบในภาวะวิกฤต เพื่อยกระดับการทำงานของศูนย์ช่วยเหลือสังคมตำบล จัดทำขึ้นเพื่อศึกษาสถานการณ์/ปัญหา ผลกระทบที่เกิดขึ้น และการช่วยเหลือ/สนับสนุนต่าง ๆ ของเด็กและครอบครัวที่ได้รับผลกระทบในภาวะวิกฤต เพื่อจัดทำแนวทางในการคุ้มครองเด็กและครอบครัวในภาวะวิกฤตในชุมชนที่เป็นรูปธรรมเพื่อรองรับผลกระทบจากสภาวะวิกฤต และเพื่อจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการคุ้มครองเด็กและครอบครัวในภาวะวิกฤตเพื่อยกระดับการทำงานของศูนย์ช่วยเหลือสังคมตำบล ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการใช้การเก็บข้อมูลเป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) โดยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง คือ กลุ่มผู้ปกครองที่อาศัยอยู่ในครอบครัวที่มีเด็กหรือเยาวชนหรือต้องดูแลเด็กและเยาวชนที่ได้รับผลกระทบจากสภาวะวิกฤต 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 ครอบครัวที่มีเด็กที่ประสบปัญหาโรคระบาดหรือภัยพิบัติโดยครอบครัวอยู่ในสภาวะเปราะบาง กลุ่มที่ 2 ครอบครัวที่มีเด็กที่อยู่ในภาวะยากลำบาก ได้แก่ ครอบครัวยากจน และ กลุ่มที่ 3 ครอบครัวที่มีเด็กที่ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัว และอาศัยอยู่ในจังหวัดในเขตรับผิดชอบของ สสว.3 ได้แก่ จังหวัดนครปฐม ราชบุรี กาญจนบุรี สุพรรณบุรี เพชรบุรี และประจวบคีรีขันธ์ 23 ครอบครัว และเจ้าหน้าที่และผู้บริหารหน่วยงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ที่ต้องปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับด้านเด็ก เยาวชน และครอบครัว รวม 17 คน

ผลการวิจัย พบว่า

สถานการณ์ด้านเด็กแบ่งออกเป็นระดับมหภาคที่เป็นภาพใหญ่ในพื้นที่ ได้แก่ 1) ประชากรเด็กลดลง 2) จำนวนเด็กและเยาวชนเข้ารับบริการในบ้านพักเด็กและครอบครัวมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น เนื่องจากเด็กอยู่ในสภาพลำบากจากความยากจน และผู้ปกครองไม่สามารถอุปการะเลี้ยงดูได้ ด้วยเหตุต่าง ๆ เช่น ถูกจำคุก พิกการ เจ็บป่วยเรื้อรัง ยาจน หย่า ถูกทิ้งร้าง และเป็นโรคจิตหรือประสาท 3) เด็กอยู่ในครอบครัวที่ผู้ปกครองติดสารเสพติด 4) ครอบครัวแห้วกลาง 5) เด็กที่ประสบปัญหาความรุนแรงในครอบครัว และ 6) เด็กในครอบครัวข้ามรุ่นที่ไม่มีความพร้อมทางเศรษฐกิจ ซึ่งปัญหาระดับมหภาคข้างต้นนำมาสู่ปัญหาย่อย ได้แก่ เด็กไม่ได้เข้าเรียนตามเกณฑ์ เด็กใช้สารเสพติด เด็กถูกระทำความรุนแรงในครอบครัว นำมาสู่ปัญหาพฤติกรรม ซึ่งครอบครัวของเด็กในภาวะวิกฤตมีปัญหาคับซ้อนกันหลายปัญหาในเวลาเดียวกัน ปัญหาเหล่านี้มีต้นทางมาจากความยากจน ทำให้ครอบครัวมีความเปราะบาง เมื่อมีเหตุวิกฤตเกิดขึ้นซ้ำจึงยากที่จะรับมือ และนำมาซึ่งปัญหาเพิ่มมากขึ้น ในมุมมองของเจ้าหน้าที่และครอบครัวผู้ให้ข้อมูลหลัก แนวโน้มสภาพปัญหาจะมีความสลับซับซ้อนและรุนแรงมากขึ้น เนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคม เศรษฐกิจ เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม เด็กจะเป็นผู้ประสบปัญหาทางสังคมเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะปัญหาเด็กมีพฤติกรรมไม่เหมาะสม เด็กถูกล่วงละเมิดทางเพศ และเด็กถูกระทำความรุนแรง เจ็บป่วยด้านร่างกายและจิตใจ เสี่ยงต่อภาวะซึมเศร้า และการส่งต่อความรุนแรงจากรุ่นสู่รุ่น ที่มีปัจจัยมาจากบุคคลในครอบครัวหรือคนในชุมชนเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดและกระทบต่อเด็ก รวมไปถึงการตั้งครรรค์ไม่พร้อมในเด็กและวัยรุ่น เด็กในครอบครัวยากจนถูกทอดทิ้ง ถูกละเลย เพราะครอบครัวมีรายจ่ายเพิ่มขึ้นจากภาวะเศรษฐกิจ วิจัยแรงงานต้องทำงานหารายได้เพิ่ม ไม่มีเวลาเลี้ยงดูเด็ก จึงต้องใช้เทคโนโลยีเลี้ยงดูแทน ทำให้เด็กเสี่ยงต่อภาวะสมาธิสั้น หรือให้ผู้สูงอายุต้องดูแลบุตรหลานเพียงลำพัง กลายเป็นครอบครัวข้ามรุ่น อีกทั้งปัญหาน้ำท่วมจะรุนแรงมากขึ้น เพราะภาวะแผ่นดินทรุดต่ำ ส่งผลกระทบโดยตรงต่อครอบครัวเปราะบางและยากจน เมื่อเกิดปัญหาเหล่านี้เพิ่มขึ้น รัฐต้องใช้งบประมาณและทรัพยากรมากขึ้นในการฟื้นฟูเยียวยาความเสียหาย เช่น ค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลเด็กที่ตั้งครรรค์ไม่พร้อม การฟื้นฟูเด็กที่ถูกล่วงละเมิดทางด้านร่างกายและจิตใจ เป็นต้น

หน่วยงานที่เข้ามาร่วมดำเนินงานเป็นทีมสหวิชาชีพในด้านเด็ก เยาวชน และครอบครัว มีทั้งในส่วนของเครือข่ายภาครัฐที่ทำงานเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการและให้ความช่วยเหลือเด็ก ทั้งหน่วยงานด้านสังคม สาธารณสุข และยุติธรรม แบ่งการทำงานเป็นด้านการส่งเสริมและพัฒนาเด็ก โดยกระทรวงศึกษาธิการ กรมอนามัย กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น เช่น เด็กปฐมวัย สภาเด็กและเยาวชน และการตั้งครรรค์ในวัยรุ่น เป็นต้น และด้านปกป้องคุ้มครอง โดยกระทรวงยุติธรรม กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงแรงงาน สำนักงานตำรวจแห่งชาติ สำนักงานอัยการสูงสุด ศาลเยาวชน และครอบครัวกลาง เช่น ความรุนแรง การคุ้มครองเด็กที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด เด็กที่มีปัญหาพฤติกรรม เด็กกลุ่มเสี่ยง เด็กโยกย้ายถิ่นฐาน เป็นต้น รวมถึงการออกแบบระบบคุ้มครองเด็กเพื่อ เชื่อมประสานการทำงานกับทุกหน่วยงานผ่านการร่วมจัดทำแผนปฏิบัติการด้านการคุ้มครองเด็กแห่งชาติ พ.ศ. 2566 – 2570

ในขณะที่เครือข่ายภาคเอกชนและภาคประชาสังคมร่วมขับเคลื่อนงานด้านเด็ก เช่น องค์การยูนิเซฟ ประเทศไทย สนับสนุนให้ภาครัฐดำเนินการทั้งเชิงนโยบายและการปฏิบัติผ่านการพัฒนาศักยภาพผู้ปฏิบัติงาน และสนับสนุนงบประมาณ เครือข่ายสิทธิเด็กแห่งประเทศไทย องค์การแครฟฟอร์ดชิลเดรนประเทศไทย มูลนิธิ ศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก มูลนิธิช่วยเหลือเด็ก มูลนิธิสายเด็ก และองค์การแพลนอินเตอร์เนชันแนล เป็นต้น ที่สนับสนุนการทำงานทั้งการปกป้องเด็กจากความรุนแรง การเลี้ยงดูทดแทน เด็กกับสิ่งแวดล้อม และภัยออนไลน์

กระบวนการทำงานเพื่อคุ้มครองเด็กและครอบครัวในภาวะวิกฤตทั้ง 3 กลุ่ม มีดังนี้ 1) เด็กที่ประสบปัญหาโรคระบาดหรือภัยพิบัติ โดยบ้านพักเด็กและครอบครัวจังหวัด ร่วมกับสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ร่วมกันสำรวจและให้การช่วยเหลือ แบ่งเป็นกรณีเฉพาะหน้า คือการนำเข้าสู่การรักษาพยาบาล การสร้างความปลอดภัยให้เด็กหากบิดามารดาต้องเข้ารับการรักษาพยาบาล การเตรียมความพร้อมในการกลับสู่ชุมชนของเด็กและผู้ปกครอง และการดูแลสภาพจิตใจจากการเผชิญหน้าการสูญเสียและการเปลี่ยนแปลงกะทันหัน ร่วมกับโรงพยาบาล กรมสุขภาพจิต องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.) และกรณีรอได้ คือการจัดพื้นที่ปลอดภัยรองรับเด็ก โดยมีหลักการเพื่อสนับสนุนครอบครัวกรณีที่ครอบครัวสามารถดูแลได้ การจัดหาครอบครัวทดแทนในกรณีที่ครอบครัวไม่สามารถดูแลได้อีก และการจัดหาสถานรองรับระยะกลางหรือยาว ได้แก่ โรงเรียนประจำ สถานสงเคราะห์ เป็นต้น 2) เด็กที่อยู่ในภาวะยากลำบาก ได้แก่ ครอบครัวยากจน ให้ความช่วยเหลือเป็นเงินอุดหนุนหรือเงินสงเคราะห์ตามภารกิจ ได้แก่ เงินอุดหนุนช่วยเหลือค่าเลี้ยงดูเด็กในครอบครัวอุปถัมภ์ เงินกองทุนคุ้มครองเด็กรายบุคคล 6 รูปแบบ ได้แก่ ค่าเลี้ยงดู ค่าการศึกษาและอุปกรณ์การศึกษา เงินทุนประกอบอาชีพ ค่ารักษาและอุปกรณ์การพยาบาล ค่าใช้จ่ายในการส่งตัวเด็กไปสถานต่าง ๆ และค่าตรวจ DNA สำหรับเด็กไร้สถานะบุคคล เงินอุดหนุนสงเคราะห์เด็กในครอบครัวยากจน เงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิดถึง 6 ปี และโครงการซ่อม เสริม สร้างบ้านสำหรับเด็ก และ 3) เด็กที่ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัว โดยบ้านพักเด็กและครอบครัวจังหวัดรับแจ้งเหตุผ่านโทรศัพท์สายด่วน 1300 มาติดต่อด้วยตนเองหรือผ่านหน่วยงานอื่น ๆ จากนั้นรับตัวผู้ประสบปัญหามาสอบข้อเท็จจริง ประเมินสภาพปัญหาและความต้องการของผู้ประสบปัญหาทางสังคม เพื่อให้การช่วยเหลือเบื้องต้นและระยะยาว การสงเคราะห์หรือคุ้มครองสวัสดิภาพ ประเมินสภาวะครอบครัวและชุมชน เมื่อกระบวนการข้างต้นแล้วเสร็จก็จะส่งผู้ประสบปัญหาทางสังคมกลับคืนสู่ครอบครัว และติดตามประเมินผลต่อไป

นอกจากหน่วยงานหลักแล้ว มีอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.) อาสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) อาสาสมัครจากสภาเด็กและเยาวชน อาสาสมัครบรรเทาสาธารณภัย อาสาสมัครด้านเกษตร (อกษ.) และอาสาสมัครพัฒนาชุมชน (อช.) ที่เป็นคนในพื้นที่และมีความคุ้นชินกับพื้นที่มาเป็นกลไกหนึ่งในการดำเนินการคุ้มครองเด็กและครอบครัวในภาวะวิกฤตในชุมชน โดยทำหน้าที่เป็นหูเป็นตา สามารถเข้าถึงเหตุการณ์ที่ต้องการความช่วยเหลือได้ก่อน ช่วยแจ้งเหตุ ประสานงาน ติดตามปัญหาทางสังคมในพื้นที่ ซึ่งอาสาสมัครเหล่านี้ถือเป็น กลไกภาคประชาชน ที่มีความสำคัญต่อการทำงานด้านการให้ความช่วยเหลือในภาวะวิกฤตในพื้นที่

ผู้ให้ข้อมูลหลักทั้งหมดมีมุมมองต่อการรับบริการความช่วยเหลือในปัจจุบันในทิศทางบวก มีผู้นำชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาดูแลช่วยเหลือเป็นระยะ ได้รับความช่วยเหลือในรูปแบบของสิ่งของอุปโภคบริโภคและเงินสงเคราะห์ ทำให้สามารถบรรเทาปัญหาความเดือดร้อนได้เบื้องต้นและตรงจุด และในรูปแบบของการให้คำแนะนำปรึกษาเรื่องการประกอบอาชีพ ทุนการศึกษา การเข้าถึงสวัสดิการของหน่วยงานต่าง ๆ ทำให้สามารถช่วยเหลือตนเองได้ในโอกาสต่อไป แต่ก็ยังมีข้อที่ต้องปรับปรุงคือ เงินสงเคราะห์ที่ได้รับไม่เพียงพอต่อความต้องการในการใช้ชีวิตประจำวัน ผู้ประสบปัญหาบางกลุ่มไม่สามารถเข้าถึงบริการได้เพราะไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน หรือไม่มีค่าเดินทางไปพบเจ้าหน้าที่ การให้ความช่วยเหลือใช้ระยะเวลานานและใช้เอกสารประกอบมาก เป็นต้น

ระบบการดำเนินงานคุ้มครองเด็กทั้ง 3 กลุ่มมีระบบการทำงานที่ชัดเจน มุ่งเน้นช่วยเหลือให้ผู้รับบริการสามารถยืนได้ด้วยตนเองด้วยแรงผลักดันของชุมชน โดยดำเนินการผ่านศูนย์ชุมชนคุ้มครองเด็ก และศูนย์ช่วยเหลือสังคมเป็นหลัก มีรูปแบบเหมาะสมกับผู้รับบริการแต่ละประเภท มีความต่อเนื่องและมีการพัฒนาให้ดีขึ้นตามยุคสมัย เช่น บริการแจ้งเหตุผ่าน Line ESS Help Me และ App Family Line มีทีมสหวิชาชีพ กลไกอาสาสมัครพื้นที่ช่วยประสานงาน เข้าถึงเหตุได้รวดเร็ว มีการประชาสัมพันธ์งานคุ้มครองเด็กอยู่เสมอ เช่นการออกหน่วยบริการจังหวัดเคลื่อนที่ การประชาสัมพันธ์ช่องทางให้ความช่วยเหลือในโรงเรียนและสถานที่ต่าง ๆ แต่ในขณะเดียวกันก็มีปัญหาความพร้อมของบุคลากรที่ปฏิบัติงานคุ้มครองเด็กและครอบครัว มีความรู้ไม่เพียงพอ มีเหตุการณ์ปัญหาเกิดขึ้นมาก สวนทางกับจำนวนบุคลากร บุคลากร 1 คนต้องรับผิดชอบงานหลายอย่าง อีกทั้งเนื่องงานมีความซ้ำซ้อน ทำให้เกิดความสูญเสียทรัพยากร ไม่มีเอกภาพในการทำงาน และครอบครัวยากจน ในพื้นที่ห่างไกลไม่สามารถเข้าถึงการประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานได้

การทำงานเพื่อให้การคุ้มครองเด็กและครอบครัวในภาวะวิกฤตในชุมชนนั้นตอบโจทย์ความต้องการของประชาชนและเจ้าหน้าที่ในระดับพื้นที่ตั้งใจทำงานและพัฒนาระบบอย่างเต็มที่ แต่ก็มีปัญหาในกระบวนการทำงาน ความไม่แน่นอนของนโยบาย ความล่าช้าของระบบราชการและความซ้ำซ้อนของเนื้องาน นำไปสู่การสิ้นเปลืองงบประมาณและเกิดความไม่เป็นเอกภาพ สิ่งที่ต้องทำเป็นอันดับแรกเพื่อยกระดับการทำงานของศูนย์ช่วยเหลือสังคมตำบลในการคุ้มครองเด็กและครอบครัวในภาวะวิกฤต คือ 1) เสริมสร้างความตระหนักรู้ สร้างความเข้าใจ ให้ความรู้ ชี้แจง วางแผนการทำงานให้กับบุคลากรและเครือข่ายในพื้นที่เกี่ยวกับภารกิจแนวทางการดำเนินงานในด้านต่าง ๆ ของศูนย์ช่วยเหลือสังคมอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง 2) ปรับเปลี่ยนโครงสร้างการทำงาน ลดจำนวน และบูรณาการการทำงานของศูนย์ต่าง ๆ ของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ในองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นให้เหลือเพียงศูนย์เดียวและมีกฎหมายรองรับ เพื่อสร้างเชื่อมั่นให้กับพื้นที่ มีกฎระเบียบและแนวปฏิบัติไปในทิศทางเดียวกัน และลดภาระให้กับบุคลากรที่ปฏิบัติงาน รวมไปถึง 3) ต้องสร้างความร่วมมือกับเครือข่ายในระดับการปฏิบัติและระดับนโยบายให้เห็นถึงความสำคัญของการดำเนินงานด้านการคุ้มครองเด็กและครอบครัวในภาวะวิกฤต ประสานความร่วมมือให้ครอบคลุมถึงการป้องกันกลไกการค้นหา และส่งต่อกับหน่วยงานต่าง ๆ และทีมสหวิชาชีพทั้งด้านสุขภาพ การศึกษา และยุติธรรม

โครงการวิจัยแนวทางการคุ้มครองเด็กและครอบครัวที่ได้รับผลกระทบในภาวะวิกฤตเพื่อยกระดับการทำงานของศูนย์ช่วยเหลือสังคมตำบล มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสถานการณ์/ปัญหาผลกระทบที่เกิดขึ้นและการช่วยเหลือ/สนับสนุนต่าง ๆ ของเด็กและครอบครัวที่ได้รับผลกระทบในภาวะวิกฤต 2) เพื่อจัดทำแนวทางในการคุ้มครองเด็กและครอบครัวในภาวะวิกฤตในชุมชนที่เป็นรูปธรรม เพื่อรองรับผลกระทบจากสภาวะวิกฤต และ 3) เพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายในการคุ้มครองเด็กและครอบครัวในภาวะวิกฤต เพื่อยกระดับการทำงานของศูนย์ช่วยเหลือสังคมตำบล ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การเก็บข้อมูลเป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 2 กลุ่ม จำนวน 40 คน ในจังหวัดเขตรับผิดชอบของสำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 3 จำนวน 8 จังหวัด ซึ่งประกอบด้วย จังหวัดนครปฐม ราชบุรี กาญจนบุรี สุพรรณบุรี สมุทรสาคร สมุทรสงคราม เพชรบุรี และประจวบคีรีขันธ์ ได้แก่ ผู้ปกครองที่อาศัยอยู่ในครอบครัวที่มีเด็กหรือเยาวชน หรือต้องดูแลเด็กหรือเยาวชนที่ได้รับผลกระทบจากสภาวะวิกฤต จำนวนรวมทั้งสิ้น 23 คน และเจ้าหน้าที่หรือผู้บริหารหน่วยงานที่ดำรงตำแหน่งหรือปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับด้านเด็ก เยาวชน และครอบครัว จำนวน 17 คน

ผลการศึกษาพบว่า สถานการณ์ปัญหาเด็กและครอบครัวในภาวะวิกฤตในพื้นที่แบ่งออกเป็นระดับมหภาคที่เป็นภาพใหญ่ในพื้นที่ ได้แก่ เด็กอยู่ในสภาพลำบากจากความยากจน ผู้ปกครองไม่สามารถอุปการะเลี้ยงดูได้อย่างเหมาะสมด้วยเหตุต่าง ๆ เช่น ถูกจำคุก พิกัด เจ็บป่วยเรื้อรัง ยาจน หย่า ถูกทิ้งร้างเป็นโรคจิตหรือประสาท ดิตสารเสพติด ครอบครัวแออัด กลาง ครอบครัวข้ามรุ่นที่ไม่มีความพร้อมทางเศรษฐกิจ และเด็กที่ประสบปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ซึ่งครอบครัวของเด็กในภาวะวิกฤตมีปัญหาคั่นกันหลายปัญหาในเวลาเดียวกัน ซึ่งต้นทางมาจากความยากจน เมื่อมีเหตุวิกฤตเกิดขึ้นซ้ำจึงยากที่จะรับมือ

แนวทางในการคุ้มครองเด็กและครอบครัวในภาวะวิกฤตในชุมชนที่เป็นรูปธรรมเพื่อรองรับผลกระทบจากสภาวะวิกฤต หน่วยงานที่เข้าร่วมดำเนินงานเป็นทีมสหวิชาชีพในด้านเด็ก เยาวชน และครอบครัว มีทั้งในส่วนของเครือข่ายภาครัฐที่ทำงานเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการและให้ความช่วยเหลือเด็กในด้านต่าง ๆ เครือข่ายภาคเอกชนและภาคประชาสังคมร่วมขับเคลื่อนงานด้านเด็กให้ภาครัฐดำเนินการทั้งเชิงนโยบายและการปฏิบัติผ่านการพัฒนาศักยภาพผู้ปฏิบัติงานและสนับสนุนงบประมาณ โดยมีกระบวนการทำงานเพื่อคุ้มครองเด็กและครอบครัวในภาวะวิกฤตทั้ง 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) เด็กที่ประสบปัญหาโรคระบาดหรือภัยพิบัติ 2) เด็กที่อยู่ในภาวะยากลำบาก ได้แก่ ครอบครัวยากจน และ 3) เด็กที่ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัว โดยบ้านพักเด็กและครอบครัวจังหวัด ร่วมกับสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ร่วมกับกลไกอาสาสมัครภาคประชาชนในพื้นที่ เช่น อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.) อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) อาสาสมัครจากสภาเด็กและเยาวชน อาสาสมัครบรรเทาสาธารณภัย อาสาสมัครด้านเกษตร (อกษ.) และอาสาสมัครพัฒนาชุมชน (อช.) เป็นต้น ซึ่งกระบวนการดังกล่าวตอบโจทยความต้องการของประชาชน ทั้งในรูปแบบการให้สิ่งของอุปโภคบริโภค เงินสงเคราะห์ และการให้คำปรึกษาผ่านช่องทางที่ทันสมัย อีกทั้งเจ้าหน้าที่ในระดับพื้นที่ตั้งใจทำงานและพัฒนาระบบอย่างเต็มที่ แต่ก็มีปัญหาในกระบวนการทำงาน ความไม่แน่นอนของนโยบาย ความล่าช้าของ

ระบบราชการและความซ้ำซ้อนของเนื้องาน นำไปสู่การสิ้นเปลืองงบประมาณและเกิดความไม่เป็นเอกภาพ
สำหรับข้อเสนอแนะจากงานวิจัย ได้แก่ 1) ให้ความรู้และเพิ่มพูนทักษะให้แก่อาสาสมัครและ
บุคลากรของหน่วยงานในพื้นที่เพื่อรับมือกับสถานการณ์เด็กที่ละเอียดอ่อน ยาก และ ซับซ้อนขึ้นตามพลวัตร
ของโลก 2) หนุนเสริมให้ใช้ข้อมูลจากฐานข้อมูลเพื่อประกอบการทำงานเพียงหนึ่งฐานที่มีความละเอียดและ
ไม่ซ้ำซ้อน 3) ประชาสัมพันธ์บริการด้านความคุ้มครองเด็กและครอบครัวของกระทรวงการพัฒนาสังคมและ
ความมั่นคงของมนุษย์และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างทั่วถึงและสร้างความเข้าใจในการใช้งาน 4) ลดความซ้ำซ้อน
ของการดำเนินงานด้านการคุ้มครองเด็กและครอบครัวในเชิงโครงสร้างของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งหมด
รวมถึงจำนวนและความพร้อมของบุคลากรผู้ปฏิบัติงานเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ และความประหยัด
ต่อขนาดอย่างแท้จริง

คำสำคัญ : การคุ้มครองเด็กและครอบครัว ภาวะวิกฤติ การยกระดับ ศูนย์ช่วยเหลือสังคมตำบล

Abstract

This research is aimed to serve three main objectives as 1) to find situation occurring among children and family affected by crisis also to find supportive systems they gained from concerned agencies 2) to provide practical guideline on problem solving for crisis-gained children and family and 3) to formulate policy recommendations to protect children and family affected by crisis and improve the running operation system of Sub-District One Stop Crisis Center. This study was applied qualitative research method to data collection and analyzing with 40 key informants divided into two groups in 8 provinces as Nakhon Pathom, Ratchaburi, Kanchanaburi, Suphanburi, Samut Sakhon, Samut Songkhram, Phetchaburi and Prachuap Khiri Khan; under responsibility of Technical Promotion and Support Office Region 3. The total 40 key informants compose of 23 parents of families under crisis and 17 officers.

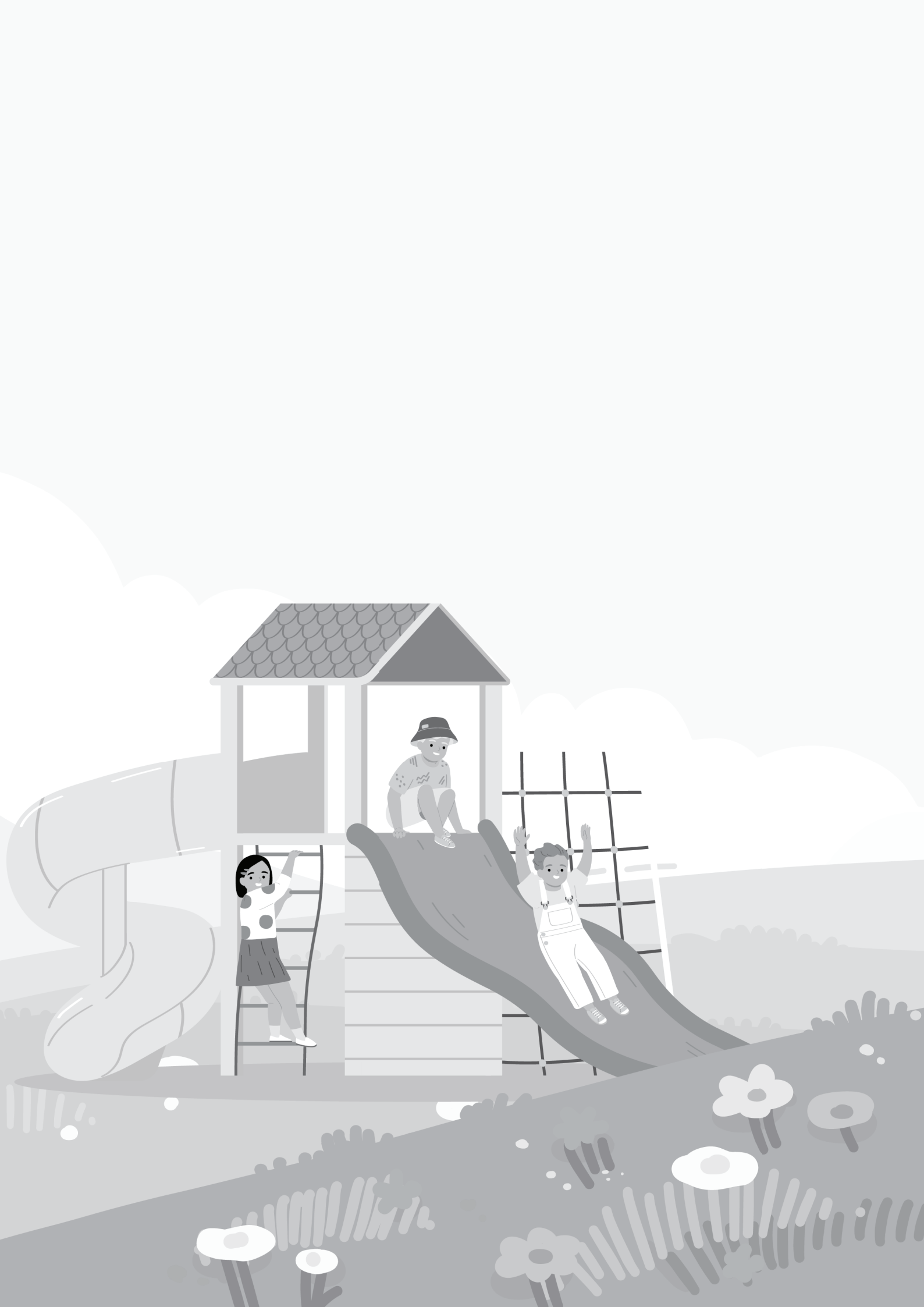
The finding from this research reveals macro situation of children in poverty-stricken families. All of them got poor take care from their improper parents such as be jailed, disabled, chronic illness, poor, divided, mentally ill, drug addicted as well as skipped generation family. Also, there are a lot of children found in domestic violence families in which many various-layered problems normally occur. It can be said that poverty is a starting point and any crisis occurring in poor families, it is hard for them to handle properly.

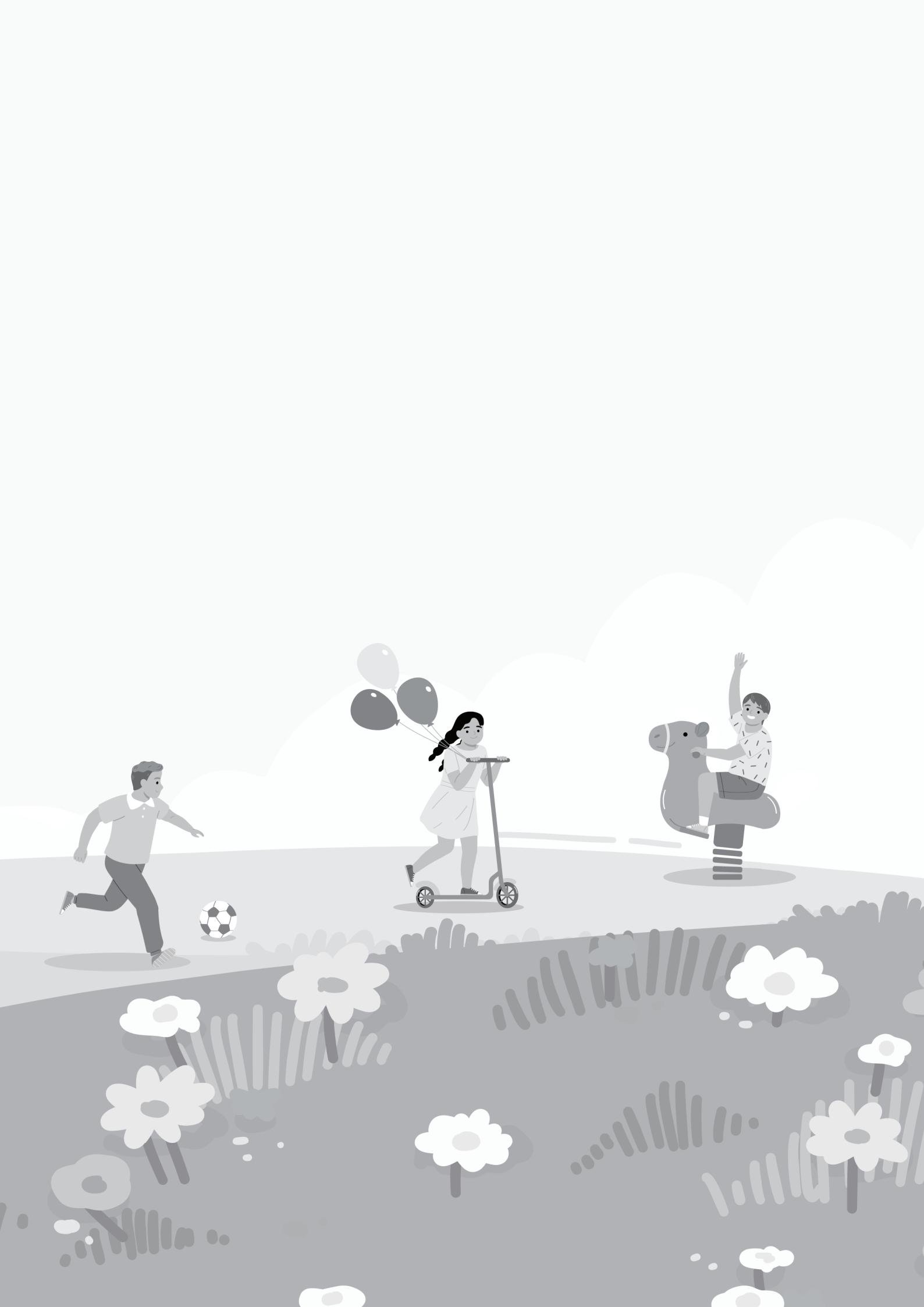
The current way to protect children and family under the crisis is proceeded by multidisciplinary team composing of government officers, NGOs and civil partners. These partners join their hands for helping in both terms of knowledge and skill training as well as budgeting support. The scope of action covers 3 groups of children as 1) children facing pandemics and natural disasters 2) children in poverty-stricken families and 3) children in domestic violence families. The organizations in charge for helping these children and their families cover Provincial Shelter for Children and Family, Social Development and Human Security at Province as well as voluntary partners such as volunteers from Social Development and Human Security at Province, village health workers, Public Disaster Relief volunteer, volunteer from children and youth council, agricultural volunteer and Community Development volunteer etc. Even the current system can serve urgent need of children and family in crisis in terms of stuffs, grant-in-aid and counselling via proper lines, also officers in crisis areas work hard trying to develop the ways to meet the family's needs but the current system is still in hardship according to uncertain policy, red tape, duplicated works, wasted budget and loss of unity.

Recommendation formed from the finding covers 1) knowledge and skill leveling up for local officer and volunteer is strongly needed since working with children is a delicate

issue 2) a clearing house for data collection is needed since fragmented data available now is a main obstacle 3) public relation about child and family protection services provided from Ministry of Social Development and Human Security is recommended and 4) work duplication should be reduced while manpower talent support must be proceeded simultaneously.

Keywords : Children and Family Protection, Crisis, Enhance, Sub-District One Stop Crisis Center

บทที่ 1 บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในมิติต่าง ๆ ที่ส่งผลให้สังคมอยู่ในภาวะเสี่ยงภัย ซึ่งเด็กและเยาวชนมีความเสี่ยงที่จะกลายเป็นเหยื่อของความรุนแรงในรูปแบบต่าง ๆ ที่ไม่อาจคาดคิดได้ จากรายงานการพัฒนาเด็กและเยาวชน ประจำปี พ.ศ.2563 จัดทำโดยคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เสนอต่อกรมกิจการเด็กและเยาวชน กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ พบว่า ในปี พ.ศ.2563 บริบทการเปลี่ยนแปลงสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาเด็กและเยาวชน คือ สถานการณ์โควิด-19 และการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีซึ่งส่งผลกระทบทางบวกและทางลบต่อการพัฒนาเด็กและเยาวชนทั้งในระยะสั้นและระยะยาว โดยเฉพาะผลกระทบต่อความสัมพันธ์ในครอบครัวและระบบการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน ซึ่งประเด็นสำคัญที่ต้องพิจารณาสำคัญ คือ สภาวะความรู้ที่หายไป (learning loss) และความเหลื่อมล้ำทางเทคโนโลยี หรือช่องว่างทางดิจิทัลของเด็กและเยาวชน บริบทดังกล่าวยังเป็นตัวขับเคลื่อนสำคัญที่ทำให้สังคมรับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับความรุนแรงในเด็กและเยาวชน ซึ่งยังพบความรุนแรงในเด็กและเยาวชนเป็นวงกว้าง ในปี พ.ศ.2563 ทำให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องออกมาตรการเร่งด่วนและดำเนินงานเพื่อแก้ปัญหาเหล่านี้ นอกจากนี้เทคโนโลยีสารสนเทศยังเข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการส่งต่อข้อมูล สร้างเครือข่าย และสร้างกิจกรรมในกลุ่มเด็กและเยาวชนในวงกว้าง ซึ่งเป็นโอกาสสำคัญที่ทำให้เด็กและเยาวชนได้มีส่วนร่วมในกิจการต่าง ๆ ของบ้านเมือง โดยเฉพาะการแสดงออกทางการเมืองของนักเรียนนักศึกษา ซึ่งทำให้มีเด็กและเยาวชนที่ถูกดำเนินคดีทางการเมือง และได้รับผลกระทบจากการมีความเห็นต่างทางการเมืองในครอบครัวและในโรงเรียน

ปัจจัยสาเหตุของแนวโน้มปัญหาเด็กและเยาวชน วิเคราะห์ปัจจัยสาเหตุได้ 4 กลุ่ม ดังนี้ 1) ปัญหาจากความพร้อมของมารดา หากมารดามีการฝากครรภ์ตามเกณฑ์ มีการตั้งครรภ์แบบคุณภาพ ย่อมส่งผลให้เด็กในครรภ์มารดามีความสมบูรณ์ และมีแนวโน้มที่จะคลอดและเติบโตด้วยพัฒนาการอย่างสมวัย 2) ปัญหาจากข้อจำกัดหรือการเลี้ยงดูที่ไม่ดีพอจากครอบครัว หากเด็กได้รับการเลี้ยงดูอย่างใกล้ชิด และดูแลด้วยความรักความอบอุ่นจากครอบครัว ไม่ถูกปล่อยให้อยู่โดยลำพัง ย่อมเป็นการส่งเสริมพัฒนาการที่ดีของเด็ก เติบโตอย่างสมส่วน และป้องกันเด็กจากภัยอันตรายรอบตัวได้ 3) ปัญหาจากภัยสังคม เป็นกรณีที่เด็กและเยาวชนเป็นเหยื่อจากภัยสังคม จากสภาพสังคมเสี่ยงภัย (Risk society) หรือสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่ไม่มีความมั่นคงปลอดภัย ซึ่งสมาชิกในสังคมตั้งแต่ครอบครัวคนในชุมชน สมาชิกในโรงเรียน และสมาชิกในสังคมต้องร่วมกันดูแลเด็กและเยาวชน เพื่อป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้นแก่เด็กและเยาวชน เช่น ปัญหาการถูกล่วงละเมิดทางเพศ และปัญหาการใช้สื่อออนไลน์ เป็นต้น 4) ปัญหาจากความเหลื่อมล้ำทางสังคม เป็นกรณีที่เด็กและเยาวชนเป็นเหยื่อจากโครงสร้างทางสังคมที่ไม่เท่าเทียม หรือมีความเหลื่อมล้ำ ไม่ว่าจะเป็นความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ความเหลื่อมล้ำในกระบวนการยุติธรรม และความเหลื่อมล้ำทางสังคมต่าง ๆ ที่ทำให้เด็กและเยาวชนไม่สามารถเข้าถึงสวัสดิการพื้นฐาน หรือสิทธิพึงมีที่ควรได้รับเพื่อการ

มีชีวิตที่ดี จากปัญหาดังกล่าว ส่งผลกระทบทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ต่อเด็ก เยาวชน รวมไปถึงครอบครัว ไม่ว่าจะเป็นการถูกละเมิด ละเลยทอดทิ้ง แสวงประโยชน์และใช้ความรุนแรง การเสี่ยงต่อการกระทำผิดในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งเด็ก เยาวชน และครอบครัวเหล่านี้ พึงได้รับการคุ้มครองสวัสดิภาพตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546 ความสามารถของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนา การพึ่งตนเอง และการจัดการตนเอง เพื่อสร้างสังคมคุณภาพผ่านการเป็นศูนย์กลางการพัฒนาและการบริการคนทุกช่วงวัย และบูรณาการการบริการสวัสดิการสังคมของทุกกรมของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ณ จุดเดียวและเป็นองค์รวมหรือการให้บริการแบบจุดเดียวเบ็ดเสร็จ (One Stop Service) การลดความซ้ำซ้อนและอำนวยความสะดวกให้ประชาชนให้เข้าถึงสวัสดิการสังคมอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม มีความทันสมัย และ พร้อมที่จะปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกอยู่ตลอดเวลา รวมทั้งมีลักษณะเปิดกว้าง เชื่อมโยงถึงกัน สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 3 เห็นความสำคัญของการสร้างแนวทางการคุ้มครองเด็กและครอบครัวในระดับชุมชนให้เป็นผลสำเร็จ โดยการยกระดับการทำงานของศูนย์ช่วยเหลือสังคมตำบล และค้นหารูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนคุ้มครองเด็ก เพื่อแสวงหาปัจจัยการสร้างระบบและกลไกการคุ้มครองเด็กในระดับชุมชนที่มีประสิทธิภาพ โดยวิเคราะห์กระบวนการ แนวทางและวิธีการดำเนินการของระบบและกลไกการคุ้มครองเด็ก เพื่อเป็นเครื่องมือในการสร้างระบบและกลไกการคุ้มครองเด็กในระดับตำบลในพื้นที่อื่น ๆ ให้สามารถดำเนินการได้อย่างเข้มแข็งและมีความยั่งยืนและเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างสะดวก รวดเร็ว และโปร่งใส

โดยทั่วไปงานคุ้มครองเด็กถูกมองว่าเป็นงานของหน่วยงานเดียว ซึ่งหมายถึงสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด แต่แท้ที่จริงแล้ว การคุ้มครองเด็กจากการถูกละเมิด ละเลยทอดทิ้ง แสวงประโยชน์และใช้ความรุนแรงนั้นเป็นภารกิจที่ใหญ่หลวงเกินกว่าขีดความสามารถของหน่วยงานเพียงหน่วยเดียว ดังนั้น แม้ว่าสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดจะมีบทบาทเป็นผู้นำในระบบงานคุ้มครองเด็ก แต่ก็มีผู้ประกอบวิชาชีพด้านต่าง ๆ และหน่วยงานอีกหลายแห่งที่มีบทบาทหน้าที่สำคัญในเรื่องนี้

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ โดยกรมกิจการเด็กและเยาวชน มีภารกิจในการพัฒนามาตรการ กลไก องค์ความรู้ในการพัฒนากลุ่มเป้าหมายให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี สนับสนุนส่งเสริมองค์ความรู้ทางวิชาการ เพื่อการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิเด็กตามพันธะผูกพัน ตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546

พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ.2550 รวมทั้งสนับสนุนให้เกิดการขับเคลื่อนการดำเนินงานตามแผนนโยบายและยุทธศาสตร์ ในการคุ้มครองและพัฒนาเด็กที่รัฐบาลเห็นชอบให้เกิดผลในทางปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การสร้างระบบคุ้มครองเด็กในระดับชุมชน หรือการสร้างเครือข่ายคุ้มครองเด็กในระดับตำบล จึงเป็นยุทธศาสตร์สำคัญของกรมกิจการเด็กและเยาวชนในการมุ่งส่งเสริมและผลักดันให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในระดับตำบลมีบทบาทการทำงานด้านการปกป้องคุ้มครองได้อย่างเข้มแข็งและครบวงจรโดยเฉพาะในระดับองค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อพัฒนาระบบคุ้มครองเด็กในระดับตำบลและเทศบาลให้สามารถทำหน้าที่คุ้มครองเด็ก คล้ายคลึงกับคณะกรรมการคุ้มครองเด็กจังหวัดด้วยการริเริ่มการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในระดับตำบลเพื่อนำร่องการปกป้อง

คุ้มครองเด็กร่วมกับภาคีในระดับชุมชน อาทิ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) อาสาสมัครในชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ครู ผู้นำศาสนา เป็นต้น

ประเทศไทยมียุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ.2561 - 2580) เป็นเป้าหมายใหญ่ของการขับเคลื่อนประเทศเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติให้ประเทศไทยบรรลุวิสัยทัศน์ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” เพื่อความสุขของคนไทยทุกคนการพัฒนาประเทศในช่วงระยะเวลาของยุทธศาสตร์ชาติจะมุ่งเน้นการสร้างสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยครอบคลุมใน 6 ประเด็นยุทธศาสตร์ชาติ ซึ่งยุทธศาสตร์ชาติที่มีความสำคัญและเกี่ยวข้องกับกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้แก่ ยุทธศาสตร์ที่ 3 “ยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์” โดยมีเป้าหมายให้สังคมไทยมีสภาพแวดล้อมที่เอื้อและสนับสนุนต่อการพัฒนาคนตลอดช่วงชีวิตและมุ่งเน้นการพัฒนาคนเชิงคุณภาพในทุกช่วงวัย ตั้งแต่ช่วงการตั้งครรภ์ ปฐมวัย วัยเด็ก วัยรุ่น วัยเรียน วัยผู้ใหญ่ วัยแรงงาน และวัยผู้สูงอายุ เพื่อสร้างทรัพยากรมนุษย์ที่มีศักยภาพ มีทักษะความรู้ เป็นคนดีมีวินัย เรียนรู้ได้ด้วยตนเองในทุกช่วงวัย และยุทธศาสตร์ที่ 4 “ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม” ที่มีเป้าหมายเพื่อสร้างความเป็นธรรม และลดความเหลื่อมล้ำในทุกมิติ กระจายศูนย์กลางความเจริญทางเศรษฐกิจและสังคม เพิ่มโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้ามาเป็นกำลังในการพัฒนาประเทศในทุกระดับ รวมถึงเพิ่มความสามารถของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนา การพึ่งตนเอง และการจัดการตนเอง เพื่อสร้างสังคมคุณภาพ

ด้วยเหตุนี้ ศูนย์ช่วยเหลือสังคม จึงเป็นแนวทางประการหนึ่งที่มุ่งพัฒนาเพื่อให้สอดคล้องและตอบโจทยยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์” และ “ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม” และสอดคล้องกับแผนปฏิบัติการ พม. 20 ปี (พ.ศ.2561 - 2580) รวมถึงการปรับปรุงแบบการทำงานเป็นทีม การเชื่อมโยงและบูรณาการทรัพยากรในการบริหารให้เกิดความคุ้มค่า มุ่งผลสัมฤทธิ์และผลประโยชน์ต่อส่วนรวม สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างสะดวก รวดเร็ว โดยเน้นการพัฒนาศักยภาพคนตลอดช่วงชีวิต รวมถึงการสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงบริการของภาครัฐ และเป็นการเพิ่มโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้ามาเป็นกำลังในการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชน รวมถึงเพิ่มความสามารถของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนา การพึ่งตนเอง และการจัดการตนเอง เพื่อสร้างสังคมคุณภาพผ่านการเป็นศูนย์กลางการพัฒนาและบริการคนทุกช่วงวัย และบูรณาการการบริการสวัสดิการสังคมของทุกกรมของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ณ จุดเดียวและเป็นองค์กรรวมหรือการให้บริการแบบจุดเดียวเบ็ดเสร็จ (One Stop Service) การลดความซ้ำซ้อนและอำนวยความสะดวกให้ประชาชนให้เข้าถึงสวัสดิการสังคมอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม มีความทันสมัย และพร้อมที่จะปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกอยู่ตลอดเวลา รวมทั้งมีลักษณะเปิดกว้าง เชื่อมโยงถึงกัน สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 3 เห็นความสำคัญของการสร้างแนวทางการคุ้มครองเด็กและครอบครัวในระดับชุมชนให้เป็นผลสำเร็จ โดยการยกระดับการทำงานของศูนย์ช่วยเหลือสังคมตำบล และค้นหารูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนคุ้มครองเด็ก เพื่อแสวงหาปัจจัยการสร้างระบบและ

และกลไกการคุ้มครองเด็กในระดับชุมชนที่มีประสิทธิภาพ โดยวิเคราะห์กระบวนการ แนวทางและวิธีการดำเนินการของระบบและกลไกการคุ้มครองเด็ก เพื่อเป็นเครื่องมือในการสร้างระบบและกลไกการคุ้มครองเด็กในระดับตำบลในพื้นที่อื่น ๆ ให้สามารถดำเนินการได้อย่างเข้มแข็งและมีความยั่งยืนและเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างสะดวก รวดเร็ว และโปร่งใส

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์/ปัญหา ผลกระทบที่เกิดขึ้น และการช่วยเหลือ/สนับสนุนต่าง ๆ ของเด็กและครอบครัวที่ได้รับผลกระทบในภาวะวิกฤต
2. เพื่อจัดทำแนวทางในการคุ้มครองเด็กและครอบครัวในภาวะวิกฤตในชุมชนที่เป็นรูปธรรม เพื่อรองรับผลกระทบจากสภาวะวิกฤต
3. เพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายในการคุ้มครองเด็กและครอบครัวในภาวะวิกฤต เพื่อยกระดับการทำงานของศูนย์ช่วยเหลือสังคมตำบล

1.3 นิยามศัพท์ที่สำคัญ

การคุ้มครองเด็กและครอบครัวในภาวะวิกฤติ หมายถึง การคุ้มครองเด็กและครอบครัว 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) เด็กที่ประสบปัญหาโรคระบาด หรือ ภัยพิบัติ โดยครอบครัวของเด็กอยู่ในสภาวะเปราะบาง 2) เด็กที่อยู่ในภาวะยากลำบาก ได้แก่ ครอบครัวยากจน และ 3) เด็กที่ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัว

ภาวะวิกฤติ หมายถึง สถานที่และหรือสถานการณ์ที่ไม่ปลอดภัยต่อเด็กและครอบครัว จำเป็นต้องมีการดำเนินการหรือแนวทางที่มีประสิทธิภาพเพื่อคุ้มครองเด็กและครอบครัว

การยกระดับ หมายถึง การสนับสนุนให้ศูนย์ช่วยเหลือสังคมตำบลมีการบริหารจัดการที่ดีขึ้นเพื่อประโยชน์ต่อตัวเด็ก

ศูนย์ช่วยเหลือสังคมตำบล หมายถึง ศูนย์ช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาความเดือดร้อนด้านสังคมในระดับพื้นที่ โดยใช้รูปแบบบริการเบ็ดเสร็จจุดเดียว (One stop service)

1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ศูนย์ช่วยเหลือสังคมตำบล ภายใต้กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ มีแนวทางในการคุ้มครองเด็กและครอบครัวที่ได้รับผลกระทบในภาวะวิกฤต เกิดการยกระดับการทำงานของศูนย์ช่วยเหลือสังคมตำบลในการแก้ไขปัญหาทางสังคมเชิงรุกและบริการงานสวัสดิการสังคม โดยยึดชุมชนและท้องถิ่นเป็นศูนย์กลาง

บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับแนวทางการคุ้มครองเด็กและครอบครัวที่ได้รับผลกระทบในภาวะวิกฤตเพื่อยกระดับการทำงานของศูนย์ช่วยเหลือสังคมตำบลโดยผู้วิจัยได้รวบรวม วิเคราะห์ สังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นแนวทางในการวิจัย ดังนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการคุ้มครองทางสังคม (Social Protection)
2. แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน (Human Rights)
3. แนวคิดเกี่ยวกับภาวะวิกฤตและการจัดการภาวะวิกฤต
4. การจัดทำแผนพัฒนางานสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์แห่งชาติ
5. การคุ้มครองเด็กและครอบครัว
6. กฎหมายที่เกี่ยวข้อง
7. การดำเนินงานของศูนย์ช่วยเหลือสังคมตำบล
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการคุ้มครองทางสังคม (Social Protection)

นิยามและความหมาย

การคุ้มครองทางสังคม (Social Protection) หมายถึง การจัดระบบหรือมาตรการในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนทุกคนตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยบัญญัติไว้ ไม่ว่าจะเป็นบริการสังคม การประกันสังคม การช่วยเหลือทางสังคม การคุ้มครองอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งครอบคลุมถึงการจัดโครงข่ายการคุ้มครองทางสังคม (Social Safety Nets) สำหรับผู้ด้อยโอกาสและคนยากจน และการจัดการกับความเสี่ยงทางสังคม (Social Risk Management) ที่เกิดขึ้นจากวิกฤตทางเศรษฐกิจ สังคม และภัยพิบัติต่าง ๆ

องค์การแรงงานระหว่างประเทศ (2017) ให้คำนิยามการคุ้มครองทางสังคมไว้ว่า ชุตนโยบายและโครงการที่ออกแบบมาเพื่อขจัดและป้องกันความยากจนและสภาวะเปราะบางในแต่ละช่วงเวลาของชีวิต ประกอบด้วย 9 มิติสำคัญ ได้แก่ เงินช่วยเหลือเด็กและครอบครัว การคุ้มครองการคลอดบุตร ความช่วยเหลือในกรณีว่างงาน สิทธิประโยชน์ในกรณีบาดเจ็บจากการทำงาน สิทธิประโยชน์ในกรณีเจ็บป่วย การคุ้มครองสุขภาพ ตลอดจนสิทธิประโยชน์กรณีชราภาพ ทูพพลภาพ และเสียชีวิต ระบบการคุ้มครองทางสังคมจะตอบสนองความต้องการในการคุ้มครองในทุกมิติข้างต้นนี้ โดยการใช้แผนการคุ้มครองทางสังคมแบบจ่ายเงินสมทบ (การประกันสังคม) ร่วมกับการช่วยเหลือทางสังคมที่ไม่มีการจ่ายเงินสมทบแต่ใช้งบประมาณจากการจัดเก็บภาษี การคุ้มครองทางสังคมประกอบด้วย โครงการประเภทต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น โครงการประเภทที่ไม่มีการร่วมจ่ายเงินสมทบ โครงการประเภทที่มีการร่วมจ่ายเงินสมทบ โครงการบริหารตลาดแรงงานเชิงรุก

โครงการข้าราชการ และการให้บริการคุ้มครองทางสังคมนอกระบบ - โครงการประเภทที่มีการร่วมจ่ายเงินสมทบเป็นโครงการคุ้มครองทางสังคมที่มีเงื่อนไขการรับสิทธิประโยชน์เป็นการจ่ายเงินสมทบโดยและ/หรือในนามของผู้รับผลประโยชน์ เช่น การจ่ายเงินสมทบโดยนายจ้างและ/หรือผ่านเงินสนับสนุนจากภาครัฐ ประเภทของการคุ้มครองทางสังคมแบบจ่ายเงินสมทบที่พบมากที่สุดคือการประกันสังคม โดยผู้รับผลประโยชน์และ/หรือนายจ้างเป็นผู้จ่ายเงินสมทบเข้าสู่กองทุนรวมเพื่อการกระจายความเสี่ยงในกลุ่มผู้รับผลประโยชน์ (และผู้อยู่ในอุปการะของผู้รับผลประโยชน์) ประเทศไทยมีโครงการประกันสังคมหลัก คือ กองทุนประกันสังคม - โครงการประเภทที่ไม่มีการร่วมจ่ายเงินสมทบ เป็นโครงการคุ้มครองทางสังคมที่มอบสิทธิประโยชน์แก่ผู้ที่สมัครเข้าร่วมโครงการโดยไม่มีข้อกำหนดในการจ่ายเงินสมทบ โครงการในลักษณะนี้อาจอยู่ในรูปแบบการคุ้มครองแบบถ้วนหน้า (สำหรับประชาชนหรือผู้มีถิ่นที่อยู่ทุกคน) หรือกำหนดกลุ่มเป้าหมาย (เช่น เงินสงเคราะห์บุตร) และ/หรือต้องตรวจสอบสิทธิ (เช่น ขึ้นอยู่กับระดับรายได้ของผู้รับผลประโยชน์) โครงการประเภทนี้มักจะได้รับงบประมาณจากการจัดเก็บภาษีทั่วไป

ระบบการคุ้มครองทางสังคม

จากผลการศึกษาของสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2549) กล่าวว่า ระบบการคุ้มครองทางสังคมของประเทศไทยอยู่ในรูปแบบของการให้ความช่วยเหลือทั้งก่อนและหลังการเผชิญกับความเสี่ยงในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การคุ้มครองด้านการรักษาพยาบาล ทุพพลภาพ เสียชีวิต ชราภาพ การสงเคราะห์ การประกันการว่างงาน เป็นต้น หน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการให้การคุ้มครองทางสังคมในประเทศไทยประกอบด้วยหน่วยงานจากหลายกระทรวง เช่น กรมบัญชีกลาง กระทรวงการคลัง กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานประกันสังคม กระทรวงแรงงาน เป็นต้น ลักษณะการคุ้มครองทางสังคมภายใต้การดำเนินงานของกระทรวงต่าง ๆ แบ่งออกเป็นหลักการประกัน การคุ้มครองแรงงาน การสงเคราะห์และบริการทางสังคมอื่น ๆ ดังนี้

1) หลักการประกัน ประกอบด้วยการประกันสังคมและการประกันสุขภาพ กลไกการประกันสังคมที่จัดให้โดยภาครัฐตามสถานภาพการทำงานของผู้ประกันตน คือ กลไกสำหรับข้าราชการ ครู โรงเรียนเอกชน และนายจ้างและลูกจ้างเอกชน ซึ่งแต่ละกลุ่มได้รับสิทธิประโยชน์ จากการประกันตนที่แตกต่างกัน โดยกลุ่มข้าราชการถือเป็นกลุ่มที่ได้สิทธิประโยชน์ที่ครอบคลุมมากที่สุด ไม่มีการจ่ายเงินสมทบ ในขณะที่กลุ่มลูกจ้างเอกชนต้องเสียเงินสมทบเข้ากองทุนประกันสังคมร่วมกับนายจ้างและเงินสมทบอีกส่วนหนึ่งจากรัฐบาลสิทธิประโยชน์ของการประกันตนครอบคลุม กรณีเจ็บป่วย ทุพพลภาพ เสียชีวิต คลอดบุตร ชราภาพ การสงเคราะห์บุตรและการว่างงาน (ในกรณีลูกจ้างเอกชน) การประกันสุขภาพที่รัฐจัดสรรให้ตามกฎหมายกำหนดข้อมูลจากสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (2556) พบว่า การประกันสุขภาพของไทยมี 3 ประเภทหลัก ได้แก่ สวัสดิการรักษายาบาลข้าราชการ การประกันสังคม และการประกันสุขภาพถ้วนหน้า

2) การคุ้มครองแรงงาน คือการให้ความคุ้มครองกับลูกจ้างในหลาย ๆ ด้าน ตามกฎหมายคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 โดยเฉพาะการคุ้มครองในเรื่องอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ เวลาการทำงาน แรงงานเด็กและสตรี และที่สำคัญคือการจ่ายเงินชดเชยแก่ลูกจ้างเมื่อถูกให้ออกจากงานโดยมิได้กระทำความผิดใด ๆ ซึ่งการ

คุ้มครองแรงงานนั้นเป็นสวัสดิการที่นายจ้างเป็นผู้แบกรับค่าใช้จ่ายฝ่ายเดียว

3) การสงเคราะห์ ดำเนินการโดยกรมประชาสงเคราะห์ที่เริ่มก่อตั้งมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2483 และในปี พ.ศ.2546 พัฒนามาเป็นกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กลุ่มเป้าหมายของงานประชาสงเคราะห์ คือ เด็กกำพร้า เด็กและเยาวชนจากครัวเรือนยากจน สตรีด้อยโอกาส ผู้สูงอายุ คนไร้ที่พึ่ง ขาดทุน คนพิการ ผู้ประสบภัยธรรมชาติ ผู้ติดเชื้อเอดส์ ราษฎรบนพื้นที่สูงและครอบครัวและชุมชนยากจน การช่วยเหลือมักจะเป็นในรูปแบบให้ที่พักชั่วคราว การให้คำปรึกษา การให้สิ่งของอุปโภคบริโภค การให้การฝึกอบรมอาชีพ หรือให้กู้ยืมเพื่อประกอบอาชีพ ส่วนการให้เงินสงเคราะห์นั้นมักจะให้แก่วัยยากลำบากที่ไม่สามารถทำงานได้ และให้เป็นการชั่วคราวเพื่อช่วยเหลือยามฉุกเฉิน สำหรับผู้ที่ไม่สามารถทำงานได้อย่างถาวร เช่น คนพิการและผู้สูงอายุจะได้รับเงินสงเคราะห์รายเดือน เป็นต้น การให้บริการทางสังคมอื่น ๆ รัฐบาลให้ความคุ้มครองแก่ประชาชนทั่วไปในรูปแบบของบริการทางการศึกษา การฝึกอบรมอาชีพ โดยกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน การจัดสรรเงินอุดหนุนเพื่อพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนโดยกรมพัฒนาชุมชน และการพัฒนาที่อยู่อาศัยโดยการเคหะแห่งชาติ เป็นต้น การให้บริการทางสังคมอื่น ๆ รัฐบาลให้ความคุ้มครองแก่ประชาชนทั่วไปในรูปแบบของบริการทางการศึกษา การฝึกอบรมอาชีพโดยกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน การจัดสรรเงินอุดหนุนเพื่อพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนโดยกรมพัฒนาชุมชน และการพัฒนาที่อยู่อาศัยโดยการเคหะแห่งชาติ เป็นต้น

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน (Human Rights)

นิยามและความหมาย

7 แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล ได้ให้ความหมายว่า สิทธิมนุษยชน (Human Rights) คือ แนวคิดที่มีรากฐานมาจากความเชื่อ ปรัชญา คำสอนทางศาสนา ศีลธรรมและจริยธรรมของสังคมและวัฒนธรรมต่าง ๆ ในโลกที่เชื่อว่ามนุษย์ที่เกิดมาทุกคนมีสิทธิที่จะมีชีวิตอยู่ เช่น ทุกศาสนามีบัญญัติห้ามการทำลายชีวิตมนุษย์ นอกจากนั้นยังมีปรัชญาความเชื่อในวัฒนธรรมตะวันตกที่ว่า มนุษย์มีสิทธิโดยธรรมชาติในฐานะที่เกิดเป็นมนุษย์ โดยมนุษย์มีความชอบธรรมในด้านจริยธรรมที่จะรักษาชีวิตของตนเอง มีอิสระทางความคิด และเชื่อว่าไม่ว่าแต่ละคนจะมีความแตกต่างกันในด้านใด ทุกคนมีศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์โดยเท่าเทียม

สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ กล่าวถึงสิทธิมนุษยชน หมายถึง ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลที่ได้รับการรับรองหรือคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย หรือตามกฎหมายไทย หรือตามสนธิสัญญา ที่ประเทศไทยมีพันธกรณีที่จะต้องปฏิบัติตาม ตลอดจนสิทธิเสรีภาพอื่น ๆ ที่จะมีการหยิบยกขึ้นเป็นประเด็นสำคัญและพัฒนาต่อไป (ยุทธศาสตร์การดำเนินงานของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ.2545-2550)

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights: UDHR) เป็นพื้นฐานของหลักการสิทธิมนุษยชนในรัฐธรรมนูญและกฎหมายในระดับประเทศของประเทศต่าง ๆ สิทธิมนุษยชนที่ระบุไว้ ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแบ่งได้เป็น 2 ส่วนคือ สิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมือง

ซึ่งรวมถึงสิทธิในชีวิต เสรีภาพและความมั่นคงของบุคคล อิสรภาพจากความเป็นทาสและการถูกทรมาน ความเสมอภาคในทางกฎหมาย สิทธิในการมีส่วนร่วมทางการเมือง เสรีภาพในทางความคิด การนับถือ ศาสนา การแสดงความคิดเห็น เป็นต้น ส่วนอีกด้านหนึ่งคือสิทธิในทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ซึ่งรวมถึงสิทธิในการทำงาน สิทธิทางการศึกษา สิทธิทางอาหาร และสิทธิที่จะได้รับบริการทางด้านสาธารณสุข เป็นต้น

ลักษณะเฉพาะของสิทธิมนุษยชนที่ระบุไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน คือ

1) เป็นสิทธิที่ติดตัวมาด้วยความเป็นมนุษย์ (inherent) หมายถึง เมื่อคนเกิดมาก็มีสิทธิมนุษยชนติดตัวมาด้วย

2) เป็นสิทธิที่เป็นสากล (universal) คือเป็นสิทธิของมนุษย์ทุกคนเหมือนกันไม่ว่าจะมีเชื้อชาติ เพศ นับถือศาสนาใด หรือมาจากพื้นฐานสังคมหรือการเมืองใด มนุษย์ทุกคนเกิดมามีอิสระเสรี มีความเท่าเทียมกันในสิทธิและศักดิ์ศรี

3) เป็นสิทธิที่ไม่สามารถถูกพรากไปหรือยกให้แก่กันได้ (inalienable) คือไม่มีใครจะมาพรากเอาสิทธิมนุษยชนไปจากบุคคลใดบุคคลหนึ่งได้ ถึงแม้ว่ากฎหมายของประเทศจะไม่ยอมรับรับรองสิทธิมนุษยชน หรือแม้จะละเมิดสิทธิมนุษยชนก็ตามประชาชนของประเทศนั้นก็ยังมียุทธสิทธิมนุษยชนอยู่

4) เป็นสิทธิที่ไม่ถูกแยกออกจากกัน (indivisible) กล่าวคือ สิทธิมนุษยชนที่ได้รับการรับรองภายใต้ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ซึ่งประกอบด้วยสิทธิสองส่วนคือ สิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง กับสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมนั้นจะต้องไม่ถูกแยกออกจากกัน สิทธิทั้งสองส่วนนี้จะต้องได้รับการเคารพ ปกป้อง และเติมเต็ม (ทำให้เกิดขึ้น) เพื่อที่จะให้บุคคลทุกคนสามารถดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรี

นอกจากนั้นปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนได้ระบุหลักการที่สำคัญไว้ เพื่อใช้เป็นแนวทางปฏิบัติ คือ หลักความเสมอภาค (Equality) และการไม่เลือกปฏิบัติ (Non-discrimination) ซึ่งหมายถึงการที่ทุกคนมีสิทธิและเสรีภาพเท่าเทียมกันไม่ว่าจะมีความแตกต่างด้านเชื้อชาติ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความเชื่อทางการเมือง สถานภาพทางการเมืองหรือสถานภาพอื่น ๆ

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก

สหประชาชาติได้มีการประกาศใช้อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กซึ่งเป็นอนุสัญญาระหว่างประเทศเมื่อปี พ.ศ.2533 (ค.ศ.1990) โดยประเทศไทยได้ร่วมลงนามเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กเมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2535 (ค.ศ.1992) และมีผลบังคับใช้ในประเทศไทยเมื่อวันที่ 26 เมษายน พ.ศ.2535 อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กมีทั้งหมด 54 ข้อ ประกอบด้วย 3 ส่วนคือ ส่วนที่ 1 เกี่ยวกับสิทธิเด็กมีทั้งหมด 41 ข้อ ส่วนที่ 2 เกี่ยวข้องกับการดำเนินการของคณะกรรมการว่าด้วยสิทธิเด็กมีทั้งหมด 4 ข้อ (ข้อ 42 - 45) ส่วนที่ 3 เกี่ยวข้องกับการลงนามการให้สัตยาบันของประเทศ (ข้อ 42 - 45) ส่วนที่ภาคีต่าง ๆ มีทั้งหมด 9 ข้อ (ข้อ 46 - 54) สำหรับประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับสิทธิเด็กพื้นฐานของเด็ก 4 ประการ ได้แก่

1) สิทธิที่จะมีชีวิต (Right to life) : เด็กทุกคนมีสิทธิติดตัวที่จะมีชีวิต รัฐจะต้องประกันอย่างเต็มที่ที่จะให้เด็กอยู่รอดและการพัฒนาของเด็ก เด็กแต่ละคนมีสิทธิในตัวเองโดยปราศจากการเลือกปฏิบัติไม่ว่าชนชาติใด ๆ โดยไม่คำนึงถึงเชื้อชาติ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมืองหรือทางอื่น ต้นกำเนิดทางชาติ ชาติพันธุ์ หรือสังคม ทรัพย์สิน ความทุพพลภาพ การเกิดหรือสถานะอื่น ๆ ของเด็ก

2) สิทธิที่จะได้รับการปกป้องคุ้มครอง (Right to be protected) : บิดา มารดา ผู้ปกครองไม่สามารถให้การอุปการะเลี้ยงดู อบรมสั่งสอนช่วยเหลือ เด็กที่บิดาสงเคราะห์และคุ้มครองสวัสดิภาพในทันทีจากรัฐและพนักงานเจ้าหน้าที่โดยไม่คำนึงถึงเชื้อชาติ สีผิว ชนชั้น ศาสนา และเผ่าพันธุ์

3) สิทธิที่จะได้รับการพัฒนา (Right to be developed) : เด็กทุกคนจะต้องได้รับการอุปการะเลี้ยงดู อบรมสั่งสอน พัฒนาจากบิดามารดา ผู้ปกครอง หรือได้รับสวัสดิภาพตามสมควรแก่มาตรฐานขั้นต่ำที่กำหนด เช่น ปัจจัยสี่ การได้รับการศึกษา การรักษาพยาบาลเมื่อเจ็บป่วย

4) สิทธิที่จะได้มีส่วนร่วม (Right to Participate) : เด็กทุกคนมีสิทธิได้รับการดูแลสุขภาพ แนะนำให้คำปรึกษา และฝึกอบรม เพื่อส่งเสริมความประพฤติที่เหมาะสม ความปลอดภัยและความรับผิดชอบต่อสังคม และมีส่วนร่วมส่งเสริมในกิจกรรมทางสังคมที่สนใจ

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับภาวะวิกฤตและการจัดการภาวะวิกฤต ได้แก่ โรคระบาด ภัยพิบัติ ความยากจน และความรุนแรงในครอบครัว

1) โรคระบาด (Epidemic) และการระบาดใหญ่ (Pandemic)

ความหมายและสถานการณ์

พระราชบัญญัติโรคติดต่อ พ.ศ.2558 ได้ให้ความหมายของโรคระบาดว่า โรคติดต่อหรือโรคที่ยังไม่ทราบ สาเหตุของการเกิดโรคแน่ชัด ซึ่งอาจแพร่ไปสู่ผู้อื่นได้อย่างรวดเร็วและกว้างขวาง หรือมีภาวะของการเกิดโรคมามากผิดปกติกว่าที่เคยเป็นมา เกิดประจำในพื้นที่นั้น มีอัตราป่วยคงที่และสามารถคาดการณ์ได้ (คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล, 2563) ซึ่งเมื่อวันที่ 11 มีนาคม พ.ศ.2563 องค์การอนามัยโลก (World Health Organization, WHO) ได้ประกาศว่ามีการแพร่ระบาดใหญ่ (Pandemic) ของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือ โรคโควิด-19 (COVID-19) ซึ่งมีจุดเริ่มต้นจากการพบกลุ่มก้อนผู้ป่วยโรคปอดอักเสบไม่ทราบสาเหตุของการเกิดโรคแน่ชัด ซึ่งอาจแพร่ไปสู่ผู้อื่นได้อย่างรวดเร็วและกว้างขวาง

หรือมีภาวะของการเกิดโรคมากผิดปกติกว่าที่เคยเป็นมา เกิดประจำในพื้นที่นั้น มีอัตราป่วยคงที่และสามารถคาดการณ์ได้ (คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล, 2563) ซึ่งเมื่อวันที่ 11 มีนาคม พ.ศ.2563 องค์การอนามัยโลก (World Health Organization, WHO) ได้ประกาศว่ามีการแพร่ระบาดใหญ่ (Pandemic) ของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือ โรคโควิด-19 (COVID-19) ซึ่งมีจุดเริ่มต้นจากการพบกลุ่มก้อนผู้ป่วยโรคปอดอักเสบไม่ทราบสาเหตุที่เมืองอู่ฮั่น มณฑลหูเป่ย์ สาธารณรัฐประชาชนจีน และแพร่กระจายไปยังมณฑลอื่นในประเทศจีนและต่างประเทศเนื่องจากชาวจีนจำนวนมากเดินทางกลับภูมิลำเนาหรือท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศ ทำให้มีผู้ติดเชื้อกว่า 7,834 รายทั่วโลกในระยะเวลา 12 สัปดาห์ องค์การอนามัยโลกจึงประกาศภาวะฉุกเฉินทางสาธารณสุขระหว่างประเทศ (Public health emergency of international concern, PHEIC) เพื่อยับยั้งการแพร่ระบาด โดยประเทศไทยเป็นประเทศแรกที่มีรายงานการติดเชื้อโควิด-19 นอกประเทศจีน คือนักท่องเที่ยวหญิงชาวจีนถูกตรวจพบว่ามิใช่สูง 38.6 องศาเซลเซียส ตรวจพบเชื้อ SARS-CoV-2 และมีผู้ป่วยเพิ่มมากขึ้นในช่วงเดือนมีนาคม - เมษายน พ.ศ.2563 จากคลัสเตอร์สถานบันเทิงต่าง ๆ และ แพร่กระจายไปสู่คนในครอบครัวและคนใกล้เคียงเป็นวงกว้าง ยอดผู้ป่วยยืนยันโควิด-19 ทั่วโลกมีจำนวน 246,951,274 ราย เสียชีวิต 5,004,855 ราย กระจายไปกว่า 188 จาก 193 ประเทศทั่วโลก (ข้อมูล ณ วันที่ 2 พฤศจิกายน 2564) สำหรับประเทศไทยมีจำนวนผู้ป่วยยืนยัน 1,920,189 ราย และเสียชีวิต 19,260 ราย (ข้อมูล ณ วันที่ 1 พฤศจิกายน 2564) ซึ่งผู้เสียชีวิตส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุที่มีโรคประจำตัว และยังไม่ได้รับวัคซีนหรือรับเพียง 1 เข็ม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขจึงได้ประกาศให้โรคโควิด-19 เป็นโรคติดต่ออันตรายตามพระราชบัญญัติโรคติดต่อ พ.ศ.2558 เพื่อประโยชน์ในการเฝ้าระวัง ป้องกันและควบคุมโรคติดต่ออันตราย (กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข, 2564)

การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ส่งผลกระทบต่อประชาชนเป็นวงกว้าง คนทุกกลุ่มล้วนได้รับผลกระทบในทางใดทางหนึ่งไม่มากก็น้อย แต่กลุ่มเปราะบางที่มีทุนทางสังคมและเศรษฐกิจน้อยกว่ากลุ่มอื่นนั้นได้รับผลกระทบที่รุนแรงกว่าและมีความสามารถในการจัดการปัญหาได้น้อยกว่าหากไม่ได้รับความช่วยเหลือจากภายนอก ซึ่งในการศึกษาวิจัยนี้ จะกล่าวถึงกลุ่มครอบครัวเปราะบางที่มีเด็กและเยาวชน โดยกลุ่มเหล่านี้มีรายได้ของครอบครัวลดลง ไม่สามารถประกอบอาชีพเหมือนเดิมได้ ถูกพักงานหรือเลิกจ้าง เนื่องจากสถานประกอบการปิดหรือหยุดดำเนินการ ผู้ประกอบอาชีพอิสระ เช่น แผงลอย แท็กซี่ วินมอเตอร์ไซด์ ก็มีจำนวนลูกค้าลดลง เกษตรกรก็มีรายได้ลดลงเพราะผู้ซื้อน้อยลง ห้างร้านและตลาดปิดตามมาตรการ “อยู่บ้าน หยุดเชื้อเพื่อชาติ” อีกทั้งครอบครัวมีรายจ่ายในการเลี้ยงดูเด็กเพิ่มขึ้น เนื่องจากสถานเลี้ยงเด็ก ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กของรัฐ หรือโรงเรียนต้องปิดตามมาตรการควบคุมการระบาดของรัฐ ทำให้เด็กขาดกิจกรรมหรือของเล่นที่ช่วยเพิ่มพัฒนาการ ผู้ปกครองก็ไม่ค่อยให้เด็กออกไปข้างนอกเพราะกลัวติดโรค เด็กจึงต้องดูโทรทัศน์หรือเล่นมือถือมากขึ้น และไม่ได้รับสิทธิประโยชน์อาหารกลางวันและนมจากศูนย์ฯ หรือโรงเรียน ส่งผลต่อโภชนาการของเด็กที่อาจได้รับสารอาหารไม่เพียงพอและทำให้ครอบครัวมีรายจ่ายด้านอาหารเพิ่มขึ้น รวมถึงขาดผู้ดูแล ครอบครัวต้องเสียค่าใช้จ่ายดูแลจ้างผู้ดูแลหรือต้องพาเด็กไปออกไปทำงานด้วยซึ่งสถานที่ทำงานบางแห่งก็ไม่เหมาะสมกับเด็กเล็ก

แนวทางการให้ความช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์โควิด-19

ภาครัฐมีมาตรการช่วยเหลือกลุ่มคนที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์โควิด-19 ในรูปแบบของสวัสดิการที่มีอยู่ก่อนโควิด-19 และความช่วยเหลือเมื่อเกิดสถานการณ์โควิด-19 เช่น 1) โครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด - 6 ปี เดือนละ 600 บาทจนถึงอายุครบ 6 ปี เป็นโครงการที่มีมาก่อนสถานการณ์โควิด-19 แต่อาจมีบางครอบครัวตกหล่นไม่ได้รับสิทธิ์เพราะสับสนในขั้นตอนการลงทะเบียน ไม่มีบัญชีธนาคาร หรือเดินทางไปลงทะเบียนไม่สะดวก หรือก่อนหน้านี้บางครอบครัวไม่ได้มีฐานะยากจนและมีเกณฑ์รายได้สูงกว่าที่โครงการฯ กำหนด แต่รายได้ลดลงและกลายเป็นครอบครัวยากจนในช่วงโควิด-19 (จิราภรณ์ แผลงประพันธ์ และ ดร.สมชัย จิตสุชน, 2563) 2) สิทธิประโยชน์กรณีว่างงานเนื่องจากเหตุสุดวิสัยแก่ผู้ประกันตน ของสำนักงานประกันสังคม กระทรวงแรงงาน ในอัตราร้อยละ 50 ของค่าจ้างรายวัน ไม่เกิน 90 วัน พิจารณาจ่ายตามกฎกระทรวงการได้รับประโยชน์ทดแทนในกรณีว่างงานเนื่องจากมีเหตุสุดวิสัยอันเกิดจากการระบาดของโรคติดต่ออันตรายตามกฎหมายว่าด้วยโรคติดต่อ พ.ศ. 2563 (กระทรวงแรงงาน, 2564) 3) เงินช่วยเหลือในโครงการ “เราไม่ทิ้งกัน” จำนวน 5,000 บาท ต่อเนื่อง 3 เดือน 4) การให้เงินเยียวยา 1,000 บาทต่อเดือน ตั้งแต่พฤษภาคม - กรกฎาคม 2563 ผ่านโครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด เป็นต้น (สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2563)

2) ภัยพิบัติหรือสาธารณภัย (Disaster)

ความหมายและประเภท

กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กระทรวงมหาดไทย (2550) ให้ความหมายของ “ภัยพิบัติ” ว่า หมายถึง ภัยอันตรายหรือเหตุการณ์ร้ายแรงซึ่งเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว กะทันหัน จนเป็นเหตุให้เกิดความสูญเสียแก่ชีวิตและทรัพย์สิน ประเภทของภัยพิบัติ ได้แก่ อุทกภัย วาตภัย ดินถล่ม อัคคีภัย ภัยจากสารเคมีและวัตถุอันตราย และส่งผลกระทบต่อโครงสร้างทางเศรษฐกิจและชุมชน ทำให้ชุมชนนั้นไม่สามารถรับมือกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้ด้วยกำลังและทรัพยากรที่มีอยู่ (สำนักเลขาธิการระหว่างองค์การด้านยุทธศาสตร์ระหว่างประเทศเพื่อการลดภัยพิบัติแห่งสหประชาชาติ, 2549) โดยการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ ความแปรปรวนของฤดูกาล การขยายตัวของประชากรและเมือง และการขาดความตระหนักรู้ในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ส่งผลให้เกิดภัยพิบัติต่าง ๆ ที่มีแนวโน้มและทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2555)

พระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ.2550 ให้ความหมายของ “สาธารณภัย” ว่าหมายถึง อัคคีภัย อุทกภัย ภัยแล้ง โรคระบาดในมนุษย์ โรคระบาดสัตว์ โรคระบาดสัตว์น้ำ การระบาดของศัตรูพืช ตลอดจนภัยอื่น ๆ อันมีผลกระทบต่อสาธารณชน ไม่ว่าจะเกิดจากธรรมชาติ มีผู้ทำให้เกิดขึ้น อุบัติเหตุหรือเหตุอื่นใด ซึ่งก่อให้เกิดอันตรายแก่ชีวิต ร่างกายของประชาชน หรือความเสียหายแก่ทรัพย์สินของประชาชนหรือของรัฐ และให้หมายรวมถึงภัยอากาศ และการก่อวินาศกรรมด้วย

แผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ พ.ศ.2564 - 2570 โดยคณะกรรมการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ (2565) กล่าวถึงสถานการณ์ภัยของประเทศไทย ตั้งแต่ ปี พ.ศ.2554 - 2563 แบ่งออกเป็น 11 ประเภท ดังนี้

1) อัคคีภัย (Fire)

เป็นภัยที่เกิดจากไฟซึ่งเป็นพลังงานอย่างหนึ่งที่ทำให้ความร้อน เมื่อขาดการควบคุมดูแลจะทำให้เกิดการลุกลามติดต่อไปตามบริเวณที่มีเชื้อเพลิง ได้แก่ สารเคมี วัตถุใด ๆ ที่มีสถานะเป็นของแข็ง ของเหลว หรือ ก๊าซที่อยู่ในภาวะพร้อมเกิดการสันดาปจากการจุดติดใด ๆ หรือจากการสันดาปเอง จนเกิดการลุกไหม้ต่อเนื่อง ประกอบกับการขยายตัวของพื้นที่เขตเมืองและบ้านเรือนที่อยู่อาศัยของประชาชนเพิ่มขึ้น รวมถึงการพัฒนาของอุตสาหกรรมและการบริการ

2) วาตภัย (Wind Storm)

เป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติที่เกิดจากลมแรง ได้แก่ พายุฝนฟ้าคะนอง พายุฤดูร้อน พายุลงวและพายุหมุนเขตร้อน (ดีเปรสชัน โซนร้อน ไต้ฝุ่น) โดยเฉพาะพายุหมุนเขตร้อนที่ส่งผลกระทบต่อพื้นที่เป็นวงกว้างนับร้อยตารางกิโลเมตร ที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่อาคารบ้านเรือน สิ่งก่อสร้าง ต้นไม้ สวน ไร่นา ยานพาหนะ และระบบสาธารณูปโภค เช่น ระบบไฟฟ้า ระบบสื่อสาร โทรคมนาคม รวมถึงชีวิตของประชาชนและสัตว์ต่าง ๆ

3) อุทกภัย (Flood)

เป็นเหตุการณ์ที่เกิดจากฝนตกหนักและฝนตกสะสมเป็นเวลานาน ทำให้เกิดน้ำป่าไหลหลาก น้ำท่วมฉับพลัน น้ำท่วมขัง และน้ำล้นตลิ่ง ส่งผลกระทบและสร้างความเสียหายต่อประชาชน ทรัพย์สิน บ้านเรือน สิ่งก่อสร้าง ระบบสาธารณูปโภค โดยมีสาเหตุหลัก ได้แก่ มรสุมตะวันตกเฉียงใต้ที่พัดปกคลุมทะเลอันดามันและอ่าวไทยซึ่งประเทศไทยจะได้รับผลกระทบในช่วงกลางเดือนพฤษภาคมถึงกลางเดือนตุลาคม มรสุมตะวันออกเฉียงเหนือที่พัดปกคลุมประเทศไทยและอ่าวไทยในช่วงกลางเดือนตุลาคมถึงกลางเดือนกุมภาพันธ์ ร่องมรสุมที่พาดผ่านบริเวณประเทศไทยในแต่ละเดือน หย่อมความกดอากาศต่ำและพายุหมุนเขตร้อน (ดีเปรสชัน โซนร้อน ไต้ฝุ่น)

4) ดินโคลนถล่ม (Landslide)

เป็นเหตุการณ์ในช่วงฤดูฝนที่มักเกิดขึ้นพร้อมกับหรือเกิดตามมาหลังจากน้ำป่าไหลหลากอันเนื่องจากพายุฝนหนักอย่างต่อเนื่องและรุนแรง ส่งผลให้มวลดินและหินไม่สามารถอุ้มน้ำได้ จึงเกิดการเคลื่อนตัวตามแรงโน้มถ่วงของโลก ปัจจุบันปัญหาดินโคลนถล่มเกิดบ่อยครั้งและทวีความรุนแรงมากขึ้น เพราะการตัดไม้ทำลายป่า การทำเกษตรบนพื้นที่ลาดชัน การทำลายหน้าดิน เป็นต้น

5) แผ่นดินไหวและสึนามิ (Earthquake and Tsunami)

แผ่นดินไหวเป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติที่เกิดจากแรงเสียดทานระหว่างชั้นหินและชั้นดินใต้ผิวโลกตามแนวรอยเลื่อนของเปลือกโลกที่มีพลังและยังเคลื่อนตัว ซึ่งในประเทศไทยมีอยู่ 16 แห่งกระจายอยู่บริเวณภาคเหนือและภาคตะวันตก (กรมทรัพยากรธรณี, 2563) ส่งผลให้พื้นดินเกิดการสั่นสะเทือนอย่างรุนแรงในช่วงเวลาหนึ่ง นอกจากนี้แผ่นดินไหวขนาดใหญ่ในมหาสมุทรยังอาจทำให้เกิดสึนามิที่เคลื่อนตัวด้วยความเร็วสูง มีพลังรุนแรง สามารถเคลื่อนที่ไปได้เป็นระยะไกล เมื่อเคลื่อนที่เข้าสู่บริเวณชายฝั่งทะเลจะทำให้เกิดคลื่นขนาดใหญ่ เรียกว่า “สึนามิ” ก่อให้เกิดความเสียหายอย่างใหญ่หลวงต่อชีวิตและทรัพย์สินของผู้คนที่อาศัยอยู่บริเวณชายฝั่ง

6) ภัยแล้ง (Drought)

เป็นภัยธรรมชาติที่เกิดจากสภาพอากาศแห้งแล้งและขาดแคลนน้ำเป็นระยะเวลานาน โดยทั่วไปเกิดขึ้นเมื่อพื้นที่ที่ได้รับน้ำอย่างสม่ำเสมอเกิดฝนตกต่ำกว่าค่าเฉลี่ย ส่งผลกระทบโดยตรงต่อเกษตรกรที่ต้องใช้น้ำในการทำเกษตร และส่งผลกระทบอื่น ๆ เช่น การพังทลายของผิวดิน การเกิดฝุ่นละออง พายุฝุ่น การรุกรานของน้ำเค็ม และโอกาสเกิดไฟป่าสูงขึ้น

7) โรคระบาด (Pandemic)

เป็นโรคติดต่อหรือโรคที่ยังไม่ทราบสาเหตุการเกิดโรคที่แน่ชัด ซึ่งอาจแพร่ไปสู่ผู้อื่นได้อย่างรวดเร็วและกว้างขวาง หรือมีภาวะของการเกิดโรคมามากกว่าปกติที่เคยเป็นมา (พระราชบัญญัติโรคติดต่อ พ.ศ.2558) การระบาดของโรคที่สำคัญในประเทศไทย ตามมาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติโรคติดต่อ พ.ศ.2558 ได้แก่ พ.ศ.2547 โรคไข้หวัดนก พ.ศ.2552 โรคไข้หวัดสายพันธุ์ใหม่ H1N1 (2009) พ.ศ.2551 - 2552 โรคไข้ปวดข้อยุงลาย พ.ศ.2555 โรคไข้เลือดออก พ.ศ.2556 โรคติดต่อระบบทางเดินหายใจเฉียบพลัน (Middle East Respiratory Syndrome: MERS - CoV) พ.ศ.2557 โรคติดเชื้อไวรัสอีโบลา และ พ.ศ.2563 โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

8) ไฟป่าและหมอกควัน (Forest Fire and Smoke)

เป็นภัยที่มักเกิดในป่าธรรมชาติหรือสวนป่าแล้วลุกลามไปโดนปราชจากการควบคุม ส่งผลให้ฝุ่นควันและอนุภาคแขวนลอยในบรรยากาศมีปริมาณมากภายใต้กระแสลมอ่อนและอากาศสามารถลอยตัวสูงไปในชั้นบรรยากาศชั้นบนได้ ส่งผลกระทบต่อสุขภาพ คุณภาพชีวิต และสิ่งแวดล้อม ตลอดจนสภาพเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ ทั้งนี้ แนวโน้มการเกิดไฟป่าและหมอกควัน ยังคงเกิดขึ้นต่อเนื่องทุกปี

13 จากการเกิดไฟป่าตามธรรมชาติและการเผาป่าเพื่อเตรียมพื้นที่ในการทำเกษตร

9) มลพิษทางอากาศประเภท PM 2.5 (Particulate Matter: PM)

เป็นเหตุการณ์ที่มลพิษทางอากาศประเภทฝุ่นละอองขนาดเล็กไม่เกิน 2.5 ไมครอน หรือ PM 2.5 ที่เกิดจากเหตุการณ์ทางธรรมชาติหรือจากกิจกรรมของมนุษย์และเกิดการสะสมในบรรยากาศ ทำให้ PM 2.5 ปกคลุมพื้นที่อยู่อาศัยของประชาชน จนมีส่งผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนจำนวนมากทั้งในระยะสั้นและระยะยาว โดยเฉพาะกลุ่มเสี่ยง เด็ก หญิงตั้งครรภ์ ผู้สูงอายุ และผู้ที่มีโรคประจำตัว เช่น โรคระบบทางเดินหายใจ หอบหืด เป็นต้น

10) ภัยจากสารเคมี (Chemical Incidents)

เป็นภัยที่เกิดจากสารเคมีที่อยู่ในธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น ไม่ว่าจะเป็นจากการใช้ (Usability) วัตถุดิบ (Raw Material) การแปรรูป (Transform) ผลพลอยได้จากการผลิต (By product) หรือเกิดการปนเปื้อน (Contamination) ในสิ่งแวดล้อม หรือเกิดจากอุบัติเหตุ (Accident) ในวงจรชีวิตของสารเคมี เช่น ในกระบวนการผลิต การบรรจุ การเก็บรักษา การจำหน่าย การขนส่ง และการบำบัดกำจัดทำลาย เป็นต้น ซึ่งส่งผลกระทบต่อมนุษย์และสิ่งมีชีวิตที่เกี่ยวข้องเนื่องจากการทำงานในภาคอุตสาหกรรมหรืออาศัยอยู่ใกล้เคียง เมื่อมีการได้รับหรือสัมผัสสารเคมีเข้าสู่ร่างกาย อาจก่อให้เกิดโรคจากสารเคมีแบบเฉียบพลัน และ/หรือแบบเรื้อรัง

11) ภัยจากคมนาคม (Transportation)

เป็นอุบัติเหตุจากการจราจรทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ ซึ่งส่งผลต่อชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน และความสูญเสียต่อเศรษฐกิจและสังคม ประเทศไทยมีแนวโน้มการเกิดอุบัติเหตุทางถนนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยมีปัจจัยมาจาก คน ยานพาหนะ ถนน และสิ่งแวดล้อม

แนวปฏิบัติการดำเนินงานความช่วยเหลือผู้ประสบสาธารณภัย

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.)

จากการประชุมหารือ เรื่องการใช้เงินอุดหนุนราชการเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติกรณีฉุกเฉิน ภายใต้คณะกรรมการบูรณาการการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กระทรวงมหาดไทย เมื่อวันที่ 17 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2564 และวันที่ 7 มิถุนายน พ.ศ.2564 ณ กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ได้มีการให้แนวทางปฏิบัติในการช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติกรณีฉุกเฉิน ตามระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยค่าใช้จ่ายเพื่อช่วยเหลือประชาชนตามอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2560 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ดังนี้

1) การช่วยเหลือผู้ประสบภัย ขณะเกิดสาธารณภัย

กรณีเกิดสาธารณภัยในพื้นที่ อปท. สามารถดำเนินการให้ความช่วยเหลือประชาชนเบื้องต้นได้ทันทีในด้านการดำรงชีพ การบรรเทาความเดือดร้อนเฉพาะหน้า การเข้าระงับสาธารณภัยเพื่อคุ้มครองชีวิตและทรัพย์สิน หรือป้องกันภัยอันตรายที่จะเกิดแก่ประชาชน ได้ตามความจำเป็น โดยไม่จำเป็นต้องเสนอคณะกรรมการช่วยเหลือประชาชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพิจารณาหรือกรณีมีการประกาศเขตการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติกรณีฉุกเฉินมีความจำเป็นเร่งด่วน (การซ่อมแซมบ้านเรือนประชาชนที่ได้รับเสียหาย) ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดพิจารณาใช้เงินอุดหนุนราชการตามระเบียบ กระทรวงการคลัง ว่าด้วยเงินอุดหนุนราชการเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติกรณีฉุกเฉิน พ.ศ.2562 ในอำนาจของผู้ว่าราชการจังหวัด 14 ไปพลางก่อน และให้รายงานในที่ประชุมคณะกรรมการช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติจังหวัด (ก.ช.ภ.จ.) ทราบ และ อปท. สามารถดำเนินการให้ความช่วยเหลือเบื้องต้นได้ทันทีตามความจำเป็น โดยไม่จำเป็นต้องเสนอคณะกรรมการช่วยเหลือประชาชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพิจารณา และหาก อปท. ไม่มีงบประมาณให้สำรวจความเสียหายและรายงานอำเภอเพื่อเข้าที่ประชุมคณะกรรมการช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติอำเภอ (ก.ช.ภ.อ.) และคณะกรรมการช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติจังหวัด (ก.ช.ภ.จ.) เพื่อใช้เงินอุดหนุนราชการตามระเบียบกระทรวงการคลังต่อไป ทั้งนี้การให้ความช่วยเหลือจะต้องไม่ซ้ำซ้อนกัน

2) การให้ความช่วยเหลือประชาชนเพื่อเยียวยาหรือฟื้นฟู หลังเกิดสาธารณภัย

อปท.สำรวจความเสียหายก่อนเสนอให้คณะกรรมการช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติอำเภอ (ก.ช.ภ.อ.) และคณะกรรมการช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติจังหวัด (ก.ช.ภ.จ.) พิจารณาใช้เงินอุดหนุนราชการตามระเบียบกระทรวงการคลัง ว่าด้วยเงินอุดหนุนราชการเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติกรณีฉุกเฉิน พ.ศ.2562 ในการให้ความช่วยเหลือผู้เสียชีวิต การซ่อมแซมบ้านเรือนประชาชนที่ได้รับความเสียหาย หรือการช่วยเหลือเกษตรกร

3) การซ่อมแซมสิ่งสาธารณประโยชน์ที่อยู่ในความรับผิดชอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อปท. สามารถดำเนินการซ่อมแซมสิ่งสาธารณประโยชน์ที่อยู่ในความรับผิดชอบได้ตามอำนาจหน้าที่หาก

มีงบประมาณ โดยไม่ต้องรายงานอำเภอหรือจังหวัด หรือหากไม่มีงบประมาณในการซ่อมแซม และเป็นไปตามหลักเกณฑ์การใช้จ่ายเงินอุดหนุนราชการเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติกรณีฉุกเฉิน พ.ศ.2563 ข้อ 5.5.3 ที่กำหนดว่าสิ่งสาธารณประโยชน์ที่อยู่ในความรับผิดชอบของ อบต. จะต้องเป็นกรณีที่มีงบประมาณเพื่อกรณีฉุกเฉินหรือจำเป็น ซึ่งตั้งไว้ในปีนั้นได้ใช้จ่ายหมดแล้ว และหากไม่ซ่อมแซมจะบังเกิดความเสียหายต่อสิ่งสาธารณประโยชน์ หรือสร้างความเดือดร้อนแก่ประชาชนโดยส่วนร่วม ทั้งนี้ อบต. ต้องมีหนังสือยืนยันข้อมูลดังกล่าว และให้รายงานอำเภอหรือจังหวัดเพื่อพิจารณาใช้จ่ายเงินดังกล่าวเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติ

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (กระทรวง พม.)

ตามหนังสือที่ พม.0203/ว4471 ลงวันที่ 25 มิถุนายน พ.ศ.2558 กระทรวง พม. ได้วางแผนปฏิบัติการดำเนินงานช่วยเหลือผู้ประสบสาธารณภัยให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องถือปฏิบัติ 3 ระยะ คือ

1) ระยะป้องกันและเตรียมความพร้อม (ก่อนเกิดภัย) เพื่อเตรียมความพร้อมให้กับประชาชนในพื้นที่

1. ส่งเสริมและสนับสนุนชุมชนใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านในการจัดทำแผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยในพื้นที่ โดยมีสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) เป็นแกนหลักในการดำเนินงาน สนับสนุนการพัฒนา โดยเฉพาะพื้นที่ที่มีปัญหาการจัดการภัยพิบัติ

2. ส่งเสริมให้องค์กรเครือข่ายของกระทรวงพม. เช่น อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.) อาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุที่บ้าน (อผส.) อาสาสมัครพัฒนาสังคมเพื่อช่วยเหลือคนพิการ (อพมก.) และ สภาเด็กและเยาวชน เป็นต้น มีความรู้เกี่ยวกับสาธารณภัยในด้านต่าง ๆ รวมถึงวิธีการป้องกันภัย ซึ่งอาสาสมัครเหล่านี้จะเป็นเครือข่ายในการเฝ้าระวัง แจ้งเหตุ และดำเนินการร่วมกับอาสาสมัครขององค์กรอื่น ๆ

3. ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนรับทราบถึงภัยพิบัติที่อาจเกิดขึ้น วิธีแจ้งเหตุ และบริการของหน่วยงานต่าง ๆ

4. จัดทำฐานข้อมูลกลุ่มเป้าหมายเด็ก คนพิการ ผู้สูงอายุ ผู้ด้อยโอกาส เพื่อเตรียมการให้ความช่วยเหลือเมื่อประสบภัย

2) ระยะบรรเทาทุกข์ (ขณะเกิดภัย)

1. สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด (สนง.พมจ.) ติดตามสถานการณ์ภัยประสานข้อมูล และประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัด ที่ทำการปกครองจังหวัด สำนักงานส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัด เป็นต้น

2. สำรวจ รวบรวม ประสานข้อมูลและรายงานผลเกี่ยวกับการประสบภัยให้กระทรวง พม. ทราบเป็นรายวัน จนกว่าเหตุการณ์จะเข้าสู่ภาวะปกติ

3. ให้ความร่วมมือกับจังหวัด ตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนในการให้ความช่วยเหลือตามบทบาทภารกิจ เพื่อบรรเทาทุกข์เฉพาะหน้าแก่ผู้ประสบภัย รวมทั้งจัดทีมร่วมในการช่วยเหลือผู้ประสบภัย ตลอดจนเป็นศูนย์รับบริจาคเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติแก่ผู้ที่ประสงค์จะบริจาคเงินและสิ่งของ

4. ใช้กลไก “ศูนย์ช่วยเหลือสังคม (OSCC 1300)” เป็นศูนย์รับแจ้งเหตุ แจ้งความต้องการ
ประสานการช่วยเหลือไปยังหน่วยงานและภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องทางโทรศัพท์สายด่วน 1300 ตลอด 24 ชั่วโมง
โดยมีเจ้าหน้าที่ นักสังคมสงเคราะห์ รับแจ้งเหตุโดยตรง

5. หน่วยงานในสังกัดกระทรวง พม. ในพื้นที่ทั้ง 76 จังหวัดสามารถให้บริการการช่วยเหลือ
ผู้ประสบปัญหาความเดือดร้อนได้ตามสถานการณ์ภัยพิบัติ

3) ระยะฟื้นฟูและพัฒนาผู้ประสบภัย (หลังภัยสงบ)

1. จัดทีมนักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ออกเยี่ยมบ้าน ให้คำ
ปรึกษา แนะนำ บำบัดฟื้นฟูจิตใจ ผ่อนคลายความวิตกกังวล หรือจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อช่วยเหลือ ฟื้นฟู และ
พัฒนาให้ผู้ประสบภัยได้รับการดูแลจนกลับสู่ภาวะปกติ

2. การช่วยเหลือสงเคราะห์เพื่อบรรเทาและคลี่คลายปัญหาเฉพาะหน้าให้แก่กลุ่มเป้าหมาย
ได้แก่ เด็ก สตรี ผู้สูงอายุ และคนพิการ ประกอบด้วย

2.1 ให้ความช่วยเหลือด้านสังคมสงเคราะห์ ตามระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยเงินอุดหนุน
ราชการเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยกรณีฉุกเฉิน พ.ศ. 2556 ซึ่ง กระทรวง พม. มีอำนาจในการอนุมัติเงิน
อุดหนุนราชการได้ในวงเงิน 10,000,000 บาท ดังนี้

1) ช่วยเหลือเป็นเงินสงเคราะห์เพื่อบรรเทาภาวะวิกฤตเฉพาะหน้าแก่นักเรียน นักศึกษา ที่บิดา
มารดา หรือผู้อุปการะเลี้ยงดู หรือผู้มีรายได้หลักเลี้ยงดูครอบครัวเสียชีวิตจากภัยพิบัติ คนละ 500 บาท

2) จัดโครงการฝึกอบรมส่งเสริมอาชีพระยะสั้นเฉพาะพื้นที่ที่ประสบภัยพิบัติให้แก่ผู้ประสบภัย
เพื่อให้มีรายได้เลี้ยงดูครอบครัวในภาวะวิกฤต โดยให้เบิกค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานเท่าที่จ่ายจริง ดังนี้

- ค่าใช้จ่ายสำหรับอุปกรณ์การฝึกอาชีพเท่าที่จ่ายจริง คนละไม่เกิน 2,000 บาท
- ค่าใช้จ่ายตอบแทนวิทยากร วันละไม่เกิน 500 บาท ไม่เกิน 10 วัน
- ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน ปฏิบัติการฝึกอบรม เท่าที่จ่ายจริง ภายในวงเงินไม่เกิน 10,000 บาท
- ค่าอุปกรณ์ในการลงทุนประกอบอาชีพที่ได้รับการฝึกอบรม เท่าที่จ่ายจริง ครอบครัวละ
ไม่เกิน 4,000 บาท

2.2 การช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาทางสังคมกรณีฉุกเฉินเป็นเงินสงเคราะห์หรือสิ่งของ
ตามระเบียบกระทรวงการคลังพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ว่าด้วยการจ่ายเงินอุดหนุนเพื่อช่วยเหลือ
ผู้ประสบปัญหาทางสังคมกรณีฉุกเฉิน พ.ศ.2547 และที่แก้ไขเพิ่มเติม และระเบียบกรมพัฒนาสังคมและ
สวัสดิการ ว่าด้วยการสงเคราะห์ผู้มีรายได้น้อยและไร้ที่พึ่ง พ.ศ.2552

2.3 การซ่อมแซม ปรับปรุงที่อยู่อาศัยแก่คนพิการที่ประสบภัย ตามระเบียบกระทรวงการคลัง
ตามหนังสือที่ กค 0406.4/23790 ลงวันที่ 25 พฤศจิกายน พ.ศ.2553 เรื่อง การกำหนดอัตราเงินและ
ค่าใช้จ่ายในการปรับปรุงสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยให้แก่คนพิการ และอัตราค่าตอบแทนแก่ผู้ช่วยคนพิการ
และอัตราค่าตอบแทนอื่น จัดให้มีบริการผู้ช่วยคนพิการ โดยกำหนดอัตราเงินในการปรับปรุงสภาพแวดล้อมที่
อยู่อาศัยให้ แก่คนพิการให้เป็นไปในลักษณะเหมาจ่าย ไม่เกิน 20,000 บาท ระเบียบคณะกรรมการส่งเสริม

และพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการปรับสภาพที่อยู่อาศัยให้แก่คนพิการ การมีผู้ช่วยคนพิการ การช่วยคนพิการที่ไม่มีผู้ดูแล และสิทธิของผู้ดูแลคนพิการ พ.ศ.2552

3. การให้ความช่วยเหลือ พื้นฟูวิถีชีวิตชุมชนของผู้ประสบภัย ตามสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนในพื้นที่ที่มีการเชื่อมโยงภาคีและเครือข่าย สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) เป็นแกนหลักในการดำเนินงาน

3) ความยากจน (Poverty)

เมื่อกล่าวถึงความยากจน โดยทั่วไปจะหมายถึงความยากจนในเชิงเศรษฐกิจ ซึ่งพิจารณาที่ระดับรายได้หรือฐานะทางเศรษฐกิจของบุคคลว่ามีรายได้เพียงพอต่อการดำรงชีวิตตามมาตรฐานขั้นต่ำหรือมีรายได้ต่ำกว่ามาตรฐานคุณภาพชีวิตขั้นต่ำที่ยอมรับได้ในแต่ละสังคม (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2546 อ้างใน ศุภเจตน์ จันทรสาส์น, 2552) ปัจจุบันความยากจนได้ครอบคลุมถึงมิติอื่น ๆ ที่มีไข่แค่ตัวเงิน แต่รวมถึงการขาดแคลนที่อยู่อาศัย ขาดโอกาสในการเข้าถึงบริการสาธารณสุข ขาดโอกาสด้านการศึกษา การไม่มีงานทำ ซึ่งความยากจนที่แตกต่างกันนี้ รัฐบาลจะใช้เครื่องชี้วัดที่ต่างกันและนำไปสู่การวิเคราะห์สาเหตุและแนวทางแก้ไขปัญหาที่แตกต่างกันไปความยากจนหรือคนจน ในปัจจุบัน ไม่ได้จำกัดเฉพาะคนที่ขาดทุนทางการเงินเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมถึงความยากจนเชิงโครงสร้างที่เกิดจากความขัดสนในหลาย ๆ ด้าน เช่น การได้รับการศึกษาน้อย ความไม่เท่าเทียมกันในสังคม การขาดทรัพยากร ขาดที่ดินทำกิน ทำให้เกิดภาวะการพึ่งพิงภาครัฐสูง หากไม่สามารถเข้าถึงบริการของรัฐได้ ก็จะไปสู่ความไม่เสมอภาคทางเศรษฐกิจและสังคม โดยสาเหตุของความยากจนมีหลายปัจจัย ทั้งปัจจัยภายในและภายนอก เช่น การขาดโอกาสทางการศึกษา ความไม่เสมอภาคทางเศรษฐกิจ ความขาดแคลนปัจจัยพื้นฐาน การถูกกดขี่ด้านราคา กฎหมายมีความไม่เท่าเทียมกัน รวมถึงการยึดติดในระบบอุปถัมภ์ ดังนั้น ภาครัฐจึงใช้ระบบ TPMAP ในการระบุปัญหาความยากจนในระดับบุคคล ครัวเรือน ชุมชน ท้องถิ่น จังหวัด และประเทศ หรือปัญหาความยากจนรายประเด็น โดยใช้ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) จากกรมการพัฒนาชุมชนและข้อมูลผู้ลงทะเบียนสวัสดิการแห่งรัฐจากกระทรวงการคลัง แสดงความยากจนใน 5 มิติ ได้แก่ ด้านการศึกษา ด้านสุขภาพ ด้านความเป็นอยู่ ด้านการเข้าถึงบริการภาครัฐ และด้านการเงิน (พระครูปลัดเถรานุวัชน ดีเยี่ยม, 2564)

ระบบ TPMAP หรือ แผนที่ความยากจนในประเทศไทย (Thai Poverty Map) เป็นเครื่องมือสำคัญที่ใช้แสดงข้อมูลทางเศรษฐกิจ เช่น รายได้ รายจ่าย และความยากจนในพื้นที่ โดยมีเป้าหมายเพื่อการพัฒนากลุ่มประชากรที่มีความต้องการทางด้านปัจจัยพื้นฐาน เช่น อาหาร การสร้างบริการพื้นฐาน การศึกษา เป็นต้น ทั้งนี้ องค์การระหว่างประเทศต่าง ๆ เช่น ธนาคารโลก United States Agency for International Development (USAID) และ United Nations (UN) ต่างมีความต้องการให้ประเทศกำลังพัฒนาจัดทำแผนที่ความยากจน เพื่อนำไปใช้ ประกอบการวางแผนและพัฒนาโครงการ โดยองค์การดังกล่าวได้ให้ความช่วยเหลือทางการเงิน ความรู้ และเทคโนโลยีการจัดทำแผนที่ความยากจนแก่ประเทศกำลังพัฒนา โดยประเทศไทยได้ริเริ่มการจัดทำแผนที่ความยากจนในปี พ.ศ.2544 โดยความร่วมมือของ 4 องค์การประกอบด้วย สำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สถาบัน

วิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย และธนาคารโลก ภายใต้โครงการความร่วมมือเพื่อการพัฒนาประเทศ ด้านการวิเคราะห์ความยากจนและติดตามประเมินผลระยะที่ 1 (Country Development Partnership in Poverty Analysis and Monitoring: CDP-PAM Phase I) ซึ่งในระยะแรกใช้ข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้านและข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน แต่มีข้อจำกัดในเรื่องความครอบคลุมพื้นที่ในชนบทและข้อจำกัดด้านคุณภาพของการจัดเก็บ รวมถึงการประเมินผลข้อมูลที่อาจไม่ได้มาตรฐาน ต่อมาจึงเปลี่ยนมาใช้ข้อมูลประมาณการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน (SESS) คือการประมาณรายได้และรายจ่ายของครัวเรือนทั้งประเทศไทย โดยอาศัยข้อมูลสำมะโนประชากรและเคหะเปรียบเทียบกับเส้นความยากจน (Poverty Line) เพื่อกำหนดว่าครัวเรือนใดเข้าข่ายความยากจน ช่วยให้รัฐบาลสามารถวิเคราะห์ปัญหาความยากจนของประเทศไทย เปรียบเทียบความยากจนในแต่ละพื้นที่และในแต่ละช่วงเวลา (กาญจนา แสงลิ้มสุวรรณ, 2555)

จากรายงานวิเคราะห์สถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำของประเทศไทย ปี 2563 โดยสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ในปี พ.ศ.2563 สัดส่วนคนจนที่พิจารณาจากเส้นความยากจนเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 6.24 ในปี พ.ศ.2562 เป็นร้อยละ 6.84 ในปี 2563 หรือมีคนจนจำนวน 4.8 ล้านคน เพิ่มขึ้นจาก 4.3 ล้านคนในปีก่อนหน้า ซึ่งเป็นผลมาจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) ที่กระทบต่อเศรษฐกิจและการจ้างงานอย่างรุนแรง แม้ว่าจำนวนคนจนจะเพิ่มขึ้นไม่มากเมื่อเปรียบเทียบกับความรุนแรงของสถานการณ์โควิด-19 แต่เมื่อพิจารณาสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนจะพบว่า ภาพรวมครัวเรือนทั้งประเทศมีความเปราะบางเพิ่มขึ้น ครัวเรือนมีความสามารถในการหารายได้ลดลง ซึ่งสะท้อนจากชั่วโมงการทำงานที่ปรับตัวลดลงอย่างต่อเนื่องตลอดทั้งปี และกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ลดลงมาอยู่ในระดับต่ำกว่า

ช่วงก่อนการระบาดของโควิด-19 หนี้สินครัวเรือนปรับตัวสูงขึ้นมาก และเงินออมในกลุ่มผู้มีรายได้ น้อยมีแนวโน้มลดต่ำลง โดยเศรษฐกิจไทยในปี พ.ศ.2563 หดตัวลงร้อยละ 6.1 ส่งผลกระทบต่อการจ้างงานในวงกว้าง มีผู้ว่างงานจำนวน 6.51 แสนคน คิดเป็นอัตราการว่างงานร้อยละ 1.69 เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ.2562 ที่มีผู้ว่างงานจำนวน 3.73 แสนคน หรือคิดเป็นอัตราว่างงานที่ร้อยละ 0.98 แม้ว่าสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 จะส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจในวงกว้าง แต่จำนวนคนจนที่คำนวณจากคนที่มีความจำเป็นค่าใช้จ่ายในการดำรงชีพต่ำกว่าเส้นความยากจน (ต่ำกว่า 2,762 บาทต่อคนต่อเดือน) กลับมีจำนวนเพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อย ส่วนหนึ่งเป็นผลจากมาตรการช่วยเหลือเยียวยาที่รัฐบาลได้ดำเนินการตลอดช่วงระยะเวลาของผลกระทบ ประกอบด้วย โครงการเราไม่ทิ้งกัน (ช่วยเหลือเงินชดเชยรายได้กลุ่มอาชีพอิสระ เกษตรกร และผู้ประกอบการมาตรา 39 และมาตรา 40 คนละ 5,000 บาท รวม 3 เดือน) การช่วยเหลือกลุ่มเปราะบาง ได้แก่ เด็กแรกเกิด อายุ 0-6 ปี ผู้สูงอายุที่ได้รับเบี้ยยังชีพคนชรา ผู้ที่มีบัตรคนพิการ โดยช่วยเหลือเยียวยาคนละ 1,000 บาท จำนวน 3 เดือน กลุ่มตกหล่น อาทิ ผู้มีบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ และลูกจ้างในระบบประกันสังคมที่จ่ายเงินสมทบไม่ครบ 6 เดือน และกลุ่มผู้มีบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ จำนวน 13.6 ล้านคนที่ได้รับการช่วยเหลือเพิ่มเติมในช่วงปลายปี ทำให้โดยเฉลี่ยประชาชนได้รับการช่วยเหลือเยียวยาจากภาครัฐ (เฉพาะโครงการช่วยเหลือเยียวยาตาม พ.ร.ก. กู้เงิน) ตลอดทั้งปีที่ 13,473 บาทต่อคนต่อปี หรือเฉลี่ยประมาณ

1,123 บาทต่อคนต่อเดือน หรือคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 40 ของเส้นความยากจน ซึ่งช่วยให้ประชาชนมีความสามารถในการใช้จ่ายเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะกลุ่มผู้มีรายได้น้อย ซึ่งได้รับการช่วยเหลือมากกว่าคนกลุ่มอื่น และทำให้ประชาชนไม่กลายเป็นคนยากจนเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้หากไม่มีมาตรการช่วยเหลือเยียวยาจากภาครัฐ จำนวนคนยากจนในปี 2563 จะมีจำนวนทั้งสิ้น 11.02 ล้านคน หรือเพิ่มขึ้นกว่า 6 ล้านคน และคิดเป็นสัดส่วนคนจนร้อยละ 15.9 ของประชากรทั้งประเทศ

ตารางที่ 1 แผนงาน โครงการช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

ชื่อโครงการ	ระยะเวลา	การจ่ายเงินช่วยเหลือเยียวยา	จำนวนผู้ได้รับประโยชน์
โครงการเพื่อช่วยเหลือ เยียวยา และชดเชยให้แก่ประชาชน ซึ่งได้รับผลกระทบจากการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของกระทรวงการคลัง (เราไม่ทิ้งกัน)	3 เดือน (เม.ย.-มิ.ย. 63)	5,000 บาท/เดือน	กลุ่มอาชีพอิสระ 15.3 ล้านคน
แผนงานโครงการช่วยเหลือเกษตรกรที่ได้รับผลกระทบจากการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019	3 เดือน (พ.ค.-ก.ค. 63)	5,000 บาท/เดือน	เกษตรกร 7.6 ล้านคน
โครงการเพื่อช่วยเหลือ เยียวยา และชดเชยให้แก่ประชาชน ซึ่งได้รับผลกระทบจากการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์	3 เดือน (พ.ค.-ก.ค. 63)	3,000 บาท/เดือน	กลุ่มเปราะบาง 6.7 ล้านคน
โครงการเพื่อช่วยเหลือ เยียวยา และชดเชยให้แก่ประชาชน ซึ่งได้รับผลกระทบจากการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 เพื่อช่วยเหลือผู้มีบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ	3 เดือน (พ.ค.-ก.ค. 63)	1,000 บาท/เดือน	ผู้มีบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ 1.03 ล้านคน
โครงการชดเชยรายได้แก่ลูกจ้างของสถานประกอบการที่ได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19)	3 เดือน (มิ.ย.-ส.ค. 63)	15,000 บาท (จ่ายครั้งเดียว)	กลุ่มตกหล่น 0.0139 ล้านคน
โครงการเพิ่มกำลังซื้อให้แก่ผู้มีบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ระยะที่ 1	3 เดือน (ต.ค.-ธ.ค. 63)	500 บาท/เดือน	13.6 ล้านคน

ที่มา สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

สถานการณ์ความยากจนในปี พ.ศ.2564 นั้นปรับตัวดีขึ้น คนยากจนมีจำนวนทั้งสิ้น 4.4 ล้านคน คิดเป็นสัดส่วนคนยากจนที่ร้อยละ 6.32 ลดลงจากปีก่อนที่มีสัดส่วนคนยากจนร้อยละ 6.83 จำนวนครัวเรือนยากจนมีทั้งสิ้น 1.24 ล้านครัวเรือน ลดลงเมื่อเทียบกับปี พ.ศ.2563 ที่มีจำนวนครัวเรือนยากจนประมาณ 1.40 ล้านครัวเรือน ซึ่งเป็นผลมาจากที่รัฐบาลมีการดำเนินมาตรการเพื่อช่วยเหลือ และบรรเทาผลกระทบจากปัญหาวิกฤตการแพร่ระบาดของโควิด-19 โดยเฉพาะกลุ่มคนจนและผู้มีรายได้น้อย โดยตลอดปี พ.ศ.2564 มีโครงการช่วยเหลือประชาชนที่สำคัญ อาทิ โครงการเพิ่มกำลังซื้อผู้มีบัตรสวัสดิการแห่งรัฐระยะที่ 2 และ 3 ที่ให้ความช่วยเหลือผู้มีบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ระหว่างเดือนมกราคม - มีนาคม พ.ศ.2564 และเดือนกรกฎาคม - ธันวาคม พ.ศ.2564 โครงการ ม.33 เรารักกัน ระหว่างเดือนมีนาคม - มิถุนายน พ.ศ.2564 โครงการเยียวยานายจ้างและผู้ประกันตนมาตรา 33 39 และ 40 ในกิจการที่ได้รับผลกระทบจากมาตรการของรัฐและในพื้นที่ควบคุมสูงสุดและเข้มงวด รวมทั้งโครงการบรรเทาภาระค่าใช้จ่ายในด้านต่าง ๆ อาทิ โครงการบรรเทาภาระค่าสาธารณูปโภค ไฟฟ้าและประปา เป็นต้น ซึ่งมีส่วนช่วยบรรเทาภาระค่าใช้จ่ายให้ครัวเรือนได้อย่างมาก ซึ่งทำให้กลุ่มเปราะบางและผู้มีรายได้น้อยมีรายได้เพิ่มขึ้นเฉลี่ยเป็น 3,119 บาทต่อคนต่อเดือน เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ.2562 ร้อยละ 3.51 เป็นการเพิ่มขึ้นของรายได้ที่ไม่เป็นตัวเงิน เช่น สินค้าและอาหารที่ได้รับมาโดยไม่ต้องซื้อและเงินช่วยเหลือจากบุคคลอื่น แต่รายได้ที่เป็นตัวเงินลดลง (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2564)

ส่วนสถานการณ์ความยากจนในปี พ.ศ.2565 นั้นก็ปรับตัวดีขึ้น สัดส่วนคนจนลดลงจากปี พ.ศ.2564 ที่ร้อยละ 6.32 เป็น 5.43 มีจำนวนคนจนทั้งสิ้น 3.79 ล้านคน เป็นผลมาจากความสามารถในการรับมือกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ส่งผลให้การดำรงชีวิตของประชาชนส่วนใหญ่มีแนวโน้มกลับเข้าสู่ภาวะปกติ การบริโภคภาคครัวเรือนกลับมาขยายตัว การจ้างงานเพิ่มขึ้นโดยเฉพาะภาคอุตสาหกรรม ภาคการค้าส่งค้าปลีกและภาคโรงแรมและภัตตาคาร ซึ่งมีส่วนช่วยให้รายได้ครัวเรือนเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ความต่อเนื่องของมาตรการช่วยเหลือประชาชนผู้มีรายได้น้อยและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนส่งผลให้สถานการณ์ความยากจนของไทยปรับตัวดีขึ้น แต่ครัวเรือนยากจนมีอัตราการพึ่งพิง (จำนวนเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี และผู้สูงอายุต่อวัยแรงงาน) สูงกว่าครัวเรือนไม่ยากจน และครัวเรือนขนาดใหญ่มีปัญหาความยากจนมากกว่าครัวเรือนขนาดเล็ก นอกจากนี้คนจนส่วนใหญ่ (ร้อยละ 75.25) มีการศึกษาสูงสุดอยู่ในระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า และเด็กยากจนยังคงมีโอกาสเข้าถึงการศึกษาระดับสูงได้ต่ำ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565)

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติร่วมกับองค์การยูนิเซฟแห่งประเทศไทยได้จัดทำตัวชี้วัดความยากจนหลายมิติในกลุ่มเด็ก หรือ Child Multidimensional Poverty Index (MPI) เพื่อเป็นเครื่องมือชี้วัดความยากจนและความขัดสนของกลุ่มเด็กที่นอกเหนือจากการวัดความยากจนในมิติด้านตัวเงินที่อาจไม่สามารถสะท้อนความขัดสนในปัจจุบันที่สำคัญและจำเป็นต่อการพัฒนาประชากรกลุ่มเด็ก วัดความยากจนของเด็กอายุ 0 ถึง 17 ปี ในประเทศไทย 4 มิติ (การศึกษา สวัสดิภาพเด็ก มาตรฐานความเป็นอยู่ และสุขภาพ) ของเด็กและ 10 ตัวชี้วัดซึ่งใช้ข้อมูลที่มีอยู่และเป็นประเด็นสำคัญเร่งด่วนของ

ประเทศ ซึ่งจากรายงานความยากจนหลายมิติของเด็กในประเทศไทย ปี พ.ศ.2558 ภายใต้โครงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และแก้ไขความยากจนแห่งมหาวิทยาลัยอ็อกซ์ฟอร์ดระบุว่า ร้อยละของเด็กที่มีความยากจนหลายมิติในประเทศไทยอยู่ที่ 21.5 คือในทุก 1 ใน 5 ของเด็กที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยมีความยากจนหลายมิติ พบความยากจนในเขตชนบท (ร้อยละ 23) มากกว่าเขตเมือง (ร้อยละ 19) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีจำนวนเด็กที่มีความยากจนหลายมิติถึงร้อยละ 38 เด็กในกลุ่มอายุ 0 - 4 ขวบเป็นกลุ่มที่ยากจนมากที่สุด ซึ่งเป็นผลมาจากความขัดสนของตัวชี้วัดด้านการเรียนรู้ แต่ในทางตรงกันข้าม เด็กกลุ่มที่มีอายุมากกว่าจะมีความรุนแรงของความยากจนสูงกว่า โดยเด็กวัยรุ่นมีความเสี่ยงสูงที่จะออกจากโรงเรียนกลางคันหรือสมรสก่อนวัน ทำให้ประสบกับความขัดสนในหลายมิติ และเป็นแรงผลักดันเข้าสู่วงจรแห่งความยากจน (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2558)

4) ความรุนแรงในครอบครัว

พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 ได้ให้ความหมายของความรุนแรงในครอบครัวไว้ว่า การกระทำใด ๆ โดยมีมุ่งประสงค์ให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจ หรือสุขภาพ หรือกระทำโดยเจตนาในลักษณะที่น่าจะก่อให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจ หรือสุขภาพของบุคคลในครอบครัว หรือบังคับหรือใช้อำนาจครอบงำผิดคลองธรรมให้บุคคลในครอบครัวต้องกระทำการ ไม่กระทำการ หรือยอมรับการกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดโดยมิชอบ แต่ไม่รวมถึงการกระทำโดยประมาท โดยบุคคลในครอบครัวหมายความว่า คู่สมรส คู่สมรสเดิม ผู้ที่อยู่กินหรือเคยอยู่กินฉันสามีภริยาโดยมิได้จดทะเบียนสมรส บุตร บุตรบุญธรรม สมาชิกในครอบครัว รวมทั้งบุคคลใด ๆ ที่ต้องพึ่งพาอาศัยและอยู่ในครอบครัวเดียวกัน

คู่มือป้องกันความรุนแรงต่อเด็ก ปี พ.ศ.2563 โดยมูลนิธิศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก ได้ให้ความหมายความรุนแรงต่อเด็ก คือ การกระทำหรือละเว้นการกระทำในการเลี้ยงดูเด็กจนส่งผลให้เด็กเสียชีวิตหรือได้รับอันตรายด้านร่างกาย พัฒนาการ และสุขภาพจิต การล่วงละเมิดทางเพศ ตลอดจนการแสวงหาผลประโยชน์จากเด็ก ให้อำนาจแก่เด็กกระทำหรือประพฤตินลักษณะที่น่าจะเป็นอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจ พัฒนาการหรือขัดต่อกฎหมาย ศีลธรรมอันดี ไม่ว่าเด็กจะยินยอมหรือไม่ ทั้งนี้รวมถึงละเว้นการกระทำจนทำให้เกิดความเสี่ยงต่อภาวะดังกล่าวข้างต้นด้วย โดยประเภทของความรุนแรง ได้แก่

1) ความรุนแรงทางด้านร่างกาย

การกระทำใด ๆ ก็ตามที่ทำให้เด็กเกิดการบาดเจ็บทางร่างกายโดยตั้งใจ รวมถึงการฝึกวินัยที่มีการลงโทษทางกาย ทั้งการใช้และไม่ใช้วัตถุ เช่น การชกต่อย ตบตี ใช้ของร้อน การกดน้ำ การใช้สารพิษ การผูกมัด รวมถึงการเขย่าเด็กเล็ก

2) ความรุนแรงด้านจิตใจ

การที่ผู้ดูแลไม่ให้ความรัก ความเอาใจใส่ดูแล หรือมีการทำร้ายจิตใจหรืออารมณ์ของเด็ก รวมถึงการไม่สนับสนุนให้เด็กเติบโตได้อย่างมั่นคงทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ จิตวิญญาณ ความดีงาม และการอยู่ร่วมในสังคม ตัวอย่างเช่น การมีปฏิสัมพันธ์หรือปฏิบัติต่อเด็กอย่างต่อเนื่องในลักษณะที่ทำให้รู้สึกต่ำต้อย ต้อยค่า ไม่มีตัวตน ต่ำหนิ ไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่ต้องการ แสดงท่าทีไม่ต้องการเด็ก ทำให้เด็กเป็น

เป็นส่วนเกิน หรือทำที่รังเกียจเด็ก การทำร้ายสัตว์เลี้ยงหรือของรักของเด็ก โดยตั้งใจให้เกิดผลกระทบต่อ
อารมณ์ ความรู้สึกของเด็ก การขู่ให้กลัวซ้ำ ๆ ขู่ทำร้าย ขู่ว่าจะทิ้งหรือไม่ดูแล

3) ความรุนแรงทางเพศ

การให้เด็กเข้าไปมีส่วนร่วมกับกิจกรรมทางเพศของผู้ใหญ่ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบใดก็ตาม
ซึ่งตามพัฒนาการแล้วเด็กมักจะไม่มี ความเข้าใจกับสิ่งที่เกิดขึ้น ผู้กระทำอาจเป็นผู้ใหญ่หรือเป็นเด็กที่โตกว่า
ซึ่งสามารถใช้อายุหรือพัฒนาการที่มากกว่าทำให้เด็กถูกควบคุม ชักนำ หรือใช้กำลังบังคับให้ร่วมกิจกรรม
ทางเพศ ทั้งนี้อาจมีหรือไม่มี การจับต้องเด็ก ในกรณีที่ไม่ได้จับต้องเด็ก เช่น การเปิดเผยอวัยวะเพศให้เด็กดู
การแอบดู การถ่ายภาพเด็กเพื่อการโฆษณาการค้าทางเพศ รวมถึงการพูดจาที่สื่อไปทางด้านเพศกับเด็ก
ส่วนกรณีที่มีการจับต้องเด็ก มีตั้งแต่การจับอวัยวะเพศ หน้าอก สะโพก ก้น หรือการให้เด็กจับต้องร่างกาย
ของผู้กระทำบริเวณดังกล่าว จนถึงการสอดใส่อวัยวะเพศหรือวัตถุทางช่องคลอด ทวารหนัก หรือการใช้
อวัยวะเพศกับร่างกายส่วนอื่นของเด็ก

4) การละเลยทอดทิ้ง

การทอดทิ้งไม่ให้การดูแลหรือจัดหาสิ่งที่จำเป็นในการดำเนินชีวิตให้เป็นปกติสุขแก่เด็ก
ทั้งที่อยู่ในฐานะที่สามารถจัดหาได้ อาจเกิดทุกด้านหรือเพียงบางด้าน เช่น อาหาร เสื้อผ้า ที่พักอาศัย
ความสะอาดของร่างกาย สภาพแวดล้อม การรักษาพยาบาล การรับวัคซีนตามวัย การศึกษา การละเลยหรือ
ไม่ปกป้องเด็กจากอันตราย ดูแลให้เด็กมีความปลอดภัยในชีวิตประจำวัน รวมถึงการละเลยด้านอารมณ์จิตใจ
ไม่ตอบสนอง หรือไม่เป็นที่พึ่งพิง

5) ความรุนแรงด้านอื่น ๆ

ได้แก่ การแสวงหาผลประโยชน์ การค้าเด็ก การใช้แรงงานเด็ก การใช้ให้เด็กขอทาน ค้ายา
เสพติด การให้เด็กขายบริการหรือเป็นส่วนหนึ่งของการขายบริการทางเพศ การบังคับแต่งงาน การบังคับ
หรือชักจูงเด็กเข้าร่วมในการสู้รบหรือกิจกรรมอื่น ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อร่างกาย สุขภาพจิต การเรียนรู้ และ
จิตวิญญาณ รวมถึงการที่ผู้ดูแลมีปัญหาสุขภาพจิต เป็นโรคจิตเภทที่ควบคุมอาการไม่ได้ ผู้ดูแลไม่สามารถ
ควบคุมอารมณ์หรือพฤติกรรมของตนเอง มีความบกพร่องทางสติปัญญา ผู้ดูแลติดแอลกอฮอล์หรือสารเสพ
ติด ผู้ดูแลค้ายาเสพติด หรือทำงานผิดกฎหมาย หรือการเติบโตในครอบครัวที่ใช้ความรุนแรง

การที่บุคคลใดสามารถทำร้ายเด็กได้เป็นเรื่องที่มีความซับซ้อน มักเป็นผลรวมของการมีปัจจัยเสี่ยงที่
หลากหลาย ได้แก่ การถ่ายทอดวิธีปฏิบัติที่รุนแรงต่อเด็กที่สืบทอดกันรุ่นต่อรุ่น ผู้กระทำที่เคยถูกทำร้ายในวัย
เด็ก ปัญหาส่วนบุคคลของผู้กระทำ ความรุนแรงทั้งด้านการติดสิ่งเสพติด ความผิดปกติทางสุขภาพจิต ปัญหา
ด้านบุคลิกภาพ ขาดความสามารถในการจัดการปัญหา ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับพ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดู
วิธีการเลี้ยงดู ไม่มีสายใยผูกพัน เลี้ยงดูด้วยความรุนแรงหรือการมีความคาดหวังต่อเด็กไม่เป็นไปตามวัย และ
พัฒนาการ การไม่รู้วิธีเลี้ยงดูที่ถูกต้อง ปัญหาจากตัวเด็ก เช่น ปัญญาอ่อน พิกการ ครอบครัวมีความเครียดสูง
มีปัญหาเรื้อรัง ไม่มีแหล่งสนับสนุนในการดูแลครอบครัวและลูก หรือการถูกกดดันทางทัศนคติสังคม สังคม
ยอมรับการใช้ความรุนแรงลงโทษเด็ก รวมถึงความเชื่อว่าพ่อแม่เป็นเจ้าของและมีสิทธิและอำนาจที่จะทำ

อะไรก็ปลูกก็ได้ ซึ่งความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับเด็กทุกรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นความรุนแรงทางด้านร่างกาย จิตใจ ทางเพศ หรือการปล่อยปละละเลย ล้วนส่งผลร้ายต่อเด็กทุกด้าน ได้แก่

ผลต่อด้านกาย จิต สังคมของเด็ก

1) กลุ่มอาการในระยะวิกฤต เช่น กลัว วิตกกังวล ในบางรายมีอาการทางกาย เช่น ปวดท้อง ปวดศีรษะ อาเจียน ปัสสาวะบ่อย ใจเต้นแรง หน้าแดงหรือซีด หายใจเร็ว หายใจไม่อิ่ม เจ็บหน้าอก ตกใจง่าย มีความโกรธ ความเครียด อาการทุกข์ทรมานใจ (trauma) ซึมเศร้า มีอาการแสดงออก ได้แก่ เสียใจ เฉยชา หงุดหงิด ร้องไห้บ่อย เบื่ออาหารหรือกินมากขึ้น น้ำหนักลดหรือเพิ่มขึ้น นอนไม่หลับหรือหลับยาก ไม่สนใจกิจกรรมประจำวันและสิ่งแวดล้อม อ่อนเพลียง่าย ไม่มีแรง แยกตัวออกจากกลุ่ม (isolation) รู้สึกหมดหวัง ไม่มีทางออก ไม่สามารถแก้ไขปัญหาของตัวเองได้ รู้สึกไม่มีใครรัก ไร้ค่า ความคิด การเคลื่อนไหวช้าลง ซึมมากขึ้น สมาธิลดลง การตัดสินใจช้าลง ทำร้ายตัวเอง มีความคิดอยากตายหรืออยากฆ่าตัวตาย

2) กลุ่มอาการในเรื่องของตัวเอง (Self) ได้แก่ มีความรู้สึกเกี่ยวกับตนเองในทางลบ มีความยอมรับนับถือตนเองต่ำ (low self-esteem) ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง (lacking of self-confidence) การแสดงออกว่าขาดความรัก เช่น เรียกร้องความสนใจอย่างมากในรูปแบบต่าง ๆ ต่อด้านบุคคลเฉพาะที่เด็กมีความผูกพันเป็นพิเศษ การเข้าหาคนง่ายเกินไป หรือสนิทสนมคลุกคลีกับคนแปลกหน้าเสมือนคุ้นเคยกันมานาน ขาดความมั่นคงในจิตใจ (insecure) หวาดระแวงว่าผู้อื่นคิดร้าย (paranoid) ภาวะรู้สึกไร้พลัง (powerless) มีมลทิน (stigmatization) หรือเรียกร้องความสนใจ (attention seeking)

3) กลุ่มอาการความผิดปกติทางอารมณ์ ได้แก่ ภาวะถดถอยทางจิตใจ (withdrawal) ปราศจากความหวังในการพัฒนาชีวิตของตน (hopelessness) อารมณ์แปรปรวน (mood disorder) หรือก้าวร้าว (aggressiveness)

4) กลุ่มอาการผิดปกติทางเพศ ได้แก่ ยั่วยวนทางเพศ เสพติดทางเพศ ล่วงเกินทางเพศต่อผู้อื่น (sex offender) หรือซ้ำเติมตนเอง (victimization)

5) กระบวนการคิดผิดปกติ (Cognitive disorder) ได้แก่ ไม่สามารถคิดเป็นเหตุเป็นผล ไม่สามารถใช้หรือยอมรับเหตุผล ไม่สามารถเข้าใจกฎแห่งเหตุและผล เพื่อฝัน มีกระบวนการทางความคิดที่แตกต่างจากบรรทัดฐานทางสังคม ททรยศ (betrayal) ก่อความเดือดร้อนหรือสร้างปัญหาให้แก่บุคคลที่ตนรัก ผูกพัน โดยมีความรู้สึกที่ถูกทรยศ หลอกลวง พฤติกรรมแสดงอาการต่อต้านสังคม (anti-social) กระทำ การฝ่าฝืนกฎเกณฑ์ ระเบียบ กติกา จารีต ประเพณี ศีลธรรม หรือกฎหมายโดยไม่รู้สึกผิด หนีออกจากบ้าน หนีเที่ยว โกหก ก้าวร้าว ใช้สารเสพติด ทำร้ายคนอื่นหรือสัตว์ บุคลิกภาพผิดปกติ (personality disorder) มีบุคลิกภาพหลายแบบที่เป็นปัญหาให้แก่ตนเองและผู้ที่เกี่ยวข้อง ขาดหรือมีสติสัมปชัญญะ (consciousness) น้อย ขาดสมาธิ เหม่อลอย ทำให้การสื่อสารกับผู้อื่นไม่ปกติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเรียนรู้

6) ปัญหาด้านครอบครัว เช่น พ่อแม่ตามมารบกระบวนการช่วยเหลือหรือขาดการกระตุ้น พัฒนาการของเด็ก

7) ปัญหาทางร่างกาย ได้แก่ ขาดสารอาหารทำให้มีผลต่อระดับสติปัญญาและการพัฒนาสมอง พัฒนาการล่าช้า มีอาการบาดเจ็บทางกาย

ผลกระทบต่อสมองของเด็ก

เด็กที่ถูกกระทำด้วยความรุนแรงหรือถูกทารุณกรรม สมองจะถูกทำลายไปบางส่วนโดยเฉพาะ สมองส่วนหน้า รวมถึงการทำลายสมองที่จะเกิดขึ้นในอนาคต มีงานวิจัยจำนวนมากพบว่า ถ้าเด็กถูกทารุณกรรมในช่วงอายุตั้งแต่แรกเกิดถึงไม่เกิน 2 ปี จะส่งผลกระทบต่อสมองอย่างร้ายแรงเพราะจะไปทำลายโครงสร้างของการพัฒนาสมองในทุกด้าน ทำให้เกิดผลกระทบต่อเด็กกลุ่มนี้ ได้แก่ กระบวนการเรียนรู้หรือความสามารถในการเรียนรู้ของเด็กมีปัญหา ทำให้จัดการศึกษาให้ได้ยาก มีภาวะความไม่มั่นคงทางด้านจิตใจซึ่งเป็นผลมาจากการถูกล่อลวงปล่อยปละละเลยทอดทิ้งจนเกิดความไม่มั่นคงทางจิตใจ ไม่อาจยึดถือผู้ดูแลเป็นที่พึ่งได้ และมีความสามารถในการฟื้นตัว (resilience) ต่ำ เป็นผลมาจากการถูกล่อลวงปล่อยปละละเลยทอดทิ้ง จนเกิดความไม่มั่นคงทางจิตใจ ขาดความหวังที่จะผ่านพ้นวิกฤต

สถานการณ์ความรุนแรงต่อเด็กในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก โดย United Nations Children's Fund (UNICEF) ในปี พ.ศ.2560 ได้สังเคราะห์ข้อมูลการกระทำความรุนแรงต่อเด็กทั่วโลกจาก 8 แหล่งข้อมูล พบว่า ในปี พ.ศ.2559 เด็กจากทั่วโลก อายุ 2 - 17 มากกว่า 3 ใน 4 หรือเกือบ 1 พันล้านคนมีประสบการณ์ถูกกระทำความรุนแรงทั้งทางร่างกาย จิตใจ และทางเพศ ตั้งแต่ระดับปานกลางถึงระดับสูง (United Nations Children's Fund (UNICEF), 2017 อ้างใน สุนันทิพย์ จิตสว่าง และคณะ, 2566) เด็กจำนวน 3 ใน 4 หรือเด็กจำนวน 300 ล้านคนที่มีอายุระหว่าง 2 - 4 ปี ถูกใช้ความรุนแรงจากพ่อแม่หรือผู้ปกครองด้วยการลงโทษทางร่างกาย นอกจากนี้ เด็กจำนวน 3 ใน 4 ที่มีอายุต่ำกว่า 5 ปี ต้องอาศัยอยู่กับแม่ที่ต้องตกเป็นเหยื่อของความรุนแรงในครอบครัว สำหรับประเทศไทย จากสถิติการรับแจ้งเหตุและสภาพปัญหาเด็กของกรมกิจการเด็กและเยาวชน กลุ่มสวัสดิการเด็กและครอบครัว ปี พ.ศ.2563 - 2566 มีการรับแจ้งเหตุเกี่ยวกับเด็ก ได้แก่ เด็กในครอบครัวยากจน 28,189 ราย เด็กต้องการที่พักอาศัย 1930 ราย ความรุนแรงในครอบครัว 1,629 ราย เด็กถูกล่วงละเมิดทางเพศ 1,420 ราย เด็กถูกละเลยทอดทิ้ง 1,134 ราย เด็กถูกทารุณกรรมทางกาย 601 ราย เด็กมีปัญหายาเสพติด 512 ราย เด็กมีปัญหาสุขภาพจิต 391 ราย เด็กตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ 254 ราย เด็กถูกทารุณกรรมทางจิตใจ 238 ราย ค่านิยม/ประเพณี 234 ราย เด็กถูกแสวงหาผลประโยชน์ 106 ราย เด็กถูกใช้แรงงาน 57 ราย

2.4 การจัดทำแผนพัฒนางานสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์แห่งชาติ

การจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศที่ผ่านมา งานสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์ซึ่งเป็นงานที่รับผิดชอบต่อประชาชนกลุ่มใหญ่ของประเทศ โดยเฉพาะผู้ที่ประสบปัญหาความทุกข์ยากเดือดร้อน ผู้ด้อยโอกาส และผู้ถูกทอดทิ้งทางสังคม ยังไม่มีการจัดทำแผนแม่บทรองรับและยังไม่ได้ได้รับความสนใจในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ดังนั้น ในช่วงของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ.2530 - 2534) คณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิการสังคมแห่งชาติจึงได้มีการจัดทำแผนพัฒนาการสังคมสงเคราะห์แห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2530 - 2534) โดยมีลักษณะเป็นแผนแม่บทชี้แนะ

แนวทางการพัฒนางานสังคมสงเคราะห์ เพื่อที่หน่วยงาน องค์กร ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องจะได้นำไปปฏิบัติ จากการประเมินผลการดำเนินงานของแผนพัฒนาการสังคมสงเคราะห์แห่งชาติ ฉบับที่ 1 ยังมีจุดอ่อนที่ต้องแก้ไขปรับปรุงอีกมาก โดยเฉพาะกลุ่มเป้าหมายผู้ด้อยโอกาส ทั้งที่เป็นระบบบุคคล กลุ่ม ชุมชน ยังตกอยู่ในสภาพที่ไม่อาจพึ่งตนเองได้ ดังนั้น ในการจัดทำแผนพัฒนางานสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์แห่งชาติ ฉบับที่ 2 ซึ่งอยู่ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535 - 2539) ได้มีการปรับปรุง แนวคิด ทิศทาง และชื่อของแผนพัฒนาฯ ให้มีเนื้อหาสาระและความหมายกว้างขึ้น โดยเน้นบทบาทของครอบครัว ชุมชน และสังคม ให้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานมากขึ้น เพื่อให้ประชาชนกลุ่มเป้าหมายสามารถพึ่งตนเองได้ รวมทั้งให้ความสำคัญกับการพัฒนากลไกการดำเนินงานสวัสดิการสังคมให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ในช่วงของแผนพัฒนางานสวัสดิการสังคม ฯ ฉบับที่ 2 ได้มีการดำเนินงานในเชิงรุกและมีการขยายบริการทางสังคมให้กว้างขวางและครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายมากขึ้น มีการจัดตั้งกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม ในช่วงแผนนี้มีการระดมความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคเอกชนอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น โดยเฉพาะในรูปของคณะกรรมการร่วมระหว่างรัฐบาลและเอกชนเพื่อแก้ไขปัญหาสังคม (กรอ.สังคม) และมีการขยายการดำเนินงานสวัสดิการสังคมในระดับหมู่บ้าน แต่อย่างไรก็ตาม แม้กลุ่มผู้สูงอายุ เด็ก เยาวชน สตรี คนไร้ที่พึ่ง ตลอดจนผู้ใช้แรงงานจะได้รับความสนใจเป็นพิเศษมากขึ้น แต่ผลของการพัฒนาประเทศยังคงให้ความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ ทำให้การพัฒนาคน ครอบครัว ชุมชน ยังไม่ได้รับผลเท่าที่ควร อาทิ ครอบครัวล่มสลายและชุมชนที่อ่อนแอส่งผลให้เกิดปัญหาวิกฤติทางสังคม เกิดช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจน กลุ่มผู้ด้อยโอกาสก็ยังคงเป็นกลุ่มที่ไม่ได้รับผลสำเร็จจากการพัฒนาเท่าที่ควร ซึ่งนับเป็นปัญหาพื้นฐานของสังคมที่เกิดขึ้นซ้ำซาก และเป็นจุดอ่อนของการพัฒนางานด้านสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์ นอกจากนั้นการดำเนินงานสวัสดิการสังคมยังถูกมองในแง่ลื่นไถลและยังไม่สามารถพัฒนาศักยภาพของคนได้ตามวัตถุประสงค์ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544) ได้กำหนดทิศทางการพัฒนาโดยให้ความสำคัญต่อการพัฒนาคนเป็นศูนย์กลางหรือเป็นเป้าหมายหลักของการพัฒนาเพื่อเสริมสร้างให้คนโดยเฉพาะกลุ่มด้อยโอกาสทุกกลุ่มได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพตามขีดความสามารถของแต่ละบุคคลอย่างเป็นองค์รวม รวมทั้งได้รับการคุ้มครองช่วยเหลือและได้รับบริการพื้นฐานทางสังคมทุกด้านอย่างเหมาะสม ทั้งถึงและเป็นธรรมเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุขและสมศักดิ์ศรี รวมทั้งการพัฒนากระบวนการความมั่นคงทางสังคม ซึ่งถือเป็นความรับผิดชอบในขอบเขตงานด้านสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์โดยตรง ดังนั้นการจัดทำแผนพัฒนางานสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์แห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2540 - 2544) จึงจัดทำให้มีความสอดคล้องกับทิศทางแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 ซึ่งเน้นให้คนทุกคน โดยเฉพาะกลุ่มด้อยโอกาส ตั้งแต่เกิดจนตาย ให้ได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ รวมทั้งพัฒนาครอบครัว ชุมชน เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการพัฒนาคนและสังคม โดยกำหนดประเภทและกลุ่มเป้าหมายในความรับผิดชอบของงานสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์ไว้อย่างเป็นระบบ ตลอดจนกำหนดยุทธศาสตร์ทั้งเชิงรุก เชิงรับ และการบริหารจัดการขึ้นรองรับ ในช่วงของแผนพัฒนางานสวัสดิการสังคมฯ ฉบับที่ 3 แม้ว่าประเทศไทยประสบปัญหาวิกฤติ

ความหมายของคำที่เกี่ยวข้องกับงานสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์ที่ใช้อยู่ในปัจจุบันมีหลายคำ ซึ่งแต่ละคำจะมีความหมายในตัวเองและมีส่วนเกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน โดยในแผนฉบับนี้ได้ให้ ความหมายของคำต่าง ๆ ดังนี้

26

2) สังคมสงเคราะห์ (Social Work) หมายถึง ศาสตร์และศิลป์ทางวิชาชีพในการป้องกัน แก้ไข ฟื้นฟู และพัฒนาบุคคล กลุ่ม ชุมชน ทั้งที่ประสบและไม่ประสบปัญหาความเดือดร้อน ให้สามารถ ปฏิบัติหน้าที่ทางสังคมเพื่อช่วยเหลือตนเอง ครอบครัว และชุมชน ตลอดจนสามารถปรับตนเองให้เข้ากับ สภาพแวดล้อม เพื่อชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีในสังคมต่อไป

3) การพัฒนาสังคม (Social Development) หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงที่ดี ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง วัฒนธรรม เพื่อประชาชนจะได้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นทั้ง ด้านอาหาร ที่อยู่อาศัย การศึกษา สุขภาพอนามัย การมีงานทำ มีรายได้ที่เพียงพอในการครองชีพ ประชาชน ได้รับความเสมอภาค ความยุติธรรม มีคุณภาพชีวิต ทั้งนี้ประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในกระบวนการ เปลี่ยนแปลงทุกขั้นตอนอย่างเป็นระบบ

4) ความมั่นคงของมนุษย์ (Human Security) หมายถึง การที่ประชาชนได้รับหลักประกัน ด้านสิทธิ ความปลอดภัย การสนองตอบต่อความจำเป็นขั้นพื้นฐาน สามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมี ศักดิ์ศรี ไม่ประสบปัญหาความยากจน ไม่สิ้นหวังและมีความสุข ตลอดจนได้รับโอกาสอย่างเท่าเทียมกันใน การพัฒนาศักยภาพของตนเอง

5) ความมั่นคงทางสังคม (Social Security) หมายถึง การดำเนินงานทั้งของรัฐและสังคม ที่จะช่วยลดปัญหาความยากจน ตลอดจนขจัดภัยพิบัติต่าง ๆ ฉะนั้น ความมั่นคงทางสังคมจึงมีความหมาย กว้างขวาง กล่าวถึงมาตรการทางด้านเศรษฐกิจและสังคมเพื่อที่จะขจัดความยากจนและความเสี่ยงภัยต่าง ๆ โดยทั่วไป ความมั่นคงทางสังคมจะครอบคลุมถึงการช่วยเหลือทางสังคม การประกันสังคมและการบริการสังคม

6) การช่วยเหลือทางสังคม (Social Assistance) หมายถึง การช่วยเหลือประชาชนผู้ทุกข์ ยาก เดือดร้อน โดยฝ่ายผู้ให้บริการหรือหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน จะต้องมีการค้นหาสำรวจข้อเท็จจริง ว่าผู้ที่ได้รับบริการนั้นมีปัญหาความยากจนหรือเดือดร้อนจริง สมควรแก่การได้รับการช่วยเหลือ

7) การประกันสังคม (Social Insurance) หมายถึง มาตรการหนึ่งในการจัดบริการสวัสดิการ สังคม เพื่อคุ้มครองป้องกันประชาชนที่มีรายได้ประจำ ไม่ให้ได้รับความเดือดร้อน เมื่อต้องสูญเสียรายได้ ทั้งหมดหรือบางส่วน หรือมีรายได้ไม่เพียงพอแก่การเลี้ยงชีพ เพื่อให้มีหลักประกันด้านการดำรงชีวิต และ ความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

8) การบริการสังคม (Social Services) หมายถึง หน้าที่ความรับผิดชอบอย่างหนึ่งของ รัฐบาลและเอกชนที่มีต่อประชาชนในการจัดสรรบริการ เพื่อสร้างเสริมชีวิตความเป็นอยู่และสวัสดิภาพ ของประชาชนด้วยจุดมุ่งหมายของการป้องกัน การบำบัดความเดือดร้อน การสร้างเสริมและพัฒนาชีวิต ความเป็นอยู่ของประชาชนให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาได้อย่างเป็นสุขตาม ควรแก่อัตภาพ ทั้งนี้บริการสังคมจะแตกต่างจากบริการสาธารณะและสาธารณูปโภค ด้วยปัจจัยของการเป็น บริการที่มุ่งเน้นสวัสดิภาพของบุคคลมากกว่าการจัดสรรบริการทางกายภาพเพื่อชุมชนและโครงสร้างปัจจัย พื้นฐานทางเศรษฐกิจ

9) การคุ้มครองทางสังคม (Social Protection) หมายถึง การดำเนินงานเพื่อให้ความคุ้มครองหรือให้หลักประกันทางสังคมในด้านต่าง ๆ อาทิ กฎหมาย ระเบียบข้อบังคับ ระบบประกันสังคม และบริการสังคม โดยให้ความสำคัญแก่กลุ่มประชากรที่ยากจนและด้อยโอกาส เพื่อให้ได้รับสิทธิทางสังคมในฐานะที่เป็นมนุษย์ อันเป็นความร่วมมือในการดำเนินงานระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน

10) โครงข่ายการคุ้มครองทางสังคม (Social Safety Nets) หมายถึง ระบบการจัดบริการเพื่อช่วยเหลือประชาชนผู้ยากจน คนด้อยโอกาส รวมทั้งผู้ได้รับการเสี่ยงภัยต่าง ๆ ให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมั่นคง โดยได้รับสิทธิพื้นฐานเท่าเทียมกับประชาชนทั่วไป การดำเนินงานทางด้านโครงข่ายการคุ้มครองทางสังคมนี้ ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน มีบทบาทในการบริการหรือช่วยเหลือดังกล่าว

11) ผู้ด้อยโอกาส (Vulnerable Groups) หมายถึง ผู้ที่ประสบปัญหาความเดือดร้อนทั้งในด้านเศรษฐกิจ การศึกษา การสาธารณสุข การเสียเปรียบ และไม่ได้รับความเป็นธรรมทางกฎหมาย รวมทั้งผู้ที่ประสบปัญหาในรูปแบบต่าง ๆ ทำให้ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ทางสังคมได้ตามปกติ หรือจำเป็นต้องได้รับการดูแลช่วยเหลือ รวมทั้งผู้ถูกทอดทิ้งทางสังคม ได้แก่ ผู้ที่หลุดจากกลไกทางสังคม ทำให้ไม่สามารถเข้าถึงทรัพยากรหรือบริการทางสังคมได้ หรือถูกกีดกันไม่ให้เข้ามามีส่วนร่วมทางสังคม หรือทางการเมือง ขาดสิทธิประโยชน์และโอกาสที่จะยกระดับสถานภาพทางสังคมของตนเองให้สูงขึ้น

12) การบูรณาการทางสังคม (Social Integration) หมายถึง การผนวกรวมกลุ่มที่มีความแตกต่างกันในสังคมไว้เป็นองค์ประกอบหลักของสังคม ทั้งนี้จะต้องยอมรับความแตกต่างซึ่งกันและกัน ไม่ว่าจะเป็นความแตกต่างทางเพศ วัย ชชาติพันธุ์ อาชีพ สุขภาพอนามัย ทางกายและจิต การศึกษา หรืออื่น ๆ

โดยสรุป สวัสดิการสังคมมีความหมายเดียวกับการคุ้มครองทางสังคมและโครงข่ายความปลอดภัยทางสังคม ที่มุ่งให้เกิดความมั่นคงทางสังคม เพื่อให้ประชาชนและผู้ด้อยโอกาสสามารถดำรงชีวิตในสังคมในระดับที่พึงพอใจตนเองได้ โดยมีการช่วยเหลือทางสังคม การประกันสังคมและการบริการสังคมเป็นมาตรการหลักและสังคมสงเคราะห์เป็นศาสตร์และศิลป์ทางวิชาชีพในการดำเนินงาน เพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายดังกล่าวเหล่านี้เป็นทิศทางการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

ขอบเขตของงานสวัสดิการสังคม

งานสวัสดิการสังคมเกี่ยวข้องกับการพัฒนาสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนในสังคมให้มีความเป็นอยู่ที่ดี 7 ด้าน ดังนี้

1) การมีสุขภาพอนามัยที่ดี หมายถึง ประชาชนพึงได้รับการป้องกันโรคภัยไข้เจ็บ การรักษาพยาบาล การส่งเสริมและพัฒนาสุขภาพร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคมอย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกัน โดยประชาชนไม่ว่าเพศใดอายุวัยใดเชื้อชาติใดศาสนาใดอยู่ในภูมิภาคใดหรืออยู่ในวัฒนธรรมใดมีความสนใจในทางการเมือง มีแบบแผนการดำรงชีวิตเช่นใดหรือมีสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมในระดับชั้นใดก็ตาม พึงได้รับการบริการสวัสดิการสังคมด้านสุขภาพอนามัยที่ได้มาตรฐานอย่างทั่วถึง เสมอภาค เป็นธรรมสอดคล้องกับ ความต้องการและสถานการณ์ปัญหาของบุคคล กลุ่มบุคคล และประชาชน

2) การมีการศึกษาที่ดี หมายถึง ประชาชนพึงได้รับบริการที่ส่งเสริมและพัฒนาตนเอง ให้มีความรู้ ทักษะ ตลอดจนปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อนำไปสู่การดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพต่อไป และแม้ว่าประชาชนจะมีข้อบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์และสังคม หรือด้อยโอกาสทางการศึกษา ก็จะได้รับบริการการศึกษาพิเศษและจัดรูปแบบการศึกษาที่เหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนที่มีข้อจำกัดเหล่านั้น ทั้งนี้ ประชาชนทุกคนต้องได้รับการศึกษาในระดับอย่างน้อยที่สุด คือ การศึกษาขั้นพื้นฐาน ความพิการ ความบกพร่อง ด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์และสังคม ผู้ยากจนและผู้ด้อยโอกาส ชนกลุ่มน้อย คนต่างวัฒนธรรม ต่างศาสนา ต่างความเชื่อ ต่างความสนใจ ทางการเมือง ต่างแบบแผนการดำเนินชีวิต ผู้อยู่ในภูมิภาคท้องถิ่นห่างไกล เป็นผู้ด้อยโอกาส หรือแม้แต่เพศ วัย ผิวพรรณ ต้องไม่เป็นเหตุให้ประชาชน ผู้ใดขาดโอกาสทางการศึกษาหรือได้รับบริการทางการศึกษาน้อยกว่าหรือด้อยกว่า ไม่เป็นธรรมหรือไม่เท่าเทียมกับประชาชนโดยทั่วไป

3) การมีที่อยู่อาศัย หมายถึง การที่ประชาชนมีที่อยู่อาศัยตามควรแก่อัตภาพ ช่วยเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีในตนเองเดียวกัน ประชาชนทุกคนควรจะได้มีที่อยู่อาศัยตามแต่กำลังความสามารถของบุคคลที่จะได้มาอย่างน้อยที่สุด ที่อยู่อาศัยต้องให้ความปลอดภัย ความมั่นคง อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี ไม่มีสภาพเสื่อมโทรม แออัด แวดล้อมด้วยมลพิษหรือเสี่ยงต่อภัยพิบัติ เสี่ยงต่อความเสื่อมเสียทั้งทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์และสังคม

4) การมีงานทำ การมีรายได้ และการมีสวัสดิการแรงงาน หมายถึง ประชาชนมีงานทำ ที่ทำให้มีรายได้อย่างน้อยเพียงพอแก่การดำรงชีพ งานที่ทำมีสวัสดิการที่ดีหรืออย่างน้อยตามที่กฎหมายกำหนด งานที่ทำต้องไม่เสี่ยงต่อการเจ็บป่วย อุบัติเหตุ และอุบัติเหตุต่าง ๆ ไม่เป็นงานที่สร้างความเสื่อมเสียแก่ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ไม่ผิดศีลธรรมหรือผิดกฎหมาย ประชาชนมีความภาคภูมิใจในงานที่ทำและมีโอกาสก้าวหน้า ในการทำงานนั้น ๆ ประชาชนต้องได้รับรายได้และสวัสดิการจากการทำงานอย่างเสมอภาค เท่าเทียม และยุติธรรม ประชาชนสามารถรวมกลุ่มรวมตัวกันปกป้องผลประโยชน์ของตนในรูปของสหภาพแรงงาน เมื่อมีการเลือกปฏิบัติ หรือประชาชนทราบว่าไม่ได้รับความยุติธรรมในเรื่องรายได้ สภาพการทำงาน การจ้างงาน และสวัสดิการแรงงาน ประชาชนต้องได้รับความคุ้มครองจากหน่วยงานหรือองค์กร ที่มีอำนาจหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง กระบวนการและกลไกด้านแรงงานสัมพันธ์ต้องสามารถรองรับปัญหาและความต้องการของประชาชนด้านนี้ได้

5) การมีความมั่นคงทางรายได้ หมายถึง ประชาชนทุกคนที่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพ ได้รับการคุ้มครองในเรื่องความมั่นคงในการดำเนินชีวิตของตนเองและครอบครัว ในรูปของการประกันสังคมซึ่งครอบคลุมเรื่องผลประโยชน์จากการประกันสุขภาพ การสงเคราะห์บุตร การชดเชยการขาดรายได้จากการเจ็บป่วย พิกัด ทูพพลภาพ ชราภาพ และการว่างงาน การประกันสังคมเป็นมาตรการหนึ่งที่จะสร้างความมั่นคงทางสังคม โดยเฉพาะกับประชาชนผู้มีรายได้ประจำไม่ได้รับความเดือดร้อน เมื่อมีเหตุให้สูญเสียรายได้ทั้งหมด บางส่วน หรือไม่พอเพียงแก่การยังชีพ

6) นันทนาการ หมายถึง ประชาชนมีกิจกรรมนันทนาการเพื่อการบันเทิงและการพักผ่อนใจอย่างมีคุณภาพ โดยกิจกรรมนันทนาการนั้น ๆ ไม่เป็นการทำให้เสื่อมเสียศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ไม่ผิดศีลธรรม และไม่ผิดกฎหมาย ไม่เป็นการเอารัดเอาเปรียบ กดขี่ข่มเหง หรือละเมิดสิทธิ เสรีภาพของประชาชนในกลุ่มอื่น ๆ

7) การบริการสังคมทั่วไป หมายถึง การให้บริการแก่ประชาชนโดยเฉพาะผู้คนยากจน ผู้ด้อยโอกาส และกลุ่มเป้าหมายพิเศษ เพื่อช่วยสร้างเสริมการมีคุณภาพชีวิตที่ดี ช่วยพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุขตามควรแก่สภาพ

ดังนั้น การจัดทำแผนพัฒนางานสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์แห่งชาติจึงต้องครอบคลุมความต้องการของกลุ่มเป้าหมายที่รับบริการ โดยคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดที่กลุ่มเป้าหมายจะได้รับ หน่วยงานของรัฐต้องมีความพร้อมในการให้ความช่วยเหลือ สงเคราะห์ และพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มเป้าหมาย

2.5 การคุ้มครองเด็กและครอบครัว

นิยามและความหมาย

การคุ้มครองเด็ก หมายถึง กระบวนการให้ความช่วยเหลือ ปกป้องเด็กจากอันตรายหรือความเสียหายจากปัจจัยหลายด้านที่กระทำต่อเด็กทั้งร่างกาย จิตใจ อารมณ์และมีผลต่อการขัดขวางพัฒนาการการเจริญเติบโตของเด็ก ทั้งนี้เน้นการประเมินสถานะ เด็กและครอบครัว เพื่อค้นหาปัญหาในมิติต่าง ๆ และมีแผนการให้การสงเคราะห์ การคุ้มครองและพัฒนาศักยภาพเด็กร่วมกับการทำงานกับครอบครัว ชุมชน อย่างเป็นองค์รวม โดยอาศัยการทำงานและการตัดสินใจร่วมจากทีมสหวิชาชีพต่าง ๆ และเน้นการพัฒนาศักยภาพของหน่วยงาน/องค์กรระบบบริการ กลไกคณะทำงาน ระเบียบปฏิบัติ หรือกิจกรรมให้ความช่วยเหลือรูปแบบต่าง ๆ ภายใต้แนวคิดพื้นฐานที่ต้องสร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยต่อเด็ก (อภิญา เวชชัย, 2551)

การคุ้มครองเด็ก หมายความว่า การจัดให้เด็กอยู่ในสภาพแวดล้อมทางสังคมไม่ว่าจะเป็นครอบครัว ชุมชน สถานศึกษา หรือสถานอื่นใดที่เด็กต้องพึ่งพาอาศัยและเป็นสมาชิกผู้หนึ่ง โดยต้องสามารถให้การอุปการะเลี้ยงดูและพัฒนาเด็กได้ตามมาตรฐานขั้นต่ำตามที่กำหนดในกฎกระทรวงและสามารถปกป้องคุ้มครองเด็กมิให้ตกอยู่ในภาวะอันน่าจะเกิดอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจหรือพัฒนาการ รวมทั้งพัฒนาเด็กให้มีพฤติกรรมที่ดี สามารถแสดงบทบาทหน้าที่ของตนได้อย่างเหมาะสม (คณะอนุกรรมการปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับเด็กให้เป็นไปตามมาตรฐานแห่งรัฐธรรมนูญและอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กให้ไว้เมื่อปี พ.ศ.2559 ในการจัดทำร่าง พ.ร.บ.คุ้มครองเด็ก พ.ศ. ...)

การคุ้มครองเด็ก คือ การกระทำหรือให้บริการแก่เด็กและครอบครัวเพื่อให้ครอบครัวของเด็กสามารถเลี้ยงดูเด็กได้ตามมาตรฐานขั้นต่ำ และได้รับการคุ้มครองให้ปลอดภัยด้วยประการทั้งปวง (กรมกิจการเด็กและเยาวชน กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2560)

ระบบคุ้มครองเด็ก

ประเทศไทยเป็นภาคีของกลไกข้อตกลงด้านสิทธิมนุษยชนนานาชาติในด้านเด็กหลายกลไก ได้แก่ (1) อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก องค์การสหประชาชาติ (The Convention on the Rights of the Child) ซึ่งประเทศไทยเข้าเป็นภาคีในปี 2535 (2) อนุสัญญาองค์การแรงงานระหว่างประเทศฉบับที่ 182 ว่าด้วยรูปแบบที่

เลวร้ายที่สุดของการใช้แรงงานเด็ก (The ILO Convention 162 on the Worst Forms of Child Labor) ซึ่งประเทศไทยให้สัตยาบันในปี พ.ศ.2544 (3) พิธีสารเลือกรับของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก เรื่องการขายเด็ก การค้าประเวณีเด็ก และสื่อลามกที่เกี่ยวกับเด็ก (The Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on Sale of Children, Child Protection and Child Pornography) (4) พิธีสารเลือกรับของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก เรื่องความเกี่ยวพันของเด็กในความขัดแย้งกันด้วยกำลังอาวุธ (The Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the Involvement of Children in Armed Conflict) ซึ่งประเทศไทยให้สัตยาบันในปี พ.ศ.2549 และ (5) พิธีสารเลือกรับของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กเรื่องกระบวนการติดต่อร้องเรียน The Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on a Communications Procedure) ซึ่งประเทศไทยให้สัตยาบันเป็นประเทศแรกของโลก เมื่อวันที่ 28 กันยายน พ.ศ.2555 ซึ่งประการสำคัญคือ ประเทศไทยได้ให้สัตยาบันรับรองอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กแห่งองค์การสหประชาชาติ (Convention of the Rights of the Child) ซึ่งมีเนื้อหาครอบคลุมด้านการคุ้มครองเด็กยิ่งกว่ากฎบัตรระหว่างประเทศฉบับใด ๆ การให้สัตยาบันดังกล่าวส่งผลให้ประเทศไทยมีพันธะปฏิบัติตามข้อบัญญัติที่ระบุไว้ว่า “รัฐภาคีจะดำเนินมาตรการที่เหมาะสมทั้งปวง ด้านนิติบัญญัติ บริหาร สังคมและการศึกษา ในอันที่จะคุ้มครองเด็กจากรูปแบบทั้งปวงของความรุนแรง ทั้งทางร่างกายและจิต การทำร้ายหรือการกระทำอันมิชอบ การทอดทิ้งหรือการปฏิบัติโดยประมาท การปฏิบัติที่ผิดหรือการแสวงประโยชน์ รวมถึงการกระทำอันมิชอบทางเพศ ขณะอยู่ในความดูแลของบิดามารดา ผู้ปกครองตามกฎหมาย หรือบุคคลอื่นใดซึ่งเด็กนั้นอยู่ในความดูแล” (อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ.1989 (พ.ศ. 2532) ข้อ 19) และต่อมาเมื่อปี พ.ศ.2554 คณะกรรมการว่าด้วยสิทธิเด็กแห่งสหประชาชาติได้ออกคำแนะนำทั่วไป ฉบับที่ 13 เรื่อง “สิทธิของเด็กที่จะได้รับความปลอดภัย จากการใช้ความรุนแรงในรูปแบบทั้งปวง (General Comment No. 13 (2011) Article 19 : The right of the child to freedom from all forms of violence)” อธิบายรายละเอียดเกี่ยวกับการจัดตั้งระบบคุ้มครองเด็กสำหรับภาคีที่สามารถใช้เป็นกรอบแนวทางในการพัฒนาระบบคุ้มครองเด็กได้เป็นอย่างดี (กรมกิจการเด็กและเยาวชน กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2560)

2.6 กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

1) พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546

ประเทศไทยได้มีการพัฒนาระบบการคุ้มครองเด็กด้วยการตรากฎหมาย กำหนดนโยบาย และวางแนวทางปฏิบัติด้านการคุ้มครองเด็กภายใต้กรอบอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กแห่งองค์การสหประชาชาติ (Convention of the Rights of the Child) ซึ่งพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546 ที่เป็นกฎหมายหลักที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองเด็ก ตราขึ้นภายใต้หลักการอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก กล่าวถึงการจัดตั้งคณะกรรมการคุ้มครองเด็ก การปฏิบัติต่อเด็ก การสงเคราะห์เด็กที่ได้รับการดูแลต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน การคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กทั้งที่ต้องตกอยู่ในภาวะเสี่ยง สถานรับสงเคราะห์ สถานคุ้มครองสวัสดิภาพ สถานพัฒนาฟื้นฟูเด็ก

การส่งเสริมความประพฤตินักเรียนและนักศึกษาและกองทุนคุ้มครองเด็ก ส่วนที่สำคัญคือมาตรา 23 ที่ระบุไว้ว่า ผู้ปกครองต้องให้การอุปการะเลี้ยงดู อบรมสั่งสอนและพัฒนาเด็กที่อยู่ในความปกครองดูแลของตนตามสมควรแก่ชนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมแห่งท้องถิ่น แต่ทั้งนี้ต้องไม่ต่ำกว่ามาตรฐานขั้นต่ำตามที่กำหนดในกฎกระทรวง และต้องคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่อยู่ในความปกครองดูแลของตน มิให้ตกอยู่ในภาวะอันน่าจะเกิดอันตรายแก่ร่างกายหรือจิตใจ และได้กำหนดให้ทุกคนที่เกี่ยวข้องกับเด็กมีบทบาทหน้าที่ในการคุ้มครองเด็ก ดังนี้

1) ประชาชน มีหน้าที่แจ้งเหตุต่อพนักงานเจ้าหน้าที่และช่วยเหลือเบื้องต้นเมื่อพบเห็นเด็กตกอยู่ในสภาพที่ต้องคุ้มครองและห้ามกระทำการไม่สมควรต่อเด็ก เช่น ทารุณกรรม แสวงประโยชน์จากเด็ก บังคับขู่เข็ญ ส่งเสริม ยินยอมให้เด็กประพฤตินอสมควรเสี่ยงต่อการกระทำผิด

2) พนักงานเจ้าหน้าที่และหน่วยงานของรัฐ มีหน้าที่สงเคราะห์ คุ้มครองสวัสดิภาพ และส่งเสริมความประพฤติของเด็กตามอำนาจหน้าที่ที่กฎหมายกำหนด

3) โรงเรียนสถานศึกษา มีหน้าที่จัดระบบงานและกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้เด็กมีความประพฤติเหมาะสมได้รับความปลอดภัยและมีความรับผิดชอบต่อสังคม

4) พ่อแม่ ผู้ปกครอง มีหน้าที่อุปการะเลี้ยงดู อบรม สั่งสอนและพัฒนาเด็ก ให้มีความประพฤติเหมาะสม และคุ้มครองเด็กให้มีความปลอดภัย ไม่ละเลยทอดทิ้งเด็ก

การดำเนินงานคุ้มครองเด็กภายใต้พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546 ดังที่ Foundation for the Protection of Children's Rights (2004: 35 - 50) ได้นำเสนอไว้ มีดังนี้

1) การตรวจตราติดตามสถานะ (monitoring) เป็นการติดตามสถานการณ์เด็กทั้งทางร่างกาย จิตใจ พัฒนาการ ครอบครัว และสังคม เพื่อเฝ้าระวังความเสี่ยงที่จะเกิดการละเมิดสิทธิเด็ก โดยอาศัยความร่วมมือกับเครือข่ายกับหน่วยงานที่มีหน้าที่ให้บริการด้านต่าง ๆ แก่เด็กและครอบครัว ในชีวิตประจำวัน ได้แก่ (1) หน่วยงานด้านสุขภาพอนามัยที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับแม่และเด็ก (2) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งมีแหล่งข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเด็กและครอบครัวต่าง ๆ (3) โรงเรียน โดยครูมีหน้าที่รายงานให้พนักงานเจ้าหน้าที่ทราบเมื่อเกิดเหตุที่น่าสงสัยว่าเด็กถูกทารุณกรรม (4) หน่วยงานด้านการบริการสังคมของภาครัฐ ซึ่งเป็นหน่วยงานที่เด็กและครอบครัวมารับบริการด้านต่าง ๆ (5) สถานีตำรวจ (6) องค์กรเอกชนที่ให้บริการด้านต่าง ๆ รวมถึง (7) หน่วยงานอื่น ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเด็ก เช่น นายจ้าง สถาบันศาสนา เป็นต้น

2) การสืบค้นข้อเท็จจริง (fact finding) สืบค้นด้านกฎหมาย ด้านการแพทย์และด้านสังคม ซึ่งมีลักษณะเป็นสหวิทยาการ ดังนั้น ต้องอาศัยทีมสหวิชาชีพด้านต่าง ๆ ร่วมดำเนินการไม่ว่าจะเป็นนักกฎหมาย แพทย์ และนักสังคมสงเคราะห์

3) โรงเรียนสถานศึกษา มีหน้าที่จัดระบบงานและกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้เด็กมีความประพฤติเหมาะสมได้รับความปลอดภัยและมีความรับผิดชอบต่อสังคม

4) พ่อแม่ ผู้ปกครอง มีหน้าที่อุปการะเลี้ยงดู อบรม สั่งสอนและพัฒนาเด็กให้มีความประพฤติเหมาะสม และคุ้มครองเด็กให้มีความปลอดภัย ไม่ละเลยทอดทิ้งเด็ก

การดำเนินงานคุ้มครองเด็กภายใต้พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546 ดังที่ Foundation for the Protection of Children's Rights (2004: 35 - 50) ได้นำเสนอไว้ มีดังนี้

1) การตรวจตราติดตามสถานะ (monitoring) เป็นการติดตามสถานการณ์เด็กทั้งทางร่างกาย จิตใจ พัฒนาการ ครอบครัว และสังคม เพื่อเฝ้าระวังความเสี่ยงที่จะเกิดการละเมิดสิทธิเด็ก โดยอาศัยความร่วมมือกับเครือข่ายกับหน่วยงานที่มีหน้าที่ให้บริการด้านต่าง ๆ แก่เด็กและครอบครัว ในชีวิตประจำวัน ได้แก่ (1) หน่วยงานด้านสุขภาพอนามัยที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับแม่และเด็ก (2) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งมีแหล่งข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเด็กและครอบครัวต่าง ๆ (3) โรงเรียน โดยครูมีหน้าที่รายงานให้พนักงานเจ้าหน้าที่ทราบเมื่อเกิดเหตุที่น่าสงสัยว่าเด็กถูกทารุณกรรม (4) หน่วยงานด้านการบริการสังคมของภาครัฐ ซึ่งเป็นหน่วยงานที่เด็กและครอบครัวมารับบริการด้านต่าง ๆ (5) สถานีตำรวจ (6) องค์กรเอกชนที่ให้บริการด้านต่าง ๆ รวมถึง (7) หน่วยงานอื่น ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเด็ก เช่น นายจ้าง สถาบันศาสนา เป็นต้น

2) การสืบค้นข้อเท็จจริง (fact finding) สืบค้นด้านกฎหมาย ด้านการแพทย์และด้านสังคม ซึ่งมีลักษณะเป็นสหวิทยาการ ดังนั้น ต้องอาศัยทีมสหวิชาชีพด้านต่าง ๆ ร่วมดำเนินการไม่ว่าจะเป็นนักกฎหมาย แพทย์ และนักสังคมสงเคราะห์

3) การประเมินสถานะเด็กและครอบครัว เป็นการพิจารณาความผิดปกติจากข้อเท็จจริง ด้านต่าง ๆ ทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและครอบครัว รวมถึงสภาพแวดล้อมทางชุมชน ผ่านการประชุมทีมสหวิชาชีพ (case conference) เพื่อประเมินความต้องการรับบริการ (needs assessment) ทำให้สามารถวินิจฉัยกำหนดแผนวิธีการให้บริการได้สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นและประโยชน์สูงสุด

4) การให้ความช่วยเหลือ (implementation) โดยจัดบริการที่เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของเด็ก ได้แก่ (1) การสงเคราะห์ เป็นบริการแก่เด็กยากไร้ หรือเด็กที่ผู้ปกครองไม่สามารถอุปการะเลี้ยงดูได้ เด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูโดยมิชอบ เป็นต้น โดยกระทำผ่านความร่วมมือ คำนึงถึงความต้องการและอาศัยความยินยอมของผู้ปกครองเป็นหลัก (2) การคุ้มครองสวัสดิภาพ เพื่อให้เด็กมีหลักประกันว่าจะได้รับความปลอดภัย ได้รับการดูแลและพัฒนาตามมาตรฐานขั้นต่ำ เป็นบริการที่จะต้องให้ทันที โดยไม่จำเป็นต้องคำนึงถึงผู้ปกครอง แต่คำนึงถึงความปลอดภัยของเด็กเป็นหลัก และ (3) การฟื้นฟูเยียวยา เนื่องจากเด็กที่ถูกทารุณกรรมและทอดทิ้งได้รับผลกระทบจากการถูกกระทำ ไม่ว่าจะเป็นร่างกาย อารมณ์ จิตใจ และสังคม เมื่อมีการประเมินเด็กและครอบครัวแล้ว จำเป็นต้องมีกระบวนการฟื้นฟูเยียวยาเด็กและครอบครัว โดยดำเนินการร่วมกันในลักษณะทีมสหวิชาชีพ และต้องดำเนินการให้ผู้กระทำรับผิดชอบต่อการกระทำของตน และยอมรับร่วมมือเพื่อบำบัดฟื้นฟูด้านพฤติกรรมและจิตใจ

5) การคืนเด็กสู่สังคม (social reintegration) หลังจากที่ได้เด็กผ่านกระบวนการฟื้นฟูเยียวยาแล้ว เด็กควรได้มีโอกาสกลับไปอยู่ในสังคมอย่างปกติสุข กระบวนการคืนสู่สังคมจะเริ่มต้นจากการประเมินความพร้อมในด้านต่าง ๆ ของเด็กและแหล่งที่รองรับเด็ก การส่งต่อเด็กจะดำเนินการได้เมื่อเด็กและครอบครัวมีความพร้อม หลังจากนั้นติดตามประเมินผลเป็นระยะ เพื่อปรับเปลี่ยนรูปแบบการดูแลให้เหมาะสมกับเด็กต่อไป

6) การป้องกัน (prevention) เป็นกระบวนการที่มีเป้าหมายเพื่อสร้างกลไกการป้องกันในระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน และสังคม ให้ร่วมมือกันป้องกันเด็กจากการถูกทารุณกรรมและละเลยทอดทิ้ง

ใน 4 ระดับ ได้แก่ (1) การป้องกันระดับปฐมภูมิ (primary prevention) เพื่อให้เด็กในสังคมโดยทั่วไปได้รับความปลอดภัย (2) การป้องกันระดับทุติยภูมิ (secondary prevention) เป็นงานป้องกันที่เน้นไปที่เด็กกลุ่มเสี่ยง เด็กที่มีปัจจัยแวดล้อมเสี่ยงที่จะได้รับอันตรายหรือเด็กที่ได้รับอันตรายไม่ให้ได้รับอันตรายซ้ำอีก (3) การป้องกันระดับตติยภูมิ (tertiary prevention) เป็นการสร้างกลไกเพื่อป้องกันมิให้ผู้กระทำความผิดกลับมากระทำความผิดซ้ำอีก และ (4) การป้องกันระดับจตุภูมิ (quaternary prevention) เป็นการป้องกันเด็กผู้เสียหายไม่ให้กลายเป็นผู้กระทำผิดผู้อื่น (ลดาวัลย์ ปัญตะยัง และคณะ, 2561)

2) พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550

พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 เป็นกฎหมายที่มีหลักการในการให้ความคุ้มครองบุคคลที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวโดยเฉพาะมีเจตนารมณ์ในการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการใช้ความรุนแรงในครอบครัวที่มีความละเอียดอ่อนซับซ้อนเกี่ยวข้องกับบุคคลใกล้ชิดซึ่งมีลักษณะพิเศษแตกต่างจากการทำร้ายร่างกายระหว่างบุคคลทั่วไป ฉะนั้นการใช้มาตรการทางอาญาตามประมวลกฎหมายอาญามาบังคับกับการกระทำด้วยความรุนแรงจึงไม่เหมาะสมเนื่องจากกฎหมายอาญานั้นมีเจตนารมณ์ที่จะลงโทษผู้กระทำความผิดมากกว่าที่จะแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดหรือปกป้องคุ้มครองผู้ที่ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว โดยที่พระราชบัญญัตินี้ได้กำหนดรูปแบบ วิธีการ ขั้นตอนที่มีลักษณะแตกต่างจากการดำเนินคดีอาญาโดยทั่วไป โดยให้ผู้กระทำความผิดได้มีโอกาสกลับตัวและยับยั้งการกระทำผิดซ้ำ รวมทั้งสามารถรักษาความสัมพันธ์อันดีในครอบครัวไว้ได้ ประกอบกับเด็ก เยาวชน และบุคคลในครอบครัว มีสิทธิได้รับการคุ้มครองโดยรัฐจากการใช้ความรุนแรงและการปฏิบัติอันไม่เป็นธรรม โดยจำแนกการกระทำที่เป็นความผิดฐานกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวได้ 3 ประการ ดังนี้

1) การกระทำใด ๆ โดยมุ่งประสงค์ให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจ สุขภาพของคนในครอบครัว อันหมายความว่า คู่สมรส คู่สมรสเดิม ผู้ที่อยู่กินหรือเคยอยู่กินฉันสามีภริยาโดยมิได้จดทะเบียนสมรส บุตร บุตรบุญธรรม สมาชิกในครอบครัว รวมทั้งบุคคลใด ๆ ที่ต้องพึ่งพาอาศัยและอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน ซึ่งการกระทำที่มีเจตนาที่มุ่งประสงค์ดังกล่าวไม่จำเป็นต้องเกิดผลของการกระทำนั้น ดังนั้น หากได้มีการกระทำเพื่อให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจ หรือสุขภาพของบุคคลในครอบครัวแล้วก็ต้องถือว่าเป็นความผิดสำเร็จแล้ว แต่เจตนาดังกล่าวจะต้องถึงขนาดที่ก่อให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจ หรือสุขภาพด้วย

2) การกระทำโดยเจตนาในลักษณะที่ก่อให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจ หรือสุขภาพของบุคคลในครอบครัว ซึ่งการกระทำโดยเจตนาในส่วนนี้จะไม่ใช่เป็นการกระทำโดยเจตนามุ่งประสงค์โดยตรงดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น แต่เป็นการกระทำเจตนาในเรื่องอื่นที่มีลักษณะที่น่าจะก่อให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจ หรือสุขภาพของบุคคลในครอบครัว ซึ่งต้องพิจารณาเป็นรายกรณีไป

3) มีการบังคับหรือใช้อำนาจครอบงำให้บุคคลในครอบครัวต้องกระทำการ งดเว้นกระทำการ หรือยอมรับการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งโดยมิชอบ แต่ไม่รวมถึงการกระทำโดยประมาท เช่น การข่มขืนบุคคลในครอบครัว การบังคับใช้เด็กให้กระทำความผิดกฎหมาย ขัดต่อกฎหมายหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน เป็นต้น

ทั้งนี้ ได้กำหนดให้ผู้ถูกระทำหรือผู้ที่พบเห็นการกระทำความรุนแรงในครอบครัวมีหน้าที่แจ้งเหตุต่อเจ้าหน้าที่เพื่อดำเนินการตามพระราชบัญญัตินี้ ซึ่งสามารถทำได้ด้วยวิธีการแจ้งด้วยวาจา ยื่นเป็นหนังสือแจ้งทางโทรศัพท์ วิธีการ ทางอิเล็กทรอนิกส์ หรือวิธีการอื่นใดซึ่งผู้แจ้งเหตุย่อมได้รับความคุ้มครองและไม่ต้องรับผิดชอบทั้งทางแพ่ง ทางอาญา และทางปกครองใด ๆ หากเป็นการแจ้งเหตุโดยสุจริต และหากพนักงานเจ้าหน้าที่พบเห็นหรือได้รับทราบการกระทำความรุนแรงในครอบครัว พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจเข้าไปในสถานที่เกิดเหตุได้ทันทีเพื่อสอบถามเกี่ยวกับการกระทำ หากผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวต้องการจะดำเนินคดี ก็จัดให้ผู้นั้นร้องทุกข์ตามกฎหมาย แต่ถ้าบุคคลดังกล่าวไม่สามารถร้องทุกข์ได้ด้วยตนเอง พนักงานเจ้าหน้าที่สามารถเป็นผู้ร้องทุกข์แทนได้ โดยในการสอบสวนผู้ถูกระทำความรุนแรงในครอบครัวนั้น พนักงานสอบสวนต้องจัดให้มีจิตแพทย์ นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ หรือบุคคลที่ผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวร้องขอร่วมอยู่ด้วยขณะสอบปากคำเพื่อให้คำปรึกษา อีกทั้งพนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจออกคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์ให้แก่บุคคลผู้ถูกระทำความรุนแรงในครอบครัวเป็นการชั่วคราว ไม่ว่าจะมีการร้องขอจากบุคคลดังกล่าวหรือไม่ ซึ่งรวมถึงการให้เข้ารับการตรวจรักษาจากแพทย์ การให้ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวชดใช้เงินช่วยเหลือบรรเทาทุกข์เบื้องต้นตามสมควรแก่ฐานะ การออกคำสั่งห้ามผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวเข้าไปในสถานที่พำนักของครอบครัว หรือเข้าใกล้ตัวบุคคลใดในครอบครัว ตลอดจนการกำหนดวิธีการดูแลบุตร ทั้งนี้ ต้องเสนอมาตรการหรือวิธีการบรรเทาทุกข์ต่อศาลเพื่อให้ศาลพิจารณาเห็นชอบคำสั่งดังกล่าวต่อไป (สุภาวิณี ศิทรัพย์, 2557)

35 2.7 ศูนย์ช่วยเหลือสังคมตำบล

ความเป็นมาของศูนย์ช่วยเหลือสังคมตำบล

ศูนย์ช่วยเหลือสังคมเป็นหนึ่งในแนวทางที่มุ่งพัฒนาเพื่อให้สอดคล้องและตอบโจทย์ยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์และยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคมของยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ.2561 - 2580) ที่เป็นเป้าหมายใหญ่ของการขับเคลื่อนประเทศไทยเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติให้บรรลุวิสัยทัศน์ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง” และแผนปฏิบัติราชการ ระยะ 3 ปี (พ.ศ.2563 - 2565) ของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (กระทรวง พม.) และการปรับรูปแบบการทำงานเป็นทีม การเชื่อมโยงและบูรณาการทรัพยากรในการบริหารให้เกิดความคุ้มค่า มุ่งผลสัมฤทธิ์และผลประโยชน์ต่อส่วนรวม สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างสะดวก รวดเร็ว โดยเน้นการพัฒนาศักยภาพคนตลอดช่วงชีวิต รวมถึงการสร้างความเป็นธรรม และลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงบริการของรัฐ และเป็นการเพิ่มโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้ามาเป็นกำลังใจการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชน รวมถึงเพิ่มความสามารถของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนาการพึ่งตนเอง และการจัดการตนเอง เพื่อสร้างสังคมคุณภาพ ผ่านการเป็นศูนย์กลางการพัฒนาและบริการคนทุกช่วงวัย ตามนโยบายของกระทรวง พม.

ที่มุ่งขับเคลื่อนระดับพื้นที่ (Area based) เน้นพัฒนาสังคมแบบองค์รวมด้วยศูนย์ช่วยเหลือสังคมตำบล โดยนำแนวคิดการพัฒนาการให้บริการสังคมแบบเบ็ดเสร็จ ณ จุดเดียว (One stop service) และแนวคิดการใช้ชุมชนเป็นฐานในการให้บริการมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาและยกระดับกลไกการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ในระดับพื้นที่ให้เป็นศูนย์ช่วยเหลือสังคมตำบลเพื่อจัดสวัสดิการสังคมให้แก่กลุ่มเปราะบางและประชาชนทุกช่วงวัยในทุกมิติแบบองค์รวม บูรณาการความร่วมมือจากทุกภาคส่วนร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และภาคีเครือข่ายและลดความซ้ำซ้อนด้านทรัพยากรในการบริหารจัดการ (สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 4, 2565)

โครงสร้างของศูนย์ช่วยเหลือสังคมตำบล

ศูนย์ช่วยเหลือสังคมตำบลนั้นมีกลไกในการดำเนินงานและพัฒนาการให้บริการประชาชนเพื่อให้ครอบคลุมต่อปัญหาและความต้องการของประชาชน โดยมีกลไกความร่วมมือตั้งแต่ในระดับกระทรวง จังหวัด และระดับพื้นที่ ดังนี้

1) กลไกความร่วมมือระดับกระทรวง

การบูรณาการการทำงานร่วมกับภาคีเครือข่าย เป็นการบูรณาการความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ เพื่อร่วมกันพัฒนาคุณภาพชีวิตกลุ่มเปราะบาง ทั้งด้านข้อมูล ด้านสังคม ด้านการศึกษา ด้านที่อยู่อาศัย ด้านอาชีพและการมีงานทำ และด้านท่องเที่ยวและชุมชน สำหรับหน่วยงานที่มีการบูรณาการการทำงานโดยเป็นหน่วยงานที่ได้ทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (Memorandum of Understanding : MOU) เมื่อวันที่ 3 มีนาคม พ.ศ.2564 จำนวน 12 กระทรวง 1 หน่วยงาน 1) สำนักนายกรัฐมนตรี 2) กระทรวงมหาดไทย 3) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ 4) กระทรวงศึกษาธิการ 5) กระทรวงกลาโหม 6) กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา 7) กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม 8) กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ 9) กระทรวงพาณิชย์ 10) กระทรวงวัฒนธรรม 11) กระทรวงแรงงาน 12) กระทรวงสาธารณสุข และ 13) กรุงเทพมหานคร

2) กลไกความร่วมมือระดับจังหวัด

ประกอบด้วย ความร่วมมือของหน่วยงานภาครัฐและภาคประชาสังคม ดังนี้

- ภาครัฐ ได้แก่ คณะทำงานขับเคลื่อนศูนย์ช่วยเหลือสังคมประจำจังหวัด, สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด, ทีม พม. จังหวัด ภายใต้แนวคิด “บ้านเดียวกัน” (One Home), สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด และมหาวิทยาลัย
- ภาคประชาสังคม ได้แก่ ประธานอาสาสมัครพัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์, สมาคม/ชมรม/องค์กรคนพิการ, องค์กรกิจการเพื่อสังคม (Social Enterprise : SE), หน่วยงานที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม (CSR), หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง

3) กลไกความร่วมมือระดับพื้นที่

ประกอบด้วย คณะทำงานศูนย์ช่วยเหลือสังคมตำบล ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ (ศพอส.)/ชมรมผู้สูงอายุ, ศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน (ศพค.) ศูนย์บริการคนพิการทั่วไป/ผู้แทนคนพิการ

/องค์กรคนพิการกลไกความร่วมมือของศูนย์ช่วยเหลือสังคมตำบล สภากีฬาและเยาวชนตำบล อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.) อาสาสมัครต่าง ๆ สภามัคคุเทศน์ โรงเรียน วัด องค์กรศาสนา วิสาหกิจชุมชน หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนในพื้นที่ และกองทุนสวัสดิการชุมชน

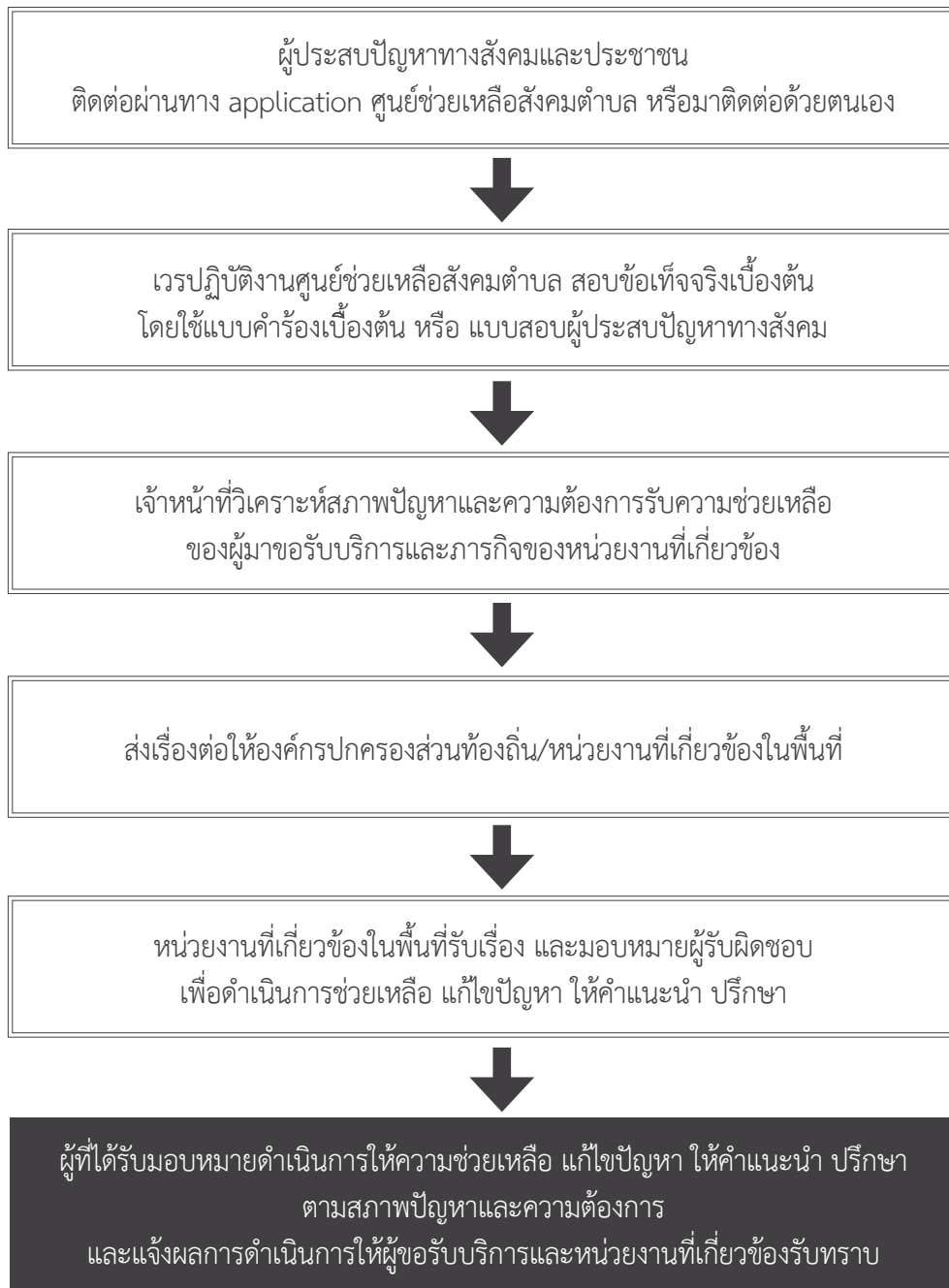

ภาพที่ 1 กลไกความร่วมมือของศูนย์ช่วยเหลือสังคมตำบล
ที่มา สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 4

การพัฒนาและยกระดับศูนย์พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ในระดับพื้นที่/จังหวัด

การบูรณาการของศูนย์ พม. ในระดับพื้นที่ ได้แก่ ยกระดับศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพ
ผู้สูงอายุ (ศพอส.) ศูนย์บริการคนพิการทั่วไป (พก.) และศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน (ศพค.) เพื่อให้เป็น
ศูนย์กลางบูรณาการร่วมมือในการบริการสวัสดิการ สังคม คนทุกช่วงวัยโดยร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
ถิ่น ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และภาคีเครือข่าย เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนกลุ่มเป่า
หมายในระดับพื้นที่อย่างยั่งยืน

กระบวนการรับเรื่องของศูนย์ช่วยเหลือสังคมตำบล

ภาพที่ 2 กระบวนการรับเรื่องของศูนย์ช่วยเหลือสังคมตำบล
ที่มา สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 4

การดำเนินการช่วยเหลือ

ศูนย์ช่วยเหลือสังคมตำบลได้ดำเนินการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาทางสังคมโดยมีเป้าหมายใน 3 ระดับ ดังนี้

ครอบครัว

1. เสริมสร้างความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัว นำไปสู่ชุมชนและสังคมเข้มแข็ง
2. ส่งเสริมสัมพันธภาพที่ดีภายในครอบครัว

ชุมชน

1. เกิดการระดมทรัพยากร และความร่วมมือจากหน่วยงานทั้งภายในและภายนอกชุมชน โดยเน้นการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมและบริการสำหรับประชาชนทุกช่วงวัยในชุมชน และเชื่อมโยงคนทุกวัยให้ได้รับประโยชน์จากการดำเนินงานของศูนย์ช่วยเหลือสังคมตำบล

2. มีศูนย์กลางในการเฝ้าระวัง ป้องกัน และแก้ไขปัญหาสังคมในทุกด้านอย่างมีประสิทธิภาพ

3. ส่งเสริมการจัดกิจกรรมสำหรับประชาชนในรูปแบบใหม่ ๆ และเป็นการพัฒนาตามความสามารถ ความสนใจ และทักษะ รวมถึงส่งเสริมให้คนในชุมชนตระหนักและให้ความสำคัญในการดูแลตนเอง ครอบครัว และชุมชน ตลอดจนเป็นการส่งเสริมความช่วยเหลือและพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันในพื้นที่

ประชาชน

1. ประชาชนทุกวัยในชุมชน สามารถเข้าถึงบริการสวัสดิการสังคมอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม

2. ประชาชนทุกวัยในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี

สังคม

1. ให้ปัญหาสังคมลดน้อยลงและสังคมดีขึ้น

2. ลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมและแก้ไขปัญหาความยากจน ทำให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี

โดยการดำเนินการให้ความช่วยเหลือนั้น แบ่งตามกลุ่มเป้าหมาย ตามสภาพปัญหา/ส่งต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

ตารางที่ 2 การดำเนินการให้ความช่วยเหลือแบ่งตามกลุ่มเป้าหมาย/สภาพปัญหาของศูนย์ช่วยเหลือสังคมตำบล

ลำดับ	กลุ่มเป้าหมาย	การช่วยเหลือตามสภาพปัญหา
1	เด็ก เยาวชน	- เงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด - เงินสงเคราะห์ประเภทต่าง ๆ
2	คนพิการ	- การจดทะเบียนคนพิการ - การกู้ยืมเงินกองทุนส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ - การฝึกอาชีพ
3	ผู้สูงอายุ	- การกู้ยืมเงินทุนประกอบอาชีพกองทุนผู้สูงอายุ - ค่าจัดการศพผู้สูงอายุตามประเพณี - การฝึกอาชีพ
4	สตรีและครอบครัว	การฝึกอาชีพ
5	ทุกช่วงวัย	ข้อมูลด้านที่อยู่อาศัย (สภาพบ้านผู้สูงอายุ/คนพิการ/ผู้ด้อยโอกาส)

ที่มา สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

2.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษางานวิจัยที่มีความสอดคล้องกับการศึกษาและเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาในครั้งนี้ ซึ่งผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาทบทวนและรวบรวมงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

สรรัชย์ หนองตรุด และคณะ (2560) ได้ศึกษาวิจัยโครงการศึกษาและถอดบทเรียนตัวแบบการจัดการเชิงระบบการคุ้มครองทางสังคมด้านเด็กและเยาวชนเชิงพื้นที่ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและถอดบทเรียนความรู้เกี่ยวกับตัวแบบการจัดการเชิงระบบการคุ้มครองทางสังคมด้านเด็กและเยาวชนเชิงพื้นที่ เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการศึกษาพบว่า ตัวแบบการจัดการเชิงระบบการคุ้มครองทางสังคมด้านเด็กและเยาวชนเชิงพื้นที่มีทั้งตัวแบบระดับจังหวัดที่ขับเคลื่อนด้วยความร่วมมือและการบูรณาการร่วมกับภาคส่วนต่าง ๆ ในจังหวัด โดยคณะกรรมการคุ้มครองเด็กระดับจังหวัดมาสู่ระบบการจัดการในระดับปฏิบัติการในหน่วยงานต่าง ๆ เช่น สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล เป็นต้น ตัวแบบการจัดการถูกออกแบบโดยอาศัยพื้นที่เป็นตัวตั้งเพื่อตอบโจทย์ตามความต้องการบริบททางสังคม รวมถึงสถานการณ์และแนวโน้มอนาคต เน้นการทำงานเชิงรุกที่เท่าทันปัญหาสถานการณ์เด็กในพื้นที่ และตัวแบบการจัดการเชิงพื้นที่ระดับชุมชนท้องถิ่น ซึ่งประกอบด้วย 1) ทุนการทำงานเป็นลักษณะ “รวมพลัง” การทำงานของภาคประชาสังคม ชุมชน เยาวชน และหน่วยงานต่าง ๆ และมีจุด “เชื่อมประสาน” เช่น อบต. ประสานและสนับสนุนให้เกิดกิจกรรมเชื่อมโยงแผนการคุ้มครองทางสังคมด้านเด็กและเยาวชนเข้าไปในระดับท้องถิ่น โรงเรียนสร้างกลไกการดูแลคุ้มครองเด็กในโรงเรียน เป็นต้น 2) กลไก แบ่งเป็น (1) กลไกความรู้ เป็นการจัดทำข้อมูลด้านเด็กและเยาวชน เพื่อศึกษาปัญหาและตัดสินใจวางแผนการทำงาน (2) กลไกคน ได้แก่ คณะทำงานต่าง ๆ อาสาสมัคร จิตอาสา ระบบพี่เลี้ยง สภาเด็กและเยาวชนมีส่วนสำคัญในการคิด วางแผน และลงมือทำ (3) กลไกภาครัฐ คือ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น กองทุนคุ้มครองเด็กและเยาวชน ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน (สพฐ.) เป็นต้น ที่ทำหน้าที่โดยตรงตามกฎหมาย และ (4) กลไกชุมชน เช่น บวร (บ้าน วัด โรงเรียน) กลุ่มอาชีพ กลุ่มสตรี เป็นต้น 3) กระบวนการ แบ่งเป็น (1) กระบวนการต้นน้ำ คือ ขั้นตอนและวิธีการที่เริ่มต้นจากการจัดทำข้อมูลเด็กและเยาวชนของพื้นที่เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในการทำงาน การวางแผนการทำงาน งบประมาณ และการจัดลำดับความต้องการจำเป็นเร่งด่วนของเด็ก เป็นต้น (2) กระบวนการกลางน้ำ คือ ขั้นตอนและวิธีการที่ใช้จัดการในการคุ้มครองเด็กและเยาวชน เช่น การระดมความช่วยเหลือจากคนในชุมชน การจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ การอบรมให้ความรู้ การจัดพื้นที่สร้างสรรค์สำหรับเด็กเพื่อดึงเด็กออกจากความเสี่ยง เป็นต้น และ (3) กระบวนการปลายน้ำ คือ ขั้นตอนและวิธีการที่ใช้เพื่อประเมินติดตามภายหลังการจัดการคุ้มครองเด็กและเยาวชน เช่น การลงพื้นที่เยี่ยมบ้าน การประสานขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานระดับจังหวัด เป็นต้น และปัจจัยความสำเร็จที่พบจากการศึกษาส่วนใหญ่มาจากทุนทางสังคมในพื้นที่ที่เข้มแข็ง การใช้คนในพื้นที่ การสร้างพลังอาสาสมัครและจิตอาสาเพื่อทำงาน การมีคณะทำงานแบบบูรณาการ ผู้นำท้องถิ่นและบุคลากรเห็นความสำคัญของเด็กและเยาวชน การได้รับการสนับสนุนทั้งด้านความรู้ ทรัพยากร และงบประมาณจากหน่วยงานภายนอก

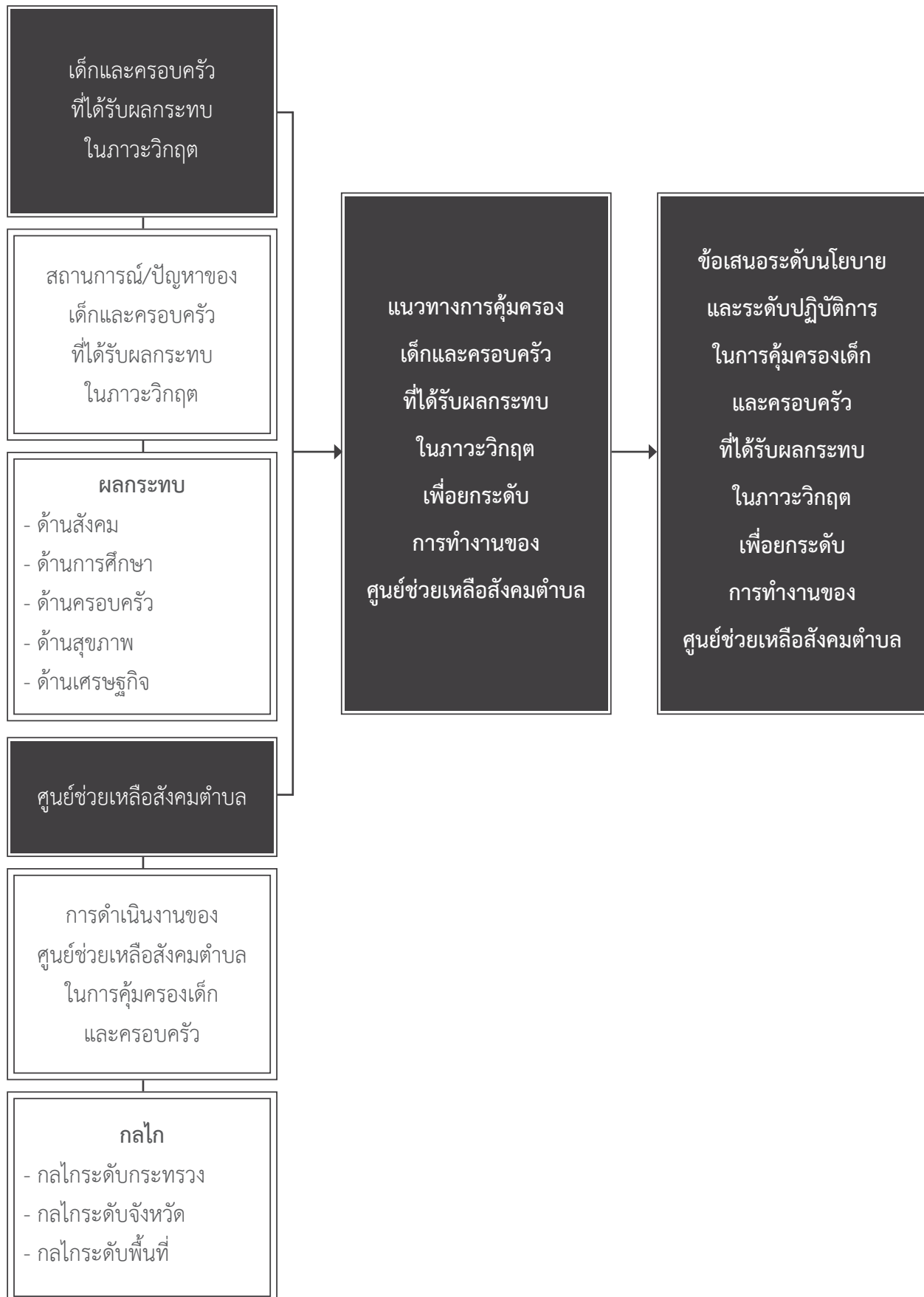
ปณณธร นันทิประภา และคณะ (2565) ศึกษาเรื่อง การขับเคลื่อนเครือข่ายเพื่อการคุ้มครองเด็ก : เครือข่ายคุ้มครองเด็กเทศบาลเมืองหนองปรือ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อ รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับองค์ประกอบของระบบคุ้มครองเด็กที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนเครือข่าย คุ้มครองเด็ก วิเคราะห์ขั้นตอนการขับเคลื่อนเครือข่ายคุ้มครองเด็กและศึกษาปัญหาอุปสรรคตลอดจน ข้อเสนอแนะต่อการจัดการเครือข่ายคุ้มครองเด็ก เทศบาลเมืองหนองปรือ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลหลักที่เป็นสมาชิกของเครือข่าย คุ้มครองเด็กในพื้นที่เทศบาลเมืองหนองปรือจากหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน จำนวน 15 คนผลการวิจัยพบว่า 1) องค์ประกอบของระบบคุ้มครองเด็กที่ส่งผลต่อการขับเคลื่อนเครือข่ายคุ้มครองเด็กคือ (1) การมีนโยบายและมาตรการคุ้มครองเด็กในระดับท้องถิ่นที่กระจายการดำเนินงานครอบคลุมทั่วพื้นที่ ผ่านคณะกรรมการคุ้มครองเด็กระดับชุมชน (2) การมีกลไกการให้บริการด้านเด็กแบบสวัสดิการพื้นฐานของ ภาครัฐและในรูปแบบทีมสหวิชาชีพ ทำให้เกิดการช่วยเหลือเด็กได้อย่างรวดเร็วและเกิดกลไกการเฝ้าระวังใน ชุมชน (3) การมีกิจกรรมเพื่อพัฒนาศักยภาพบุคลากรที่เกี่ยวข้องและเปิดโอกาสให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมใน การช่วยเหลือและคัดกรองเด็กที่ต้องได้รับความช่วยเหลือ (4) การใช้กลไกประสานความร่วมมือระหว่างภาค รัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน สนับสนุนการสร้างระบบนิเวศเพื่อการคุ้มครองเด็กอย่างมีประสิทธิภาพ (5) การมีกลไกตรวจสอบในกลุ่มเครือข่ายทั้งในระดับชุมชนและระดับองค์กรแบบไม่เป็นทางการและแบบเป็น ทางการร่วมกับทีมสหวิชาชีพ (6) การเสริมความรู้และทักษะเรื่องการดูแลเด็ก การเฝ้าระวังและตระหนักถึง ปัญหาร่วมกันโดยเครือข่ายภาคเอกชน ขับเคลื่อนหลักและเทศบาลเป็นผู้สนับสนุน และ (7) มีกระบวนการ

41 สร้างการมีส่วนร่วมของเด็ก สร้างแกนนำเด็กและเยาวชนในการขับเคลื่อนงานคุ้มครองเด็กร่วมกับโรงเรียน ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงการขับเคลื่อนเครือข่ายในการบริหารจัดการเครือข่ายที่เป็นอิสระ ต่อกัน ส่งผลให้งานกระจายไปยังกลุ่มเป้าหมายและผู้รับประโยชน์ที่แตกต่างกันแต่ยังคงไว้ซึ่งเป้าหมายเรื่อง การคุ้มครองเด็กร่วมกัน 3 กระบวนการ คือ (1) การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงาน ทั้งในรูปแบบไม่เป็นทางการผ่านกลุ่มไลน์ และผ่านเวทีกิจกรรมของชุมชน (2) การพัฒนาเครือข่ายโดยการ ให้ความรู้ สร้างความตระหนักเรื่องการคุ้มครองเด็กให้กลุ่มสมาชิก และการขยายเครือข่ายให้กว้างขึ้นร่วม กับภาคส่วนต่าง ๆ ผ่านการจัดกิจกรรม และ (3) การรักษาเครือข่ายด้วยการดำเนินกิจกรรมร่วมกันอย่าง ต่อเนื่องโดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อกระตุ้นให้เกิดความตระหนักเรื่องการคุ้มครองเด็ก และทำให้เห็นว่าการ คุ้มครองเด็กเป็นเรื่องของทุกคน

พัฒนาณู ทูลธรรม และคณะ (2566) ศึกษาเรื่อง การบูรณาการสหวิชาชีพชุมชนกับการกำหนด สร้างแนวทางการคุ้มครองเด็กเชิงพื้นที่ ตำบลปลักแรด อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาวิธีการทำงานของทีมสหวิชาชีพ อุปสรรค และแนวทางการเสริมสร้างระบบการคุ้มครองเด็กในพื้นที่ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ปฏิบัติงานด้านคุ้มครองเด็กในพื้นที่ ประกอบด้วย นักสังคมสงเคราะห์ พยาบาล นักจิตวิทยา อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) สภาเด็กและเยาวชน

ผู้ปฏิบัติงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) จากการศึกษาพบว่า การทำงานคุ้มครองเด็กในชุมชนนั้น มีกระบวนการทำงานที่เป็นทีมสหวิชาชีพมาแต่เดิมตามกลไกการให้บริการของบ้านพักเด็กและครอบครัว อันเป็นผลมาจากการลงนามในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก แต่หลังจากปี พ.ศ.2560 ได้มีการบูรณาการงาน คุ้มครองเด็กเข้ากับหน่วยงานภาคส่วนอื่นเพิ่มเติม ได้แก่ อปท. ผู้นำชุมชน อสม. รวมไปถึงครู ซึ่งเป็นการขยาย และเพิ่มประสิทธิภาพของกระบวนการรับแจ้งเหตุ ส่งผลให้รัฐสามารถให้บริการคุ้มครองเด็กและเยาวชน ได้ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น ทว่ามีประเด็นอุปสรรคในการทำงานร่วมกันคือ (1) ผู้ปฏิบัติงานมีมุมมองด้านสิทธิ เด็กและหลักของจรรยาบรรณในการปฏิบัติงานแตกต่างกัน จึงจำเป็นต้องมีการร่วมออกแบบมาตรฐาน การปฏิบัติโดยเฉพาะอย่างยิ่งประเด็นจรรยาบรรณในการทำงานร่วมกันเพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็ก (2) การขาดทรัพยากรเพื่อใช้ในการคุ้มครองและพัฒนาเด็กในพื้นที่อย่างเฉพาะเจาะจงสำหรับปัญหาที่ ไม่รุนแรงซับซ้อนถึงขั้นต้องใช้บริการบ้านพักเด็กและครอบครัว เช่น เด็กหนีเรียน บางครั้งผู้ปฏิบัติงานต้องใช้ เงินส่วนตัวในการสร้างสรรค์บริการทางสังคม/สวัสดิการเด็กเอง จึงควรผลักดันกลไกการคุ้มครองเด็ก ให้เป็นภารกิจงานต้องใช้เงินส่วนตัวในการสร้างสรรค์บริการทางสังคม/สวัสดิการเด็กเองจึงควรผลักดันกลไก การคุ้มครองเด็กให้เป็นภารกิจของ อปท. และเพิ่มทรัพยากรให้ อปท. เพื่อให้สามารถจัดบริการทางสังคม/ สวัสดิการให้กับเด็กและเยาวชนในพื้นที่ซึ่งไม่ได้ประสบปัญหารุนแรงซับซ้อน และ (4) พ่อแม่เด็กต้องเข้าไป ทำงานในตัวเมือง ส่งผลให้ภาระการดูแลเด็กตกเป็นของคนรุ่นปู่ย่าตายายซึ่งไม่มีองค์ความรู้ในการเลี้ยงดูเด็ก และความสำคัญของการศึกษาตามหลักวิทยาศาสตร์ยุคใหม่ ทำให้เด็กมีพัฒนาการล่าช้า เป็นโรคแทรกซ้อน ต่าง ๆ อีกทั้งคนในชุมชนมองว่าเด็กเป็นสมบัติของครอบครัว ส่งผลให้ครอบครัวไม่ให้ความร่วมมือกับ เครือข่ายคุ้มครองเด็กในพื้นที่ จึงต้องสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับมุมมองด้านสิทธิเด็กว่าเด็กเป็นทรัพยากรที่ทรง คุณค่าของสังคมและประเทศชาติ เพื่อร่วมกันสร้างทรัพยากรเพื่อสนับสนุนการดูแลเด็กของครอบครัวมากขึ้น

2.9 กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย

ในการศึกษาวิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การเก็บข้อมูลเป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) โดยเป็นการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยมีกระบวนการเก็บข้อมูล ดังนี้

3.1 กลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่มีคุณสมบัติและคุณลักษณะที่สามารถเป็นตัวแทนของประชากรที่ผู้วิจัยทำการศึกษา จำนวน 40 คน แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกในแต่ละกลุ่ม ดังนี้

1) ผู้ปกครองที่อาศัยอยู่ในครอบครัวที่มีเด็ก เยาวชน หรือต้องดูแลเด็ก เยาวชน ที่ได้รับผลกระทบจากสภาวะวิกฤต รวมทั้งสิ้น 23 คน โดยมีเกณฑ์การคัดเลือก ดังนี้

- อาศัยอยู่ในจังหวัดในเขตรับผิดชอบของ สสว.3 ได้แก่ จังหวัดนครปฐม ราชบุรี กาญจนบุรี สุพรรณบุรี เพชรบุรี และประจวบคีรีขันธ์ จังหวัดละ 3 คน และจังหวัดสมุทรสาครและสมุทรสงคราม จังหวัดละ 2 คน

- คัดเลือกจาก 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 ครอบครัวที่มีเด็กที่ประสบปัญหาโรคระบาดหรือภัยพิบัติ โดยครอบครัวของเด็กอยู่ในสภาวะเปราะบาง กลุ่มที่ 2 ครอบครัวที่มีเด็กที่อยู่ในภาวะยากลำบาก ได้แก่ ครอบครัวยากจน และ กลุ่มที่ 3 ครอบครัวที่มีเด็กที่ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัว

2) เจ้าหน้าที่หน่วยงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ 44 ดำรงตำแหน่งหรือปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับด้านเด็ก เยาวชน และครอบครัวในขณะที่กำลังทำวิจัย หรือคณะกรรมการหรือคณะทำงานศูนย์ช่วยเหลือสังคมตำบล ที่ต้องดำรงตำแหน่งในขณะที่กำลังทำวิจัย หรือผู้บริหารหรือผู้แทนจากกรมกิจการเด็กและเยาวชน และกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว ที่ต้องดำรงตำแหน่งในขณะที่กำลังทำวิจัยที่อยู่ในจังหวัดในเขตรับผิดชอบของ สสว.3 รวมทั้งสิ้น 17 คน

3.2 สถานที่เก็บข้อมูล

1. กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ปกครอง ใช้สถานที่ที่เหมาะสมและเป็นสัดส่วนเฉพาะในการขอข้อมูลงานวิจัย เช่น บ้านของกลุ่มตัวอย่างเอง หรือบ้านของผู้ประสานงานในพื้นที่

2. กลุ่มตัวอย่างที่เป็นเจ้าหน้าที่หน่วยงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คณะกรรมการหรือคณะทำงานศูนย์ช่วยเหลือสังคมตำบล ผู้บริหารหรือผู้แทนจากกรมกิจการเด็กและเยาวชน และกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว ใช้ห้องทำงานหรือห้องประชุมในสำนักงานของกลุ่มตัวอย่าง

3.3 เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือการวิจัย เป็นแบบสัมภาษณ์ชนิดกึ่งโครงสร้าง (semi-structured interview) สำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้น ประกอบด้วย 1) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) (สำหรับผู้ปกครอง) 2) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) (สำหรับเจ้าหน้าที่และผู้บริหาร) โดยได้จากการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงจากความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่จากสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ พร้อมด้วยผู้แทนจากศูนย์ช่วยเหลือสังคมตำบลทั้ง 8 จังหวัดในเขตพื้นที่รับผิดชอบของ สสว.3 นำมาออกแบบเพื่อสร้างเครื่องมือแบบสอบถามให้ครอบคลุมเนื้อหาและตัวแปรที่ศึกษา ทั้งนี้เครื่องมือการวิจัยทั้งหมดได้ถูกนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 3 คนตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ได้ผลการตรวจสอบ ดังนี้

1. แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) (สำหรับผู้ปกครอง) มีค่าความสอดคล้องเท่ากับ 0.76
2. แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) (สำหรับเจ้าหน้าที่และผู้บริหาร) มีค่าความสอดคล้อง

เท่ากับ 1

3.4 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยภาคสนาม (Field Work) เพื่อสอบถามพูดคุยกับบุคคลที่สามารถให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องได้ ทั้งในรูปแบบของการสังเกตการณ์ การสอบถาม การพูดคุย และการสัมภาษณ์ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สามารถอธิบายได้ถึงประเด็นที่ต้องการศึกษา โดยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

กลุ่มตัวอย่างผู้ปกครอง

1) ติดต่อประสานงานกับบุคลากรของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ และเป็นผู้ที่ทำงานกับกลุ่มตัวอย่างเพื่อขอความร่วมมือในการจัดทำแผนการนัดหมาย การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง และเป็นผู้ดำเนินการหลักในการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง

2) คณะผู้วิจัยนัดประชุมเบื้องต้นกับบุคลากรในพื้นที่ที่จะเป็นผู้ดำเนินการหลักในการสัมภาษณ์ เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันในการเก็บข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (สำหรับผู้ปกครอง)

3) คณะผู้วิจัยนัดประชุมกับผู้เข้าร่วมวิจัย และขออนุญาตผู้เข้าร่วมวิจัย ชี้แจงวัตถุประสงค์การวิจัย ให้รายละเอียดเกี่ยวกับการเข้าร่วมการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย การพิทักษ์สิทธิผู้เข้าร่วมวิจัย และการติดต่อกับผู้วิจัยอย่างละเอียด แสดงสถานภาพของผู้วิจัยอย่างเปิดเผย เปิดโอกาสให้ซักถาม เมื่อผู้เข้าร่วมวิจัยยินดีเข้าร่วมวิจัย ผู้วิจัยให้อ่านเอกสารชี้แจงในการเข้าร่วมการวิจัย การคุ้มครองสิทธิ และขอความยินยอมการเข้าร่วมวิจัย โดยเปิดโอกาสให้ตัดสินใจเข้าร่วมการวิจัยอย่างอิสระ และเมื่อผู้เข้าร่วมวิจัย/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้ลงนามยินยอมเข้าร่วมวิจัยแล้วจึงเริ่มทำการสัมภาษณ์ ใช้เวลาสัมภาษณ์ต่อคนไม่เกิน 60 นาที บันทึกข้อมูลด้วยวิธีการจดบันทึก และใช้เครื่องบันทึกเสียงในการบันทึกการสนทนา เพื่อนำมาใช้ในการถอดความสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล

กลุ่มตัวอย่างเจ้าหน้าที่

- 1) ทำหนังสือเพื่อประสานขอความร่วมมือจากหัวหน้าหน่วยงาน เพื่อบอบบหมายเจ้าหน้าที่ผู้ให้ข้อมูล
- 2) คณะผู้วิจัยนัดสัมภาษณ์กับผู้เข้าร่วมวิจัย ชี้แจงวัตถุประสงค์การวิจัย ให้รายละเอียดเกี่ยวกับการเข้าร่วมการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย การพิทักษ์สิทธิผู้เข้าร่วมวิจัย และการติดต่อกับผู้วิจัยอย่างละเอียด แสดงสถานภาพของผู้วิจัยอย่างเปิดเผย เปิดโอกาสให้ซักถาม เมื่อผู้เข้าร่วมวิจัยยินดีเข้าร่วมวิจัย ผู้วิจัยให้อ่านเอกสารชี้แจงในการเข้าร่วมการวิจัย การคุ้มครองสิทธิ และขอความยินยอมการเข้าร่วมวิจัย โดยเปิดโอกาสให้ตัดสินใจเข้าร่วมการวิจัยอย่างอิสระ และเมื่อผู้เข้าร่วมวิจัย/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้ลงนามยินยอม เข้าร่วมวิจัยแล้วจึงเริ่มทำการสัมภาษณ์ ใช้เวลาสัมภาษณ์ต่อคนไม่เกิน 60 นาที บันทึกข้อมูลด้วยวิธีการจดบันทึก และใช้เครื่องบันทึกเสียงในการบันทึกการสนทนา เพื่อนำมาใช้ในการถอดความสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์เชิงเนื้อหา (content analysis) โดยวิเคราะห์จากเนื้อหาที่ปรากฏจากการให้ข้อมูลของผู้ให้ข้อมูลหลักเท่านั้น (manifest content) โดยผู้วิจัยไม่ได้จัดกระทำกับเนื้อหาที่ซ่อนอยู่ (latent content) ข้อมูลที่ได้จากผู้ให้ข้อมูลทั้งหมดจะถูกนำมาจัดหมวดหมู่ (categories) ตามกฎแห่งหมวดหมู่ (rule of coding) ที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ผ่านคำถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูล เมื่อข้อมูลถูกจัดหมวดหมู่แล้วจะถูกนำมาถอดเพื่อวิเคราะห์ความหมาย (encoding) การนับซ้ำ (frequency) เพื่อทำความเข้าใจประเด็นหลักอันเป็นวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยมีขั้นตอนดังนี้ 1) ถอดข้อมูลจากการบันทึกเสียง จัดระเบียบ ถอดคำ (code text) และนับซ้ำด้วยมือ (manually encoding) และ 2) สร้างอัตมโนทัศน์ของข้อมูลใน 2 ลักษณะ (categories) ได้แก่ ข้อมูลที่คล้ายคลึงกันและข้อมูลที่แตกต่างกัน จัดหมวดหมู่ หาความเชื่อมโยง และตีความจากข้อมูลที่ได้รับ

บทที่ 4 ผลการศึกษาและการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการศึกษาด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพในส่วนนี้ จะใช้ตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย 3 ประการ อันได้แก่ 1) เพื่อให้ทราบถึงสถานการณ์ปัญหาของเด็กและครอบครัวที่ได้รับผลกระทบในภาวะวิกฤตโดยแยกให้เห็นสถานการณ์ปัญหาของฝ่ายเจ้าหน้าที่ที่ทหน้าที่ช่วยเหลือและปัญหาในฝ่ายของเด็กและครอบครัว โดยเปรียบเทียบกัน 2) เพื่อจัดทำแนวทางในการคุ้มครองเด็กและครอบครัวในภาวะวิกฤตในชุมชนที่เป็นรูปธรรมโดยชี้ให้เห็นแนวทางที่มีอยู่แล้วและใช้ได้จริงในการช่วยแก้ไขปัญหาในชุมชนของทั้งสองฝ่าย และ 3) เพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายที่ดีขึ้นในการตอบโจทย์ความต้องการของผู้รับบริการ

ผลการศึกษาและวิเคราะห์ในบทนี้จะนำเสนอในมุมมองเปรียบเทียบกันของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก 2 กลุ่ม โดยจะนำเสนอโดยลำดับดังนี้ 1) ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก 2 กลุ่มอันได้แก่เจ้าหน้าที่และกลุ่มผู้ปกครอง 2) ด้านสถานการณ์ปัญหาของเด็กและครอบครัวในมุมมองของเจ้าหน้าที่และผู้ปกครองของเด็กในภาวะวิกฤตและ 3) แนวทางให้ความช่วยเหลือที่ดำเนินอยู่และตอบโจทย์ความต้องการหรือไม่อย่างไร ส่วนข้อเสนอเชิงนโยบายจะนำเสนอในบทที่ 5 ต่อไป โดยบทที่ 4 จะมีดังรายละเอียดต่อไปนี้

4.1 ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

1) ข้อมูลพื้นฐานของเจ้าหน้าที่และผู้บริหาร

จากเจ้าหน้าที่และผู้บริหารผู้ให้ข้อมูลจำนวน 18 คน แบ่งผู้ให้ข้อมูลออกเป็น 2 ส่วน คือระดับปฏิบัติงาน จำนวน 10 คน ประกอบด้วยตำแหน่งนักสังคมสงเคราะห์ จำนวน 5 คน นักพัฒนาชุมชน 2 คน ผู้ช่วยนักพัฒนาชุมชน พนักงานงานคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก และพนักงานขับรถยนต์ที่เป็นส่วนหนึ่งของทีมสหวิชาชีพครอบครัวของจังหวัด และระดับผู้บริหาร จำนวน 7 คน ประกอบด้วยหัวหน้าฝ่ายสังคมสงเคราะห์ หัวหน้าบ้านพักเด็กและครอบครัวจังหวัด นายกองค์การบริหารส่วนตำบล สมาชิกเทศบาล (ประธานศูนย์ช่วยเหลือสังคมและประธานศูนย์การเรียนรู้ในชุมชน) ประธานศูนย์ช่วยเหลือสังคมตำบล (อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด) ผู้อำนวยการกองส่งเสริมสถาบันครอบครัว กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว และอธิบดีกรมกิจการเด็กและเยาวชน ทั้งนี้ ไม่ระบุตำแหน่ง 1 คน โดยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีจำนวนระยะเวลาการทำงานน้อยที่สุด 1 ปี 2 เดือน และจำนวนระยะเวลาการทำงานมากที่สุด 19 ปี ซึ่งมีหน้าที่ความรับผิดชอบต่อการดำเนินการคุ้มครองเด็กและครอบครัวในภาวะวิกฤต ดังรายละเอียดในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ตำแหน่งงาน ระยะเวลาการทำงาน และเจ้าหน้าที่ในความรับผิดชอบ

ตำแหน่งงาน	ระยะเวลาการทำงาน	หน้าที่ความรับผิดชอบ
นักสังคมสงเคราะห์	16 ปี	ให้ความช่วยเหลือเด็กตามกระบวนการทางสังคมสงเคราะห์ การสงเคราะห์ และคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก ตาม พ.ร.บ. คุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546
พนักงานงานคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก	10 ปี	รับแจ้งเหตุ เฝ้าระวัง ช่วยเหลือ ลงพื้นที่ติดตาม
หัวหน้าบ้านพักเด็กและครอบครัว	8 ปี	- ให้บริการสถานที่พักพิงชั่วคราวสำหรับกลุ่มเป้าหมายที่ประสบปัญหา - ให้การช่วยเหลือคุ้มครองสวัสดิภาพและจัดสวัสดิการสังคมแก่ทุกคนรอบครัว กลุ่มเป้าหมาย - พัฒนาระบบการคุ้มครอง เยียวยา พื้นฟูทุกกลุ่มเป้าหมาย - เป็นศูนย์รับแจ้งเรื่องราวข่าวสาร - ให้คำปรึกษาแนะนำตลอด 24 ชั่วโมง
นักสังคมสงเคราะห์ชำนาญการ	13 ปี 1 เดือน	- เคยปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้ช่วยเลขานุการในคณะกรรมการคุ้มครองเด็กจังหวัด มีหน้าที่จัดประชุมคณะกรรมการคุ้มครองเด็กจังหวัดและคณะอนุกรรมการคุ้มครองเด็กภายใต้คณะกรรมการคุ้มครองเด็กจังหวัด ประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อรวบรวมข้อมูลสถานการณ์ด้านเด็กและเยาวชนเพื่อให้คณะกรรมการกำหนดแนวทางในการสงเคราะห์และคุ้มครองเด็กในจังหวัด - เป็นพนักงานคุ้มครองเด็กตาม พ.ร.บ. คุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546 ลงพื้นที่ให้การช่วยเหลือสงเคราะห์เด็กและครอบครัวที่ประสบปัญหาต่าง ๆ และที่อยู่ในภาวะวิกฤต ทั้งเด็กในครอบครัวยากจน เด็กถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว เด็กพิการ เด็กกำพร้า เด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูโดยมิชอบ โดยการเยี่ยมบ้านร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สอบข้อเท็จจริง มอบเครื่องอุปโภคบริโภค ช่วยเหลือเงินสงเคราะห์เด็กในครอบครัวยากจน ให้การสงเคราะห์เด็กตาม พ.ร.บ. คุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546 ประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้การช่วยเหลือเพิ่มเติม และร่วมประชุมทีมสหวิชาชีพเพื่อช่วยเหลือเด็ก - ลงพื้นที่เยี่ยมบ้านเด็กกำพร้าที่บิดามารดาหรือผู้ปกครองเสียชีวิตจากโรคโควิด-19 ประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องลงเยี่ยมเพื่อให้ความช่วยเหลือและประสานข้อมูลไปยังมูลนิธิราชประชานุเคราะห์ เพื่อให้เด็กได้รับทุนพระราชทานเพื่อการศึกษาสงเคราะห์จากมูลนิธิราชประชานุเคราะห์ - เป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ตาม พ.ร.บ. ป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ.2551 เคยช่วยเหลือผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ ซึ่งเป็นเด็ก ให้ได้รับสิทธิจากกองทุนเพื่อการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์และติดตามการให้ความช่วยเหลือ

ตำแหน่งงาน	ระยะเวลาการทำงาน	หน้าที่ความรับผิดชอบ
นักสังคมสงเคราะห์ปฏิบัติการ	1 ปี 2 เดือน	ดูแลงานของกรมกิจกรรมเด็กและเยาวชน
พนักงานขับรถยนต์ และเป็นทีมสหวิทยากร ครอบครัวยุคใหม่	18 ปี	เป็นวิทยากรด้านครอบครัวในพื้นที่และประสานส่งต่อให้ความช่วยเหลือเด็กในพื้นที่ที่ทั้งเด็กที่ได้รับการสงเคราะห์และคุ้มครองสวัสดิภาพ
นักสังคมสงเคราะห์ ชำนาญการ	5 ปี	ดูแลงานที่เกี่ยวข้องต่อประเด็นการคุ้มครองเด็กและครอบครัวในภาวะวิกฤต ดูแลผู้ประสบปัญหาทุกรูปแบบตาม พ.ร.บ. คุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546
ผู้ช่วยนักพัฒนาชุมชน อปท.	ไม่ระบุ	รับผิดชอบงานสังคมสงเคราะห์ให้การช่วยเหลือเด็กและผู้ด้อยโอกาสในชุมชน
นักสังคมสงเคราะห์	16 ปี	ดูแลงานของกรมกิจกรรมเด็กและเยาวชน
ประธานศูนย์ช่วยเหลือสังคม ตำบลและอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด	ไม่ระบุ	เฝ้าระวัง ป้องกัน ให้คำปรึกษา แก้ไขปัญหา พร้อมประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการให้ความช่วยเหลือ
นักพัฒนาชุมชน	13 ปี	- ดูแลเด็กในครอบครัวอุปถัมภ์ - ดูแลเด็กในครอบครัวยากจน
นายกองค์การบริหารส่วนตำบล	14 ปี	- ดูแลโครงการพื้นที่ตามงบประมาณที่ได้รับการจัดสรร พัฒนาคุณภาพชีวิต สิ่งแวดล้อม สร้างเศรษฐกิจชุมชน เชื่อมโยงงบประมาณ/โครงการระหว่างท้องถิ่นกับหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ในประเด็นคุ้มครองเด็ก - ส่งเสริมการจัดทำโครงการ/กิจกรรมของเด็กและเยาวชนในพื้นที่ เพื่อเป็นการขยายโอกาสทั้งเรื่องคุณภาพชีวิตการศึกษา โดยเชื่อมโยงกับงบประมาณของ อบต. และหน่วยงานภาครัฐ
สมาชิกเทศบาลประธานศูนย์ช่วยเหลือสังคมและประธาน ศูนย์การเรียนรู้ในชุมชน	ไม่ระบุ	เป็นผู้รับเรื่อง ประสานงาน และร่วมวางแผนให้การช่วยเหลือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
ไม่ระบุตำแหน่ง	ไม่ระบุ	สงเคราะห์และคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กตาม พ.ร.บ. คุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546

ตำแหน่งงาน	ระยะเวลาการทำงาน	หน้าที่ความรับผิดชอบ
หัวหน้าฝ่ายสังคมสงเคราะห์	ไม่ระบุ	ให้คำปรึกษา ช่วยเหลือคุ้มครองเด็ก และส่งต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
นักพัฒนาชุมชน	19 ปี	ลงพื้นที่ออกสำรวจเด็กและเยาวชน สอบเคส ประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ดำเนินการต่อ
ผู้อำนวยการ กองส่งเสริมสถาบัน ครอบครัว กรมกิจการสตรี และสถาบันครอบครัว	10 ปี	- มีบทบาทภารกิจในการดูแลครอบครัวในทุกมิติ โดยเฉพาะการเสริมสร้างมาตรการ แนวทางและกระบวนการคุ้มครองสวัสดิภาพของคนในครอบครัว เช่น คนพิการ เด็ก ผู้สูงอายุ - ประสานความร่วมมือกับสหวิชาชีพและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนในการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัว - มีแนวทางการประเมินความเข้มแข็งของครอบครัว (Strong Family Standard) แบ่งออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่ ด้านสัมพันธภาพ ด้านการบำบัดทางจิตใจของครอบครัว ด้านการพึ่งพาตนเอง แบ่งเป็น ด้านเศรษฐกิจ ด้านสุขภาพ และด้านข้อมูลข่าวสารและการเรียนรู้ ด้านทุนสังคม และด้านการหลีกเลี่ยงภาวะเสี่ยงและการปรับตัวในภาวะยากลำบาก จากการสำรวจ ด้านที่ได้คะแนนน้อยที่สุดคือด้านการพึ่งพาตนเอง ด้านข้อมูลข่าวสารและการเรียนรู้ โดยเฉพาะในเรื่องเทคโนโลยี ครอบครัวไม่มีการสื่อสารระหว่างกันเรื่องเทคโนโลยีให้ทันกับสถานการณ์ปัจจุบัน/สื่อสารกันน้อยลงเพราะการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี/ปัญหาจากการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยี - ทำงานร่วมกับหน่วยงานด้านคนในครอบครัว (ครอบครัวหมายถึง “บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปที่ใช้ชีวิตร่วมกันฉันสามีภรรยา หรือมีความผูกพันทางสายโลหิตหรือทางกฎหมายหรือเกี่ยวข้องเป็นเครือญาติ ซึ่งสมาชิกในครอบครัวต่างมีบทบาทหน้าที่ต่อกัน และมีความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกัน”)

ผู้ให้ข้อมูลได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมในประเด็นอำนาจหน้าที่ตามมาตรา 56 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546 ผู้ปกครองสวัสดิภาพของสถานแรกรับ มีอำนาจและหน้าที่ ดังต่อไปนี้

1) รับตัวเด็กที่จำต้องได้รับการสงเคราะห์หรือคุ้มครองสวัสดิภาพไว้เพื่อสืบเสาะและพินิจเด็กและครอบครัว วินิจฉัย กำหนดวิธีการที่เหมาะสมในการสงเคราะห์หรือคุ้มครองสวัสดิภาพแก่เด็กแต่ละคน ถ้าจำเป็นอาจรับตัวเด็กไว้ปกครองดูแลชั่วคราวได้ไม่เกินสามเดือน

2) สืบเสาะและพินิจเกี่ยวกับอายุ ประวัติ ความประพฤติ สติปัญญา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพและฐานะเด็กที่จำต้องได้รับการสงเคราะห์หรือคุ้มครองสวัสดิภาพรวมทั้งของผู้ปกครองหรือบุคคลที่เด็กอาศัยอยู่ด้วย ตลอดจนสิ่งแวดล้อมทั้งปวงเกี่ยวกับเด็ก และมูลเหตุที่ทำให้เด็กตกอยู่ในสภาวะจำต้องได้รับการสงเคราะห์หรือคุ้มครองสวัสดิภาพ เพื่อรายงานไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3) จัดให้มีการตรวจสุขภาพกายและสุขภาพจิต พร้อมทั้งดำเนินการรักษาเยียวยาแก่เด็กที่อยู่ในความปกครองดูแล

4) จัดที่พักอาศัย ที่หลับนอน เครื่องนุ่งห่ม ให้เหมาะสมและถูกสุขลักษณะ และจัดอาหารให้ถูกอนามัยและเพียงพอแก่เด็กที่อยู่ในความปกครองดูแล

5) จัดการศึกษา การกีฬา และนันทนาการให้แก่เด็กที่อยู่ในความปกครองดูแลให้เหมาะสมกับวัยและสภาพของเด็กแต่ละคน

6) จัดส่งเด็กที่ได้ดำเนินการตาม (1) และ (2) ไปยังสถานสงเคราะห์ สถานพัฒนาและฟื้นฟู โรงเรียนหรือสถานที่อื่นใดที่มีวัตถุประสงค์ในการสงเคราะห์ หรือคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กให้เหมาะสมกับวัยและสภาพของเด็กแต่ละคน

51 7) มอบตัวเด็กแก่ผู้ปกครอง หรือบุคคลที่เหมาะสมและยินยอมรับเด็กไว้อุปการะเลี้ยงดูและถ้าเห็นสมควรอาจยื่นคำขอให้ปลัดกระทรวงหรือผู้ว่าราชการจังหวัด แล้วแต่กรณี แต่งตั้งผู้คุ้มครองสวัสดิภาพแก่เด็กตามมาตรา 48

8) ให้คำปรึกษา แนะนำ และช่วยเหลือแก่ผู้ปกครอง ในกรณี que เด็กจำต้องได้รับการสงเคราะห์หรือคุ้มครองสวัสดิภาพ ผู้ปกครองสวัสดิภาพของสถานแรกรับต้องดำเนินการให้เด็กสามารถกลับไปอยู่กับผู้ปกครองก่อน ส่วนการจัดให้เด็กไปอยู่ในสถานสงเคราะห์ สถานคุ้มครองสวัสดิภาพ หรือสถานพัฒนาและฟื้นฟูให้ดำเนินการเป็นวิธีสุดท้าย

2) ข้อมูลพื้นฐานของผู้ปกครอง

จากผู้ให้ข้อมูลที่เป็นผู้ปกครองทั้งสิ้น 23 คน พบว่า มีช่วงอายุระหว่าง 20 - 77 ปี โดยผู้ให้ข้อมูลที่มีอายุน้อยที่สุด อายุ 20 ปี และมีอายุมากที่สุด 77 ปี ทั้งนี้ เมื่อแบ่งช่วงอายุ พบผู้ให้ข้อมูลอายุระหว่าง 31 - 40 ปี และ 61 - 70 ปี มากที่สุด จำนวน 5 คนเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 21.8 รองลงมาคือ อายุระหว่าง 51 - 60 ปี มีจำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 17.4 และอายุระหว่าง 20 - 30 ปี 41 - 50 ปี และ 71 - 77 ปี พบจำนวนเท่ากัน คือ 3 คน คิดเป็นร้อยละ 13 สำหรับที่อยู่อาศัย พบว่า ผู้ให้ข้อมูลอาศัยในจังหวัดนครปฐมมากที่สุด จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 17.4 รองลงมาคือ จังหวัดราชบุรี ประจวบคีรีขันธ์ กาญจนบุรี เพชรบุรี และสุพรรณบุรี จำนวน 3 คนเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 13 ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 จำนวนและร้อยละอายุของผู้ให้ข้อมูล

ช่วงอายุ		
ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
20 - 30 ปี	3	13.0
31 - 40 ปี	5	21.8
41 - 50 ปี	3	13.0
51 - 60 ปี	4	17.4
61 - 70 ปี	5	21.8
71 - 80 ปี	3	13.0
จังหวัด		
นครปฐม	4	17.4
ราชบุรี	3	13.0
ประจวบคีรีขันธ์	3	13.0
กาญจนบุรี	3	13.0
สมุทรสงคราม	2	8.7
สมุทรสาคร	2	8.7
เพชรบุรี	3	13.0
สุพรรณบุรี	3	13.0
รวม	23	100

จำนวนเด็กในการปกครองดูแลของผู้ให้ข้อมูล พบว่า มีจำนวนมากที่สุดถึง 7 คน และพบผู้ให้ข้อมูลจำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 30.4 ที่มีจำนวนเด็กในการปกครองดูแล 2 คน ดังตารางที่ 2 สำหรับการศึกษาของผู้ให้ข้อมูล พบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษามากที่สุด จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 73.9 ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 จำนวนและร้อยละเด็กในการปกครองดูแลของผู้ให้ข้อมูล

จำนวนเด็กในการปกครองดูแล	จำนวน	ร้อยละ
1 คน	3	13.0
2 คน	7	30.4
3 คน	5	21.7
4 คน	5	21.7
5 คน	1	4.3
7 คน	2	8.7
รวม	23	100

ตารางที่ 6 จำนวนและร้อยละการศึกษาของผู้ให้ข้อมูล

การศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ได้เรียน	-	-
ประถมศึกษา	17	73.9
มัธยมศึกษาตอนต้น	3	13.0
มัธยมศึกษาตอนปลาย	3	13.0
ปวช./ปวส.	-	-
ปริญญาตรีหรือสูงกว่า	-	-
รวม	23	100

รายได้ของครอบครัวโดยรวมต่อเดือนของผู้ให้ข้อมูล พบว่า รายได้โดยรวมต่อเดือนน้อยที่สุด อยู่ที่ 1,200 บาท และรายได้โดยรวมต่อเดือนมากที่สุด อยู่ที่ 28,000 บาท ทั้งนี้ โดยเฉลี่ยของผู้ให้ข้อมูลมีรายได้ของครอบครัวโดยรวมต่อเดือน อยู่ที่ 8,248 บาท และพบว่า ส่วนใหญ่ผู้ให้ข้อมูลมีรายได้ของครอบครัวโดยรวม อยู่ที่ 4,000 บาท และ 9,000 บาท เท่ากัน คือ จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 17.4 (ตารางที่ 5) ซึ่งจากข้อมูลพบว่า รายได้ดังกล่าวหลัก ๆ มาจากอาชีพหรืองานที่ทำของผู้ให้ข้อมูลเพียงอย่างเดียว จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 39.1 และมาจากบุคคลมอบให้ คือ สามีนุตร เปี้ยผู้สูงอายุ เปี้ยผู้พิการ เงินช่วยเหลือเด็กรายเดือน และบัตรสวัสดิการของรัฐ จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 60.9

ตารางที่ 7 จำนวนและร้อยละรายได้ของครอบครัวโดยรวมต่อเดือนของผู้ให้ข้อมูล

รายได้ครอบครัวโดยรวมต่อเดือน	จำนวน	ร้อยละ
1,200 บาท	1	4.3
2,800 บาท	1	4.3
3,000 บาท	2	8.7
4,000 บาท	4	17.4
4,500 บาท	1	4.3
5,000 บาท	1	4.3
6,000 บาท	2	8.7
9,000 บาท	4	17.4
9,600 บาท	2	8.7
13,000 บาท	1	4.3
15,000 บาท	2	8.7
16,000 บาท	1	4.3
28,000 บาท	1	4.3
รวม	23	100

ลักษณะที่อยู่อาศัย ผู้ให้ข้อมูลจำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 43.5 ระบุว่าเป็นบ้านเดี่ยวปลอดภาระ และอีกจำนวน 5 คน (ร้อยละ 21.7 ระบุว่าเป็นบ้านเช่า ราคาเช่าต่อเดือนอยู่ระหว่าง 1,000 - 2,000 บาท) ทั้งนี้พบว่า ผู้ให้ข้อมูลระบุลักษณะที่อยู่อาศัยอื่น ๆ จำนวน 8 คน (ร้อยละ 34.8) ว่าอยู่ระหว่างการก่อสร้าง อาศัยอยู่บนที่ดินของญาติ เช่าที่ดินในการปลูกบ้าน และบ้านเพิงกั้นสังกะสี

ตารางที่ 8 จำนวนและร้อยละลักษณะที่อยู่อาศัยของผู้ให้ข้อมูล

ลักษณะที่อยู่อาศัย	จำนวน	ร้อยละ
บ้านเดี่ยวปลอดภาระ	10	43.5
บ้านเดี่ยวผ่อนชำระ	-	-
ทาวน์เฮาส์ปลอดภาระ	-	-
ทาวน์เฮาส์ผ่อนชำระ	-	-
บ้านเช่า	5	21.7
ที่พักพนักงาน	-	-
บ้านพักของข้าราชการ	-	-
อื่น ๆ	8	34.8
รวม	23	100

4.2 สถานการณ์ปัญหา เด็กและครอบครัวในภาวะวิกฤตในพื้นที่

1) สถานการณ์ปัจจุบัน

สถานการณ์ในส่วนนี้ได้มาจากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในทุกระดับ และจากการสัมภาษณ์ผู้ปกครองของเด็กที่ประสบภาวะวิกฤติ โดยเจ้าหน้าที่นั้นได้ให้ภาพมุมมองสถานการณ์ออกเป็นสองระดับ อันได้แก่สถานการณ์ระดับมหภาค อันเป็นภาพใหญ่ ๆ ของพื้นที่ และสถานการณ์ย่อยอันเป็นภาพปัญหาที่เผชิญในการทำงานในทุก ๆ วัน โดยสถานการณ์เด็กในระดับมหภาค ใน 8 จังหวัดที่ศึกษาอันได้แก่ นครปฐม ราชบุรี ประจวบคีรีขันธ์ กาญจนบุรี สมุทรสงคราม สมุทรสาคร เพชรบุรี และสุพรรณบุรี มีสภาพปัญหาในระดับมหภาค ดังนี้

1) ประชากรเด็กลดลง 2) จำนวนเด็กเยาวชนและครอบครัวที่เข้ารับบริการในบ้านพักเด็กและครอบครัวมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น สาเหตุหลักมาจากเด็กอยู่ในสภาพยากลำบากจากความยากจน และเด็กที่ผู้ปกครองไม่สามารถอุปการะเลี้ยงดูได้ด้วยเหตุใด ๆ เช่น ถูกจำคุก กักขัง พิกุล ทุพพผลภาพ เจ็บป่วยเรื้อรัง ยากจน เป็นเยาวชน หย่า ถูกทิ้งร้าง เป็นโรคจิตหรือโรคประสาท เป็นต้น 3) เด็กในครอบครัวที่ผู้ปกครองติดสารเสพติด 4) ครอบครัวแออัด 5) เด็กที่ประสบปัญหาความรุนแรงในครอบครัว 6) เด็กในครอบครัวข้ามรุ่นที่ไม่มีความพร้อมทางเศรษฐกิจ

หกรปัญหาในระดับมหภาคข้างต้นนี้นำมาสู่ปัญหาย่อย ๆ มากมาย อันได้แก่ เด็กไม่ได้เข้าเรียนตาม
เกณฑ์อันเนื่องจากความยากจน เด็กใช้สารเสพติด เด็กถูกระทำความรุนแรงในครอบครัว มีปัญหาพฤติกรรม
โดยเมื่อทำการแจกแจงถึงปัญหาระดับจุลภาคหรือปัญหาที่เจ้าหน้าที่เจอทุกวัน และปัญหาที่ผู้ปกครองของ
เด็กกล่าวถึงจะพบประเด็นที่ถูกพูดถึงและการแจกแจง ดังนี้

ตารางที่ 9 การแจกแจงปัญหาที่เจ้าหน้าที่ได้เผชิญในการทำงาน และปัญหาที่ผู้ปกครองพบ

ปัญหาที่เผชิญ	เจ้าหน้าที่	ผู้ปกครอง
เด็กถูกล่วงละเมิดทางเพศ	2	3
เด็กติดยาเสพติด	5	4
ถูกพ่อแม่ทอดทิ้งให้อยู่กับตายาย	3	2
เด็กยากจน	8	2
เด็กถูกเลี้ยงดูไม่เหมาะสม	10	3
บิดามารดาต้องโทษ เด็กถูกให้อยู่ตามลำพัง	3	1
ความเจ็บป่วยทางกาย/ใจของเด็ก	3	2
เด็กในความดูแลของผู้ปกครองที่ป่วยกาย/ จิต	4	2
เด็กตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์	2	3
ครอบครัวเด็กไม่มีที่อยู่อาศัยเป็นหลักแหล่ง	-	2
สภาพแวดล้อมไม่ปลอดภัยสำหรับเด็ก	-	2

ในส่วนของครอบครัวของเด็กในภาวะวิกฤต นั้นจะพบว่า แต่ละครอบครัวมีปัญหาทับซ้อนกันหลาย
ปัญหาในเวลาเดียวกัน โดยมีต้นทางของปัญหาคือความยากจนเป็นสำคัญ

“ลูกมีปัญหาพัฒนาการและโรคกล้ามเนื้ออ่อนแรง มีค่าใช้จ่ายในการเดินทางพาลูกไปหาหมอ
มีสามีคนเดียวที่ทำงาน ต้องส่งแชร์เดือนละ 4,900 บาท โดยเบี้ยแชร์มาสร้างบ้าน”

(ผู้ปกครองท่านหนึ่ง, จ. สุพรรณบุรี)

“มีภาระต้องเลี้ยงหลาน 4 คน รายได้ไม่เพียงพอ กังวลเรื่องเรียน
กลัวหลานถูกล่อลวง สภาพแวดล้อมแถวนี้ไม่ปลอดภัยเลย”

(ผู้ปกครองท่านหนึ่ง, จ. ราชบุรี)

“ยายต้องดูแลหลาน 7 คน รายได้มาจากยายเท่านั้น อยู่บ้านเช่าไม่มีบ้านอยู่”

(ผู้ปกครองท่านหนึ่ง, จ. สุพรรณบุรี)

“ที่บ้านอาศัยอยู่ 3 คน คือ ย่า ป้าและหลาน ย่าอายุ 85 ปี ป่วยติดเตียง ป้าอายุ 61 ปี พิการทางการเคลื่อนไหว ก่อนหน้านี้ 2 ปี มีปู่เป็นเสาหลักของครอบครัว ทารายได้ด้วยการประมง หาลาขาย แต่พอปู่เสียชีวิตก็ไม่มีรายได้ เด็กไม่มีคนดูแลเพราะผู้ใหญ่พิการ สำหรับเด็กนั้น พ่อแม่แยกทางกันตั้งแต่เด็ก พ่อต้องโทษในเรือนจำ แม่ไม่เคยมาดูแล หนูต้องดูแลตัวเอง”

(ผู้ปกครองท่านหนึ่ง, จ. สมุทรสาคร)

เมื่อความยากจนเป็นปัญหาต้นทางของปัญหาทั้งหมด ทำให้ครอบครัวมีความเปราะบางเป็นทุนเดิม เมื่อมีเหตุวิกฤตเกิดขึ้นมาจึงยากที่จะรับมือ ซึ่งนอกจากจะรับมือไม่ไหวแล้ว ยังนำมาซึ่งการเพิ่มปัญหาให้มากยิ่งขึ้นไปจากสถานการณ์เดิมที่วิกฤตอยู่แล้วอีกด้วย

“ช่วงไวรัสโควิดระบาด ทำให้ไม่มีงานทำ (แต่เดิมรับจ้างทั่วไป) เงินไม่มี ทำให้เด็กในความดูแลไม่ได้ไปโรงเรียน หลาน 2 คนต้องพักการเรียนไป 1 ปีการศึกษา”

(ผู้ปกครองท่านหนึ่ง, จ. ประจวบคีรีขันธ์)

“ครอบครัวยากจน ตนเองมีรายได้จากการรับจ้างทั่วไป เช่น ตัดหญ้า ตัดอ้อย ต่อมาป่วยเป็นไทรอยด์เป็นพิษ ไม่สามารถทำงานหนักได้ ทำให้รายได้ไม่พอเลี้ยงลูก นอกจากนี้ต้องย้ายที่อยู่บ่อย เพราะบ้านที่อยู่เป็นบ้านเช่า พอไม่มีค่าเช่าก็ต้องย้ายออก บางทีไปอาศัยบ้านญาติ บางทีต้องไปอยู่แคมป์คนงานไร่อ้อย ลูกเลยไม่ได้เรียนหนังสือ”

(ผู้ปกครองท่านหนึ่ง, จ. กาญจนบุรี)

57

เมื่อปัญหาเดิมสะสม และยังไม่ได้รับการแก้ไขให้ดีกว่าเดิมมากนัก ทีมวิจัยขวนมองต่อไปว่า ในอนาคตอีก 2 ปี หากปัจจัยยังคงเป็นเช่นเดิม จะเกิดภาพในอนาคตเช่นใด

2) มุมมองแนวโน้มปัญหาในอนาคตไม่เกิน 2 ปี (หากปัจจัยที่เกี่ยวข้องยังคงเป็นเช่นเดิม)

ในมุมมองของเจ้าหน้าที่และครอบครัว สำหรับจังหวัดสุพรรณบุรี ในอีก 2 ปีข้างหน้าจะมีแนวโน้มสภาพปัญหาที่มีความสลับซับซ้อนมากขึ้น จำนวนผู้ประสบปัญหาทางสังคมที่เป็นเด็กมีเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะปัญหาเด็กที่มีพฤติกรรมไม่เหมาะสม ปัญหาเด็กถูกล่วงละเมิดทางเพศอันมีปัจจัยจากยาเสพติด ที่บุคคลในครอบครัว/คนในชุมชนเข้าไปเกี่ยวข้องและกระทบต่อเด็ก นอกจากนี้ เด็กอยู่ในครอบครัวยากจน ถูกทอดทิ้งเพิ่มมากขึ้น ปัจจัยเป็นเรื่องราวได้ ค่าครองชีพที่สูงขึ้น ค่าน้ำค่าไฟ ด้านการศึกษา ยังไม่รวมปัญหาพฤติกรรมของเด็ก เนื่องจากครอบครัวไม่มีความพร้อม/ความเข้าใจในการเลี้ยงดูเด็ก และเด็กที่ครอบครัวมีพฤติกรรมใช้สารเสพติดส่งผลให้การเลี้ยงดูเด็กไม่เหมาะสม เด็กถูกรบกวนด้วยความรุนแรงในครอบครัว นอกจากนี้จะมีประเด็นเพิ่มเติมคือ มีครอบครัวที่เป็นผู้สูงอายุดูแลบุตรหลานเพิ่มมากขึ้น และปัญหาคุณแม่วัยใสซึ่งเป็นสาเหตุของความไม่พร้อมทั้งสภาพเศรษฐกิจในครอบครัว

สำหรับจังหวัดราชบุรีและจังหวัดอื่น ๆ เจ้าหน้าที่และครอบครัวให้ข้อมูลใกล้เคียงกันว่าในอีก 2 ปีข้างหน้า ภาพปัญหาเรื่องความยากจนของครอบครัวโดยเฉพาะกลุ่มแม่เลี้ยงเดี่ยวยังคงมากเช่นเดิม เนื่องจาก

ปัญหาดังกล่าวมีหลายปัจจัยที่เป็นสาเหตุของปัญหา ซึ่งทำให้การแก้ไขปัญหาดังกล่าวไม่มีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังมีประเด็นการเลี้ยงดูเด็กไม่เหมาะสม มีการทอดทิ้งเด็ก บิดามารดาใช้สารเสพติดขณะตั้งครรภ์ และหลังคลอด ความรุนแรงในเด็กและครอบครัว การตั้งครรภ์ไม่พร้อมในเด็กและวัยรุ่น เนื่องจากสภาพปัญหาทางสังคมและปัญหาทางเศรษฐกิจในครอบครัวมีความซับซ้อนเพิ่มมากยิ่งขึ้น ยิ่งไปกว่านั้น ปัญหาด้านเด็กจะมีความรุนแรงและซับซ้อนมากขึ้น ครอบครัวมีความเปราะบาง ครอบครัวข้ามรุ่น เด็กอยู่กับผู้สูงอายุ การเลี้ยงดูโดยใช้เทคโนโลยี เช่น มือถือส่งผลกระทบต่อเด็ก ภาวะเสี่ยงต่อสารพิษในเด็กช่วงวัยปฐมวัย เด็กวัยรุ่นมีความเจ็บป่วยด้านจิตใจ ซึมเศร้า เสี่ยงต่อการตั้งครรภ์ การใช้สารเสพติด ครอบครัวไม่มีเวลาในการดูแลเด็กเนื่องจากต้องทำงานหารายได้ ปัญหาจากเศรษฐกิจ ความยากจน

นอกจากนี้ปัญหาน้ำท่วมอีก 2 ปี น้ำจะท่วมมากขึ้นเพราะภาวะแผ่นดินทรุดต่ำและน้ำท่วมสูงขึ้นทุกปี และยังมีครอบครัวข้ามรุ่นเพิ่มขึ้น จากการสังเกตในปัจจุบันในเวลาเช้าและเย็น จะเห็นผู้สูงอายุมีหน้าที่มาส่งหลานเข้าโรงเรียนเป็นส่วนมาก

ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับตัวเด็ก จะซับซ้อนและรุนแรงขึ้น โดยมีความเห็นว่า

- 1) เด็กได้รับผลกระทบโดยตรง ส่งผลต่อด้านร่างกาย เช่น พิกการ เสียชีวิต ด้านจิตใจและอารมณ์ เช่น ซึมเศร้า เก็บตัว และมีความรุนแรงขึ้นตามลำดับ
- 2) มีความรุนแรงที่ส่งผลกระทบต่อสังคมในวงกว้างเพิ่มขึ้น เกิดความรุนแรงกับเด็กในช่วงวัยเด็กเล็ก และเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นซ้ำ ๆ ส่งต่อความรุนแรงจากรุ่นสู่รุ่น เช่น ตั้งครรภ์ไม่พร้อม การใช้ความรุนแรงในครอบครัว
- 3) การที่เด็กถูกกระทำความรุนแรง ส่งผลให้เด็กที่เป็นผู้ถูกระทำ ไปกระทำความรุนแรงกับผู้อื่น ทั้งคนใกล้ชิด เช่น เพื่อน คนในครอบครัว และคนในสังคมรอบข้าง

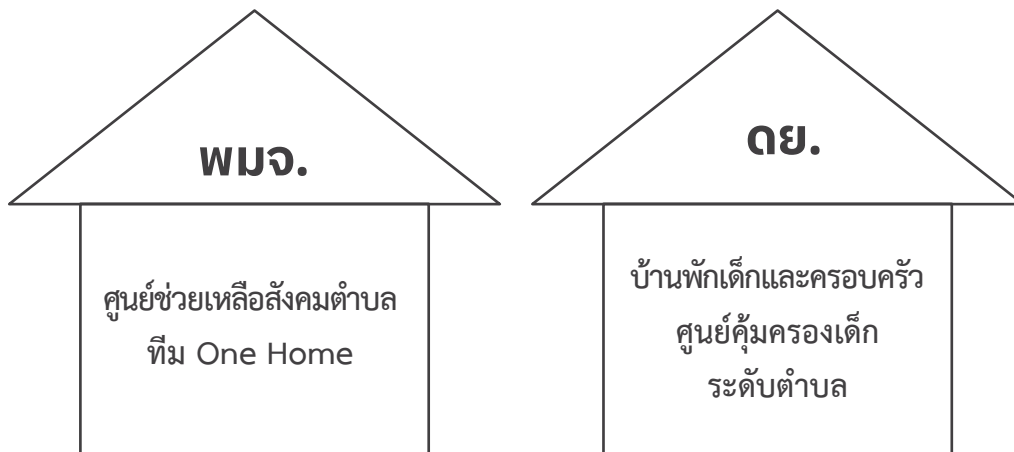
ผลกระทบเชิงเศรษฐกิจและสังคม มีมากขึ้นเพราะรัฐต้องใช้ทรัพยากรหรืองบประมาณไปกับการเยียวยา และฟื้นฟูความเสียหายที่เกิดขึ้น เช่น ค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลเด็กที่คลอดก่อนกำหนดจากการตั้งครรภ์ไม่พร้อม การฟื้นฟูเยียวยาเด็กที่ถูกล่วงละเมิดทางด้านร่างกายและจิตใจ เป็นต้น

จากสถานการณ์ปัญหาในมุมมองของเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ และผู้ปกครองของเด็กในภาวะยากลำบาก ข้างต้น จะพบว่ามีลักษณะคล้ายกัน อาจจะแตกต่างกันในลักษณะที่ว่า เจ้าหน้าที่จะให้ภาพปัญหาที่เป็นมหภาคจนถึงระดับจุลภาค ซึ่งให้เห็นถึงความเชื่อมโยงกัน ในขณะที่ครอบครัวของเด็กจะมองปัญหาเฉพาะหน้าของตนเป็นสำคัญ และไม่ว่ามุมมองของใคร งานวิจัยก็พบว่าปัญหาเป็นเรื่องเดียวกันและมีจุดตั้งต้นมาจากความยากจนเป็นสำคัญ

จากสถานการณ์ข้างต้น นำมาสู่การตั้งคำถามเพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 นั่นคือแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เป็นรูปธรรมควรเป็นเช่นใด แนวทางใดที่ดำเนินการอยู่แล้วและใช้ได้ผลจริง และแนวทางใดที่ควรจะพัฒนาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยข้อมูลนี้มาจากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก 2 ฝ่าย อันได้แก่กลุ่มผู้ปกครองที่เป็นผู้ใช้บริการ และกลุ่มเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ที่เป็นผู้ให้บริการนั่นเอง โดยฝั่งผู้ให้บริการนั้นสามารถแยกได้เป็น 2 กลุ่มหลักคือ 1) นักพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด โดยมีหน่วยงานหน้าด่าน

กลุ่มผู้ปกครองที่เป็นผู้ใช้บริการ และกลุ่มเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ที่เป็นผู้ให้บริการนั่นเอง โดยฝั่งผู้ให้บริการนั้นสามารถแยกได้เป็น 2 กลุ่มหลักคือ 1) นักพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด โดยมีหน่วยงานหน้าด่านคือ ศูนย์ช่วยเหลือสังคมตำบล และทีม One Home และ 2) กรมกิจการเด็กและเยาวชน ดำเนินการผ่านบ้านพักเด็กและศูนย์ชุมชนคุ้มครองเด็กระดับตำบล

4.3 แนวทางในการคุ้มครองเด็กและครอบครัวในภาวะวิกฤตในชุมชน

ภาพที่ 3 หน่วยงานต้นสังกัดและหน่วยงานที่รับผิดชอบในพื้นที่อันเป็นกลุ่มหลัก

1) หน่วยงานที่รับผิดชอบเด็กและครอบครัวในภาวะวิกฤต

ผู้ให้ข้อมูลได้ระบุหน่วยงานที่เข้ามาร่วมดำเนินงานด้านเด็ก เยาวชน และครอบครัว โดยร่วมเป็นทีมสห

59 วิชาชีพ มีทั้งในส่วนของภาครัฐ ได้แก่ สาธารณสุข การศึกษา กลาโหม ยุติธรรม และมหาดไทย รวมถึงภาคประชาสังคม NGO และภาคเอกชนด้วย โดยมีหน่วยงานที่เข้ามาช่วยสนับสนุนครอบคลุมทั้งในด้านวิชาการ บุคลากร สถานที่ และงบประมาณ และหน่วยงานที่เข้ามาร่วมดำเนินการ แบ่งตามลักษณะของการดำเนินงานมีดังนี้

1) One Home ภายใต้กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

2) สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด (สนง. พมจ.) พนักงานเจ้าหน้าที่ตาม พ.ร.บ. คุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 คณะกรรมการคุ้มครองเด็กจังหวัด สภาเด็กและเยาวชน บ้านพักเด็กและครอบครัวจังหวัด

3) โรงพยาบาล/โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล ประกอบด้วยนักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ แพทย์ จิตแพทย์ และพยาบาล

4) โรงเรียน ประกอบด้วยครูอาจารย์ บุคลากรในสถานศึกษา และนักจิตวิทยาโรงเรียน

5) ฝ่ายปกครอง ประกอบด้วย กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เทศบาลในพื้นที่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนตำบล ปลัดอำเภอ

6) สถานีตำรวจ

7) ศาลเยาวชนและครอบครัว สำนักงานคุมประพฤติ สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ประกอบด้วยพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ ผู้พิพากษา

8) NGO มูลนิธิด้านเด็กในพื้นที่

9) ภาคประชาสังคม อาทิ อาสาสมัครต่าง ๆ

10) บริษัทเอกชนในพื้นที่

11) วัด

12) สำนักงานแรงงาน

13) สำนักงานเกษตร

14) สำนักงานประมง

15) สภาเกษตรกร

16) สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน

ทั้งนี้ ผู้ให้ข้อมูลหลักได้ขยายความตามบทบาทหน้าที่ไว้ดังนี้

เครือข่ายภาครัฐ เป็นการทำงานร่วมกับหน่วยงานหลักที่มีความเกี่ยวข้องในการจัดสวัสดิการและให้ความช่วยเหลือเด็ก ทั้งหน่วยงานด้านสังคม สาธารณสุข และยุติธรรม โดยแบ่งการทำงานตามมิติประเด็นด้านการส่งเสริมและพัฒนาเด็ก เช่น เด็กปฐมวัย สภาเด็กและเยาวชน การตั้งครุฑในวัยรุ่นที่ทำร่วมกับกระทรวงศึกษา กรมอนามัย กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ประเด็นด้านปกป้องคุ้มครอง เช่น ความรุนแรง การคุ้มครองเด็กที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด เด็กกลุ่มเสี่ยง เด็กที่มีปัญหาพฤติกรรม เด็กโยกย้ายถิ่นฐาน ฯลฯ โดยทำงานร่วมกับกระทรวงยุติธรรม กระทรวงสาธารณสุข สำนักงานตำรวจแห่งชาติ สำนักงานอัยการสูงสุด กระทรวงศึกษาธิการ ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง กระทรวงมหาดไทย กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงแรงงาน เป็นต้น ซึ่งรวมถึงการออกแบบระบบคุ้มครองเด็กเพื่อเชื่อมประสานการทำงานกับทุกหน่วยผ่านการร่วมจัดทำแผนปฏิบัติการด้านการคุ้มครองเด็กแห่งชาติ พ.ศ. 2566 - 2570 ในขณะที่เครือข่ายภาคเอกชนและภาคประชาสังคม ร่วมทำงานเพื่อขับเคลื่อนประเด็นด้านเด็ก เช่น องค์การยูนิเซฟ ประเทศไทย ที่เป็นองค์กรหลักในการร่วมกันขับเคลื่อนงานเพื่อสนับสนุนให้ภาครัฐดำเนินการทั้งเชิงนโยบายและการปฏิบัติ ผ่านการพัฒนาศักยภาพผู้ปฏิบัติงานและการสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงาน นอกจากนี้ยังมีองค์กรอื่น ๆ เช่น เครือข่ายสิทธิเด็กแห่งประเทศไทย ที่สนับสนุนการทำงานทั้งประเด็นการปกป้องเด็กจากความรุนแรง ประเด็นการเลี้ยงดูทดแทน ประเด็นเด็กกับสิ่งแวดล้อม และประเด็นภัยออนไลน์ เช่น มูลนิธิอินเทอร์เน็ตร่วมพัฒนาไทย องค์การแคร์ฟอร์ชิลเดรนประจำประเทศไทย (การเลี้ยงดูทดแทน) มูลนิธิศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก มูลนิธิช่วยเหลือเด็ก มูลนิธิสายเด็ก องค์การแพลน อินเตอร์เนชั่นแนล เป็นต้น

2) กระบวนการในการทำงาน

เมื่อถามถึงกระบวนการ/ระบบในการทำงานจะมีจุดเริ่มต้นและสิ้นสุดเช่นใด ในกลุ่มเด็กและครอบครัวในภาวะวิกฤต ทั้ง 3 กลุ่ม อันได้แก่ 1) เด็กที่ประสบปัญหาโรคระบาดหรือภัยพิบัติ 2) เด็กที่อยู่ในภาวะยากลำบากได้แก่ ครอบครัวยากจน และ 3) เด็กที่ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัว จะมีกระบวนการโดยลำดับ ดังนี้

1. เด็กที่ประสบปัญหาโรคระบาดหรือภัยพิบัติ

บ้านพักเด็กและครอบครัวฯ ร่วมกับ สนง.พมจ. และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ร่วมกันสำรวจและดำเนินการให้การช่วยเหลือดังนี้

กรณีเฉพาะหน้า

1) กระบวนการนำเข้าสู่การรักษาพยาบาล และกระบวนการสร้างความปลอดภัยของเด็ก หากบิดามารดาผู้ปกครองต้องเข้ารับการรักษา

2) ภายหลังการรักษา การเตรียมความพร้อมในการกลับสู่ชุมชนของเด็กและผู้ปกครองร่วมกับโรงพยาบาล กรมสุขภาพจิต สำนักงานเขต/อำเภอ/อปท. และ อพม.

3) การดูแลสภาพจิตใจจากการเผชิญหน้าการสูญเสียและเปลี่ยนแปลงกะทันหัน

กรณีรอดได้ ครอบคลุมการจัดพื้นที่รองรับเด็กที่ปลอดภัย

1) ครอบครัว

2) ญาติ

3) ชุมชน

4) สถานรองรับระยะสั้น

61 โดยมีหลักการว่า (1) การสนับสนุนครอบครัว (ในกรณีที่ผู้ปกครองยังสามารถเลี้ยงดูได้) (2) การจัดหาครอบครัวทดแทน (จัดหาครอบครัวอุปถัมภ์/ครอบครัวบุญธรรมในกรณีที่ครอบครัวไม่สามารถดูแลได้อีกแล้ว) (3) สถานรองรับระยะกลาง/ยาว (ได้แก่ โรงเรียนประจำ/สถานสงเคราะห์ โดยพิจารณาเป็นรายกรณี)

2. เด็กที่อยู่ในภาวะยากลำบาก ได้แก่ ครอบครัวยากจน

1) การให้ความช่วยเหลือเป็นเงินอุดหนุน/เงินสงเคราะห์ตามภารกิจ อันได้แก่

(1) เงินสงเคราะห์ช่วยเหลือเด็กแบบครอบครัวอุปถัมภ์ 2,000 บาท ต่อเดือน (จนถึง 18 ปีหรือมีเหตุผลในการยกเลิก ผู้อุปการะต้องได้รับอนุมัติให้เป็นครอบครัวอุปถัมภ์ก่อน

(2) เงินกองทุนคุ้มครองเด็ก รายบุคคล 6 รูปแบบ ได้แก่ 1) ค่าเลี้ยงดู / ค่าอุปโภคบริโภค / ค่าพาหนะ

2) ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการศึกษาและอุปกรณ์การศึกษาสำหรับเด็ก (ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา ระดับอาชีวศึกษา

3) ให้เงินทุนประกอบอาชีพ ค่ารักษาพยาบาล / ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับกาย อุปกรณ์แก่เด็กพิการ ค่าใช้จ่ายในการส่งตัวเด็กไป 5 สถาน / ค่าดำเนินงานของผู้คุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก ค่าตรวจ DNA สำหรับเด็กไร้สถานะบุคคลมาใช้ตามเงื่อนไขของครอบครัวที่ดูแลเด็ก ไม่ว่าจะเป็นเงินสงเคราะห์ผู้สูงอายุในภาวะยากลำบาก 3,000 บาท เงินสงเคราะห์และฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ 1,000 - 3,000 บาท เงินสงเคราะห์ผู้มีรายได้น้อย

และไว้ที่พึง 3,000 บาท และเงินสงเคราะห์ผู้ประสบปัญหาทางสังคมกรณีฉุกเฉิน 3,000 บาท หรือแล้วแต่ความเหมาะสม

5) เงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิดจนถึง 6 ปี คนละ 600 บาท/เดือน

6) โครงการซ่อม เสริม สร้างบ้านสำหรับเด็ก

3. เด็กที่ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัว

กระบวนการดำเนินงานบ้านพักเด็กและครอบครัว

1) การรับแจ้งเหตุ บ้านพักเด็กและครอบครัวจังหวัดได้เปิดช่องทางในการให้บริการแก่ประชาชนหลายช่องทาง ได้แก่ ผ่านโทรศัพท์สายด่วน 1300 ตลอด 24 ชั่วโมง มาติดต่อด้วยตนเอง หรือผ่านหน่วยงานอื่น ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน

2) การรับตัวผู้ประสบปัญหา ซึ่งมีทั้งผู้ประสบปัญหามาติดต่อขอรับบริการด้วยตนเอง หรือสายด่วน 1300 ออกไปช่วยเหลือและนำมาเข้ารับบริการ หรือจากการส่งต่อจากพนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายต่าง ๆ เช่น พระราชบัญญัติ คุ่มครองเด็ก พ.ศ.2546 พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ.2551 หรือจากการส่งต่อจากศูนย์พึ่งได้ของโรงพยาบาล จากเจ้าหน้าที่ตำรวจ หรือหน่วยงานอื่น ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน

3) สอบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับข้อมูลประวัติของผู้ประสบปัญหาและครอบครัวผู้กระทำ สภาพปัญหาสาเหตุ ผู้กระทำ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ประสบปัญหากับผู้กระทำ

4) ประเมินสภาพปัญหาและความต้องการของผู้ประสบปัญหาทางสังคม โดยบางรายจะต้องมีการดำเนินงานประเมินทั้งสภาพร่างกาย จิต สังคมและสภาพแวดล้อมอื่น เช่น กรณีเด็กถูกล่วงละเมิดทางเพศ หรือผู้ที่ตกเป็นเหยื่อการค้ามนุษย์

5) ให้การช่วยเหลือเบื้องต้น เช่น นำส่งเข้ารับการรักษาพยาบาล ดำเนินการบำบัดฟื้นฟูสภาพร่างกายจิตใจ หรือเข้าพักอาศัยในบ้านพักเด็กและครอบครัวเป็นการชั่วคราว พร้อมทั้งให้บริการด้านปัจจัยสี่

6) พิจารณาให้การช่วยเหลือในระยะยาว โดยนำปัญหาของผู้ประสบปัญหานั้น ๆ เข้าพิจารณาในทีมสหวิชาชีพ ซึ่งประกอบด้วยจิตแพทย์ นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ ตำรวจ อัยการและผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อพิจารณาในการช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาระยะยาว ทั้งด้านการรักษาภาวะจิตใจ การป้องกันมิให้ถูกกระทำซ้ำ การดำเนินงานตามกฎหมายกับผู้กระทำ การเรียกร้องสิทธิต่าง ๆ การพิจารณาส่งต่อหน่วยงานอื่น หรือนำส่งกลับคืนสู่ครอบครัวและชุมชน

7) การสงเคราะห์หรือคุ้มครองสวัสดิภาพ โดยกระบวนการนี้อาจได้จากการร่วมพิจารณาของบ้านพักเด็กและครอบครัวจังหวัดหรือจากการพิจารณาร่วมกันของทีมสหวิชาชีพว่าจะใช้วิธีการสงเคราะห์หรือคุ้มครองสวัสดิภาพให้แก่ผู้ประสบปัญหา หรืออาจใช้ควบคู่กันไปทั้งสองวิธี เช่น กรณีเด็กถูกล่วงละเมิดทางเพศโดยบุคคลในครอบครัว เมื่อพิจารณาแล้วเห็นว่า หากนำเด็กกลับคืนสู่ครอบครัว เด็กอาจถูกกระทำซ้ำหรือไม่ได้รับความปลอดภัย จึงอาจให้การคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กโดยการนำส่งต่อเข้ารับบริการที่สถานคุ้มครองสวัสดิภาพหรือสถานพัฒนาและฟื้นฟู เพื่อฟื้นฟูสภาพจิตใจเด็กและคุ้มครองให้เด็กได้รับความปลอดภัยระหว่างที่ดำเนินการทางกฎหมายกับผู้กระทำ ทั้งนี้อาจใช้วิธีการสงเคราะห์ควบคู่ไปด้วย เช่น ให้ความศึกษา

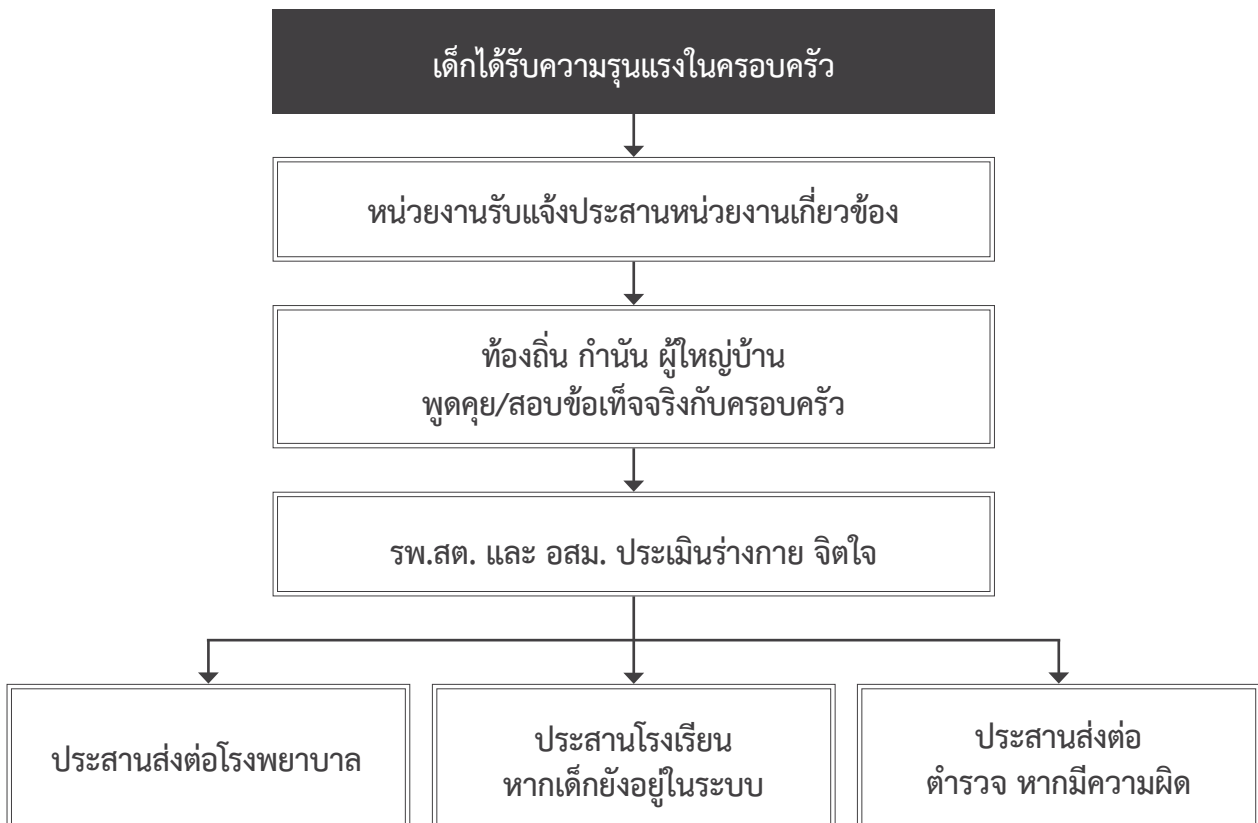
หรือฝึกอาชีพแก่เด็ก หรือช่วยเหลือด้านสังคมสงเคราะห์แก่ครอบครัวของเด็ก เป็นต้น

8) ประเมินสภาวะครอบครัวและชุมชน เป็นการพิจารณาถึงสภาพปัญหาและสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ว่าพร้อมที่จะนำผู้ประสบปัญหาหาค้นคืนสู่ครอบครัวและชุมชนหรือไม่ โดยการลงพื้นที่เยี่ยมบ้านสอบข้อเท็จจริงจากครอบครัวและชุมชนเพื่อนำมาประเมินความพร้อมต่าง ๆ

9) ส่งผู้ประสบปัญหาทางสังคมกลับคืนสู่ครอบครัว เมื่อพิจารณาแล้วเห็นว่าสภาพแวดล้อมทั้งครอบครัวและชุมชนมีความพร้อมที่จะรับผู้ประสบปัญหาหาค้นคืนสู่ครอบครัว และผู้ประสบปัญหาที่มีความพร้อมทั้งด้านร่างกายและจิตใจแล้ว ก็นำส่งกลับเพื่อให้อยู่กับครอบครัวอย่างสงบสุขต่อไป

10) ติดตามประเมินผล เมื่อนำผู้ประสบปัญหาคืนสู่ครอบครัวและชุมชนแล้ว นักสังคมสงเคราะห์หรือเจ้าหน้าที่ดำเนินการติดตามเยี่ยมบ้านเป็นระยะ เพื่อประเมินว่าผู้ประสบปัญหาสามารถอยู่กับครอบครัวและชุมชนได้ หากเห็นว่ายังประสบปัญหาบางประการอยู่ จะพิจารณาให้การช่วยเหลือตามความเหมาะสมต่อไป

เมื่อขอให้งกรณตัวอย่างการทำงานของทีมงานที่มีหลายภาคส่วนเพื่อให้เห็นภาพที่ชัดเจนขึ้น ผลการสัมภาษณ์ทำให้เห็นกระบวนการทำงานของภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ดังแผนภาพด้านล่างนี้

ภาพที่ 4 สรุปกระบวนการทำงานจากการสัมภาษณ์

3) กลไกอาสาสมัคร

นอกจากหน่วยงานหลักแล้ว การมีอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงมนุษย์ (อพม.) เป็นอีกหนึ่งกลไกการทำงานที่ช่วยให้งานราบรื่น ทั้งที่ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่งได้อธิบายไว้

“มี อพม.ในพื้นที่ โดยจะประสานงานในขณะที่หน่วยงานได้รับแจ้ง หากประสาน อพม.ให้ช่วยดำเนินการนำลงพื้นที่หรือประสานข้อมูลเบื้องต้นกับ อพม. หรือประสานให้ อพม. ช่วยในการติดตามผู้ประสบปัญหาทางสังคม ที่ได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานแล้ว เนื่องจาก อพม. มีความคุ้นชินกับพื้นที่มากกว่า เจ้าหน้าที่บ้านพักเด็กและครอบครัวจังหวัด โดยในบางครั้งหากเกิดมีผู้ประสบปัญหากรณีเร่งด่วน อพม. จะเป็นหน้าด่านในการลงพื้นที่ด่วน (กรณีอำเภอใกล้)”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่ง จ.กาญจนบุรี)

นอกจากอาสาสมัครทางตรงของ พม. แล้ว ยังมีอาสาสมัครรูปแบบอื่น ๆ เช่น อาสาสมัครที่มาจาก สภาเด็กและเยาวชน อาสาสมัครสาธารณสุข อาสาสมัครบรรเทาสาธารณภัย อาสาสมัครด้านเกษตร อาสาสมัครพัฒนาชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน เป็นต้น การทำงานของทีมอาสาสมัครเหล่านี้จะทำหน้าที่เป็นหูเป็นตาและเป็นผู้เข้าถึงเหตุการณ์ที่ต้องการความช่วยเหลือก่อนใคร การมีอาสาสมัครจึงถือเป็น “กลไกภาคประชาชน” ที่มีความสำคัญยิ่งต่อการทำงานด้านการให้ความช่วยเหลือในภาวะวิกฤตในพื้นที่

“อพม. ในพื้นที่จะเป็นผู้สำรวจและมักจะเป็นผู้ประสานขอความช่วยเหลือเมื่อพบเคส ที่เสี่ยงต่อเหตุการณ์ไม่พึงประสงค์ เนื่องจาก อพม. เป็นผู้ใกล้ชิดพื้นที่มากที่สุดค่ะ”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่ง จ.ราชบุรี)

“หน่วยงานของเรามีอาสาสมัครเข้าร่วมดำเนินการด้วย ไม่ว่าจะเป็น อพม./อสม. ในพื้นที่ โดยอาสาสมัครเหล่านี้จะเป็นผู้แจ้งเมื่อประสบปัญหาทางสังคมในพื้นที่ และติดตามการให้ความช่วยเหลือด้วย”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่ง จ.นครปฐม)

เมื่อเห็นกลไกกระบวนการและแนวทางการทำงานแบบสหวิชาชีพของพื้นที่จากผู้ให้ข้อมูลหลักฝ่ายเจ้าหน้าที่แล้ว ถัดจากนี้ทีมวิจัยจะนำข้อมูลครอบครัวที่ประสบภาวะวิกฤติมาเทียบเคียงกันเพื่อให้เห็นว่า ฝั่งอุปสงค์ (Demand) และฝั่งอุปทาน (Supply) เหมาะสมตอบสนองตรงความต้องการหรือไม่ มีประเด็นใดที่ยังไม่ตอบโจทย์หรือต้องการปรับปรุงเพิ่มเติมเพื่อเติมเต็มความต้องการของผู้รับบริการมากขึ้น

4) การให้ความช่วยเหลือที่ดำเนินการอยู่ในมุมมองของผู้รับบริการ

ผู้ให้ข้อมูลหลักทั้งหมดระบุว่า “ไม่มีประเด็นต้องการความช่วยเหลือแล้วไม่ได้รับเลย” เนื่องจากมีหน่วยงานเข้ามาดูแลเป็นระยะ และครอบครัวได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานทุกหน่วยที่แจ้ง แต่อาจมีประเด็นอื่น เช่น ความล่าช้า หรือจำนวนเงินที่ได้รับไม่เพียงพอต่อความต้องการจำเป็น

“ผู้ใหญ่บ้าน เข้ามาดูแลส่งข้าวส่งน้ำให้ ซึ่งในตอนนั้นผู้ใหญ่บ้านเข้ามาดูแลและคอยช่วยเหลือ
ในสถานการณ์โควิด 19 และในสถานการณ์เดือดร้อนอื่น ๆ”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่ง)

“หน่วยงานที่ช่วยเหลือตั้งแต่แรกคือ ผู้ใหญ่บ้าน และ อบต. ที่เอาข้าวสารอาหารแห้งมาให้
และบางครั้งผู้ใหญ่บ้านก็ให้เงิน ต่อมาก็มีสำนักงานพัฒนาสังคมฯ เข้ามาช่วยเหลือต่อ
ซึ่งมีการช่วยเหลือเพิ่มเติม คือ เรื่องเงินสงเคราะห์และเงินครอบครัวอุปถัมภ์
อีกทั้งยังประสานให้ หลานสาวได้เรียนต่อในระดับมัธยมศึกษาอีกด้วย”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่ง)

“พมจ. และทีมสหวิชาชีพเข้ามาพูดคุยแนะนำสิทธิ์/ปลอบใจ
และ พม. ให้การช่วยเหลือ เบื้องต้นเป็นเงินสงเคราะห์
กำนันเข้ามาดูแลความเรียบร้อยของเหตุการณ์
ช่วยเป็นธุระในการแจ้งหน่วยงานและมอบเงินให้ 2,000 บาท
ยุติธรรมจังหวัดเข้ามาแนะนำเรื่องเอกสารและเงินชดเชย”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่ง)

“มีอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์และพนักงานเจ้าหน้าที่ตาม พ.ร.บ.
คุ้มครองเด็ก เข้ามามอบเครื่องอุปโภคบริโภค (นมผง แพนเพิร์ส) และเจ้าหน้าที่สำนักงานพัฒนา
สังคมฯ ได้ลงมาเยี่ยมบ้าน สอบข้อเท็จจริง และประสานมูลนิธิราชประชานุเคราะห์
เพื่อขอรับทุนการศึกษาให้แก่เด็กกำพร้าที่บิดามารดาเสียชีวิตจากโรคโควิด จากนั้น เคยได้รับ
ความช่วยเหลือเป็นเงินสงเคราะห์เด็กที่อยู่ในครอบครัวยากจน จำนวน 3,000 บาท
เงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิดเดือนละ 600 บาท และต่อมาผู้ว่าราชการจังหวัด
เหล่ากาชาด เทศบาลเมือง บ้านพักเด็กและครอบครัว
ครูที่โรงเรียนลูกทั้งสองเข้ามาเยี่ยมและมอบเครื่องอุปโภคบริโภค”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่ง)

“ศูนย์ดำรงธรรมจังหวัดใกล้เคียงเรื่องที่ดิน พมจ. ช่วยเหลือด้านค่าใช้จ่ายเบื้องต้น
และสาธารณสุขมาดูแลเรื่องตาเนื่องจากมีปัญหาตาเป็นต้อกระจก”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่ง)

“อบต. ช่วยเหลือมอบเครื่องอุปโภคบริโภค เช่น ผ้าอ้อมสำเร็จรูป
และ พมจ. ช่วยเหลือเรื่องเงินสงเคราะห์ และเงินช่วยเหลือครอบครัวอุปถัมภ์”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่ง)

“สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด ให้การช่วยเหลือเงินสงเคราะห์
เด็กในครอบครัวยากจน จำนวน 3,000 บาท และเงินผู้ประสบปัญหาทางสังคมกรณีฉุกเฉิน
จำนวน 2,000 บาท (ช่วงที่ลูกปิดเทอมกลับมาอยู่ด้วย) เงินจากกองทุนคุ้มครองเด็ก และ
ประสานสำนักงานจัดหางานจังหวัด หาอาชีพให้ และ อบท. หลายแห่ง (เนื่องจากย้ายที่อยู่
หลายแห่ง) และฝ่ายปกครองในพื้นที่ให้การช่วยเหลือด้านเครื่องอุปโภคบริโภค”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่ง)

และเมื่อถามว่าความช่วยเหลือใดที่ตรงกับความต้องการมากที่สุด คำตอบที่ได้รับคือ “เงินสงเคราะห์”
เพราะเป็นสิ่งที่สามารถนำไปใช้ในการแก้ไขปัญหาได้ในทันที

“ผมขอรับเงินช่วยเหลือในการพาเด็กไปหาหมอหรือจ่ายภายในบ้าน”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่ง)

“พมจ. ครับ เข้าช่วยเหลือเป็นเงินแบบครอบครัวอุปถัมภ์”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่ง)

“อบต. สามารถช่วยได้ตรงจุด โดยประสานช่วยเหลือเป็นเงินสงเคราะห์
และช่วยเหลือโดยการพาเด็กไปหาหมอที่โรงพยาบาล
และโรงพยาบาลยังอำนวยความสะดวกในการทำประตูห้องน้ำให้”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่ง จ.ราชบุรี)

นอกจากความช่วยเหลือที่เป็นเงินอันเป็นความช่วยเหลือที่ตรงจุดแล้ว ผู้ให้ข้อมูลหลักหลายคนยังพูดถึงการประสานงานเชิงระบบที่ทำให้พวกเขาได้เข้าถึงสิทธิ/สวัสดิการบางอย่างที่พวกเขาไม่เคยรู้มาก่อน แม้การช่วยเหลือเรื่องเงินจะไม่เกิดขึ้น แต่การช่วยประสานให้เข้าถึงสิทธิเหล่านี้ก็ทำให้พวกเขาสามารถลดค่าใช้จ่ายได้และเป็นรูปแบบความช่วยเหลือที่ผู้รับบริการพอใจ

“ความช่วยเหลือของสำนักงานพัฒนาสังคมจังหวัดเนื่องจากมีการช่วยเหลือด้านรายได้ โดยแนะนำประสานกับหมอให้มาช่วยออกบัตรคนพิการให้ย่า ทำให้ได้รับสวัสดิการที่มากขึ้น รวมทั้งได้เงินในแต่ละเดือนเพิ่มมากขึ้นจากการรับเบี้ยความพิการด้วย อีกทั้งยังช่วยเหลือในเรื่องการเรียนของหลาน ทำให้หลานได้ไปเรียนในระดับมัธยมศึกษา โดยช่วยประสานกับโรงเรียน และสนับสนุนจักรยานให้ สามารถขี่ไปเรียนได้สะดวกยิ่งขึ้น ซึ่งตรงกับความต้องการมากที่สุด ที่ต้องการให้หลานได้เรียนหนังสือ เพื่อให้มีความรู้ เลี้ยงตัวเองได้ในอนาคต”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่ง)

ลำดับต่อมาในรูปแบบความช่วยเหลือที่ตรงกับผู้รับบริการมาก คือ “การให้งาน” เพราะสามารถทำให้ผู้รับความเดือดร้อนสบายใจ เพราะมีรายได้และมีกำลังใจในการจัดการกับปัญหาชีวิตของตนเองต่อไป

“ในภาวะวิกฤติ ครอบครัวของป้าได้รับความช่วยเหลือจากผู้นำชุมชน โดยการหาอาชีพเสริมให้ทำในช่วงว่างงาน รวมทั้งมอบเครื่องอุปโภคบริโภค ให้กับครอบครัวอย่างสม่ำเสมอ ผู้นำชุมชนซึ่งเป็นประธานศูนย์ช่วยเหลือสังคมตำบล ยังยื่นคำขอรับเงินสงเคราะห์จากสำนักงาน พมจ. เพื่อช่วยครอบครัวป้าด้วย”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่ง จ.ราชบุรี)

เมื่อถามถึงความช่วยเหลือในเชิงป้องกัน/เชิงรุก เพื่อป้องกันปัญหาในอนาคต คำตอบที่ได้ค่อนข้างหลากหลาย ชี้ให้เห็นถึงการทำงานเชิงรุกของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในหลายประเด็น เช่น

- การให้คำแนะนำจากหมอ โรงพยาบาล หมอเฉพาะทางของโรงพยาบาล
- ติดต่อทางโทรศัพท์ หมอในตำบล เจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลได้ตลอด
- สนง. พมจ. ให้คำแนะนำในการเรียนต่อในอนาคตของหลาน เช่น เงินกู้ กยศ.
- การประสานเรื่องโรงเรียนให้หลานได้เรียนต่อในระดับมัธยมศึกษาซึ่งทำให้หลานมีพฤติกรรมที่เหมาะสมและในอนาคตก็จะได้มีความรู้ติดตัว สามารถเลี้ยงดูตนเองได้

- การช่วยให้มีรายได้เพิ่มจากการแนะนำ ประสานจัดทำบัตรคนพิการให้ย่า ทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้น เนื่องจากปัจจุบันทางครอบครัวไม่สามารถหารายได้ได้ เพราะย่ากับตนเองพิการทางการเคลื่อนไหว ต้องอาศัยเพียงเบี้ยยังชีพจากรัฐเท่านั้นในการประทังชีวิต และเงินในส่วนนี้ก็จะสามารถนำไปสนับสนุนเรื่องเรียนของหลานด้วย

- ได้รับความช่วยเหลือจากโรงพยาบาลในด้านการป้องกันท้องไม่พร้อม และให้คำปรึกษาด้านจิตวิทยา

- อดีตหลานต้องขาดเรียนบ่อยครั้งเนื่องจากไม่มีเงินให้ไปโรงเรียน เพราะการจะไปโรงเรียนต้องมีค่ารถ ค่าอาหาร แต่ตนไม่มีเงิน ทำให้หลานไม่ได้ไปโรงเรียน แต่ปัจจุบันทาง สนง.พัฒนาสังคมฯ เข้ามาช่วยเหลือเรื่องเรียนโดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย ช่วยประสานการย้ายโรงเรียนให้มาเรียนใกล้บ้านขึ้น และยังสนับสนุนรถจักรยานให้สามารถขี่ไปเรียนได้ โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย

เมื่อถามต่อถึงความไม่สะดวกหรือความติดขัดในกระบวนการขอความช่วยเหลือนั้น พบว่า มีอยู่บ้าง โดยส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับ**ความล่าช้าและความไม่ต่อเนื่อง**ในการให้การสนับสนุน เป็นต้น

“การให้ความช่วยเหลือด้านการเงินไม่ต่อเนื่องเพราะงบประมาณไม่โอนมา”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่ง)

“ระยะเวลารอนานกว่าหน่วยงานจะส่งต่อ”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่ง)

“การช่วยเหลือเรื่องเงินต้องใช้เวลาารอนาน ทำให้ช่วยเหลือไม่ทันท่วงที”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่ง)

ประเด็นสำคัญในการศึกษาครั้งนี้คือ ต้องการทราบว่า ความช่วยเหลือลักษณะใดที่ทำให้ผู้รับบริการสามารถ **“ยืนได้ด้วยตนเอง”** และสามารถช่วยเหลือตนเองและครอบครัวได้ในครั้งหน้าหากเกิดเหตุการณ์ลักษณะนี้อีก ผลการศึกษาพบว่า การให้ความช่วยเหลือด้านการให้คำปรึกษา ทำให้ผู้รับบริการสามารถช่วยเหลือตนเองได้ในโอกาสต่อ ๆ ไป ดังรายละเอียดจากการสัมภาษณ์ดังนี้

“ตอนนี้รับบริการของหน่วยงานต่าง ๆ และรู้วิธีแก้ไขปัญหา ถ้าเจอปัญหาเดิม ๆ ถ้าแก้ไขไม่ได้จะไปขอรับคำปรึกษา”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่ง)

“ทาง อบต. เอาวิทยากรมาสอน รู้แล้วว่าคราวหน้าต้องทำยังไง”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่ง)

“ป่าได้รับอบรมฝึกอาชีพ ทำให้พอมีด้วงค์ช่วงโควิด”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่ง)

การให้งาน/การจ้างงาน เป็นการช่วยแก้ปัญหาที่ทำให้เกิดความยั่งยืนได้เป็นลำดับสองที่กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักพูดถึงมากที่สุด

“ความช่วยเหลือด้านการจ้างงาน หากได้รับการจ้างงานเหมือนเดิม ก็จะสามารถช่วยเหลือตนเองได้ แม้จะมีสถานการณ์โควิด 19 อีก”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่ง)

“ช่วยเหลือเงินมา ผมนำไปต่อยอดอาชีพ รอดมาได้ครับ”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่ง)

“ตอนนี้ทางผู้ใหญ่บ้านและหน่วยงาน พม. ช่วยเหลือตนเองและครอบครัว จนสามารถใช้หนี้สิน และมีรายได้เข้ามาจับจ่ายใช้สอยในครอบครัวได้เพียงพอ จากการได้รับความช่วยเหลือเงินสงเคราะห์เด็กในครอบครัวยากจน และได้รับเงินจากเงินสงเคราะห์ครอบครัวอุปถัมภ์เพื่อช่วยเหลือเป็นค่าเลี้ยงดูเด็ก ๆ เดือนละ 2,000 บาท และได้เข้าร่วมโครงการฝึกอาชีพของสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน ในการทำขนมเบเกอรี่ จนทำให้มีรายได้เพิ่มเติม”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่ง)

เมื่อให้ผู้รับบริการประมวลข้อดี/ความพึงพอใจที่มีต่อระบบการให้บริการในปัจจุบันและข้อจำกัด 69 อันเกี่ยวเนื่องกับระบบการให้บริการที่มีอยู่ พบประเด็นที่น่าสนใจ ดังนี้

ตารางที่ 10 มุมมองของผู้รับบริการต่อระบบการให้บริการที่มีอยู่

ข้อที่พึงพอใจ	ข้อที่ต้องการการปรับปรุง
- เงินสงเคราะห์นำมาซื้อขนมและแพมเพิร์ส - การช่วยเหลือที่รวดเร็วและเข้าถึงได้ง่าย - การช่วยเหลือมีความต่อเนื่องและแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่ายได้ - การช่วยเหลือทำให้ผ่านปัญหาในช่วงนั้นไปได้ - ประชาชนได้รับการดูแล และคุ้มครองทางสังคมจากหน่วยงานภาครัฐทำให้รู้สึกอุ่นใจ ปลอดภัย - ทำให้ได้รับการช่วยเหลือตลอดจากเงินสงเคราะห์ประเภทต่าง ๆ และช่วยเหลือทุกคนในครอบครัว - ทำให้ได้รับการช่วยเหลือได้อย่างทันท่วงที	- เงินสงเคราะห์ไม่เพียงพอต่อความต้องการในการใช้ชีวิตประจำวัน - พอประสบปัญหา สามารถแจ้งให้กับเจ้าหน้าที่ทราบได้ตามความต้องการ แต่บางครั้งมีบางกลุ่มที่ไม่สามารถรับรู้รับทราบได้ เพราะเข้าไม่ถึงบริการไม่เคยไปพบปะพูดคุย หรือไม่ร่วมกิจกรรมของชุมชนก็จะไม่ทราบสิทธิต่าง ๆ - ระยะการให้ความช่วยเหลือใช้เวลานาน และเอกสารประกอบการให้ความช่วยเหลือค่อนข้างมาก

ข้อที่พึงพอใจ	ข้อที่ต้องการการปรับปรุง
- ช่วยแก้ปัญหาความเดือดร้อนเบื้องต้นและการปรับความเข้าใจกัน - เป็นการช่วยบรรเทาความเดือดร้อนเบื้องต้นให้กับประชาชน - เด็กและครอบครัวที่ได้รับความเดือดร้อน ได้รับความช่วยเหลือตรงจุด หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาลงพื้นที่ ทำให้ได้สิทธิและการคุ้มครอง - สามารถช่วยเหลือได้หลายด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ (รายได้ที่ไม่เพียงพอ) การศึกษาบุตร (ทุนการศึกษา) - สามารถช่วยบรรเทาความเดือดร้อนเบื้องต้นได้อย่างรวดเร็ว จากการลงพื้นที่เชิงรุกของเจ้าหน้าที่ นอกจากนี้ยังมีการวางแผนการช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ ในระยะยาว - สามารถช่วยเหลือต่อเนื่อง จนกว่าเหตุอันจะเรียนจบ - ช่วยให้เด็กปลอดภัย ได้รับการปกป้องคุ้มครอง	- การให้ความช่วยเหลือดี แต่มีอุปสรรคให้ไม่สามารถเข้าถึง เช่น ไม่มีค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปพบแพทย์ ทำให้ไม่ได้ไปพบและไม่ได้รับบริการอย่างที่ควรจะเป็น

5) การให้ความช่วยเหลือที่ดำเนินอยู่ในมุมมองของผู้ให้บริการ

ในมุมมองของผู้ให้บริการ “ระบบการดำเนินงาน” คุ้มครองเด็กทั้ง 3 กลุ่ม มีระบบการทำงานชัดเจนแล้ว โดยดำเนินการผ่านศูนย์ชุมชนคุ้มครองเด็ก และศูนย์ช่วยเหลือสังคมเป็นหลัก โดยเมื่อลงให้อธิบายขั้นตอนการทำงานแบบง่าย ๆ ให้ทราบ ได้รับคำตอบดังนี้

“ศูนย์ช่วยเหลือสังคมตำบล มีกระบวนการรับเรื่องดังนี้ค่ะ 1) ผู้ได้รับความเดือดร้อนแจ้งผ่าน Line หรือ Walk in เข้ามาได้ 2) รับฟังปัญหา ให้คำปรึกษาโดยสอบข้อเท็จจริง วิเคราะห์ปัญหาและวางแผนช่วยเหลือ 3) ส่งเรื่องต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ความช่วยเหลือทันที และ 4) แจ้งผลให้ผู้ใช้บริการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบค่ะ”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่ง)

ระบบการดำเนินการดังกล่าว กระทำในรูปแบบของทีมสหวิชาชีพ ทำให้กระบวนการทำงานถูกส่งต่อไปตามระบบจนสำเร็จได้

“ขอยกตัวอย่างเด็กอายุ 14 ปี ถูกบิดาล่วงละเมิดทางเพศนะคะ บ้านพักเด็กได้ประสานโรงพยาบาลเพื่อนำเด็กไปตรวจร่างกายทันที หากเด็กได้รับความกระทบกระเทือนทางใจ เราประสานจิตแพทย์ให้ และประสานโรงเรียนไม่ให้เด็กหลุดจากระบบ และประสานตำรวจให้ดำเนินการตามกฎหมาย ทำงานเสร็จกระบวนการค่ะ”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่ง)

โดยภาพรวม ผู้ให้บริการมองว่าระบบการทำงานที่มีอยู่เป็นระบบดีอยู่แล้ว และมีการปรับปรุงให้เหมาะสมกับยุคสมัย และตามความต้องการที่เปลี่ยนแปลงไป เพื่อตอบโจทย์ผู้รับบริการอยู่ตลอด

แต่เดิมไม่มี แต่ตอนนี้เรามี app family line มีทั้งหมด 9 ห้อง ให้คำปรึกษาแบบส่วนตัว โดยผู้เชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ เช่น อาสาสมัครจากกรมสุขภาพจิต DSI นักกฎหมาย และมีห้อง talk with teen ให้คุยกับเด็กด้วยค่ะ”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่ง)

“ตอนแรกไม่สามารถจัดการปัญหาคนพิการหรือคนไร้ที่พึ่งแบบฉุกเฉินได้ทันทั่วทั้ง เพราะตอนแรกไม่มีสถานที่รองรับ แต่ก็ร่วมมือกับพื้นที่จนสำเร็จครับ”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่ง)

แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นในสายตาของผู้ให้บริการน่าจะเป็นเรื่องความพร้อมของบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถเรื่องการคุ้มครองเด็กและครอบครัว เพราะผู้ให้ข้อมูลหลักเกือบทั้งหมดระบุถึงความต้องการในส่วนนี้

“หน่วยงานของข้าพเจ้ามีบุคลากรที่มีความรู้ด้านการคุ้มครองเด็กที่ไม่เพียงพอ เนื่องจากส่วนใหญ่ผู้ที่มีความรู้ในด้านนี้จะเป็นนักพัฒนาชุมชน นักพัฒนาชุมชนมีภารกิจที่หลากหลายในทุกด้านที่เกี่ยวกับการพัฒนาจึงทำให้มีความรู้หลากหลาย แต่ผู้ที่ปฏิบัติงานในส่วนอื่นยังไม่มีความรู้ในด้านนี้ด้วย”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่ง)

“ไม่เพียงพอ เนื่องจากปัจจุบันมีสภาพปัญหาที่เพิ่มมากขึ้น จึงสวนทางกับจำนวนเจ้าหน้าที่ที่ต้องดูแลทั้งจังหวัด”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่ง)

“เจ้าหน้าที่ยังไม่ได้รับการอบรมหรือพัฒนาความรู้ด้านการคุ้มครองเด็ก”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่ง)

“ไม่เพียงพอ และยังขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องการคุ้มครองเด็กอีกหลายด้าน
อยากให้มีการอบรมพัฒนาโดยบูรณาการทั้งงานของอาสาสมัครพัฒนาสังคมฯ
เชี่ยวชาญด้านการคุ้มครองเด็กและครอบครัว”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่ง)

“การคุ้มครองเด็กมีความรู้เพียงพอผู้ปฏิบัติงานเท่านั้น ด้วย อบต. หนึ่งแห่ง
มีนักพัฒนาชุมชนหนึ่งตำแหน่ง แต่รับภารกิจง่ายโอนมาก ไม่สามารถศึกษาได้ถ่องแท้”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่ง)

“มีไม่เพียงพอ เพราะเจ้าหน้าที่ของ อบต. ทุกคนมีหน้าที่ประจำต้องรับผิดชอบ อีกทั้งในพื้นที่
สถานการณ์ด้านเด็กและครอบครัวไม่ได้มีความรุนแรง ทั้งนี้ทาง อบต. มีภาคีเครือข่าย
ที่สามารถช่วยสนับสนุนการทำงานด้านการคุ้มครองเด็กเข้ามาช่วยในการทำงาน”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่ง)

“ไม่เพียงพอ บุคลากรยังขาดความรู้ด้านกฎหมายที่เกี่ยวกับการคุ้มครองเด็ก
และกฎหมายต่าง ๆ ที่มีความจำเป็นในการปฏิบัติงาน”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่ง)

“เพียงพอ เพราะมีคนอื่นมาช่วย แต่บุคลากรส่วนใหญ่ไม่ได้ผ่านการอบรมและไม่มีใบอนุญาต
ในการดำเนินการ ในกรณีที่จำเป็นต้องใช้ผู้ได้รับอนุญาตตามกฎหมายเข้าไปดูแล”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่ง)

แต่ความไม่เพียงพอด้านปริมาณนี้ อาจช่วยเสริมเติมเต็มไว้ด้วยการมี “อาสาสมัคร” ในพื้นที่ ที่ทำให้
เข้าถึงปัญหาได้ไว และช่วยเหลือในการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมาก ทำให้การทำงานหลาย ๆ จุดข้าม
ผ่านไปได้

“อาสาสมัครในพื้นที่ช่วยได้มาก ผมมักประสาน อสม. เขาเก่ง ไวมาก”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่ง)

ในเชิงการประชาสัมพันธ์เพื่อให้เด็กและครอบครัวในภาวะยากลำบากได้เข้าถึงสิทธิต่างๆ ที่พวกเขาควรได้รับนั้น ผู้ให้ข้อมูลหลักครึ่งหนึ่งเห็นว่าการประชาสัมพันธ์สามารถเข้าถึงผู้รับบริการได้เป็นอย่างดี

“คิดว่าเด็กและครอบครัวส่วนใหญ่รับรู้ช่องทางหากประสบปัญหา เนื่องจาก พม. มีกลไกระดับพื้นที่หลากหลาย เช่น ศูนย์ช่วยเหลือสังคมตำบล ศูนย์ชุมชนคุ้มครองเด็กระดับตำบล สภาเด็กและเยาวชนระดับตำบล ระดับอำเภอ และระดับจังหวัด ศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน เป็นต้น และมีการลงพื้นที่ประชาสัมพันธ์งานคุ้มครองเด็กอยู่เสมอ เช่น ออกหน่วยบริการจังหวัดเคลื่อนที่ มีการประชาสัมพันธ์/ให้คำปรึกษา งานภารกิจ พม. ช่องทางการให้ความช่วยเหลือต่าง ๆ เช่น สายด่วน 1300 มีการประชาสัมพันธ์ระบบแจ้งเหตุฉุกเฉิน ESS Help Me ตามโรงเรียน สถานที่ต่าง ๆ และเครือข่ายต่าง ๆ เสมอ”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่ง)

ในขณะเดียวกันก็มีอีกหลายท่านที่เห็นว่าการประชาสัมพันธ์ยังไม่สามารถเข้าถึงผู้รับบริการได้ด้วยข้อจำกัดต่าง ๆ มากมาย อาทิ บางพื้นที่เป็นพื้นที่ห่างไกล มีครอบครัวยากจนจำนวนมากที่ไม่มีศักยภาพในการเข้าถึงสื่อออนไลน์ หรือผู้นำชุมชนบางแห่งขาดความสนใจที่จะประชาสัมพันธ์ให้คนในชุมชนของตนรับรู้รับทราบ เป็นต้น

“อาจจะยังไม่ทั่วถึง เนื่องจากบางพื้นที่เป็นพื้นที่ห่างไกล”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่ง)

“เด็กและครอบครัวในพื้นที่ที่มีการรับรู้บริการยังไม่ทั่วถึง และยังไม่ครบทุกบริการ แต่ทางหน่วยงานมีความพยายามที่จะประชาสัมพันธ์และดำเนินงานผ่านเครือข่ายในพื้นที่อยู่”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่ง)

“เด็กและครอบครัวในพื้นที่รับรู้เกี่ยวกับบริการด้านคุ้มครองเด็กยังไม่ทั่วถึง และกลุ่มเป้าหมายบางส่วนที่รับรู้ยังมีความเข้าใจที่ไม่ชัดเจน”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่ง)

“ไม่ทั่วถึง ครอบครัวที่มีศักยภาพในการเข้าถึงสื่อออนไลน์จะสามารถค้นหาหน่วยงานและติดต่อขอรับบริการได้ แต่ยังคงขาดความเข้าใจในการให้บริการด้านคุ้มครองเด็ก”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่ง)

“รับรู้ แต่อาจไม่ทั่วถึงครอบคลุมทุกพื้นที่ เพราะผู้นำชุมชน
ในพื้นที่ขาดความสนใจและขาดความร่วมมือ”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่ง)

“ยังไม่ทั่วถึง เพราะอาจจะได้ไม่ถึงค้ำถึงปัญหาเรื่องการคุ้มครองเด็ก
เนื่องจากปัญหาส่วนใหญ่ในพื้นที่เป็นเรื่องเกี่ยวกับคนพิการและผู้สูงอายุ”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่ง)

“ยังไม่ทั่วถึง เนื่องจากพื้นที่กว้าง”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่ง)

ในประเด็นความต่อเนื่องของการให้บริการ พบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลักเห็นว่าบริการมีความต่อเนื่อง
และมีการพัฒนาให้ดีขึ้นตามวันเวลา แต่ประเด็นที่ยังคงเป็นปัญหามาช้านานคือ ความซ้ำซ้อนในเนื้องาน
ระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ความซ้ำซ้อนนี้มีผลให้เกิดความสูญเสียทรัพยากรและการไม่มีเอกภาพในการทำงาน

“ศูนย์ช่วยเหลือสังคมตำบลต้องหาเอกลักษณ์ที่แตกต่างกับศูนย์อื่น ควรที่จะต้องมาประชุมหารือ
ในการทำงาน การวางแผนดำเนินงานที่ชัดเจน รวมถึงการส่งต่อข้อมูลผู้ประสบปัญหาทางสังคม
ระหว่างหน่วยงานเพื่อป้องกันความซ้ำซ้อนในการให้ความช่วยเหลือ
ควรปรับเปลี่ยนโครงสร้างการทำงานของศูนย์ช่วยเหลือสังคมตำบล หากจะให้ทุกศูนย์ที่มีอยู่
ขับเคลื่อนภายใต้ศูนย์ช่วยเหลือสังคมจะต้องมีกฎหมายรองรับ เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับพื้นที่
มีการจัดประชุมระดับจังหวัดให้เจ้าหน้าที่ศูนย์ฯ เข้ามามีบทบาทการทำงานในทิศทางเดียวกัน”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่ง)

ในส่วนของผู้ให้บริการนั้น การสัมภาษณ์ระดับลึกแสดงให้เห็นชัดเจนว่า ฝ่ายผู้ให้บริการมีทัศนคติ
ในการช่วยเหลือเพื่อให้ผู้ได้รับความช่วยเหลือสามารถยืนขึ้นได้เองในอนาคต จึงพยายามผลักดันให้ชุมชน
เข้ามาร่วมงานและพยายามให้เกียรติ ให้ความรู้ ให้ความไว้วางใจ เพื่อให้ชุมชนได้ลุกขึ้นมาทำหน้าที่
ดูแลคนของตนเองได้

“สำหรับนโยบายในการทำงานของผู้บริหารอาจจะมีความแตกต่างกัน
แต่สิ่งสำคัญคือการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน ผู้นำท้องที่และกำนันผู้ใหญ่ให้ได้
เพื่อให้การทำงานยังคงอยู่ในท้องที่ และสอดคล้องกับความต้องการของพื้นที่
เมื่อเป็นเช่นนั้นแล้วไม่ว่าจะผ่านไปในยุคผู้บริหารใด แนวทางการทำงานก็ยังคงเหมือนเดิม
และสามารถขับเคลื่อนได้อย่างมีประสิทธิภาพ”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่ง)

“หลายคนทั้งยากจนด้วยป่วยด้วย ไม่มีงานทำอีก การช่วยเหลือ ๗ ส่วนพร้อมกัน ต้องใช้เวลา บางที่จะทำให้เขาเย็นได้ก็ยากมาก”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่ง)

เมื่อถามต่อถึงมุมมองปัจจัยความสำเร็จที่ทำให้งานคุ้มครองเด็กในพื้นที่ขับเคลื่อนไปได้ ผู้ให้ข้อมูลหลักระบุว่าความร่วมมือของทุกส่วน

“คิดว่าการร่วมมือกันของภาคส่วนต่าง ๆ การทำงานเป็นทีมเป็นปัจจัยสำคัญ ที่ทำให้งานคุ้มครองเด็กและครอบครัวในพื้นที่ขับเคลื่อนได้ แต่ละงานจะมีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ มีงบประมาณในการช่วยเหลือ แต่อาจมีข้อจำกัดบางประการที่ยังไม่ตรงกับความต้องการของผู้ประสบปัญหา ดังนั้นเพื่อให้ความช่วยเหลือมีความครอบคลุม การทำงานร่วมกันเป็นทีมจึงเป็นสิ่งสำคัญ”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่ง)

“ส่วนตัวคิดว่า จะสำเร็จได้ต้องมี 2 องค์ประกอบ คือ

1. ครอบครัวของเด็ก/เด็กจะต้องเข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเอง ผู้ปกครองจะต้องมีหน้าที่ดูแลคุ้มครองเด็กเพื่อให้เด็กได้รับการเลี้ยงดูที่เหมาะสม และมีการเจริญเติบโตได้อย่างมีคุณภาพ หากเกิดปัญหาสามารถที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ หรือแจ้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อรับการสนับสนุนช่วยเหลือในการแก้ไขปัญหา
2. หน่วยงาน/องค์กรที่เกี่ยวข้องจะต้องเข้าใจบทบาทหน้าที่ของหน่วยงาน/องค์กรของตน ในการปฏิบัติงานคุ้มครองเด็ก มีการบูรณาการการทำงานให้เกิดประสิทธิภาพ สามารถดำเนินการช่วยเหลือได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่ง)

“สำหรับดิฉัน ความร่วมมือของหน่วยงาน ครอบครัวและอาสาสมัครในพื้นที่สำคัญ ต้องมีประเด็นตามนี้ค่ะ หนึ่ง - ผู้ปฏิบัติมีความรู้ความเข้าใจในการทำงาน สอง - เครือข่ายมีความเข้าใจ ร่วมมือกันกับทีมสหวิชาชีพ สาม - ผู้บริหารให้ความสำคัญในการทำงานในระดับพื้นที่ สี่ - ครอบครัวให้ความร่วมมือ”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่ง)

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ข้างต้นสะท้อนให้เห็นประเด็นอันหลากหลาย ตั้งแต่ระดับความเข้าใจในนโยบาย การจัดกระบวนการทำงาน การสื่อสาร การพัฒนาองค์ความรู้ของผู้ทำงานให้ทั้งรู้ทันและรู้รอบ รวมถึงการพัฒนาระบบสนับสนุนต่าง ๆ ที่แม้วันนี้จะมีระบบอาสาสมัครหรือหน่วยงานในพื้นที่แล้ว แต่การประสานงานที่เป็นเนื้อเดียวกันเพื่อเดินทางไปถึงจุดของการ “ป้องกันปัญหา” อาจยังทำได้ไม่มากนัก

ผลการสัมภาษณ์ทั้งหมดสะท้อนว่าการทำงานในพื้นที่ตอบโจทย์ความต้องการของประชาชนมาก และเจ้าหน้าที่ระดับพื้นที่มีความตั้งใจทำงานอย่างเต็มที่และประชาชนผู้รับบริการเห็นถึงความตั้งใจนั้น อย่างไรก็ตาม ในส่วนของเจ้าหน้าที่เองรับรู้รับทราบปัญหาเชิงระบบในกระบวนการทำงานและพยายามพัฒนาให้ดีขึ้นเรื่อย ๆ แต่การพัฒนาหลายครั้งก็ติดกับดักความไม่แน่นอนของนโยบาย ความล่าช้าของระบบราชการเอง และความซ้ำซ้อนของเนื้องานที่นำไปสู่การสิ้นเปลืองงบประมาณและความไม่เป็นเอกภาพในงาน ทางออกของปัญหานี้จึงอยู่ที่ความพยายามในการช่วยกันของเหล่าเจ้าหน้าที่ภาคส่วนต่าง ๆ ที่พยายามดึงทรัพยากรที่มีในหน่วยงานต่าง ๆ ของตนเองมาใช้ประโยชน์ร่วมกันผ่านการทำงานที่เรียกรวม ๆ ว่า “การบูรณาการในพื้นที่” ซึ่งการทำงานแบบช่วยเหลือกันบนความเข้าใจกันและกัน เป็นพลังขับเคลื่อนที่มีประสิทธิภาพและสามารถหลายข้อจำกัดในหลาย ๆ ส่วนได้จริง

บทที่ 5 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

การวิจัยแนวทางการคุ้มครองเด็กและครอบครัวที่ได้รับผลกระทบในภาวะวิกฤต เพื่อยกระดับการทำงานของศูนย์ช่วยเหลือสังคมตำบล มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาสถานการณ์/ปัญหา ผลกระทบที่เกิดขึ้น และการช่วยเหลือ/สนับสนุนต่าง ๆ ของเด็กและครอบครัวที่ได้รับผลกระทบในภาวะวิกฤต 2) เพื่อจัดทำแนวทางในการคุ้มครองเด็กและครอบครัวในภาวะวิกฤตในชุมชนที่เป็นรูปธรรม เพื่อรองรับผลกระทบจากสภาวะวิกฤต และ 3) เพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายในการคุ้มครองเด็กและครอบครัวในภาวะวิกฤต เพื่อยกระดับการทำงานของศูนย์ช่วยเหลือสังคมตำบล โดยผู้วิจัยขอสรุปผลและข้อเสนอเชิงนโยบายตามวัตถุประสงค์ดังนี้

ผลการศึกษานำเสนอตามวัตถุประสงค์ โดยข้อมูลจาก 2 ส่วน ได้แก่ 1) เจ้าหน้าที่และผู้บริหาร ผู้ให้ข้อมูล จำนวน 18 คน 2) ผู้ปกครองเด็กที่ได้รับผลกระทบในภาวะวิกฤต ทั้งสิ้น 22 คน โดยจะขอสรุปผลและข้อเสนอแนะ ดังนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

5.1.1 สถานการณ์/ปัญหา ผลกระทบที่เกิดขึ้น และการช่วยเหลือ/สนับสนุนต่าง ๆ ของเด็กและครอบครัวที่ได้รับผลกระทบในภาวะวิกฤต

1) ข้อมูลพื้นฐานของผู้ปกครอง

ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มผู้ปกครองผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 22 คน อยู่ในช่วงอายุ 31 - 40 ปี และ 61 - 70 ปี (ร้อยละ 21.8) อาศัยอยู่ในจังหวัดนครปฐมมากที่สุด จำนวน 4 คน (ร้อยละ 17.4) ส่วนใหญ่จบการศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษา จำนวน 17 คน (ร้อยละ 73.9) มีจำนวนเด็กในการปกครองดูแลมากที่สุดถึง 7 คน (ร้อยละ 30.4) ครอบครัวมีรายได้โดยรวมต่อเดือนอยู่ที่ 8,248 บาท แหล่งที่มาของรายได้มาจากบุคคลในครอบครัวมอบให้ เบี้ยยังชีพต่าง ๆ และบัตรสวัสดิการของรัฐ (ร้อยละ 60.9) ส่วนลักษณะที่อยู่อาศัย ครอบครัวส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในบ้านเดี่ยวปลอดภาระ (ร้อยละ 43.5) และบ้านเช่า (ร้อยละ 21.7)

2) สถานการณ์ปัญหา เด็กและครอบครัวในภาวะวิกฤตในพื้นที่

ผลการศึกษาพบว่าสถานการณ์ด้านเด็กแบ่งออกเป็นระดับมหภาคที่เป็นภาพใหญ่ในพื้นที่ ได้แก่ 1) ประชากรเด็กลดลง 2) จำนวนเด็กและเยาวชนเข้ารับบริการในบ้านพักเด็กและครอบครัวมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเนื่องจากเด็กอยู่ในสภาพลำบากจากความยากจน และผู้ปกครองไม่สามารถอุปการะเลี้ยงดูได้ ด้วยเหตุต่าง ๆ เช่น ถูกจำคุก พิกัด เจ็บป่วยเรื้อรัง ยากจน หย่า ถูกทิ้งร้าง และเป็นโรคจิตหรือประสาท 3) เด็กอยู่ในครอบครัวที่ผู้ปกครองติดสารเสพติด 4) ครอบครัวแหวกกลาง 5) เด็กที่ประสบปัญหาความรุนแรงในครอบครัว และ 6) เด็กในครอบครัวข้ามรุ่นที่ไม่มีความพร้อมทางเศรษฐกิจ ซึ่งปัญหาระดับมหภาคข้างต้นนำมาสู่ปัญหาย่อย ได้แก่ เด็กไม่ได้เข้าเรียนตามเกณฑ์ เด็กใช้สารเสพติด เด็กถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัวนำมาสู่ปัญหาพฤติกรรม ซึ่งครอบครัวของเด็กในภาวะวิกฤตมีปัญหาทับซ้อนกันหลายปัญหาในเวลาเดียวกัน

ปัญหาเหล่านี้มีต้นทางมาจากความยากจน ทำให้ครอบครัวมีความเปราะบาง เมื่อมีเหตุวิกฤตเกิดขึ้นซ้ำจึงยากที่จะรับมือ และนำมาซึ่งปัญหาเพิ่มมากขึ้น

3) มุมมองแนวโน้มปัญหาในอนาคตไม่เกิน 2 ปี

ผลการศึกษาพบว่าในมุมมองของเจ้าหน้าที่และครอบครัวผู้ให้ข้อมูลหลักระบุว่า แนวโน้มสภาพปัญหาจะมีความสลับซับซ้อนและรุนแรงมากขึ้น เนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคม เศรษฐกิจ เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม เด็กจะเป็นผู้ประสบปัญหาทางสังคมเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะปัญหาเด็กมีพฤติกรรมไม่เหมาะสม เด็กถูกล่วงละเมิดทางเพศ และเด็กถูกกระทำความรุนแรง เจ็บป่วยด้านร่างกายและจิตใจ เสี่ยงต่อภาวะซึมเศร้า และการส่งต่อความรุนแรงจากรุ่นสู่รุ่น ที่มีปัจจัยมาจากบุคคลในครอบครัวหรือคนในชุมชนเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดและกระทบต่อเด็ก รวมไปถึงการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในเด็กและวัยรุ่น เด็ก ในครอบครัวยากจนถูกทอดทิ้ง ถูกละเลย เพราะครอบครัวมีรายจ่ายเพิ่มขึ้นจากภาวะเศรษฐกิจ ว่างงานต้องทำงานหารายได้เพิ่ม ไม่มีเวลาเลี้ยงดูเด็ก จึงต้องใช้เทคโนโลยีเลี้ยงดูแทน ทำให้เด็กเสี่ยงต่อภาวะสมาธิสั้น หรือให้ผู้สูงอายุต้องดูแลบุตรหลานเพียงลำพัง กลายเป็นครอบครัวข้ามรุ่น อีกทั้งปัญหาน้ำท่วมจะรุนแรงมากขึ้น เพราะภาวะแผ่นดินไหวต่ำ ส่งผลกระทบโดยตรงต่อครอบครัวเปราะบางและยากจน เมื่อเกิดปัญหาเหล่านี้เพิ่มขึ้น รัฐต้องใช้งบประมาณและทรัพยากรมากขึ้นในการฟื้นฟูเยียวยาความเสียหาย เช่น ค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลเด็กที่ตั้งครรภ์ไม่พร้อม การฟื้นฟูเด็กที่ถูกล่วงละเมิดทางร่างกายและจิตใจ เป็นต้น

5.1.2 แนวทางการคุ้มครองเด็กและครอบครัวในภาวะวิกฤตในชุมชนที่เป็นรูปธรรม เพื่อรองรับผลกระทบจากสภาวะวิกฤต

1) หน่วยงานที่รับผิดชอบการคุ้มครองเด็กและครอบครัวในภาวะวิกฤตในชุมชน

ผลการศึกษาพบว่าหน่วยงานที่เข้าร่วมดำเนินงานเป็นทีมสหวิชาชีพในด้านเด็ก เยาวชน และครอบครัว มีทั้งในส่วนของเครือข่ายภาครัฐที่ทำงานเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการและให้ความช่วยเหลือเด็กทั้งหน่วยงานด้านสังคม สาธารณสุข และยุติธรรม แบ่งการทำงานเป็นด้านการส่งเสริมและพัฒนาเด็ก โดยกระทรวงศึกษาธิการ กรมอนามัย กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น เช่น เด็กปฐมวัย สภาเด็กและเยาวชน และการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น เป็นต้น และด้านปกป้องคุ้มครอง โดยกระทรวงยุติธรรม กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงแรงงาน สำนักงานตำรวจแห่งชาติ สำนักงานอัยการสูงสุด ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง เช่น ความรุนแรง การคุ้มครองเด็กที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด เด็กที่มีปัญหาพฤติกรรม เด็กกลุ่มเสี่ยง เด็กโยกย้ายถิ่นฐาน เป็นต้น รวมถึงการออกแบบระบบคุ้มครองเด็กเพื่อเชื่อมประสานการทำงานกับทุกหน่วยงานผ่านการร่วมจัดทำแผนปฏิบัติการด้านการคุ้มครองเด็กแห่งชาติ พ.ศ.2566 – 2570 ในขณะที่เครือข่ายภาคเอกชนและภาคประชาสังคมร่วมขับเคลื่อนงานด้านเด็ก เช่น องค์การยูนิเซฟประเทศไทย สนับสนุนให้ภาครัฐดำเนินการทั้งเชิงนโยบายและการปฏิบัติผ่านการพัฒนาศักยภาพผู้ปฏิบัติงานและสนับสนุนงบประมาณ เครือข่ายสิทธิเด็กแห่งประเทศไทย องค์การแครฟฟอร์ดประเทศไทย มูลนิธิศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก มูลนิธิช่วยเหลือเด็ก มูลนิธิสายเด็ก และองค์การแพลนอินเตอร์เนชั่นแนล เป็นต้น ที่สนับสนุนการทำงานทั้งการปกป้องเด็กจากความรุนแรง การเลี้ยงดูทดแทน เด็กกับสิ่งแวดล้อม และภัยออนไลน์

2) กระบวนการในการทำงานการคุ้มครองเด็กและครอบครัวในภาวะวิกฤต

ผลการศึกษาพบว่ากระบวนการทำงานเพื่อคุ้มครองเด็กและครอบครัวในภาวะวิกฤตทั้ง 3 กลุ่ม มีดังนี้

1) เด็กที่ประสบปัญหาโรคระบาดหรือภัยพิบัติ โดยบ้านพักเด็กและครอบครัวจังหวัด ร่วมกับสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ร่วมกันสำรวจและให้การช่วยเหลือ แบ่งเป็นกรณีเฉพาะหน้า คือการนำเข้าสู่ การรักษาพยาบาล การสร้างความปลอดภัยให้เด็ก หากบิดามารดาต้องเข้ารับการรักษาพยาบาล การสร้างความปลอดภัยให้เด็กหากบิดามารดาต้องเข้ารับการรักษาพยาบาล การเตรียมความพร้อมในการกลับสู่ชุมชนของเด็กและผู้ปกครอง และการดูแลสภาพจิตใจจากการเผชิญหน้ากับการสูญเสียและการเปลี่ยนแปลงกะทันหัน ร่วมกับโรงพยาบาล กรมสุขภาพจิต องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.) และกรณีรอได้ คือการจัดพื้นที่ปลอดภัยรองรับเด็ก โดยมีหลักการเพื่อสนับสนุนครอบครัวกรณีที่ครอบครัวสามารถดูแลได้ การจัดหาครอบครัวทดแทนในกรณีที่ครอบครัวไม่สามารถดูแลได้อีก และการจัดหาสถานรองรับระยะกลางหรือยาว ได้แก่ โรงเรียนประจำ สถานสงเคราะห์ เป็นต้น 2) เด็กที่อยู่ในภาวะยากลำบาก ได้แก่ ครอบครัวยากจน ให้ความช่วยเหลือเป็นเงินอุดหนุนหรือเงินสงเคราะห์ตามภารกิจ ได้แก่ เงินอุดหนุนช่วยเหลือค่าเลี้ยงดูเด็กในครอบครัวอุปถัมภ์ เงินกองทุนคุ้มครองเด็กรายบุคคล 6 รูปแบบ ได้แก่ ค่าเลี้ยงดู ค่าการศึกษาและอุปกรณ์การศึกษา เงินทุนประกอบอาชีพ ค่ารักษาและอุปกรณ์การพยาบาล ค่าใช้จ่ายในการส่งตัวเด็กไปสถานต่าง ๆ และค่าตรวจ DNA สำหรับเด็กไร้สถานะบุคคล เงินอุดหนุนสงเคราะห์เด็กในครอบครัวยากจน เงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิดถึง 6 ปี และโครงการซ่อม สร้างบ้านสำหรับเด็ก และ 3) เด็กที่ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัว โดยบ้านพักเด็กและครอบครัวจังหวัดรับแจ้งเหตุผ่านโทรศัพท์สายด่วน 1300 มาติดต่อด้วยตนเอง หรือผ่านหน่วยงานอื่น ๆ จากนั้นรับตัวผู้ประสบปัญหามาสอบข้อเท็จจริง ประเมินสภาพปัญหาและความต้องการของผู้ประสบปัญหาทางสังคม เพื่อให้การช่วยเหลือเบื้องต้นและระยะยาว การสงเคราะห์หรือคุ้มครองสวัสดิภาพ ประเมินสภาวะครอบครัวและชุมชน เมื่อกระบวนการข้างต้นแล้วเสร็จก็จะส่งผู้ประสบปัญหาทางสังคมกลับคืนสู่ครอบครัว และติดตามประเมินผลต่อไป

3) อาสาสมัครที่ดำเนินงานคุ้มครองเด็กและครอบครัวในภาวะวิกฤตในชุมชน

ผลการศึกษาพบว่านอกจากหน่วยงานหลักแล้ว มีอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.) อาสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) อาสาสมัครจากสภาเด็กและเยาวชน อาสาสมัครบรรเทาสาธารณภัย อาสาสมัครด้านเกษตร (อกษ.) และอาสาสมัครพัฒนาชุมชน (อช.) ที่เป็นคนในพื้นที่และมีความคุ้นชินกับพื้นที่มาเป็นกลไกหนึ่งในการดำเนินการคุ้มครองเด็กและครอบครัวในภาวะวิกฤตในชุมชน โดยทำหน้าที่เป็นหูเป็นตา สามารถเข้าถึงเหตุการณ์ที่ต้องการความช่วยเหลือได้ก่อน ช่วยแจ้งเหตุ ประสานงานติดตามปัญหาทางสังคมในพื้นที่ ซึ่งอาสาสมัครเหล่านี้ถือเป็น กลไกภาคประชาชน ที่มีความสำคัญต่อการทำงานด้านการให้ความช่วยเหลือในภาวะวิกฤตในพื้นที่

4) การให้การคุ้มครองเด็กและครอบครัวในภาวะวิกฤตในชุมชน

มุมมองของผู้รับบริการ

ผลการศึกษาพบว่าผู้ให้ข้อมูลหลักทั้งหมดมีมุมมองต่อการรับบริการความช่วยเหลือในปัจจุบันในทิศทางบวก มีผู้นำชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาดูแลช่วยเหลือเป็นระยะ ได้รับความช่วยเหลือในรูปแบบของสิ่งของอุปโภคบริโภคและเงินสงเคราะห์ ทำให้สามารถบรรเทาปัญหาความเดือดร้อนได้เบื้องต้นและตรงจุด และในรูปแบบของการให้คำแนะนำปรึกษาเรื่องการประกอบอาชีพ ทุนการศึกษา การเข้าถึงสวัสดิการของหน่วยงานต่าง ๆ ทำให้สามารถช่วยเหลือตนเองได้ในโอกาสต่อไป แต่ก็ยังมีข้อที่ต้องปรับปรุงคือ เงินสงเคราะห์ที่ได้รับไม่เพียงพอต่อความต้องการในการใช้ชีวิตประจำวัน ผู้ประสบปัญหาบางกลุ่มไม่สามารถเข้าถึงบริการได้เพราะไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน หรือไม่มีค่าเดินทางไปพบเจ้าหน้าที่ การให้ความช่วยเหลือใช้ระยะเวลานานและใช้เอกสารประกอบมาก เป็นต้น

มุมมองของผู้ให้บริการ

ผลการศึกษาพบว่าในมุมมองของผู้ให้ข้อมูลหลัก ระบบการดำเนินงานคุ้มครองเด็กทั้ง 3 กลุ่มมีระบบการทำงานที่ชัดเจน มุ่งเน้นช่วยเหลือให้ผู้รับบริการสามารถยืนได้ด้วยตนเองด้วยแรงผลักดันของชุมชน โดยดำเนินการผ่านศูนย์ชุมชนคุ้มครองเด็กและศูนย์ช่วยเหลือสังคมเป็นหลัก มีรูปแบบเหมาะสมกับผู้รับบริการแต่ละประเภท มีความต่อเนื่องและมีการพัฒนาให้ดีขึ้นตามยุคสมัย เช่น บริการแจ้งเหตุผ่าน Line ESS Help Me และ App Family Line มีทีมสหวิชาชีพ กลไกอาสาสมัครพื้นที่ช่วยประสานงาน เข้าถึงเหตุได้รวดเร็ว มีการประชาสัมพันธ์งานคุ้มครองเด็กอยู่เสมอ เช่น การออกหน่วยบริการจังหวัดเคลื่อนที่ การประชาสัมพันธ์ช่องทางให้ความช่วยเหลือในโรงเรียนและสถานที่ต่าง ๆ แต่ในขณะเดียวกันก็มีปัญหาความพร้อมของบุคลากรที่ปฏิบัติงานคุ้มครองเด็กและครอบครัว มีความรู้ไม่เพียงพอ มีเหตุการณ์ปัญหาเกิดขึ้นมาก สวนทางกับจำนวนบุคลากร บุคลากรหนึ่งคนต้องรับผิดชอบงานหลายอย่าง อีกทั้งเนื่องจากมีความซ้ำซ้อน ทำให้เกิดความสูญเสียทรัพยากร ไม่มีเอกภาพในการทำงาน อีกทั้งครอบครัวยากจนในพื้นที่ห่างไกลไม่สามารถเข้าถึงการประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานได้

5.1.3 แนวทางการยกระดับการทำงานของศูนย์ช่วยเหลือสังคมตำบลในการคุ้มครองเด็กและครอบครัวในภาวะวิกฤต

ผลการศึกษาพบว่า การทำงานเพื่อให้การคุ้มครองเด็กและครอบครัวในภาวะวิกฤตในชุมชนนั้นตอบโจทย์ความต้องการของประชาชน และเจ้าหน้าที่ในระดับพื้นที่ตั้งใจทำงานและพัฒนาระบบอย่างเต็มที่ แต่ก็ยังมีปัญหาในกระบวนการทำงาน ความไม่แน่นอนของนโยบาย ความล่าช้าของระบบราชการและความซ้ำซ้อนของเนื้อหา นำไปสู่การสิ้นเปลืองงบประมาณและเกิดความไม่เป็นเอกภาพ สิ่งที่ต้องทำเป็นอันดับแรกเพื่อยกระดับการทำงานของศูนย์ช่วยเหลือสังคมตำบลในการคุ้มครองเด็กและครอบครัวในภาวะวิกฤต คือ 1) เสริมสร้างความตระหนักรู้ สร้างความเข้าใจ ให้ความรู้ ชี้แจง วางแผนการทำงานให้กับบุคลากรและเครือข่ายในพื้นที่เกี่ยวกับการกิจและแนวทางการดำเนินงานในด้านต่าง ๆ ของศูนย์ช่วยเหลือสังคมอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง 2) ปรับเปลี่ยนโครงสร้างการทำงาน ลดจำนวน และบูรณาการการทำงานของศูนย์ต่าง ๆ ของกระทรวง

การพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ในองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นให้เหลือเพียงศูนย์เดียวและมีกฎหมายรองรับ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับพื้นที่ มีกฎระเบียบและแนวปฏิบัติไปในทิศทางเดียวกัน และลดภาระให้กับบุคลากรที่ปฏิบัติงาน รวมไปถึง 3) ต้องสร้างความร่วมมือกับเครือข่ายในระดับการปฏิบัติและระดับนโยบายให้เห็นถึงความสำคัญของการดำเนินงานด้านการคุ้มครองเด็กและครอบครัวในภาวะวิกฤต ประสานความร่วมมือให้ครอบคลุมถึงการป้องกัน กลไกการค้นหา และส่งต่อกับหน่วยงานต่าง ๆ และทีมสหวิชาชีพทั้งด้านสุขภาพ การศึกษา และยุติธรรม

5.2 ข้อเสนอแนะ

ต่อกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (กระทรวง พม.)

ระดับนโยบาย

1. กระทรวง พม. ต้องมีกฎหมายรองรับการจัดตั้งศูนย์ช่วยเหลือสังคมตำบล (ศชต.) และข้อตกลงร่วมในการทำงานร่วมกันอย่างชัดเจนและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน
2. กระทรวง พม. ต้องปรับเปลี่ยน/ลดจำนวนศูนย์ต่างๆ ของ พม. ที่ลงในพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) เพื่อลดความซ้ำซ้อนของเนื้อหา ลดการสิ้นเปลืองทรัพยากรและงบประมาณ และลดภาระให้กับ อปท.
3. กระทรวง พม. สร้างการรับรู้และส่งเสริมให้ อปท. รับรู้ในบทบาทตามกฎหมายด้านสังคม เช่น มาตรา 24 ของ พ.ร.บ. คุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546 เป็นต้น เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนงานด้านคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กและงานสวัสดิการสังคมอย่างมีระบบ รวมถึงตัวท้องถิ่นและชุมชนควรเป็นผู้จัดทำแผนในการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กของพื้นที่ตามบริบทและทรัพยากรของพื้นที่ สอดคล้องกับกฎหมายของพื้นที่และกฎหมายด้านสังคมที่เกี่ยวข้อง
4. กระทรวง พม. ต้องเป็นหน่วยงานหลักในจัดทำชุดข้อมูลกลุ่มเป้าหมายเปราะบางทั้งในระดับประเทศและระดับจังหวัด ส่งต่อข้อมูลสู่การดูแลและช่วยเหลือกลุ่มเป้าหมายที่นำไปสู่การปฏิบัติอย่างมีแผนระยะสั้น กลาง ยาว
5. กระทรวง พม. ต้องจัดประเภทข้อมูลที่มีอยู่ เช่น ฐานข้อมูลของครอบครัวและเด็ก ประกอบด้วย ข้อมูลทั่วไป ข้อมูลด้านสุขภาพ ด้านสังคม ข้อมูลเฝ้าระวังครอบครัวที่มีความเสี่ยง เป็นต้น เปิดใช้ร่วมกับ อปท. เพื่อให้การทำงานเชื่อมโยงกันอย่างมีประสิทธิภาพ
6. จัดสรรงบประมาณในการพัฒนาคนทั้งในส่วนของ พม. เครือข่ายและประชาชนอย่างต่อเนื่อง และเป็นไปในทิศทางเดียวกัน
7. งานสวัสดิการสังคมเป็นงานที่ต้องทำร่วมกันหลายภาคส่วน กระทรวง พม. จึงต้องมีบทบาทในฐานะกระทรวงหลักด้านสังคมในการพัฒนาการทำงานร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ เช่น กระทรวงมหาดไทย กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ เป็นต้น เครือข่ายและภาคประชาชนมีแนวปฏิบัติในความร่วมมือทั้งตามกฎหมายและข้อตกลงร่วมกันอย่างชัดเจน เช่น ระบบข้อมูลระบบส่งต่อและการรายงาน

ระดับปฏิบัติ (หน่วยงาน One Home)

1. ส่งเสริมความตระหนักรู้และองค์ความรู้เกี่ยวกับงานคุ้มครองเด็กและครอบครัวให้เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานของหน่วยงาน พม. อปท. เครือข่ายอาสาสมัคร และครอบครัวในพื้นที่
2. ลงพื้นที่จัดประชุมร่วมกับคณะกรรมการ ศชต. เพื่อชี้แจงภารกิจ แนวทางการดำเนินงานด้านคุ้มครองเด็ก เพื่อให้การขับเคลื่อนงานมีความชัดเจน เป็นระบบ และมีทิศทางเดียวกัน
3. สนับสนุนการพัฒนาศักยภาพของคณะทำงาน ศชต. เช่น แนวทางการช่วยเหลือกลุ่มเป้าหมายของ พม. การใช้ฐานข้อมูลของ พม. การเขียนสมุดพกครัวเรือน เป็นต้น
4. สนับสนุนคู่มือการทำงานของ ศชต. และรวบรวมช่องทาง/แนวทางให้ความช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางทั้งหมดตั้งไว้ที่ ศชต. และ อปท. (โปสเตอร์/แผ่นพับ ฯลฯ)
5. ประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิและสวัสดิการที่ประชาชนควรได้รับ
6. ปรับปรุงระบบประสานงานส่งต่อของกระทรวงและเครือข่ายในส่วนของกระทรวงเองและในส่วน of หน่วยงานของกระทรวงและพื้นที่ ให้มีทิศทางไปในทางเดียวกัน เพื่อป้องกันความล่าช้า และผิดพลาดในการทำงาน

ต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.)

1. สร้างความเข้มแข็งและความเข้าใจให้แก่ชุมชน ผู้นำชุมชน เพื่อให้การดำเนินงานคุ้มครองเด็กและครอบครัวยังคงมีอยู่ในพื้นที่และสอดคล้องกับความต้องการในพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพ
2. ประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิและสวัสดิการที่ประชาชนควรได้รับ
3. อปท. ต้องมีชุดข้อมูลในส่วน of อปท. และชุดข้อมูลที่ใช้ร่วมกับกระทรวง พม. ในการจัดสวัสดิการสังคมแก่ชุมชน
4. มีการจัดสรรงบประมาณในการสร้างการรับรู้ที่ถูกต้องแก่ชุมชนเรื่องงานสวัสดิการสังคมทั้งในช่องทางออนไลน์และออนไลน์

ตารางที่ ๒-

ลำดับ	ประเด็น	แนวทาง/รูปแบบการช่วยเหลือที่มีอยู่		มุมมองของผู้ให้บริการ	มุมมองของผู้รับบริการ
		กระทรวง พม.	อปท.		
1	รูปแบบการให้ความช่วยเหลือ เช่น เงิน ทุนการศึกษา สิ่งของ ให้งาน ให้คำปรึกษา ประสานส่งต่อหน่วยงานอื่น	- เงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด - เงินสงเคราะห์เด็กในครอบครัวยากจน - เงินอุดหนุนช่วยเหลือค่าเลี้ยงดูเด็กในครอบครัวอุปถัมภ์ - เงินกองทุนคุ้มครองเด็ก - เงินสงเคราะห์ครอบครัวผู้มีรายได้น้อยและไร้ที่พึ่ง - เงินสงเคราะห์ผู้ประสบปัญหาทางสังคม - มอบสิ่งของอุปโภคบริโภค - มอบให้ความรู้/ฝึกอาชีพในสถานต่าง ๆ - ให้คำปรึกษาให้ได้รับสิทธิสวัสดิการที่ควรได้รับ - ประสานส่งต่อโรงพยาบาลหน่วยงานอื่น	- เงินอุดหนุนด้านโภชนาการอาหารเสริม อาหารกลางวัน - เงินอุดหนุนการศึกษา - มอบสิ่งของอุปโภคบริโภค - มอบให้ความรู้/ฝึกอาชีพ - ให้คำปรึกษาให้ได้รับสิทธิสวัสดิการที่ควรได้รับ - ประสานส่งต่อโรงพยาบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	- มีครบทุกรูปแบบ - พยายามจัดหาให้เหมาะสมกับแต่ละกลุ่มผู้รับบริการ	- ได้รับความต้องการกับสภาพปัญหา แต่ไม่ครอบคลุมทุกด้าน/ปริมาณไม่เพียงพอ เช่น จำนวนเงินสงเคราะห์ๆ ที่ได้รับไม่เพียงพอต่อความต้องการในชีวิตประจำวัน

ลำดับ	ประเด็น	แนวทาง/รูปแบบการช่วยเหลือที่มีอยู่		มุมมองของผู้ให้บริการ	มุมมองของผู้รับบริการ
		กระทรวง พม.	อปท.		
2	กระบวนการให้ความช่วยเหลือ ได้แก่ 1) เด็กที่ประสบปัญหาโรคระบาดหรือภัยพิบัติ 2) เด็กที่อยู่ในภาวะยากลำบาก ได้แก่ ครอบครัวยากจน และ 3) เด็กที่ถูกกระทำทารุณรุนแรงในครอบครัว	- มีกระบวนการช่วยเหลือ โดยบ้านพักเด็กและครอบครัว จังหวัด - ร่วมกับสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์และอาสาสมัครในพื้นที่ ปฏิบัติหน้าที่ตาม พ.ร.บ.คุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546 และ พ.ร.บ. อันที่เกี่ยวข้อง - รับแจ้งเหตุ/ให้คำปรึกษาผ่านสายด่วน 1300, Line, Family Line, ESS Help Me หรือติดต่อด้วยตนเอง - มีคู่มือการปฏิบัติงานการคุ้มครองเด็กของกระทรวง พม. อธิบายกระบวนการ/ระบบการปฏิบัติงานอย่างชัดเจน		- เป็นระบบขั้นตอนชัดเจน - มีสหวิชาชีพทำให้ประสานงานได้สะดวก ครบถ้วน - มีกลไกอาสาสมัครในพื้นที่ ช่วยเหลือถึงปัญหาได้ - จำนวนบุคลากรผู้ปฏิบัติงานไม่เพียงพอและบางส่วนมีความรู้ความสามารถด้านการคุ้มครองเด็กไม่เพียงพอ	- กลไกอาสาสมัครในพื้นที่ช่วยได้ดี รวดเร็ว ทำให้พอใจ - มีระบบหลายขั้นตอน ทำให้บางครั้งการช่วยเหลือล่าช้า ไม่ทันการ

ลำดับ	ประเด็น	แนวทาง/รูปแบบการช่วยเหลือที่มีอยู่		มุมมองของผู้ให้บริการ	มุมมองของผู้รับบริการ
		กระทรวง พม.	อปท.		
3	การประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับช่องทางติดต่อ สิทธิและสวัสดิการต่าง ๆ	- ประชาสัมพันธ์ผ่านเว็บไซต์, Facebook, Line OA ของหน่วยงาน - ลงพื้นที่ ออกหน่วยบริการจังหวัดเคลื่อนที่ - ประชาสัมพันธ์ในชุมชน สถานศึกษา และหน่วยงานอื่น ๆ		มีช่องทางประชาสัมพันธ์หลากหลายรูปแบบและทั่วถึง	- รับรู้ไม่ถึงถึง เพราะอยู่ในพื้นที่ห่างไกล เข้าไม่ถึงสื่อออนไลน์ - ผู้นำชุมชนไม่ให้ - ความสำคัญ เพราะไม่ใช่ประเด็นใหญ่ - ขาดความเข้าใจในการรับบริการ
4	ความต้องการของการให้บริการ	- นำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน การรับแจ้งเหตุ ประสานส่งต่อ ให้รวดเร็วและทันสมัย เช่น Line, ESS Help Me - มีกลไกอาสาสมัครในพื้นที่ ช่วยให้เข้าถึงปัญหาและส่งต่อได้อย่างรวดเร็ว - ต้องปฏิบัติตามขั้นตอนและกฎหมายอย่างเคร่งครัดซึ่งอาจทำให้การให้บริการมีความล่าช้า และซ้ำซ้อนกับหลายหน่วยงาน		- มีความต่อเนื่อง - มีการพัฒนาให้ดีขึ้นตามยุคสมัย - มีความซ้ำซ้อนของเนื้องานระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ทำให้ไม่มีความเป็นเอกภาพ และสิ้นเปลืองทรัพยากร	- ได้รับความช่วยเหลือล่าช้า ไม่ทั่วถึง ไม่ต่อเนื่อง

	ประเด็น	แนวทาง/รูปแบบการช่วยเหลือที่มีอยู่		มุมมองของผู้ให้บริการ	มุมมองของผู้รับบริการ
		กระทรวง พม.	อปท.		
ลำดับ	ประเด็น				
5	การสนับสนุนให้ผู้รับบริการสามารถ “ยื่นได้ด้วยตนเอง” ในภาวะวิกฤตครั้งต่อไป			- พยายามผลักดันให้เกิดการเรียนรู้และสนับสนุนให้ผู้รับบริการได้รับสิทธิประโยชน์ เพื่อช่วยแบ่งเบาภาระเบื้องต้น เช่น การฝึกอบรม - ยื่นสิทธิเพื่อให้ได้รับสวัสดิการมากขึ้น - ไม่มีงบประมาณ/งบประมาณไม่เพียงพอต่อการทำ	- ผู้รับบริการจำนวนมากที่มีข้อจำกัดในชีวิตที่ซับซ้อนหลายปัญหา เช่น พักการป่วยติดเตียง ยากจน การทำให้สามารถ “ยื่นได้ด้วยตนเอง” อาจทำได้ยาก - บริการหลายอย่างของรัฐนั้นดี แต่ไม่ครบวงจร เช่น ผู้รับบริการมีสิทธิรักษาในโรงพยาบาล แต่ไม่มีค่าพาหนะเดินทางไปโรงพยาบาล เป็นต้น

บรรณานุกรม

- สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา. (ม.ป.ป.). การคุ้มครองทางสังคม (Social Protection). สืบค้น 20 พฤษภาคม 2566, <https://www.ldi.or.th/2020/08/08/การคุ้มครองทางสังคม-social-protection/>
- แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล. (ม.ป.ป.). สิทธิมนุษยชนคืออะไร. สืบค้น 20 พฤษภาคม 2566, <http://old.amnesty.or.th/our-work/human-rights-education/about>
- คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. (2545). แผนยุทธศาสตร์การดำเนินงานของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. 2545-2550. คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. กระทรวงการต่างประเทศ. (2551). ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน. สืบค้น 20 พฤษภาคม 2566, <https://humanrights.mfa.go.th/upload/pdf/udhr-th-en.pdf>
- กระทรวงการต่างประเทศ. (ม.ป.ป.). อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก. สืบค้น 23 พฤษภาคม 2566, <https://humanrights.mfa.go.th/upload/pdf/crc.pdf>
- พระราชบัญญัติโรคติดต่อ พ.ศ. 2558. (2558, สิงหาคม 10). ราชกิจจานุเบกษา, 132 (86), 26 กรมควบคุมโรค. (2564). รายงานผลการทบทวนสถานการณ์โรคโควิด-19 และมาตรการควบคุมป้องกันในระดับโลกและในประเทศไทย. สืบค้น 23 พฤษภาคม 2566, <http://www.thaincd.com/2016/media-detail.php?id=14186&tid=&gid=1-015-005>
- 87 จิราภรณ์ แผลงประพันธ์ และ สมชัย จิตสุชน. (2563). ผลกระทบของโควิด-19 ต่อครัวเรือนที่มีเด็กเล็ก. สืบค้น 23 พฤษภาคม 2566, <https://tdri.or.th/2020/08/covid19-impact-early-child/>
- สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2563). ผลกระทบของ COVID-19 ต่อประชากรกลุ่มเปราะบาง. สืบค้น 23 พฤษภาคม 2566, <https://opendata.nesdc.go.th/en/dataset/the-impact-of-covid-19-toward-vulnerable-population>
- สำนักเลขาธิการระหว่างองค์การด้านยุทธศาสตร์ระหว่างประเทศเพื่อการลดภัยพิบัติแห่งสหประชาชาติ. (2549). การบรรเทาภัยพิบัติในเอเชียและแปซิฟิก. สืบค้น 24 พฤษภาคม 2566, https://www.adpc.net/V2007/IKM/ONLINE%20DOCUMENTS/downloads/2008/ISDR_Thai.pdf
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2555). การเตรียมพร้อมเผชิญภัยพิบัติทางธรรมชาติ. วารสารเศรษฐกิจและสังคม, 49(3), 1-3. สืบค้นจาก <https://dl.parliament.go.th/handle/20.500.13072/434051>
- คณะกรรมการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ. (2565). แผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ พ.ศ. 2564 - 2570. สืบค้น 24 พฤษภาคม 2566, <https://ndwc.disaster.go.th/ndwc/cms/2744?id=44525>

กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย. หนังสือ ด่วนที่สุด ที่ มท 0605/ว 4648 ลงวันที่ 22 มิถุนายน 2564
เรื่อง แนวทางปฏิบัติในการช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติกรณีฉุกเฉิน

สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2558). ระบบการช่วยเหลือทางสังคม
ในภาวะวิกฤตภัยพิบัติ กรณีการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่น. สืบค้น 24 พฤษภาคม 2566,
https://www.msds.go.th/news_view.php?nid=15887

ศุภเจตน์ จันทรสาสน. (2552). ความยากจนและความเหลื่อมล้ำของรายได้ในประเทศไทย. วารสาร
ประชากรศาสตร์, 25(2), 71-89. สืบค้นจาก <http://www.cps.chula.ac.th/newcps/journalnew/myfilepdf/25-4-12-2552.pdf>

พระครูปลัด เถรานุวัฒน์. (2564). การบริหารจัดการภาครัฐต่อปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำ
ของสังคม. วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง, 10(1), 216-227. สืบค้นจาก <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/NBJ/article/view/251561>

กาญจนา แสงลิ้มสุวรรณ. (2555). การจัดทำแผนที่ความยากจน. RMUTP Research Journal, 6(1), 145-
154. สืบค้นจาก <https://ph02.tci-thaijo.org/index.php/RMUTP/article/view/4472>

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2564). รายงานวิเคราะห์สถานการณ์ความยากจนและ
ความเหลื่อมล้ำของประเทศไทย ปี 2563. สืบค้น 24 พฤษภาคม 2566 ,https://www.nesdc.go.th/ewt_dl_link.php?nid=11972

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). รายงานวิเคราะห์สถานการณ์ความยากจนและ
ความเหลื่อมล้ำของประเทศไทย ปี 2564. สืบค้น 24 พฤษภาคม 2566, https://www.nesdc.go.th/ewt_dl_link.php?nid=13081

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2566). รายงานวิเคราะห์สถานการณ์ความยากจนและ
ความเหลื่อมล้ำของประเทศไทย ปี 2565. สืบค้น 24 พฤษภาคม 2566, https://www.nesdc.go.th/ewt_dl_link.php?nid=14557

โครงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และแก้ไขความยากจนแห่งมหาวิทยาลัยอ็อกซ์ฟอร์ด. (2562). รายงานความ
ยากจนหลายมิติของเด็กในประเทศไทย. สืบค้น 24 พฤษภาคม 2566, <https://www.unicef.org/thailand/media/3171/file/Child%20Multidimensional%20Poverty%20in%20Thailand.pdf>

พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550. (2550, กรกฎาคม 25).
ราชกิจจานุเบกษา, 124 (41), 1

มูลนิธิศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก. (2563). คู่มือป้องกันความรุนแรงต่อเด็ก. สืบค้น 25 พฤษภาคม 2566,
<https://www.thaichildrights.org/multimedia/stop-violence-book/>

อภิญญา เวชยชัย, นักวิจัย (2551). การพัฒนาระบบการคุ้มครองเด็กในสังคมไทย: รายงานวิจัยฉบับ
สมบูรณ์. สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.

กรมกิจการเด็กและเยาวชน. (2560). **คู่มือปฏิบัติและข้อตกลงร่วมกัน เรื่อง การคุ้มครองเด็กและช่วยเหลือเด็กในภาวะเสี่ยงและเป็นผู้เสียหายจากการละเมิด ละเลยทอดทิ้ง แสวงประโยชน์และความรุนแรง**. สืบค้น 25 พฤษภาคม 2566, https://www.dcy.go.th/public/mainWeb/file_download/1645693386343-29741025.pdf

ลดาวัลย์ ปัญตะยัง (2553). **พลังชุมชนเพื่อปกป้องคุ้มครองเด็ก จากการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม โครงการสร้างเสริมความปลอดภัยให้แก่เด็กชุมชนวัดพระชะเอือธรรม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.**

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (ม.ป.ป.). **ศูนย์ช่วยเหลือสังคมตำบล**. สืบค้น 25 พฤษภาคม 2566, <https://chainat.m-society.go.th>

สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 4. (2565). **คู่มือกระบวนการดำเนินงาน ศูนย์ช่วยเหลือสังคมในพื้นที่ (ตั้งแต่ไปอย่างไรต่อ) สำหรับบุคลากร “One Home) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์**. สืบค้น 25 พฤษภาคม 2566, <http://tpso-4.m-society.go.th/index.php/th/2017-05-16-15-07-24/2017-05-16-15-09-34/2181-2023-05-19-03-38-38>

สรราชย์ หนองตรุด (2560). **โครงการศึกษาและถอดบทเรียนตัวแบบการจัดการเชิงระบบการคุ้มครองทางสังคมด้านเด็กและเยาวชนเชิงพื้นที่: รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์**. สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.

ปณณธร นันทิประภา และ สุวิชา เป้าอารีย์ . (2565). **การขับเคลื่อนเครือข่ายเพื่อการคุ้มครองเด็ก : เครือข่ายคุ้มครองเด็กเทศบาลเมืองหนองปรือ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี**. วารสารพัฒนาสังคมและยุทธศาสตร์การบริหาร, 24(2), 100–120. สืบค้นจาก <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/jsd/article/view/259479>

ภาคผนวก ก

แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) (สำหรับผู้ปกครอง)

แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview)

โครงการวิจัยเรื่อง “แนวทางการคุ้มครองเด็กและครอบครัวที่ได้รับผลกระทบในภาวะวิกฤต เพื่อยกระดับการทำงานของศูนย์ช่วยเหลือสังคมตำบล”

โดย สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 3
กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
(แบบสอบถามผู้ปกครอง)

คำชี้แจง

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์หลัก ๆ 2 ประการอันได้แก่ 1) เพื่อเข้าใจสถานการณ์ที่เป็นจริงของเด็กและครอบครัวที่ได้รับผลกระทบในภาวะวิกฤต และ 2) เพื่อจัดทำแนวทางและข้อเสนอเชิงนโยบายที่เป็นรูปธรรมทำงานได้จริงเพื่อยกระดับการทำงานของศูนย์ช่วยเหลือสังคมตำบลอันเป็นหน่วยงานหน้าด่านในพื้นที่ให้มีประสิทธิภาพสูงสุดเท่าที่จะเป็นไปได้ในการรับมือช่วยเหลือเด็กและครอบครัวในภาวะวิกฤตต่าง ๆ การศึกษานี้ได้ดำเนินการเก็บข้อมูลผ่านการสัมภาษณ์ระดับลึกกับ 3 ภาคว ส่วน อันได้แก่ 1) เด็กและครอบครัวที่มีฐานะยากลำบากจัดอยู่ในกลุ่มเปราะบาง 2) เจ้าหน้าที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับพื้นที่ และ 3) ผู้บริหาร/ผู้กำหนดนโยบายในระดับกรม

ท่านเป็นหนึ่งในกลุ่มเป้าหมายของงานวิจัยซึ่งทีมวิจัยเล็งเห็นว่าข้อมูลที่ได้รับจากท่านจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการพัฒนางานด้านเด็กในภาวะวิกฤต ข้อสัมภาษณ์ด้านล่างนี้จะใช้เวลาในการสัมภาษณ์ไม่เกิน 60 นาที หากท่านยินดีให้ข้อมูล ขอให้ท่านตอบด้วยความสบายใจว่าข้อมูลทั้งหมดจะถูกนำไปวิเคราะห์ในภาพรวมและจะไม่มีการอ้างอิงมาที่ตัวบุคคลใดบุคคลหนึ่งทั้งสิ้น และหากมีข้อคำถามใดที่ท่านไม่ประสงค์จะตอบ ขอให้ท่านแจ้งผู้วิจัยได้ทันทีโดยไม่มีผลกระทบใด ๆ ต่อตัวท่าน

หากท่านต้องการรายละเอียดเพิ่มเติม กรุณาติดต่อโดยตรงที่คุณเบญจมาศ แก่นเมือง หัวหน้าโครงการวิจัย ที่เบอร์โทรศัพท์ 081-754-8527

ทีมวิจัยขอขอบพระคุณยิ่งที่ท่านกรุณาใช้เวลาเพื่อให้ข้อมูลอันสำคัญนี้

นิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการ

การคุ้มครองเด็กและครอบครัวในภาวะวิกฤต หมายถึง การคุ้มครองเด็กและครอบครัว 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) เด็กที่ประสบปัญหาโรคระบาดหรือภัยพิบัติ โดยครอบครัวของเด็กอยู่ในสภาวะเปราะบาง 2) เด็กที่อยู่ในฐานะยากลำบาก ได้แก่ ครอบครัวยากจน และ 3) เด็กที่ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัว

ภาวะวิกฤต หมายถึง สถานที่และหรือสถานการณ์ที่ไม่ปลอดภัยต่อเด็กและครอบครัว จำเป็นต้องมีการดำเนินการหรือแนวทางที่มีประสิทธิภาพเพื่อคุ้มครองเด็กและครอบครัว

การยกระดับ หมายถึง การสนับสนุนให้ศูนย์ช่วยเหลือสังคมตำบลมีการบริหารจัดการที่ดีขึ้นเพื่อประโยชน์ต่อตัวเด็ก

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับตัวท่าน

1. ขอทราบชื่อโดยสมมุติของท่าน.....
2. อายุของท่าน.....ปี
3. ขอทราบตำบลที่อยู่ของท่าน.....
4. ขออนุญาตถามถึงจำนวนเด็กในการปกครองดูแลของท่านว่ามี..... คน
5. อายุ ระดับการศึกษา และความสัมพันธ์ของเด็ก
 - 5.1 เด็กคนที่ 1 อายุ.....ปีเดือน
การศึกษาขณะนี้.....
ความสัมพันธ์ของท่านกับเด็กเป็น (พ่อแม่ / ลุงป้า / น้าอา / ปู่ย่า / ตายาย ฯลฯ)
 - 5.2 เด็กคนที่ 2 อายุ.....ปีเดือน
การศึกษาขณะนี้.....
ความสัมพันธ์ของท่านกับเด็กเป็น (พ่อแม่ / ลุงป้า / น้าอา / ปู่ย่า / ตายาย ฯลฯ)
 - 5.3 เด็กคนที่ 3 อายุ.....ปีเดือน
การศึกษาขณะนี้.....
ความสัมพันธ์ของท่านกับเด็กเป็น (พ่อแม่ / ลุงป้า / น้าอา / ปู่ย่า / ตายาย ฯลฯ)
 - 5.4 เด็กคนที่ 4 อายุ.....ปีเดือน
การศึกษาขณะนี้.....
ความสัมพันธ์ของท่านกับเด็กเป็น (พ่อแม่ / ลุงป้า / น้าอา / ปู่ย่า / ตายาย ฯลฯ)
 - 5.5 เด็กคนที่ 5 อายุ.....ปีเดือน
การศึกษาขณะนี้.....
ความสัมพันธ์ของท่านกับเด็กเป็น (พ่อแม่ / ลุงป้า / น้าอา / ปู่ย่า / ตายาย ฯลฯ)
 - 5.6 เด็กคนที่ 6 อายุ.....ปีเดือน
การศึกษาขณะนี้.....
ความสัมพันธ์ของท่านกับเด็กเป็น (พ่อแม่ / ลุงป้า / น้าอา / ปู่ย่า / ตายาย ฯลฯ)
6. การศึกษาของท่าน
() ไม่ได้เรียน () ประถมศึกษา () มัธยมศึกษาตอนต้น
() มัธยมศึกษาตอนปลาย () ปวช./ปวส. () ปริญญาตรีหรือสูงกว่า
7. ขออนุญาตถามถึงรายได้ของครอบครัวโดยรวมของท่านต่อเดือน..... บาท
8. รายได้ดังกล่าว หลัก ๆ มาจากแหล่งใด
() จากอาชีพหรืองานที่ทำ () มีบุคคลมอบให้ คือ

9. ลักษณะที่อยู่อาศัยของท่าน

() บ้านเดี่ยวปลอดภาระ	() บ้านเดี่ยวผ่อนชำระ
() ทาวน์เฮ้าส์ปลอดภาระ	() ทาวน์เฮ้าส์ผ่อนชำระ
() บ้านเช่า	() ที่พักพนักงาน
() บ้านพักของข้าราชการ	() อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

ส่วนที่ 2 คำถามหลัก

10. ขอให้ท่านเล่าเหตุการณ์ภัยพิบัติ / โรคระบาด / ภาวะยากลำบาก / ความยากจน / ความรุนแรงในครอบครัว / ภาวะวิกฤต (สถานที่และหรือสถานการณ์ที่ไม่ปลอดภัยต่อเด็กและครอบครัว) และปัญหาที่เกิดขึ้นกับครอบครัวของท่านที่ผ่านมา

.....

.....

11. มีหน่วยงานใดบ้างเข้ามาช่วยท่านในสถานการณ์นั้น และช่วยในลักษณะใด (โปรดระบุ)

.....

.....

12. มีหน่วยงานใดบ้างที่ท่านต้องการความช่วยเหลือ แต่ไม่ได้รับความช่วยเหลือ (โปรดระบุ)

.....

.....

93

13. มีความช่วยเหลือใด จากใคร ที่ท่านคิดว่าตรงจุดตามความต้องการของท่านมากที่สุด (ความช่วยเหลือนั้นอาจไม่ใช่จากหน่วยงานรัฐ อาจเป็นความช่วยเหลือของเพื่อนบ้านหรืออื่น ๆ ก็ได้) โปรดระบุ

.....

.....

14. มีความช่วยเหลือใดบ้าง ที่เป็นการช่วยเหลือเชิงป้องกัน/เชิงรุก (เช่น การให้ความรู้ / การสร้างเครือข่ายเฝ้าระวัง / การสร้างคลินิกให้คำปรึกษาในชุมชน / การแจกคู่มือหรือบอร์ดติดต่อช่วยเหลือกรณีฉุกเฉิน / การจัดทำเพื่อรับมือกับภัยพิบัติหรือโรคระบาดต่าง ๆ เป็นต้น)

.....

.....

15. มีความไม่สะดวก/ติดขัดในกระบวนการให้ความช่วยเหลืออย่างไรบ้าง หากมีโปรดให้ข้อมูล

.....

.....

16. มีความช่วยเหลือใดบ้าง ที่ทำให้ท่านสามารถช่วยเหลือตนเองและครอบครัวได้ในครั้งหน้า หากเกิดเหตุการณ์ลักษณะนี้อีก

17. ท่านคิดว่าพื้นที่ของท่านมีแกนนำ เครือข่ายหรือประชาชนที่มีความรู้เรื่องการคุ้มครองเด็กและครอบครัวหรือไม่

18. ท่านทราบหรือไม่ว่าหากเกิดเหตุการณ์วิกฤต ท่านสามารถขอรับความช่วยเหลือด้านการคุ้มครองเด็กจากหน่วยงานรัฐได้

() ไม่ทราบ

() ทราบ (โปรดระบุว่าจะเรื่องใด ขอความช่วยเหลือจากใคร)

19. หากในข้อ 17. ท่านตอบว่า “ทราบ” ท่านทราบการคุ้มครองเด็กนี้จากช่องทางใด

20. ในฐานะผู้รับบริการ ท่านคิดว่าความช่วยเหลือดังกล่าวมีข้อดี ข้อเสียเช่นใด

21. สิ่งใดที่ท่านอยากให้เพิ่มเติม เพื่อช่วยเหลือท่านในภาวะวิกฤตในโอกาสต่อ ๆ ไป

ภาคผนวก ข

แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview)

(สำหรับเจ้าหน้าที่/ผู้บริหาร)

แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview)

โครงการวิจัยเรื่อง “แนวทางการคุ้มครองเด็กและครอบครัวที่ได้รับผลกระทบในภาวะวิกฤต

เพื่อยกระดับการทำงานของศูนย์ช่วยเหลือสังคมตำบล”

โดย สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 3

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

(แบบสอบถามผู้ปกครอง)

คำชี้แจง

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์หลัก ๆ 2 ประการอันได้แก่ 1) เพื่อเข้าใจสถานการณ์ที่เป็นจริงของเด็กและครอบครัวที่ได้รับผลกระทบในภาวะวิกฤต และ 2) เพื่อจัดทำแนวทางและข้อเสนอเชิงนโยบายที่เป็นรูปธรรมทำงานได้จริงเพื่อยกระดับการทำงานของศูนย์ช่วยเหลือสังคมตำบลอันเป็นหน่วยงานหน้าด่านในพื้นที่ให้มีประสิทธิภาพสูงสุดเท่าที่จะเป็นไปได้ในการรับมือช่วยเหลือเด็กและครอบครัวในภาวะวิกฤตต่าง ๆ การศึกษานี้ได้ดำเนินการเก็บข้อมูลผ่านการสัมภาษณ์ระดับลึกกับ 3 ภาคส่วน อันได้แก่ 1) เด็กและครอบครัวที่มีฐานะยากลำบากจัดอยู่ในกลุ่มเปราะบาง 2) เจ้าหน้าที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับพื้นที่ และ 3) ผู้บริหาร/ผู้กำหนดนโยบายในระดับกรม

ท่านเป็นหนึ่งในกลุ่มเป้าหมายของงานวิจัยซึ่งทีมวิจัยเล็งเห็นว่าข้อมูลที่ได้รับจากท่านจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการพัฒนางานด้านเด็กในภาวะวิกฤต ข้อสัมภาษณ์ด้านล่างนี้จะใช้เวลาในการสัมภาษณ์ไม่เกิน 60 นาที หากท่านยินดีให้ข้อมูล ขอให้ท่านตอบด้วยความสบายใจว่าข้อมูลทั้งหมดจะถูกนำไปวิเคราะห์ในภาพรวมและจะไม่มีการอ้างอิงมาที่ตัวบุคคลใดบุคคลหนึ่งทั้งสิ้น และหากมีข้อคำถามใดที่ท่านไม่ประสงค์จะตอบ ขอให้ท่านแจ้งผู้วิจัยได้ทันทีโดยไม่มีผลกระทบใด ๆ ต่อตัวท่าน

หากท่านต้องการรายละเอียดเพิ่มเติม กรุณาติดต่อโดยตรงที่คุณเบญจมาศ แก่นเมือง หัวหน้าโครงการวิจัย ที่เบอร์โทรศัพท์ 081-754-8527

ทีมวิจัยขอขอบพระคุณยิ่งที่ท่านกรุณาสละเวลาเพื่อให้ข้อมูลอันสำคัญนี้

นิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการ

การคุ้มครองเด็กและครอบครัวในภาวะวิกฤต หมายถึง การคุ้มครองเด็กและครอบครัว 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) เด็กที่ประสบปัญหาโรคระบาดหรือภัยพิบัติ โดยครอบครัวของเด็กอยู่ในสภาวะเปราะบาง 2) เด็กที่อยู่ในฐานะยากลำบาก ได้แก่ ครอบครัวยากจน และ 3) เด็กที่ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัว

ภาวะวิกฤต หมายถึง สถานที่และหรือสถานการณ์ที่ไม่ปลอดภัยต่อเด็กและครอบครัว จำเป็นต้องมีการดำเนินการหรือแนวทางที่มีประสิทธิภาพเพื่อคุ้มครองเด็กและครอบครัว

การยกระดับ หมายถึง การสนับสนุนให้ศูนย์ช่วยเหลือสังคมตำบลมีการบริหารจัดการที่ดีขึ้นเพื่อประโยชน์ต่อตัวเด็ก

ส่วนที่ 1 คำถามเกี่ยวกับตัวท่าน

1. ขอให้ท่านกรณารบชื่อสมมุติของท่าน ตำแหน่งงาน ระยะเวลาการทำงาน และหน้าที่ความรับผิดชอบของท่านต่อประเด็นการคุ้มครองเด็กและครอบครัวในภาวะวิกฤต

ส่วนที่ 2 สถานการณ์ปัญหาการคุ้มครองเด็กและครอบครัวในภาวะวิกฤต ในพื้นที่ของท่าน

2. ขอให้ท่านอธิบายสถานการณ์ปัญหา (ในระยะ 5 ปีที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน) ในพื้นที่ของท่าน

3. ขอให้ท่านคาดการณ์แนวโน้มปัญหาในอนาคตไม่เกิน 2 ปี (หากปัจจัยที่เกี่ยวข้องยังคงเป็นเช่นเดิม)

4. ศูนย์ช่วยเหลือสังคมตำบลในงานของท่านดำเนินการมาแล้วกี่ปี

ส่วนที่ 3 การทำงานด้านการคุ้มครองเด็กและครอบครัวในภาวะวิกฤตของท่านในปัจจุบัน

5. การดำเนินงานคุ้มครองเด็กและครอบครัวทั้ง 3 กลุ่ม ได้แก่ ได้แก่ 1) เด็กที่ประสบปัญหาโรคระบาดหรือภัยพิบัติ 2) เด็กที่อยู่ในภาวะยากลำบาก ได้แก่ ครอบครัวยากจน และ 3) เด็กที่ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัว ในพื้นที่ของท่าน/ภายใต้กำกับของท่าน มีการดำเนินการหรือไม่ อย่างไร

6. งานของท่าน/ภายใต้กำกับของท่าน มีหน่วยงานใดเข้าร่วมดำเนินการ

7. งานของท่าน/ภายใต้กำกับของท่าน มีทีมสหวิชาชีพหรือไม่ ประกอบไปด้วยใครบ้าง มีการประสานการทำงานร่วมกันและแบ่งงานรับผิดชอบกันอย่างไร (ทีมสหวิชาชีพ เช่น นักสังคมสงเคราะห์ แพทย์ จิตแพทย์ พยาบาล นักจิตวิทยา เจ้าหน้าที่สาธารณสุข พนักงานเจ้าหน้าที่ (ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546) ครู/อาจารย์ ตำรวจ พนักงานฝ่ายปกครอง เป็นต้น)

8. งานของท่าน/ภายใต้กำกับของท่าน มีการประสานการทำงานร่วมกันและแบ่งงานรับผิดชอบกันอย่างไร

.....

9. ท่านคิดว่าหน่วยงานของท่านมีบุคลากรที่มีความรู้เรื่องการคุ้มครองเด็กและครอบครัวเพียงพอหรือไม่
เพราะเหตุใด

.....

10. งานของท่านมีความซ้ำซ้อนกับหน่วยงานใดในพื้นที่บ้าง ขอความเห็นและแง่มุมความซ้ำซ้อน

.....

11. หากต้องการลดความซ้ำซ้อนในงาน ท่านคิดว่าควรลดทอน/ปรับเปลี่ยนงานในส่วนใด

.....

12. ท่านได้ใช้ข้อมูล TPMAP ในการคัดกรองครัวเรือนเปราะบางหรือไม่ อย่างไร

.....

13. หากท่านไม่ได้ปฏิบัติหน้าที่อยู่ตรงนี้แล้ว งานในส่วนนี้จะสามารถขับเคลื่อนต่อไปได้หรือไม่ อย่างไร

.....

14. ท่านคิดว่าพื้นที่ของท่านมีแกนนำ เครือข่ายหรือประชาชนที่มีความรู้เรื่องการคุ้มครองเด็กและ
ครอบครัวหรือไม่

.....

15. ท่านคิดว่าเด็กและครอบครัวในพื้นที่ของท่านรับรู้ถึงงานบริการด้านคุ้มครองเด็กอย่างทั่วถึงหรือไม่

.....

16. หน่วยงานของท่าน/ภายใต้กำกับของท่าน มีวิธีการอย่างไรในการสร้างการรับรู้เพื่อให้ประชาชนเข้า
ถึงบริการงานคุ้มครองเด็ก

.....

.....

17. ท่านคิดว่า “นโยบายของภาครัฐหรือนโยบายของหน่วยงาน” มีความสำคัญในการขับเคลื่อนงานคุ้มครองเด็กในพื้นที่อย่างไร

18. ท่านคิดว่าปัจจัยความสำเร็จที่ทำให้งานคุ้มครองเด็กและครอบครัวในพื้นที่ขับเคลื่อนได้ คืออะไร

19. หากต้องการให้ ผู้บริหาร อปท. / จนท. อปท. และ ผู้นำชุมชน / แกนนำเครือข่าย พัฒนางานคุ้มครองเด็กและครอบครัวในพื้นที่ ต้องส่งเสริมเรื่องใด

20. ท่านคิดว่าการส่งเสริมให้งานคุ้มครองเด็กและครอบครัวมีแนวทางดำเนินงานที่ชัดเจนและยกระดับการทำงานของศูนย์ช่วยเหลือสังคมตำบลต้องทำอะไร (โดยขอให้จัดอันดับความสำคัญก่อน-หลัง)

20.1 เรื่องที่ต้องทำอันดับแรกคือ

20.2 เรื่องที่ต้องทำอันดับสอง

20.3 เรื่องที่ต้องทำอันดับสาม

20.4 เรื่องที่ต้องทำอันดับสี่

ภาคผนวก ค

เอกสารรับรองการขอจริยธรรมในมนุษย์

COA. No. RSUERB2023-130

เอกสารรับรองโครงการวิจัย (Certificate of Approval)

โดย คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน มหาวิทยาลัยรังสิต

เอกสารรับรองเลขที่ : COA. No. RSUERB2023-130

ชื่อโครงการวิจัย : แนวทางการคุ้มครองเด็กและครอบครัวที่ได้รับผลกระทบในภาวะวิกฤต
เพื่อยกระดับการทำงานของศูนย์ช่วยเหลือสังคมตำบล
Protection guideline for children and family affected by crisis,
to enhance operation of sub-district One Stop Crisis Center

ชื่อหัวหน้าโครงการวิจัย : นางเบญจมาศ แก่นเมือง

ชื่อนักวิจัยร่วม : นางสาวสุพรรณ วัฒนจัง
นางสาวพิรภาว ลิมปนวิสัย
นางสาวมรินทร์ ลอดตระกูล

หน่วยงานที่สังกัด : สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 3
กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

วิธีทบทวน : พิจารณาจริยธรรมการวิจัยในคนแบบเร่งด่วน (Expedited Review)

เอกสารที่รับรอง : 1. แบบเสนอโครงการวิจัย
2. เอกสารชี้แจงผู้เข้าร่วมการวิจัย
3. หนังสือแสดงเจตนายินยอมเข้าร่วมการวิจัย
4. แบบสอบถาม/แบบสัมภาษณ์

วันที่รับรอง : 11 กันยายน 2566 วันที่หมดอายุ : 11 กันยายน 2568

คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน มหาวิทยาลัยรังสิต ได้พิจารณาและมีมติรับรองเอกสาร ดังที่ระบุไว้ข้างต้น โดยยึดหลักจริยธรรม Declaration of Helsinki, The Belmont Report, CIOMS Guideline และ International Conference on Harmonization in Good Clinical Practice หรือ ICH-GCP

ลงนาม

(รองศาสตราจารย์ ดร. ปานทิพย์ ศาณูจันภูมิ)

ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน มหาวิทยาลัยรังสิต

คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน สำนักงานจริยธรรมการวิจัย ห้อง 504, ชั้น 5, อาคารอาทิตย์ อุไรรัตน์ (ตึก 1), มหาวิทยาลัยรังสิต
โทร. 0-2791-5728 Email: rsuethics@rsu.ac.th

		COA. No. RSUERB2023-130
Certificate of Approval By Ethics Review Board of Rangsit University		
COA. No.	COA. No. RSUERB2023-130	
Protocol Title	Protection guideline for children and family affected by crisis, to enhance operation of sub-district One Stop Crisis Center	
Principle Investigator	Mrs. Benjamas Kanmuang	
Co-Investigator	Mrs. Suporn Wattanajung Miss Peerapa Limpanawas Miss Marintra Lawtrakool	
Affiliation	Technical Promotion and Support Office 3 Ministry of Social Development and Human Security	
How to review	Expedited Review	
Approval includes	1. Project proposal 2. Information sheet 3. Informed consent form 4. Data collection form/Program or Activity plan	
Date of Approval:	11 September 2023	
Date of Expiration:	11 September 2025	
The prior mentioned documents have been reviewed and approved by Ethics Review Board of Rangsit University based Declaration of Helsinki, The Belmont Report, CIOMS Guideline and International Conference on Harmonization in Good Clinical Practice or ICH-GCP		
 Signature..... (Associate Professor Dr. Panan Kauchanaphum) Chairman, Ethics Review Board for Human Research		
Ethics Review Board of Rangsit University, 5th floor, Arthit Ourairat Building (Bldg.1) Rangsit University Tel. 0-2791-5728 Email: rsuethics@rsu.ac.th		

คณะดำเนินการวิจัย

ที่ปรึกษางานวิจัย

รองศาสตราจารย์ ดร. วิมลทิพย์ มุสิกพันธ์

สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว

มหาวิทยาลัยมหิดล

นายธเนศ กิตติศรีวรพันธุ์

ศูนย์การเรียนรู้พระ สำนักงานประถมศึกษา

เขตการศึกษากรุงเทพมหานคร

หัวหน้าโครงการ

นางเบญจมาศ แก่นเมือง

ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 3

คณะวิจัย

นางสาวราภรณ์ ศรีปาน

นักพัฒนาสังคมชำนาญการพิเศษ

นางสาวมรินทราน์ ลอตระกุล

นักพัฒนาสังคมปฏิบัติการ

นางสาวภาสินี สวยงาม

นักพัฒนาสังคมปฏิบัติการ

นายกิตติธเนศ ทองสว่างเสนีย์

เจ้าพนักงานพัฒนาสังคมปฏิบัติงาน

นางสาวพิชญากร ศศิขานารา

นักพัฒนาสังคม

นางสาวพัชชาพลอย พวงสำลีกุล

นักพัฒนาสังคม

นายเอกลักษณ์ ขมิ้นทอง

เจ้าหน้าที่พัฒนาสังคม

สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 3 จังหวัดนครปฐม

ศาลากลางจังหวัดนครปฐม ชั้น 5
ถนนศูนย์ราชการ ตำบลถนนขาด อำเภอเมืองนครปฐม
จังหวัดนครปฐม 73000
โทรศัพท์/โทรสาร : 0 3431 0005 - 6
E-mail : tpso-3@m-society.go.th

